

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

IMPRESSZUM

Romológia folyóirat

A lap megjelenik negyedévente
15. szám

Főszerkesztő: Cserti Csapó Tibor

Szerkesztőség: Beck Zoltán, Orsós Anna, Varga Aranka

**A számot szerkesztette: Híves-Varga Aranka, Laboda Georgina,
Langerné Victor Katalin, Schäffer János**

Tervezőszerkesztő, arculat és tördelés: Kiss Tibor Noé

A borító Kiss Tibor Noé fotójának felhasználásával készült

Szakmai lektorok: Andl Helga, Balatonyi Judit, Beck Zoltán, Cserti Csapó Tibor, Forray R. Katalin, Lakatos Szilvia, Orsós Anna, Schäffer János, Trendl Fanni, Varga Aranka, Vida Gergő

Kiadja: Wlislöck Henik Szakkollégium, PTE BTK NTI Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék, Romológiai Kutatóközpont, Pécs

Felelős kiadó: Orsós Anna

A szerkesztőség címe, elérhetőségei: PTE BTK NTI Romológia és
Nevelésszociológia Tanszék, 7624 Pécs, Ifjúság útja 6.

E-mail: romologiafolyoirat@pte.hu

Web: www.romologiafolyoirat.pte.hu

Készült a Bolko-Print nyomdájában (7631 Pécs, Füzes dűlő 23., ügyvezető:
Szabó Péter)

ISSN 2064-1257

Megrendelhető a szerkesztőség címén, elérhetőségein

A szerzőknek szóló információk a lap elektronikus felületén érhetők el

*„TESZ-WHSZ” Tevékeny közösség, Egyéni gondoskodás, Személyes tudomány
a Pécsi Tudományegyetem Wlislöck Henik Szakkollégiumában.*

EFOP-3.4.1- 15-2015-00009

TARTALOM

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

ALAPPONT

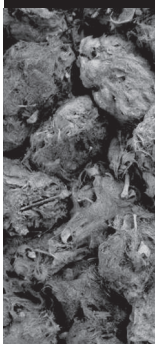
- 8 Trendl Fanni – Varga Aranka: Tehetséggondozás a roma szakkollégiumban

SZÉLRÓZSA

- 35 Dr. Hadnagy József: Egri Roma Szakkollégium – Példakép/p
37 Makkai László: Együtt a hitben jövőt építünk!
39 Dr. Kovács Zoltán: Az elfogadás pedagógiája
41 Káli Horváth Kálmán: RefoRom –
a Budapesti Református Cigány Szakkollégium
43 Mészáros Ferenc: A közösségi szemlélet erősítése
45 Juhász Éva: Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium
47 Mózes Áron: „A céldhoz wisz”
49 Trendl Fanni: TESZ WHSZ

KITEKINTŐ

- 55 D. Nagy Márton: A békési romaébredés
60 Farkas Klaudia Kata: „[A WHSz] kezdi visszaadni
a menőségemet”
65 Gaál Gabriella: A megkülönböztettség reprezentációja
Tóth Krisztina Pixel című prózakötetében
78 Godó Irén: A roma és nem roma óvodás korú gyermekek
beszédfejlődésének összehasonlító vizsgálata
97 Dr. Hadnagy József – Pacsuta István: Tutorálással kapcsolatos
igényfelmérés – kutatási beszámoló

- 109 Kőszegi Dóra: Az Integrom program,
mint társadalmi felelősségvállalás
- 111 Laboda Lilla: Középiskolások romológiai ismeretei
egy kérdőíves vizsgálat tükrében
- 120 Szabó Henriett: Alkalmazott antropológiai szemléletű
közösségfejlesztés a Lippai Balázs Roma Szakkollégiumban
- 131 Virág Ádám: Mobilitás a Keresztény Roma
Szakkollégiumi Hálózatban

NAPLÓ

- 142 Andl Helga: Recenzió a „Kutatómunkák a Szokereszben”
című könyvről

CSOPORTKÉPEK

Romológia Folyóirat – Roma Szakkollégiumok

Bevezető

Kedves Olvasó!

Nagy örömünkre szolgál, hogy úgy döntött, kezébe veszi és elolvassa a Romológia folyóirat ezen számát, mely a magyarországi roma/cigány szakkollégiumokról szól. Ez a tematikus lapszám nem jöhetett volna létre a hazánkban működő roma/cigány szakkollégiumok hozzájárulása nélkül, mely együttműködésért hálásak vagyunk. Mi, szerkesztők nagyon fontosnak tartjuk hogy időről időre legyen olyan fórum, ahol a roma/cigány szakkollégiumok lehetőséget kapnak a tevékenységeik nyilvánosságára, tagjaik bemutatkozására. Jelen kiadvány fő célja, hogy a szakkollégiumok tudományos élete is minél inkább ismertté váljon. A lapszámunkkal szeretnénk a figyelmet a szakkollégiumok tudományos életben elfoglalt szerepére irányítani, hogy a kimagasló támogató tevékenységek mellett a nagyközönség ezzel is megismerkedhessen. Úgy véljük, sikerült egy kutatói témákban gazdag kiadványt létrehozni, a lelkes és szakterületük iránt elkötelezett roma/cigány szakkollégiumi hallgatóknak és a velük dolgozó munkatársaknak köszönhetően. A szakkollégiumok mindegyikében érzékelhető az a törekvés, hogy a hallgatóik társadalmi hátrányának leküzdése mellett a jövő cigány/roma fiatal értelmiségi szerepkörét is „definiálja”. A tanulmányok és a vezetői interjúk számos esetben emelik ki a tutori rendszer köré épült tehetséggondozó kollégiumot. Ezt a kérdéskört érinti Trendl Fanni és Varga Aranka a bevezető tanulmányban a tehetséggondozás témakörének körbejárásával és annak a roma szakkollégiumi rendszerbe történő adaptálásával. Dr. Hadnagy József – Pacsuta István írása is ide kapcsolódik a tutori rendszerrel kapcsolatos igényfelmérés bemutatása révén. De ez csak egy szegmense a szakmailag megalapozott működésmenetnek. A folyóiratban olvasható az is, hogy a szakkollégium hallgatói kiemelik: a kollégiumokban kialakuló közösség olyan kapcsolati tőkét és motivációt jelent, amelyet otthon nem tudnának megszerezni. Valamint hangsúlyozzák a nyelvtanulási lehetőség biztosítását, ami elengedhetetlen a diploma megszerzéséhez. A reziliencia a szakkollégiumok esetében azt jelenti, hogy sikerül a szakkollégiumi közösségekben „kinevelni” egy olyan szerteágazó tudományos háttérű fiatal értelmiséget, amely valóban a cigány/roma közösség szószólója lehet. A cigány/roma szakkollégisták egyéni életútjai a szakkollégium közösségében olyan szemléleti keretbe helyeződnek, mely felvértezi őket arra, hogy autentikus válaszokat fogalmazzanak meg a roma közösség jogos igényeire, és amely révén megtalálható a középút a kulturális azonosságtudat megtartása és a kellő mértékű társadalmi befogadás között. A tudományos kutatás azért is fontos a szakkollégiumokban, mivel ezen keresztül egy új látás-

módot biztosít hallgatóinak. Így olyan generációk kerülhetnek ki onnan, akik saját és közösségük jövőképét hatékonyabb, tervezhetőbb, szakmai alapokon nyugvó módon képesek formálni.

A folyóiratban tíz tudományos írás jelenik meg, melyek témái a szakkollégiumokhoz és a cigánysághoz kapcsolódnak. Képet kaphatunk a roma szakkollégium célkitűzéseiről, működésről, olvashatunk a korai gyerekkor rezilienciájának kialakulásáról, valamint néhány kitekintő cikk született a hátránykompenzáció „témakörében”. Fontosnak tartottuk összegyűjteni az ország 11 pontján működő szakkollégiumok hallgatóinak a személyes véleményét is ezekről a közösségekről. A folyóiratot pedig egy olyan „tablógyűjteménnyel” kívántuk színesíteni, melyen a mai Magyarországon, roma szakkollégiumokban élő fiatalok láthatók.

Meggyőződésünk, hogy az olvasó megtalálja a számára legérdekesebb témákat és hasznosítja azokat a későbbiekben. Számunkra a szerkesztői munka remek lehetőség volt a szakkollégiumok közötti együttműködésre. A folyóirat ezen számát lezárva bátran mondhatjuk, hogy a magyarországi roma szakkollégiumok példaértékű tevékenységeket végeznek a tudományos élet számos területén is.

Kellemes olvasást kívánunk,

Laboda Georgina
Schäffer János
Dr. Híves - Varga Aranka

ALAPPONT

- 8 Trendl Fanni – Varga Aranka: Tehetség gondozás a roma szakkollégiumban

Trendl Fanni – Varga Aranka

Tehetséggondozás a roma szakkollégiumban

A tehetséggondozás témakörének szakirodalmi széleskörű Magyarországon. Azonban a hátrányos helyzet és a tehetség szavak kis százalékban kerülnek elő egyidőben a szakirodalmi forrásokban. Ennek oka lehet a tehetséggondozás gyakran elitizmussal vádolt szemlélete (Gyarmathy 2013), vagy a magyarországi iskolarendszert átható látens szelekciós mechanizmusok működése (Lannert 2003), melynek tipikus példája a társadalmi egyenlőtlenségek képességbeli különbségekként való értelmezése. Jelen tanulmány szándéka, hogy egy, a felsőoktatásban működő roma szakkollégiumot, mint a tehetséggondozás egyik hatékony terepét mutassa be. Továbbá azt a megközelítést igyekszik erősíteni, mely szerint a tehetség felismerésében és annak alkotóvá válásában a környezet döntő szerepet játszik a belső tulajdonságok mellett. (Gagné 2008 id. Péter-Szarka 2011) A tanulmány arra is rá kíván mutatni, hogy a társadalmi hátránnyal küzdők esetén milyen további előnyökkel jár a tehetség felismerése, gondozása, és mindez miféle pszichológiai, szociálpszichológiai mechanizmusok mentén jut érvényre. Megközelítéseink alátámasztására a pécsi Wlislöck Henrik Roma Szakkollégiumban működő másfél évtizedes felsőoktatási gyakorlatot mutatjuk be szakmai-pedagógiai dokumentumok elemzésére és megelőző kutatási eredményekre támaszkodva.

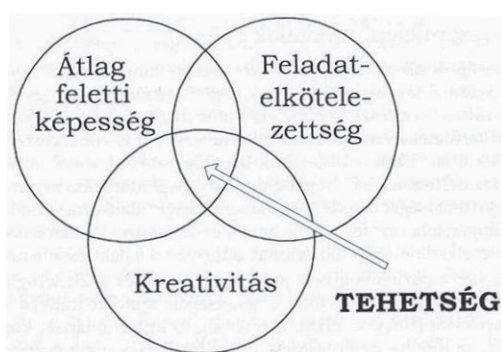
kulcsszavak: tehetséggondozás, roma szakkollégium, interszekcionalitás, inklúzió, reziliencia, empowerment

A tehetségről röviden

Tanulmányunk első felében rövid áttekintést nyújtunk azokról a tehetség fogalmakról és tehetségmodellekről, melyek leginkább elfogadottak jelenleg a magyarországi tehetség-diskurzusban. Nehéz feladatot vállaltunk ezzel, hiszen mára már nagyon komplex megközelítésű a tehetség fogalma és nincs egységesen elfogadott terminus. (Balogh 2012:29) Az áttekintés során gyakran találkoztunk Czeizel (1997) által húsz éve leírtakkal, mely szerint „a tehetség egy potenciális lehetőség: ígéret, hogy az egyén valamely – társadalmilag hasznos – emberi tevékenységi körben kiemelkedő teljesítményt hoz létre, és ez számára megelégedettséget, sikerélményt jelent.” A híres genetikus három tehetségfogalmat határoz meg: potenciális tehetség (giftedness), a megvalósult tehetség (talent – talentum), párját ritkító tehetség (genius – génusz). (Czeizel

1997 id. Dávid – Hatvani – Héggy-Nagy 2014) Érzékelhetően Czeizel meghatározása óta sokat gazdagodott a tehetségmegközelítés, egészen odáig, hogy a tehetségkutatások egyik elismert hazai szakembere, Gyarmathy Éva napjainkban már így fogalmaz „mindenkire úgy kell nézni, hogy akár tehetség is lehet”, amely tehetség „a megjelenésre alkalmas környezetben alkotó erővé válhat”. (Gyarmathy 2013, 2012) Az utóbbi évek meghatározásaiban közös vonás az a szemlélet, hogy bárki lehet tehetséges, bárkiből válhat „tehetség”. Ha ezen az úton továbbhaladva szeretnénk mégis többet, pontosabban tudni arról, hogy mi jellemzi a tehetséget, akkor rengeteg modell és leírás áll rendelkezésünkre.

A modern tehetség-fogalmak és modellek alapja Renzulli (1978) háromkörös tehetségkonceptiója. (1. ábra) A modellben feltüntetett három tényező interakciója vezet a tehetséges viselkedéshez. Renzulli koncepcióját tovább gondolva 1985-ben már említést tett az oktatás és az iskola fontosságáról. (Balogh 2012:30-31)

1. ábra. Renzulli (1978) háromkörös tehetségkonceptiója

Stenberg 1993-as pentagonális modellje a következő, amelyet érdemes áttekintenünk.

2. ábra. Stenberg (1993) pentagonális modellje

Stenberg modellje szerint egy tehetséget a következő jellemzők mentén tudunk azonosítani. A kiválóság és a ritkaság arra vonatkozik, hogy az adott egyén olyan területen kiválóbb másoknál, amelyen csak kevesen. A teljesítmény és a kimutathatóság a tehet-

ség valamiféle számszerűsíthetőségét jelenti, vagyis, hogy a tehetség eredményekben nyilvánul meg, és tesztek által is értékelhető. Az érték ebben a modellben azt jelenti, hogy a kimutatható teljesítmény egyben társadalmilag is pozitívnak ítélt. (Id: Dávid – Hatvani – Héjja-Nagy 2014)

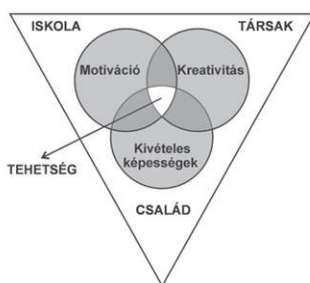
A következő modell, melyet Czeizel $2 \times 4 + 1$ faktoros táalentum modelljeként ismerünk, Stenbergi modellnél is több tényezőt vesz figyelembe. (3. ábra)

3. ábra. Czeizel $2 \times 4 + 1$ faktoros táalentum modell (id: Dávid – Hatvani – Héjja-Nagy 2014)

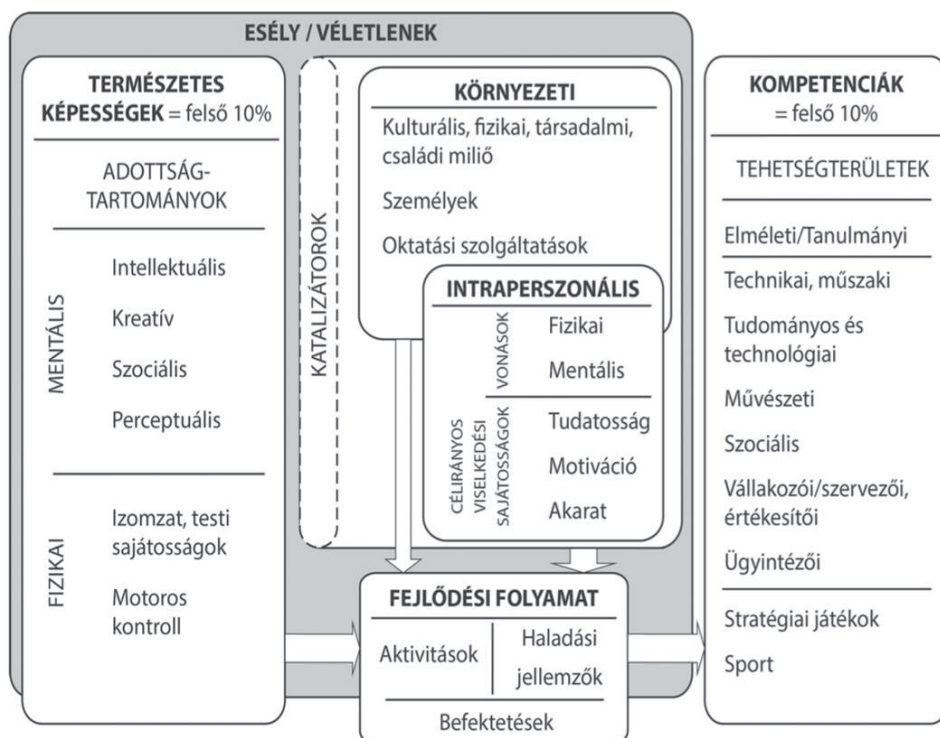
A 3. ábrán látható Czeizel által alkotott modellben már olyan tényezőkkel is találkozunk, melyek segíthetik és gátolhatják a tehetség kibontakozását. Ezeket a faktorokat az ábrán a négyzet négy pontján láthatjuk. Ilyen a család, iskola, kortárs csoport és a társadalom. Az ábra belső köreibben pedig olyan személyes tulajdonságokat találunk (általános értelmesség, motiváció, kreativitás, specifikus képességek), melyek együttesen képesek a tehetség alapjait megteremteni. Érdekes látni a +1-ként megjelenő „sors-faktort”, mely sokféle (pozitív és negatív) befolyással is bír a tehetség megjelenésére, kibontakozására.

Mönks (1997) többtényezős tehetségmodelljében szintén megjelenik a család, iskola és társak szerepe a tehetség megjelenésében, melyeket összefoglalóan társadalmi pillérnek nevez. (Balogh 2012:32) (4. ábra)

4. ábra. Mönks (1997) többtényezős tehetségmodellje

A következő (5.) ábrán egy olyan modellt láthatunk, amely az előzőekben megjelenő elemeket tovább bontva és dinamikusan ábrázolva jeleníti meg a tehetség fejlődésének folyamatát. Gagné modellje ezzel részletesen bemutatja a tehetség kialakulásának külső és belső feltételeit is.

5. ábra. Gagné fejlődési modellje (id: Péter-Szarka, 2011)

Gagné modelljének középső, felső részében ábrázolt „katalizátorok” azok, melyek fontosak vizsgálati szempontunkból. Ugyanis ezek azok a faktorok, melyek meghatározzák azt a szerző szerint, hogy a tehetség kibontakozik-e. Itt a már a Czeizelnél is megjelenő iskola tágabb értelemben, mint „oktatási szolgáltatások” szerepel. E mellett szintén megtalálhatók a modellben olyan befolyásoló tényezők, mint a család, a társadalom és a különböző személyek az egyén, a „tehetség” környezetében. Az intraperszonális tényezők az egyén külső-belső tulajdonságait bontja két részre. Vonások alatt az egyén fizikai és mentális tulajdonságait, képességeit sorolja fel; míg a sajátosságok alatt pedig a tudatosság, motiváció, akarat jellemzők jelennek meg.

A fenti modellek rövid bemutatása után összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a tehetségmodellek fejlődésével egyre inkább előtérbe került a társadalmi és iskolai környezet fontossága, ami arra enged következtetni, hogy a belső, egyéni tulajdonságok megléte mellett nagy hangsúlyt érdemes fektetni az egyént körülvevő környezetre. Ennek egyik oka, hogy felismerték a témával foglalkozó kutatók, hogy a meglévő belső tulajdonságok, amelyek szerint valaki tehetségesnek számít, az arra alkalmatlan kör-

nyezetben – pl. szegénység, alacsony iskolázottságú család, rossz minőségű iskola – nem tud érvényre jutni, és így a tehetség elveszhet.

Az itt bemutatott modellek segítségével kívánunk rámutatni arra, hogy a hazai felsőoktatásban működő roma szakkollégium, melyet jelenleg inkább a hátránykompenzáló intézmények között tartanak számon, milyen módon és jelentőséggel végez tehetséggondozási munkát.

Tehetséggondozás a felsőoktatásban

A tehetséggondozás intézménye nem ismeretlen Magyarországon. Gyarmathy Éva 2013-as tanulmányában kiemeli azokat a főbb történelmi csomópontokat, melyek elvezetnek minket a mai, 21. századi tehetséggondozási intézményekhez, formákhoz. Gyarmathy kiemeli, hogy a tehetségesnek gondolt egyének számára külön oktatást és egyéni odafigyelést biztosító szemlélet egyszerre volt jelen a magyarországi törekvésekben. A XX. század eleje sikertörténetnek számít a magyarországi tehetséggondozás történetében. A sárospataki internátus rendszere és hálózata volt, amely koncepciója szerint a tehetségesek együtt tanultak más diákokkal, de a kollégiumban elkölönülve laktak, így egyértelműsítve kiválóságukat. Ez a mozgalom biztosította a tehetségek védelmét. A politikai rendszerek és ezzel együtt az oktatáspolitikai változásokkal – pl. a tankötelezettség felemelésével 16 éves korra –, a rendszer biztosítottak látták a tehetségek gondozását, így az 1980-as évekig az ettől eltérő kezdeményezések „búvópatak jellegűvé” váltak. Mivel az individualizáció nem illett a kor szellemiségébe, a tehetséggondozás rejtetten folyt, és elsősorban a kiváló tanárok elhivatottságának köszönhetően maradt fenn. A harmadik évezred fordulóján indulhatott el újra hivatalosan és nyilvánosan Magyarországon a tehetséggondozás. Az újraindulást főként a teszteken jól teljesítő, középosztálybeli diákok kiválogatása jellemzi. (Gyarmathy 2013)

A középfokú tehetséggondozó intézmények példáján túl – sárospataki modell – a felsőoktatásban is megfigyelhető hasonló szervezet működése. 1895-ben francia mintára szerveződött az Eötvös Kollégium, amely a kiválóak nevelését szolgálta. (Forray 2016) Ezt a kollégiumi mintát követte, de már társadalompolitikai célokat is kitűzött a Bolyai, majd később Győrffy Kollégium néven működő szervezet az 1940-42-es években. Társadalompolitikai célok alatt Forray a „szegényparaszt gyerekekből rövid idő alatt városi értelmiségi elit kinevelését” említi. A II. világháború után 1946-tól a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ) égisze alatt működik három éven át a felsőoktatási tehetséggondozás, ekkor már országos méretet öltve. A mozgalom megszűntetése után két évtizedig nincs hivatalos szervezete a felsőoktatási tehetséggondozásnak. Az újabb kísérlet, amely már sikeresnek bizonyult, az 1970-ben megalakult Rajk László Szakkollégium, amely a mai napig működik. A másik emblemikus egyetemi szakkollégium 1983-ban Jogász Szakkollégium néven kezdte meg működését, és 1985-től Bibó István nevét viseli. (Forray 2016:314) Mindkét szervezet gyökereit a népi kollégiumokban kereshetjük. (Pataki 2005, id. Forray 2016:315) A rendszerváltás után exponenciálisan növekedett a szakkollégiumok és a szakkollégisták száma. Ezzel együtt pedig a szakkollégiumok célrendszere, tehetséggépe és tehetséggondozási programjaik is egyre sokszínűbb képet mutatnak. (Demeter 2012) Erre a sokszínűsége épített az a társadalompolitikai irány, mely a hátrányos helyzetűek társadalmi mobili-

Spot-interjúinkban mindenki számára a következő három kérdést tettük fel:

1. Mi motivált abban, hogy a szakkollégiumba bekerülj?
2. Mi az a három szó, ami elsőre eszedbe jut a szakkollégiumról?
3. Fejezd be a mondatot: 10 év múlva én...

Farkas Gabriella

Egri Roma Szakkollégium

1. 2017 márciusában nyertem felvételt az Egri Roma Szakkollégiumba. Hogy mi motivált a jelentkezésnél? Elsősorban azért jelentkeztem, mert szerettem volna egy közösséghez tartozni, egy közösséghez, ahol jól érzem magam, ahol új barátokra lelhetek. Szerettem volna aktívan tölteni az egyetemi éveimet, tapasztalatokkal, élményekkel gazdagodni.

2. A három szó, mely először eszembe jut, a segítőkészség, elfogadás, kedvesség. A szakkollégiumban eltöltött idő alatt, számomra világossá vált, hogy mindenki segítőkész a szakkollégiumon belül és kívül is. Bármiben fordulhatunk egymáshoz, ha tudunk, segítünk egymásnak.

A közösség befogadott mikor felvettek, nem éreztem azt, hogy kívül-

álló lennék. Elfogadtak, és azt éreztem, megtaláltam a helyem az egyetemen. Megtaláltam azt a közösséget, ahol elfogadnak, ahol számít a véleményem és kibontakoztathatom tehetségem.

3. 10 év múlva szeretnék egy olyan munkahelyet, ahol a szakkollégiumhoz hasonlóan megbecsülik a munkámat, ahol jó hangulatban telnek a mindennapok. Szeretnék örömmel bemenni a munkahelyemre, pont úgy, ahogy most teszem, mikor a Roma Szakkollégium valamelyik rendezvényére megyek, vagy a gyűléseken veszek részt. 10 év múlva szeretnék a kollégáimmal olyan sokat nevetni, mint a szakkolitis tagokkal egy-egy gyűlésen. Szeretnék örömmel visszagondolni a velük eltöltött évekre.

tását célozza és értelmiségivé válását kívánja elérni. A tehetséggondozás hazai fellendülésének időszakában (ezredforduló) születtek meg a cigány/roma egyetemisták, főiskolai hallgatókat támogató szervezetek - elsőként a Romaversitas Alapítvány Láthatatlan Kollégiuma 1996-ban. (Forray-Boros 2009) Az identitásukat, származásukat vállaló tehetséges, de alacsony társadalmi státuszból induló cigány/roma fiatalok felsőfokú végzettséghez jutását segítő szervezetek sorában a gödöllői Roma Szakkollégium létrehozása (2006-ban alapult, ma már megszűnt) is fontos megemlíteni. Mindkét intézmény civil támogatással, alapítványi kezdeményezéssel indította el szervezett és nyilvános működését. Ettől eltérő módon, de hasonló célokkal indult el a Pécsi Tudományegyetemen a Wlislócki Henrik Szakkollégium működése. A 2001/2002-es tanévben a Romológia és Nevelésszociológia Tanszék vezetője – Forray R. Katalin – kezdeményezésére és egy Phare forrás segítségével indult el a pécsi szakkollégium szakmai munkája. (Forray-Boros 2009; Trendl 2013) Ez a szervezeti forma már ötvözi a klasszikus felsőoktatási tehetséggondozási célokat az ezzel egy időben megjelenő hátrányos helyzetű főként cigány/roma származású diákok társadalmi hátrányaik csökkentését szolgáló tevékenységekkel. (Forray-Boros 2009; Demeter 2012) A néhol felzárkóztatóként (Demeter 2012), néhol hátránykompenzáló (Ceglédi-Bordás-Kardos 2016) szervezetekként definiált „roma szakkollégiumok” azok, amelyek egyszerre vállalják a hátrányos helyzetű cigány/roma fiatalok értelmiségivé válásának segítségét identitáserősítő feladatok ellátásával, és a hátrányok csökkentését különböző fejlesztő, támogató tevékenységekkel.

Horváth Evelin*Egri Roma Szakkollégium*

1. Horváth Evelinnek hívnak, az Eszterházy Károly Egyetem harmadéves szociálpedagógia szakos hallgatója vagyok és az Egri Roma Szakkollégium tagja. A Tutor és a Tudományos munkacsoportban tevékenykedek. Már középiskolában is elég sok rendezvény megszervezésében illetve lebonyolításában vettem részt. Szeretek emberekkel foglalkozni, főleg gyerekekkel. Ezért is gondoltam azt, hogy az egyetemi órák mellett, a szakkollégiumban kiélhetem majd a kreativitásom, ami segít majd a szakmai fejlődésemben, ugyanis a Tutor munkacsoport mindkettőt biztosítja számomra. Ezen kívül szerettem volna egy közösséghez tartozni,

akik valamilyen hasznos tevékenységet végeznek. Akik pozitív példát tudnak mutatni a gyerekeknek, hogy nem az számít, hogy ki, milyen környezetből jött, hanem csak az, hogy valaki szeretne tanulni és fejlődni, és amiért tenni kell, és sikerülhet. Véleményem szerint van esély arra, hogy jobb életet teremtsenek maguknak. Ez motivált arra, hogy az Egri Roma Szakkollégium tagja legyek.

2. A három szó, ami eszembe jut a szakkollégiumról: barátság, gyerekek, fejlődés.

3. 10 év múlva én szociálpedagógusként képzelem el magam. Valószínűleg, már lesz saját családom, és egy biztos munkahelyem. Továbbra is gyerekekkel fogok foglalkozni, és próbálom motiválni őket arra, hogy tanuljanak, és ha eljutnak egyetemre, ajánlani fogom nekik a roma szakkollégiumokat, mert úgy gondolom, hogy hasznosak és nagyon sok lehetőség van arra, hogy a tagok kibontakozhassanak.

A roma szakkollégiumok tagságát és szervezeti felépítését kvantitatív és kvalitatív eszközökkel vizsgálta Forray R. Katalin és munkatársai egy két éves vizsgálatban. A különböző módszerű vizsgálatok az egyes roma szakkollégiumok működésére, szervezeti felépítésére, a résztvevő diákokra és a diákok életútjára volt kíváncsi. A vizsgálat nem volt átfogó, mert a kutatók nem jutottak el minden szakkollégiumhoz, de mindenképpen jó kiindulópont a további összegző, áttekintő vizsgálatok számára. (Forray-Galántai-Trendl 2015) A roma szakkollégiumok hatékonyságvizsgálatának sorába illeszkednek azok a kutatások, amelyek ezen szervezetek „hozzáadott” értékét helyezik fókuszba. Ezeknek a kutatásoknak a közös kérdése: mennyiben járulnak hozzá ezek a szakkollégiumok a tagok felsőoktatási és munkaerőpiaci sikerességéhez. A Debreceni Egyetemen végzett kutatás tanulsága szerint a szakkollégiumok mint tanuló közösségek olyan stabil szocializációs közeget teremtenek tagjaik számára, melyben az oktatás területén sikeresen tudják a diákok hátrányait kompenzálni. (Bordás-Ceglédi-Kardos 2016) A Nyíregyházi Egyetemen végzett vizsgálat szerint azon kompetenciák fejlesztésében játszik fontos szerepet a roma szakkollégium, amelyeket ma már általánosan elvárnak a munkaerőpiacon, és amelyek segítségével sikeresebbek lehetnek a hallgatók a felsőoktatásban. (Jenei-Kerülő 2016) A Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium felméréseiben a végzett diákokkal felvett interjúk alapján elmondható, hogy a szakkollégium jelentősen hozzájárult személyes identitásuk erősödéséhez és a megküzdési képességük fejlesztéséhez, melyet visszatekintve jelenlegi élethelyzetükből pozitívnak tekintenek és jelenlegi sikerük egyik zálogának tartanak. (Jancsák 2016)

Szabó Nikolett Kinga

Egri Roma Szakkollégium

1. Szabó Nikolett Kinga vagyok, másodéves osztatlan történelem tanár-közösségi művelődés tanár szakos hallgató az Eszterházy Károly Egyetemen. Tavaly októberben csatlakoztam a Roma Szakkollégiumhoz. Motivációm elsősorban, hogy három éve vagyok önkéntes egy tanodában, ahol főleg hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozunk, korrepetálunk, fejlesztői foglalkozásokat csinálunk. Ezt a tevékenységet szerettem volna végezni itt az egyetemen is. A Roma Szakkollégiumunk négy munkacsoporttal rendelkezik, az egyik közülük, ahol én is dolgozom, a tutor munkacsoport. Főleg cigány gyerekekkel foglalkozunk, a legközelebbi alkalommal

állomások feladataiban vehetnek majd részt, eddig főleg mozgós játékokkal, sorversenyekkel készültünk nekik. A közeli Családok Átmeneti Otthonában pedig korrepetálunk hátrányos helyzetű gyerekeket. A másik ok, amiért csatlakoztam, hogy érdekelnek a roma hagyományok, szeretnék többet megtudni arról, milyen lehet romának lenni.

2. Az első három szó, ami eszembe jut a szakkollégiumunkról, az a család, jókedv, kitalálás. A tutor munkacsoportnak általában több megbeszélése van, ezért egy összeszokott csapat vagyunk, és a közös munkánk során egymást is jobban megismerjük, közben egy kis családdá váltunk. Minden találkozás alkalmával időt szakítunk arra is, hogy élvezzük egymás társaságát, ezért a megbeszéléseink többsége inkább egy baráti találkozáshoz hasonlítanak. A munkánkhoz hozzátartozik az is, hogy többet kell foglalkozni egy-egy programmal azért, hogy a gyerekek élvezhessék azt. Több variációt is kitalálunk, amikor megtervezünk a következő foglalkozást a gyerekeknek, ehhez pedig szükséges az, hogy mindannyian kitalálók legyünk.

3. 10 év múlva – 30 évesen – szeretnék egy stabil munkahellyel rendelkezni. Szeretnék olyan tanár lenni, aki figyel is a diákjaira, nem csak bemegy az órára és leadja az anyagot. Amennyiben sikerül, szeretnék munkám mellett korrepetálni hátrányos helyzetű gyerekeket, természetesen ingyen, ugyanis a tudáshoz mindenkinek joga van.

Vizsgálati fókuszaink

Tanulmányunkban a fentiekben felsorolt vizsgálati szempontoktól eltérő módon, de ezekkel összhangban szeretnénk bemutatni a Pécsi Tudományegyetemen működő Wlislöcki Henrik Szakkollégium (továbbiakban WHSz) gyakorlatát. Célunk áttekinteni a pécsi roma szakkollégium működését és a mögötte meghúzódó társadalomtudományi-neveléstudományi kontextust abból a szemszögből, hogy mindezek miként járulhatnak hozzá a hazai tehetséggondozáshoz.

Visszatérve az előzőekben ismertetett tehetségmodellekre, úgy véljük, hogy a modellek egyes elemei azonosíthatóak a Wlislöcki Henrik Szakkollégium diákjainak és környezetének vonatkozásában is. Ez alapján feltételezhető, hogy a roma szakkollégium, mint intézménytípus ideális terepe a tehetséggondozásnak, és abban eredményeket is elér.

Hipotézisünk vizsgálatára a belső tulajdonságok felől a külső környezeti feltételek felé haladva keressük a párhuzamot a tehetségmodellek elemei és a WHSz pedagógiai gyakorlata, valamint az eddigi - WHSz-t vizsgáló - kutatások tanulságai között. Elsőként a WHSz-be bekerülő diákok jellemzőit vizsgáltuk meg, melyek alapján tehetségesként definiálhatjuk őket. Ezután bemutatjuk azt a szervezeti környezetet, melynek fontosságát bizonyítja a bevezetőben bemutatott tehetségmodellek. A szervezetben megvalósuló tartalmi elemek számba vétele során folyamatosan reflektálunk az idézett modellekben

Balogh Jenifer

Nyíregyházi Egyetem, tanító szak

Evangélikus Roma Szakkollégium, Nyíregyháza

1. Az egyetem honlapját böngésztem a falumban lévő közösségi könyvtárban, hiszen csak ott tudtam internet kapcsolathoz jutni. Miközben lázasan nézegettem az egyetemen készült képeket, cikkeket, egyszer csak felugrott egy ablak, melyen ott volt az Evangélikus Roma Szakkollégium felvételi hirdetménye. Talán mondanom sem kell, az első, amin megakadt a szemem az az, hogy roma. Elolvastam mindent, amit csak lehetett, ekkor eszméltem rá, hogy ilyen egyáltalán létezik. Be kell vallanom, nagyon örültem, hogy más cigány fiatalok is jelen vannak a felsőoktatásban, és a

szakkollégium segítségével sikeresebben haladnak tanulmányaikkal, valamint ösztöndíjban részesítik a szakkollégium tagjait. Igazából csak boldog voltam, hogy nem leszek „egyedül”. 2015 nyarán jelentkeztem hát a szakkollégiumba, noha még annyira nem voltam tisztában azzal, hogy mit is takar ez az egész, de abban biztos voltam, hogy itt a helyem. Ma már viszont tudom, mi motivál abban, hogy míg tanulok, tagja legyek a szakkolinak. A rengeteg programon kívül - amiből én minden alkalommal csak tanulni tudok -, rengeteg olyan lehetőséget ad, melyek nélkül nem biztos, hogy még itt lennék. Az egyik ilyen az ingyenes, igen, ingyenes nyelvtanítás. Azt gondolom ez olyan lehetőség, amit kár kihagyni, hiszen jól tudjuk, egy magántanár mennyibe kerül, itt viszont ingyen tanulhatjuk az angol, illetve német nyelvet, melynek köszönhetően idén márciusban már nyelvvizsgázni mehetek. A másik szívemnek kedves lehetőség az a mentorálás, és a tanodákban való tevékenykedés. A szakkollégium munkatársaival rendszeresen járunk középiskolákba, valamint alsóbb osztályos gyermekekhez tanodába, ahol tudunk, segítünk. Középiskolában a végzős hallgatóknak segítünk az érettségire való felkészülésben, valamint motivációs jelleggel kiselőadásokat tartunk, annak érdekében, hogy minél több cigány fiatal vegyen részt felsőoktatási képzésben, hiszen akarattal és kitartással bárkinek sikerülhet valóra váltani álmait. Tanító szakos hallgatóként igyekszem minél többet részt venni ezeken a programokon, hiszen ez nemcsak jó gyakorlat, de nagyon jó tanulmányi tapasztalat is számomra. Összegezve, a szakkollégium egy nagyon összetett feladatokat ellátó szervezet, mely a felsőoktatásban tanuló cigány, és hátrányos helyzetű fiatalok tanulmányi előrehaladásának sikerességét hivatott szolgálni.

2. Az első három szó, ami a szakkollégiumról eszembe jut az a Hit, Remény és Szeretet. Örülök, hogy immár harmadik éve tagja lehetek egy ilyen közösségnek.

3. Tíz év múlva tanítói alapidplomával és szociálpolitika mesterdiplomával képzelem el magam, aki segít az embereken, akkor és ott, amikor és ahol kell.

szereplő tényezőkre – elsősorban a szakkollégium szakmai-pedagógiai dokumentumai felhasználásával, így bizonyítva a WHSz tehetséggondozás területén végzett munkáját.

A pécsi Wlislócki Henrik Szakkollégium diákjainak és szervezetének jellemzői

Pécsett 2001/2002-es tanévben alakult a Wlislócki Henrik Szakkollégium azzal a céllal, hogy a Romológia és Nevelésszociológia Tanszék környezetében megjelenő cigány/roma, illetve romológia iránt érdeklődő fiatalokat összefogja. A szakkollégium alapításkori célja egy olyan tudományos közösség létrehozása volt, melyben a hátránykompenzáló támogatások is helyet kaptak. Az elindítást generáló jelentős Európai Unió forrás (Phare) célzottan a roma fiatalok felsőoktatási segítségét várta el, azonban a WHSz-ben a kezdetektől fontos volt a fiatalok tehetséggondozása szakmai területen, valamint a tudományos életbe való bekapcsolódásukban.

Mursa Zsolt*Evangelikus Roma Szakkollégium, Nyíregyháza*

1. Miután szobafestő végzettséggel megcsináltam az érettségit, utána nem tudtam, hogyan tovább: mit kezdjek vele, egyáltalán milyen lehetőségeim vannak. Nagyon elveszettnek éreztem magam, felmerült a kérdés, hogy miért tanultam ennyit, ha ugyan azt csinálom, mint akinek 8 általános végzettsége van. Pár hónappal később ez be is igazolódott, regisztrált munkanélküli lettem és a polgármesteri hivatal felvett közmunkásnak. Szerettem volna még tanulni, de be voltam zárva a falumba, senki nem adott iránytűt a kezembe, hogy hogyan tovább. Beletörődtem és feladtam, hisz a szüleim sem tudtak segíteni, mert ők sem voltak tájékozottak. Egy

napon viszont minden megváltozott! Egy pályázat révén Nyíregyházáról szociális munkások jöttek családokat látogatni, akik közül a mi családukhoz Deme Dóra érkezett. Az anyukám egy beszélgetés során említett meg neki, hogy van érettségim és szeretnék tanulni, de nincs semmi kilátásban. Dóra néni szeretett volna megismerni, így az anyám egy napon haza hívott a munkából, hogy találkozhassunk. Ez volt az a pillanat, amikor megváltozott az életem és reményt kaptam. Deme Dóra szociálpolitikai szakértő, találkozásunk idején az Evangelikus Roma Szakkollégium tanulmányi vezetőjeként dolgozott Nyíregyházán. Egész életemben hálás lehetek, hogy megmentett. Tájékoztattott a lehetőségekről, amik előttem zárva voltak. Egy kaput nyitott meg nekem, ami az egész életemet megváltoztatta. Én korábban azt sem tudtam, mi is az a főiskola, mit kell ott csinálni, mert egy olyan faluban lakom, ahol ez nem mindennapi, és akik segíthettek volna, azok nem segítettek, hanem hátráltattak. Pedig a hobiból, minden előtanulmány nélkül készült filmjeim már a nagy video-megosztón keringtek, a környezetem ismerte ezeket. Dóra néni azonban mellém állt, segített a felvételiben, hogy matekból újra érettségizzek a biztos bejutás érdekében. Elhitette velem, hogy képes vagyok bejutni a főiskolára a saját erőmből, és meg tudom állni a helyemet. Dóra néni beszélt nekem a szakkollégiumról is, megtudtam, hogy nem vagyok egyedül, vannak hozzám hasonló fiatalok, akik úgy szintén roma származásúak. Ott kapok ösztöndíjat, és lesz miből eltartanom magam. Legjobb az motivált, hogy sok dologgal ismerkedhetek meg, és nem fogom magamat egyedül érezni, mert lesznek olyan emberek, mint Dóra néni, akik motiválni fognak tovább, hogy ne adjam fel.

2. Amióta a szakkollégiumban vagyok, nagyon sok minden történt velem. Ha rá gondolok, akkor nekem a következő szavak jutnak eszembe elsősorban: közösség, segítségnyújtás, elvárás. A *közösség* számomra nagyon fontos és a szakkollégiumban ebben nincs hiány. A *segítségnyújtás* nagy szerepet tölt be a szakkollégiumban, mert bármivel fordulhatok az intézmény felé. Az *elvárásra* pedig azért gondolok, mert ha én elvártam a szakkollégiumtól, hogy segítsenek nekem, akkor valamit le kell tennem az asztalra, ez pedig a tanulás és az együttműködés.

3. Jelenleg a Nyíregyházi Egyetemen, Képi Ábrázolás szakon vagyok végzős hallgató, de szeretnék továbbtanulni mesterképzésben. Nagyon szeretek kis filmeket és videókat készíteni, ezen az irányon szeretnék tovább haladni. Úgy képzelem el, hogy 10 év múlva filmeket rendezek, vagy grafikusként fogok dolgozni valamilyen nagyobb cégnél, és persze szeretnék egy nagy családot, és gyerekeket.

A Phare támogatást követően – közel egy évtizedig - a szervezet diákjai klasszikus egyetemi szakkollégiumba járhattak, mely jórészt a tagok önszerveződésére és közösségére épült. Ezt követően a szakkollégium csatlakozott a roma szakkollégiumi hálózathoz, és EU-s támogatások (TÁMOP, EFOP) segítségével 2013 februárja óta komplex programot tud megvalósítani lényegesen több hallgató bevonásával. A hallgatók már nem elsősorban a romológia szakról érkeznek, hanem a Pécsi Tudományegyetem legkülönbözőbb helyein tanulnak az orvostudománytól a tanárszakra át a mérnöki karig. A roma szakkollégiumi forrás segítségével a résztvevő szakkollégisták nem csak egyetemi tanulmányaik elvégzéséhez kaphatnak egyéni és közösségi támogatásokat, de magasabb szintű szakmai és tudományos

Hadházi Renáta

Magyar szakos hallgató, szakkollégista

Görögkatolikus Egyetem Cigány Szakkollégium

1. Hadházi Renátának hívnak, a Miskolci Egyetem magyar szakos hallgatója, és a Görögkatolikus Cigány Szakkollégium tagja vagyok. A szakkollégiumban immár lassan fél éve, hogy élem a mindennapjaimat, tanulókat, hitet és szeretetet kapok. A szakkollégiumról korábbi tanulmányaim során nem hallottam. Nem tudtam arról, hogy van egy olyan közösség, ahol olyan emberek élnek ezzel az identitással, mint én. Mikor mégis információkat kaptam a kollégiumról, úgy gondoltam, beadom a pályázatom. Az oka ennek nem más volt, mint a hovatarozás. Úgy éreztem, tartoznom kell valahova, tartoznom kell egy olyan közösséghez, csapathoz, ahol úgy gondolkodnak, mint én. Szerettem volna megosztani a gondolataimat, érzéseimet, hiszen ezek az emberek ugyanazt élék át nap mint nap, mint én. A másik ok, amiért szerettem volna szakkollégista lenni nem más, mint a segítségnyújtás. A szakkollégium lehetőséget ad közösségi szolgálat végzésére, amely során hátrányos helyzetű gyerekek korrepetálásával és támogatásával is foglalkozhatunk. Számomra ez nagyon fontos indok, hiszen tanárjelöltként felelősségemnek érzem a segítségnyújtást és azon gyermekek elindítását a cél felé, akiknek szükségük van rá. A harmadik ok, amiért szerettem volna kollégista lenni, az nem más, mint az előrehaladás és a tanulás. Az egyéni tanulmányaink mellett a kollégium lehetőséget ad az angol (vagy német) nyelv tanulására és a nyelvvizsgára való felkészülésre. Különböző tanulmányi programokon belül pedig olyan ismereteket szerezhethetünk, ami valami pluszt és valami egyedit ad a szakkollégistáknak. Ezek miatt az okok miatt szerettem volna kollégista lenni.

2. Ha kiemelném azt a három gondolatot ami fontos számomra, az a család, segítség, tanulás és hit.

3. A kollégiumtól kapott élmények és tapasztalatok alapján tíz év múlva egy iskolában, tanárként képezem el magam, ami mellett saját könyveim írását, szerkesztését végzem. A szakkollégium számomra csak ad, mindig többet és többet. Hálas vagyok, hogy ennek a családnak a tagja lehetek.

tevékenységekbe is be tudnak csatlakozni, mely hozzájárul tehetségük kibontakoztatásához. (Varga szerk., 2015)

A szakkollégium jelenlegi diákjairól több forrásból is rendelkezünk információkkal. Fontos része a 2017 őszén végzett mélyinterjú vizsgáltunk, ahol szakkollégistákat arra kértük, hogy beszéljenek életútjukról. Az interjúk során az iskolai pályafutásukra, az azt támogató, hátráltató tényezőkre, az identitásukra és jövőképükre kérdeztük rá részletesebben. A megkérdezett szakkollégisták döntő része hátrányos helyzetű, sokan kisebbségi csoporthoz tartozónak vallja magát (önkéntes nyilatkozatot tett cigány/roma származásról), és több mint harmaduk pedig mindkét előző jellemzővel bír. (Varga 2018) Utóbbiak esetén interszekcionalitásról beszélhetünk, amikor két hátrányt okozó tényező összefonódásából új társadalmi kategória alakul. Magyarországon a cigány kisebbséghez tartozás és a hátrányos helyzet (szülők alacsony iskolai végzettsége, szegénység, alacsony minőségű lakhatási környezet) egymást erősítő jellemzők. Több kutatás is rámutatott, hogy a szociális hátrányt tovább súlyosbítja a cigány/roma kisebbséghez tartozás társadalmi megítélése Magyarországon. (Forray-Hegedűs 2003, Forray-Pálmáiné 2010, Cserti-Csapó-Orsós 2013, Neményi 2013) Ezt a megállapítást igazolják azok az oktatás területén végzett kutatások is, melyek a cigány/roma fiatalok iskolai sikertelenségét vizsgálták. A kutatók megállapították, hogy a szegénység és az etnikai szegregáció egyidejű fennállása konzerválja leginkább ezt a helyzetet. (Havas-Liskó 2002, Kemény et al. 2004, Zolnay 2015, Kertesi-Kézdi 2012, id. Varga 2018, Fejes-Szűcs szerk. 2018) Az iskola belső világát nézve elmondható, hogy még az integrációt alapelveként megfogalmazó intézmények vezetői és pedagógusai is nagyon különbözően ítélik meg a cigány/roma gyerekek oktatási kérdéseit, és jócskán találunk körükben korlátozó attitűddel rendelkezőket is. Kimutatható, hogy a pedagógus tanulóira irányu-

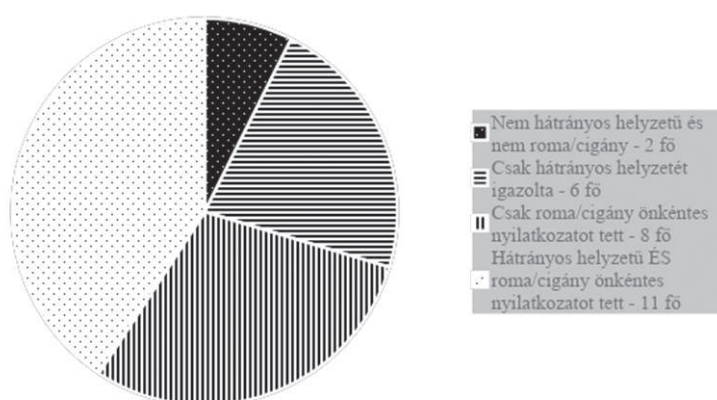
Szajkó Cintia

Történelem – etika szakos hallgató, szakkollégista
 Görögkatolikus Egyetem Cigány Szakkollégium

1. Már a középiskola utolsó évében tudatosan készültem az egyetemi éveimre. A szakkollégiummal már középiskolásként vettem fel a kapcsolatot, szerettem volna egy olyan közösség tagja lenni ahol biztonságban és szeretetben tudom élni a mindennapjaimat, ezért is választottam a szakkollégiumot.
2. Hit, család és közösség ez a 3 szó tudná leírni azt, amit a kollégiumunk jelent számomra.
3. Őszintén remélem, hogy az egyetemen és a kollégiumban szerzett tapasztalataimat és tudásomat fogom tudni kamatoztatni a jövőben, abban a jövőben amiben diplomás tanárnőként fogom segíteni a hátrányos helyzetű diákokat.

ló negatív vagy pozitív viszonyulása, mint „önmagát beteljesítő jóslat” döntően hat a tanulói teljesítményre – függetlenül a diák képességeitől, motivációjától, tudásától stb. (Arató 2015; Rayman 2015)

Vizsgálati csoportunk esetén szükséges figyelembe vennünk azt a tényt is, hogy a magyarországi felsőoktatási intézményekben a hátrányos helyzetű diákok nagyon kis százalékban jelennek meg. Különösen igaz ez a Pécsi Tudományegyetemre. Egy 2016-os tanulmány rámutat, hogy a hátrányos helyzetű felvett diákok aránya 2013 és 2014 között csökkent az egyetemeken és a pécsi egyetemen ez az arány 5,9% illetve 4% a két tanévben. (Hegedűs 2016:10) A pécsi adatokat talán a debrecenihez érdemes hasonlítani az intézmények méretének és társadalmi, gazdasági környezetünk hasonlóságai miatt. A Debreceni Egyetemen az összes felvett hallgató 14,7% illetve 9,8%-a hátrányos helyzetű ugyanebben a két tanévben a hivatkozott tanulmány szerint. Ebből világosan látszik, hogy a Debreceni Egyetem magasabb számban tudja bevonni a hátrányos helyzetű diákokat képzéseire. Ezen a területen a pécsi egyetemnek sok teendője lenne, hiszen a társadalmi-gazdasági környezetből adódóan a térség rejtett tartaléka a hátrányos helyzetű diákokban található meg.

6. ábra. A WHSz diákjainak megoszlása szociális helyzet és vállalt identitás alapján (N:27), Forrás: Varga 2018)

A 6. ábrán látható a WHSz-ben dolgozó egyetemisták összetétele családi háttérük szempontjából. A szakkollégisták iskolai pályafutásuk szempontjából sikeresek, hiszen mindannyian a felsőoktatásban tanulnak. Döntő többségük hátrányos szociális helyzete (szegénység, szülők iskolázatlansága), valamint a nemzetiségi csoportjára irányuló negatív társadalmi megítélés ellenére került be a felsőoktatásba, így reziliensnek tekinthetjük őket. (A pszichológiában és mára a neveléstudományban is elterjedt a reziliencia fogalma, mely azt a jelenséget foglalja össze, amikor az egyén képes áttörni nehézségeit és sikeres életutat bejárni, Masten 2001) Egy 2015-ben lezajlott, és az akkori WHSz-es diákokat vizsgáló kutatás során bebizonyosodott, hogy a szakkollégistáknak számos akadályt kellett legyőzniük iskoláztatásuk során, melyek főként a szegénységből és alacsony társadalmi státuszukból fakadt. Ezek leküzdésében a legtöbb esetben olyan támogató személyek vagy intézmények segítettek őket, melyek áttérték a hátráltató tényezők negatív hatásait és személyes pozitív történetek bontakoztak ki előttünk. (Rayman-Varga 2015) Ezt erősíti Forray Katalin elemzése is, amely szintén a rezilienciát vizsgálta a WHSz diákjainak körében. Eredményei alapján támogató személy vagy szervezet lehet egy tanár, a szomszédság, egy civil szervezet vagy az egyház. (Forray 2016b)

A WHSz-be bekerülő diákok két olyan – gyakran összefonódó - jellemzővel írhatók le, melyek megkülönböztetik őket azoktól az egyetemistáktól, akik magasabb társadalmi státuszú családi környezetből érkeznek. Ebből fakadóan a reziliencia fenntartása, és erre építve a társadalmi felelősséggel felvértezett értelmiségivé válás folyamata fontos területe a WHSz-nek. Ezt a folyamatot az empowerment (képesség tétel) fogalmával írhatjuk le, melynek során az egyén, majd pedig a közösség képessé válik az önmeghatározásra, közös céljaik megfogalmazására. Felismeri saját hatalmi pozícióját és mer élni a hatalom eszközeivel közössége érdekében. Képes saját, illetve közössége társadalmi egyenlőtlenségi helyzetén önsorsot alakító módon változtatni (Adams 2003, Lakatos 2010 id. Varga 2018). Az empowerment kialakulása során az egyén fokozatosan felismeri az élethelyzetét hátrányosan befolyásoló hatalmi-strukturális tényezőket, és ezek megváltoztatásának érdekében támogató eszközöket használ, majd kompetencia-elemeket sajátít el, közösségi akciókat szervez stb. Az így teret nyerő kisebbségi befolyás átírja a társadalmi egyenlőtlenség újratermelődésének mechanizmusait, és a strukturális kiszolgáltatottsággal szemben is esélyt ad a társadalmi javakból való részesedésre. Az empowerment tehát olyan felvérteződési folyamat (7. ábra), melynek első lépcsőfoka az individuális szinten zajlik, és az önbecsüléstől a reziliencia kialakításáig, fenntartásáig tart. Erre építve, mintegy folytatásként alakul ki a közösségért érzett felelősség, a tényleges cselekvés és az ebből következő változások. (Travis - Bowman 2015) A közösségi felvérteződés visszahat a rezilienciára is, mivel a másokért vállalt felelősség „hozadéka” az önerősítő (self-help) mechanizmus. (Varga 2015)

Személyes felvérteződés			Közösségi felvérteződés	
ÖNBECSÜLÉS „Jobb életérzés” (Feeling better)	REZILIENCIA „Sikeresebb cselekvés” (Doing better)	FEJLŐDÉS „Folyamatos jóllét” (Being better)	KÖZÖSSÉG „Odatartozás érzése” (Better sense of belonging)	VÁLTOZÁS „Pozitív közösségi helyzet” (Better Community Conditions)

7. ábra. A személyes és közösségi „felvérteződés” (empowerment) keretrendszere (Travis - Bowman 2015)

A fent leírt folyamatok alapja a saját identitáshoz való pozitív viszony. Szintén a 2017-ben felvett életútinterjúk világítottak rá, hogy a pécsi szakkollégium diákjai ebből a szempontból is nagyon sokszínűek. Az 1. táblázatból kiolvasható, hogy csak a diákok alig felére jellemző a családok (pl. szülők) erős identitása, és ritkán emelték ki, hogy lennének tradicionális cigány szokásokat és elvételek említették az otthoni nyelvhasználatot. Általános iskolás korukban még legtöbb esetben nem jelent meg az identitáskérdés. A közoktatást általánosságban semlegesnek ítélték meg identitásukhoz kapcsolódóan. Középiskolában azonban sokszor implicit vagy explicit rasszista viszonyulás kapcsolódik az identitás formálásához a narratívák alapján. Szinte kivétel nélkül tudtak diszkriminatív esetet felsorolni, a felidézett történetek egy része azonban nem őket, hanem környezetüket érintette. A háttérben az etnocentrizmus jelensége figyelhető meg, mely során az egyén úgy érzékeli, hogy az identitására vonatkozóan nem éri hatás, mivel a többségi kultúra "hegemóniáját" pl. az oktatási tartalmakban természetesnek véli. Az egyént folyamatosan érő implicit hatások – így például a "színvakság" (colorblind) – következménye, hogy felerősödik az asszimiláció (beolvadás) érzése. Ez az érzés törik meg az egyén külső, rasszjegyekkel megkülönböztethető volta miatt minden diszkriminatív helyzetben. És mivel egy etnocentrikus identitás kialakításán mentek keresztül az iskolarendszerben, így jellemzően nem rendelkeznek énvédő mechanizmust jelentő pozitív identitással vagy az adott helyzetre konstruktív választ adó stratégiákkal. (ARATÓ, 2012)

Fontos látni azt is, hogy kétharmada a válaszadóknak kiemelte a szakkollégium egyik eredményeként, hogy ebben a közösségben van lehetőség a roma/cigány identitás pozitív megélésére. Az empowerment szociálpszichológiai vizsgálatai egyértelműen bizonyították, hogy a csoportidentitás pozitív megélése erősíti a csoporthoz tartozás érzését, ami fontos lépés az empowerment kialakulásához. (Travis and Deepak, 2011)

Téma említése az interjúban	Roma/cigány identitáshoz való viszony							Roma/cigány csoporttal kapcsolatos diszkrimináció		WHSZ pozitív identitásformáló szerepe
	Család		Közoktatás			Egyéni		iskolai	munkaerőpiaci	
	erős	gyenge	pozitív	semleges	negatív	pozitív	semleges			
FŐ	8	8	2	13	1	14	5	10	2	13
%	42%	42%	11%	68%	5%	74%	26%	53%	11%	68%

1. táblázat. Identitáshoz való viszony a WHSz diákjai körében (N:19), Forrás: Varga 2018

Inkluzív szervezeti környezet

Gyarmathy Éva 2006-ban megjelent tanulmányában összegzően mutatja be, hogy az egyes tehetséggazdálkodással, tehetségfejlesztéssel foglalkozó szakértők, kutatók modelljeiben hogyan jelenik meg a környezet, mint a tehetség kibontakoztatásának színtere. Tanulmányában rámutat az eltérő modellek közös tulajdonságára miszerint a környezeti tényező(k) – társadalom, család, kortárs csoport, iskola – ugyanolyan fontos

Horváth Aliz

SE ETK szülész nő szak

Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest

1. Olyan emberek társasága, akik ugyan olyan cipőben járnak, mint én, és ugyanúgy fejlődni, adni szeretnének a világnak.
2. Múlt, család, testvériség (fejlődés).
3. 10 év múlva hasznos tagja szeretnék lenni a társadalomnak, aki segít az embereken, és segít fejlődni, példát mutatni a tanulni vágyó roma, hátrányos helyzetű fiataloknak.

faktorok a tehetség kialakulásában, mint a belső tulajdonságok. Ezt elfogadva a jelen tanulmány szerzője olyan szervezeti környezet működését mutatja be, amely az esélyegyenlőség és méltányosság társadalomfilozófiai pilléreire nyugszik. A tehetséggondozás fogalmaival összekötve az esélyegyenlőséget „mindenkire tekinthetünk úgy, mint potenciális tehetség”. A méltányosság pedig azt jelenti, hogy „a tehetség az arra alkalmas környezetben alkotó erővé válhat”. Ezek a kiinduló gondolatai a mindenki számára kölcsönösen befogadó – inkluzív - környezetnek.

Napjainkban a tanulás intézményi környezetét vizsgálva a kutatók azt hangsúlyozzák, hogy az esélyegyenlőségi cselekvések az egyének és közösségek értékeit, szükségleteit felismerő és ahhoz igazodó társadalmi környezetben tudnak maradéktalanul célt érni (Hurtado et. al. 2012). Ez jellemzi az inkluzív (kölcsönösen befogadó) környezetet, mely a hátrányt okozó megkülönböztetés tilalmát, az egyenlő bánásmódot és a valódi hozzáférést biztosító méltányos szolgáltatásokkal együtt alkalmazza annak érdekében, hogy a különböző csoportok és egyének sikeresen (esélyteremtő módon) együtt tudjanak élni. Az inklúzió kategóriamentes nézőpontja a közösség egyes tagjaira egyediségükben tekint. Az egyént társadalmi helyzetének, kulturális sajátosságainak és személyes adottságainak metszetében elhelyezve törekszik a személyes kibontakoztatás maximalizálására. (Varga 2015a)

Az inkluzív környezet tehát a sokféleség (diverzitás) sikeres kezelését az egyediségből következő szükségletekre való hatékony reagálással éri el. Ehhez elengedhetetlen:

1. Az a tárgyi, környezeti feltételrendszer, mely nyitottságot tükröz, és a résztvevők közös alkotásaként jeleníti meg a kulturális értékeket.
2. Fundamentuma a benne lévők pozitív attitűdje, melyet a sokszínűség értékelésének szemlélete jellemez.
3. Fontos része a teret működtető és felelős személyek elköteleződése mellett a szakmai felkészültsége is.
4. A szakmai felkészültség az egyéni életutak megértésében, személyre szabott és eredményes segítségében ölt testet.
5. Közös cselekvés, partneri együttműködés jellemzi, a lehetőségek és korlátok felismerése során.
6. Az inkluzív térben rejlő diverzitásra való sikeres reagálás alapfeltétele pedig a folyamatos megújulás (Varga 2015a).

Az elemzett pécsi szakkollégium elsőként fizikai terében törekedett az inkluzivitásra. A szakkollégisták által berendezett közösségi tér – a campusban elhelyezve – mindennapos használói által került kialakításra. A térben lévő tárgyak a diákok igényei, szükség-

Oláh Zsolt

ELTE BTK történelem szak
Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest

1. A kedvező lakhatási feltételek és az ösztöndíj mellett az motivált a szakkollégiumi jelentkezésemnél, hogy itt bekerülhetek egy hoz-
zám sok tekintetben hasonló roma fiatalok közösségébe.
2. Közösség, értelmiség, cigányság.
3. 10 év múlva egy minden tekintetben sikeres ember szeretnék
lenni.

leteihez igazodva alakultak: így van párnákkal kibélelt pihenősarok, tanulóasztal számí-
tógépekkel és konyharész a közös teázásra, étkezésre. A polcokon a diákok kiadványai,
illetve számukra fontos könyvek vannak, a szekrényekben portfólióikat érhetik el, és a
falakra a közös élmények képei kerültek. Az egyetem nyitvatartási idejében a szakkol-
légisták bármikor használhatják egyénileg is ezt a teret, illetve itt szervezik közösségi
találkozójukat is.

Az inkluzivitás tartalmi elemei közül az első a teret működtető személyek befogadó
attitűdjé és felkészültsége. A befogadó attitűd egy olyan szemléleti alap, mely megha-
tározó a megvalósuló cselekvések sikerességében. Az elköteleződés, mint „jó szándék”,
minden további cselekvés fundamentuma, csak akkor „talál célba”, ha a megvalósítók
egyben szakmájukban kiváló „mesterek”, akik képesek hatékony eszközökkel reagálni
az inkluzív tér diverzitásából adódó sokféle kihívásra. A szakkollégium működésének
két évét vizsgáló záró kutatás feltárta, hogy az attitűd és mesterségbeli tudás mellett
elengedhetetlen a teret működtetők reflektivitása, mely döntően a saját tudásukra,
gyakorlatukra irányul és része a folyamatos megújítási szándék. Továbbá elengedhetet-
len az is, hogy a működtetés felelősei a bevont szakkollégistákkal és a teret körülvevő
partneri háló szakembereivel együttműködési rendszerbe ágyazódnak. (Varga 2015b) A
sokféle szereplő tevékenységei párhuzamosan és interakciókon keresztül valósulnak
meg úgy, hogy csak egymásra épülően legyenek képesek sikert elérni. Ebben a rend-
szerben mindenki saját felelősséget kap szerepének megfelelően, melynek több formá-
ban biztosított a nyilvánossága, így a számonkérhetősége is. Az egyenlő részvétel és
hozzáférés kritériumának további és az inkluzivitás szempontjából is kiemelt biztosíté-
ka az a sokrétű tevékenységrendszer, mely személyre szabott (differenciált) módon
igazodik a szakkollégistákhoz. A 3. ábrán felsorolt pedagógiai tevékenységrendszer a
pécsi szakkollégium szakmai programjának része. A közösségi terekben és virtuális
platformon zajló tevékenységek 3 fő cél szerint tematizálhatók. A bevonódás a szakkol-
légisták igényei és szükségletei mentén alakul.

A szakkollégiumi működés olyan közösségbe ágyazódik, melyet az öntevékenység
jellemez. A szakkollégisták maguk alakítják kulturális és közösségi programjaikat,
melybe érdeklődésük szerint vonódnak be. Ennek része az identitás erősítését célzó
programok – a roma/cigány közösség pozitív értéként megélése és az értelmiséggé
válás belsővé tétele. A mentori rendszer biztosítja a személyre szabottságot.
Transzlétorként az idősebb, tapasztaltabb szakkollégisták, mint mentorok a mozgatói

Mundér Gergő

KRE ÁJK nemzetközi tanulmányok szak
Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest

1. Talán ami a legnagyobb motivációt adta számomra a bekerüléshez, az a rengeteg lehetőség a fejlődésre, szakmai, szellemi és lelki szempontból, amit a Jezsuita Roma Szakkollégium kínál. Nekünk, fiatal roma egyetemistáknak rendkívül fontos, hogy megálljunk a helyünket az élet minden területén, felkészültek legyünk, és erre a JRSZ minden lehetőséget megad.
2. Fejlődés, kettős identitás, közösség.
3. Diplomataként szeretnék dolgozni.

a közösségnek, segítve fiatalabb társaik aktivitásának növelését. A mentorok egyúttal önbizalmat, személyes megerősítést (self-help mechanizmus) kapnak a sikeres közösségi működés által.

Az egyéni gondoskodás egyik alappillére a tutori rendszer. Felsőoktatásban elismert személyek (egyetemi oktatók) a hallgatók egyéni felkérésre személyesen segítik a szakkollégista előre haladását. Ez a szerep visszahat a tutorok elköteleződésére, az egyetemi közeg befogadóbbá tételére. Az egyéni gondoskodás másrészt azt jelenti, hogy a szakkollégisták igényeikhez és szükségleteikhez igazítva kérnek/kapnak szolgáltatásokat külső szakemberektől a tanulmányi segítségtől a személyes problémáik megoldásán keresztül a nyelvtanulásig. Az egyéni gondoskodás hatékonyságát növeli, hogy a szakkollégisták karriertervüket a tutorukkal közösen kialakítva, ehhez igazítva válogatnak a felkínált lehetőségek közül. A támogatásuk interaktivitását növeli, hogy a hallgatók előrehaladásukat portfóliójukban rögzítik, és reflektálnak fejlődésükre.

A felsőoktatási térben a tudományos előrehaladás ruhazza fel a szakkollégistákat olyan kulturális tőkével, melyet a későbbiekben a munkaerőpiacon is tudnak kamatoztatni. Ehhez felkészítéseket, illetve többféle gyakorlati lehetőségek kapnak. Támogatást nyerhetnek egyéni és kiscsoportos hallgatói kutatásra, bevonódhatnak oktatókkal közös vizsgálatokba, részt vehetnek konferenciákon szervezőként, előadóként és szakkollégiumi tanulmányutak résztvevői lehetnek. A tudományos élet kínálta lehetőségek széles tárházából minden szakkollégista szakjához, leterheltségéhez, érdeklődéséhez mértén válogathat.

A pécsi szakkollégium 15 éves működésének tapasztalata, hogy a hallgatók tagsági idejük növekedésével egyre aktívabb formálóivá válnak a közösségnek és egyre tudatosabban válogatnak a felkínált szolgáltatásokból.

A fent bemutatott három tematikus cél három pillér tevékenységeiben öltönek testet: a „Tevékeny közösség”-ben realizálódik a különböző közösségi programokon keresztül az empowerment folyamata, melynek során a diákok felvérteződhetnek azokkal a készségekkel, melyek a saját maguk és közösségük érdekeinek képviseletéhez szükséges. Az „Egyéni gondoskodás” pillérben juthatnak azon szolgáltatásokhoz a szakkollégisták, mely ahhoz kell, hogy egyéni szinten sikeresek tudjanak lenni az egyetemen és az életükben. Másképpen fogalmazva, ebben a pillérben tehetnek szert arra a megküzdési stratégiára, mely segíti őket a rezilienssé válásban. A „Személyes tudomány” pillér az a része a projektnek, ahol a szakkollégisták saját igényeikhez mértén bevonódhat-

Orsós Tamás

MET pénzügy és számvitel szak
Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest

1. A felsőbb éves szakkollégistákkal való beszélgetések csupa jó dolgot tartalmaztak a szakkollégiumról és az általa nyújtott lehetőségekről, (kurzusok, tréningek) ezért is döntöttem, hogy jelentkeznek szakkollégistának.

2. Partnerség, lehetőség, és támogatás. Azért ez a három szó, mert a kollégium mint egy társ, egy partner mellettem van, és segít. Különféle lehetőségeket nyújt, amik igen hasznosak a mindennapi életben, és támogatás, amin nemcsak az ösztöndíjat értem, hanem például a mentorprogramot vagy más egyéb hasonló programokat.

3. 10 év múlva én vagy a saját vállalkozásomat fogom irányítani, vagy amire nagyobb esélyt látok és jobban is szeretném, hogy teljesüljön, hogy egy remek közgazdász leszek, aki igen is fontos munkát lát el akár egy multinacionális vállalatnál, akár egy kisebb volumenű helyen.

nak az egyetemi, akadémiai életbe és kipróbálhatják magukat a tudományos kutatások világában. Ebben a pillérben található az a fajta tehetséggondozás, amely a klasszikus egyetemi szakkollégiumok feladata és célja.

A tehetséggondozás elemei a WHSz-ben

Balogh László 2012-ben megjelent kötetében összegezte a komplex tehetséggondozó programok célrendszerét. Amennyiben a WHSz-t tehetséggondozó szervezetnek gondoljuk, szükséges ezen szempontok mentén is megvizsgálni a szervezetet. A szerző a tehetséggondozó programok vizsgálata során négy olyan cél meghatározást tartja elengedhetetlennek, melyek elérésével sikeresen tud egy szervezet tehetségeket kibontakoztatni. Ezek a következők:

1. erős oldal támogatása;
2. gyenge oldal fejlesztése;
3. megelőzés, légkörjavítás;
4. olyan területek támogatása, amelyek közvetve befolyásolják a tehetség kibontakozását. (Balogh 2012:59)

Az erős oldalnak a WHSz szakkollégistái esetében gondolhatjuk a választott szak és az azzal kapcsolatos szakmai és tudományos munkában való elmélyülést - mint a klasszikus egyetemi szakkollégiumokban általában - melynek támogatása a szakkollégium alapító okiratában és a Pedagógiai Programjában is deklarált cél. (WHSz SZMSZ, Pedagógiai Program 2016) Gyenge oldalként definiálhatjuk a szakkollégisták társadalmi hátránnyal összegezhető helyzetét. Előfordul köznevelésből hozott tanulási vagy más kulcskompetenciák fejletlensége a szakkollégisták körében (Jeney és Kerülő, 2016), illetve a települési vagy társadalmi hátrányból következő kulturális tőkék hiánya is. Jellemző még, hogy mind a családi szocializációtól egyre távolodó tanulási környezet, mind pedig a kisebbségi (stigmatizált) csoporthoz tartozás érzése jelentősen és sokszor negatívan hat a tanulók önértékelésére és végső soron gátját jelentheti a sikeres előre-

Farkas József

NKE RTK bűnügyi igazgatási szak
Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest

1. Az egyetemi tanulmányaim, a szakkollégium erős háttértámogatása nélkül bizonyára sokkal nagyobb nehézségek árán tudnám folytatni tanulmányaimat. További motiváció volt az, hogy a szakkollégium segítséget nyújt a szakmaiság és a roma identitás egyensúlyának megteremtésében. Számomra nagyon fontos, hogy egy ilyen családi közegben tudjuk megőrizni gyökereinket, miközben különböző szakterületeken tanulunk.

2. Roma értelmiség, közösség, kulturális érzékenység.

3. 10 év múlva szeretnék minél magasabb vezetőként dolgozni és

családot alapítani, a gyerekeimnek, a körülöttem lévőeknek jó példát mutatni arról, hogy nem kell elveszíteni identitásunkat ahhoz, hogy szakmánkban elismerést nyerjünk.

haladásuknak. Az erősségek támogatása és a gyenge oldal fejlesztése nehezen választható el, és a vizsgált szakkollégiumban is az „Egyéni gondoskodás” pillér keretén belül összegződik. A tehetséggondozás lényeges pontja ugyanis a személyre szabottság, mely komplex szemléletet feltételez, és amely a WHSZ-ben differenciált méltányossági eszközökkel (pénzbeli juttatások, kiegészítő ösztöndíj) és különböző típusú, mértékű szolgáltatásokkal (kompetenciafejlesztő képzések, tréningek; egyénre szabott tantárgyi fejlesztés) valósul meg. Az „Egyéni gondoskodás” pillér tehát több olyan projektelemet tartalmaz, amely egyszerre fejleszt az erős és gyenge oldalakat. A „Személyre szabott fejlesztések” projektelem keretében a szakkollégisták egyéni vagy kiscsoportos tanórai vagy konzultációs jellegű támogatásra tarthatnak igényt, amely a tanulmányi, szakmai előrehaladásukat biztosítja vagy olyan személyes jellegű, mentálhigiénés tanácsadást, amely a személyes identitásuk fejlesztéséhez járul hozzá.

A Balogh által 3. pontként megelőzésnek és légkörjavításnak nevezett cél a WHSZ esetében a kölcsönösen befogadó környezet kialakításával azonosítható, melyet már az előzőekben részleteiben bemutatunk.

A 4. célként a tehetség kibontakozását közvetve befolyásoló területeket a szerző olyan programokként definiálja, melyek a feltöltődést és lazítást biztosítják a tehetségek számára. Ezt a célt szolgálják a WHSZ projektjében a közösségi, kulturális tevékenységek és programok szervezése, megvalósítása, illetve azon szakmai utak (bel- és külföldi), melyek egyéni- és szervezeti szinten szolgálják a kapcsolatépítést. Ezen tevékenységek a Tevékeny közösség pillérben jelennek meg. A programelemek alapvetően a hallgatói kezdeményezésekre építenek és megvalósításuk során az inter- és multikulturális szemléletnek megfelelően a nyitott attitűd kialakítására törekednek. (Pedagógiai Program 2016:13)

A bemutatott résztvevők és szervezeti jellemzők után azonosíthatjuk a tanulmány elején bemutatott Czeizel Endre táltum modelljének elemeit a WHSZ jelenlegi projektjének működésében.

A modellben szereplő belső tulajdonságokat a WHSZ szakkollégistáinak jellemzőivel tudjuk leírni. „Általános értelmesség” tulajdonság alatt azt értjük, hogy a pécsi szakkollégisták társadalmi hátrányaik ellenére bejutottak a felsőoktatásba, és ott tanulmányaikat végzik. Ezt részletesen bemutattuk a tanulmány előző fejezetében a reziliencia

Farkas Evelin

BCE GTK nemzetközi gazdálkodás

Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest

1. Az első és legfontosabb motiváció, hogy a szakkollégium tagja legyek az az volt, hogy a közösségben minden nehézség könnyebben legyőzhető, mint önállóan. Nagyon szerettem volna tag lenni, mert vidéki, roma származású diákként Budapestre felköltözni nagy váltás, mind anyagilag, mind kulturálisan. A szakkollégium megadja azt a biztonságérzetet, tudást, kapcsolatrendszer, amit egyedül szinte lehetetlen megszerezni.

2. A három kulcsszó, ami a szakkollégiumról eszembe jut: közösség ereje, kettős identitás, hitmege erősítés.

3. 10 év múlva szeretnék egy vezetői pozícióban elhelyezkedni a nemzetközi gazdálkodás szakos diplomával egy multinacionális cégnél, és szeretnék hasonló érdeklődésű roma fiatalokat mentorálni, támogatni, mint ahogy ez számomra is megadott.

fogalmával összefüggésben. A bekerüléshez továbbá rendkívül erős motivációra volt szükségük, hiszen a társadalmi státuszukból fakadó nehézségeket legyőzték és előnyükre fordították. Ez a motiváló faktor elengedhetetlen a reziliencia folyamatához is, melyre konkrét példákat is találtunk megelőző szakkollégiumi kutatásaink során. A 2017-es mélyinterjú vizsgálatból kiderült, hogy a diákok háromnegyede erősen motiváló családi környezetből érkezik, egyharmaduk előtt pedig egy idősebb testvér mintája áll, aki már sikereket ért el az iskoláztatásban. Ez a minta az egyén számára - saját magával való összehasonlításban - motiváló erőként hat, átírva a kisebbségi csoportokra irányuló stigmatizációt, és elérhetővé téve a magasabb társadalmi pozícióhoz szükséges lépéseket. (Varga 2018) Ezt a mechanizmust tovább erősíti a szakkollégium közössége, ahol a „nem vagyok egyedül a problémáimmal” érzés erősödik a diákokban. A motiváció horizontális elemként van jelen a szakkollégiumi programban. Kezdődik az önkéntes jelentkezéssel a szakkollégiumba, és folytatódik azokkal a tevékenységekkel, amiket érdeklődésükhöz igazítva maguk válogatnak össze a felkínált „repertoárból” a hallgatók. (Pedagógiai Program 2016:18)

A „Specifikus képességek” és a „Kreativitás” szintén megjelennek a WHSz projektjének különböző elemeiben, hiszen más-más képesség fejlesztését, működtetését igénylik az egyes pillérek. A „Specifikus képességek” direkt vagy célirányos fejlesztése a WHSz projekt harmadik pillérében jelenik meg legerősebben. A „Személyes tudomány” pillér a hallgatók egyetemi, tudományos életbe való bevonódását helyezi fókuszba. Ennek több formája lehetséges, mely formák egyúttal lehetőséget biztosítanak a hallgatói részvétel mértéke közötti differenciálásra. Egyrészt a hallgatók saját érdeklődésüknek megfelelő kutatások lefolytatására pályázhatnak, illetve részt vehetnek a Romológia és Nevelésszociológia Tanszék által szervezett kutatásokban. E mellett tudományos írást tanulhatnak, melyet publikálhatnak a Romológia folyóiratban. E pillér nem csak az egyetemi tanulmányokhoz nyújt szakmai-tudományos megerősítést, hanem a tehetséggondozást szem előtt tartva személyre szabottan készíti fel a hallgatókat az értelmiségi szerepre.” (Pedagógiai Program 2016:13) A pillér keretében jelenleg több önálló, illetve kiscsoportos hallgatói kutatás zajlik, melyek megvalósítása teljes mértékben a szakkollégisták felelőssége. A projekt a hallgatói kutatásokhoz az

Orsós Sarolta

Gyógypedagógia szak

Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiuma

1. Megalakulása óta tagja vagyok a Kaposvári Egyetem Roma szakkollégiumnak. Fontosnak tartottam, hogy tagja legyek egy olyan közösségnek, ahol értéket képviselünk, tanulunk, és segítünk hátrányos helyzetű társainkon.

2. Tanulás, együttműködés, támogatás.

3. Tíz év múlva egy boldog családban élek, gyógypedagógusként dolgozom, emellett kutatásokban is részt veszek. Szeretnék részes lenni olyan közösségnek is, melynek célja a rászorulókat támogatása.

alap ösztöndíjon felül plusz forrást biztosít a kutatások lebonyolításához, illetve folyamatos konzultációra is ad lehetőséget. A Tanszék által szervezett kutatásokban több hallgató is részt vett többféle módon. Volt, aki a terepmunkában fókuszcsoportos interjúk felvételét végezte, volt, aki az interjúk és a terepmunkán született anyagok feldolgozásában vett részt. Tudományos eredményeik publikálására egyrészt a Romológia folyóiratban, másrészt a kutatásokhoz köthető kiadványokban van lehetőség. A Romológia folyóirat több számában (1., 6-7., 8., 10., 11.) is olvashatók spotok és beszélgetések a szakkollégistáktól.

A „Kreativitás” fejlesztése az előbbieken bemutatottól eltérően inkább impliciten, indirekten jelenik meg. Ha elfogadjuk azt a definíciót, miszerint a kreativitás az új, egyedi, az eddigiektől eltérő vagy azok újragondolási képessége, akkor mondhatjuk azt, hogy a Szakkollégium széles, változatos, sokszínű tevékenységrendszere lehetőséget tud kínálni arra, hogy a diákok komplexen és kritikusan láthassák a világot. A WHSz mind az egyetemen belül, mind az egyetemen kívül (civil szervezeteknél végzett önkéntes munka, terepkutatások, bel- és külföldi szakmai utak) kínál lehetőségeket a szakkollégistáknak különböző tevékenységekbe való bekapcsolódásra. Ez a sokrétűség biztosítja, hogy a fiatalok minél többféle módon találkozzanak a körülöttük lévő világgal, és azt ne csak résztvevőként szemléljék, hanem reflektáljanak rá, értsék meg a működését, és adott esetben kínáljanak rá változtatási lehetőséget. Mindez pedig erőteljesen kapcsolódik az előzőekben leírt empowerment folyamatához. Erre talán az egyik végzős építészmérnök diákkal készített interjú mutat rá a leginkább:

„A gyakorlatban, igen, hogy valahogy segítsek ezeken az embereken. Arra gondoltam, hogy valamilyen ház felújításokat, vagy valami ilyesmit kéne csinálni, csak nem tudom még, hogy hogyan. Ezen gondolkodok mostanában. Mármint gondolkodtam azon, hogy ezt kéne csinálni, csak azon még nem gondolkodtam, hogy ezt hogyan lehetne megoldani... De valami ilyesmivel szeretnék... Ez az, amit gondolom, hogy talán, hogy talán szellemileg és lelkileg is kielégítene, mert csak nem tudom anyagilag is. Mert az is fontos, hogy az ember keressen valamennyit, mert azt nem lehet, hogy magát éheztesse, és közben segít másokon, mert az felemészti az embert.”

Tarsoly Zsófia

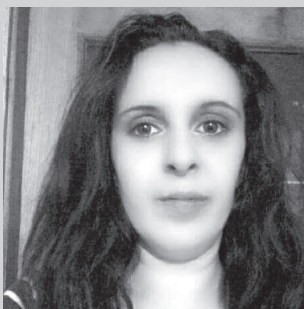
Tanító szak

Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiuma

1. Középiskolában több roma származású osztálytársam volt Budapesten. Az ottani osztályfőnököm minden lehetőséget megragadott, hogy felzárkóztató szakköröket, korrepetálásokat biztosítson a számukra. Mikor lekerültem Kaposvára, és elkezdtem a tanító képzőt, biztos voltam benne, hogy amennyiben hátrányos helyzetű diák kerül a szárnyaim alá, segíteni és támogatni akarom az osztálytársaival együtt. Ehhez biztosított hátteret a szakkollégium, hogy mint diák, tanítói tapasztalatot szerezzek a roma származású gyerekek felzárkóztatása során.
2. Lehetőség, esélyteremtés, élménypedagógia (roma gyerekekkel).
3. Tíz év múlva szeretnék tanítóként dolgozni, és kamatoztatni a szakkollégiumban szerzett tapasztalatokat. Szeretnék hátrányos helyzetű roma származású gyerekeket az élménypedagógia módszerével tanítani, aminek révén nem lexikális tudás elnyerése a fő cél, hanem a szociális kompetenciák kialakítása és fejlesztése tanórába bújtatva.

Tehát összefoglalóan elmondható, hogy a WHSz tehetséggondozó programjában a kreativitás fejlesztése is megjelenik, illetve ennek pozitív visszacsatolása is fellelhető az egyes diákok esetében.

A modellben leírt környezeti tényezők hasonlóan az egyén belső tulajdonságaihoz, azonosíthatók a WHSz szervezeti, intézményi feltételeiben. A neveléstudományban régen felismerésre került az a tény, hogy sikeres pedagógiai folyamatokat kizárólag a célcsoport vagy az intézmény társadalmi környezetének megismerésével együtt lehet végezni. Ha ezt a szakkollégium napi gyakorlatára akarjuk lefordítani, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt, hogy a szervezetbe bekerülő fiatalok milyen társadalmi, családi környezetből érkeztek, azzal éppen milyen a viszonyuk, és ez a viszony mennyiben támogató vagy hátráltató tényező az egyetemi tanulmányaik tekintetében. Ennek a viszonyrendszernek a fel- és megismerése a szakkollégium szakmai vezetésének a feladata, és erre érdemi választ is kell tudni adniuk. Ezt a szervezeti feltételt az inkluzív környezet kapcsán a megvalósítók felkészültségeként definiálhatjuk. (Varga 2014) A projektben, a szervezetben résztvevő személyek felkészültségéről egy 2015-ben végzett vizsgálatban kiderült, hogy tisztában vannak a szakkollégisták háttérével és ezt figyelembe is veszik, amikor velük dolgoznak. (Trendl 2015) Természetesen a szakkollégisták zöménél a családi háttér morálisan támogató, hiszen eljutottak a felsőoktatásba. Viszont az onnan hozott hátrányok és viszonyrendszerek megismerése, a saját identitás felfedezése, az én elfogadása ebben az életkorban kezd tudatossá válni. Ezzel párhuzamosan a diákok nagy részében az is megfogalmazódik, hogy ők már nem feltétlenül tagjai annak a közösségnek, ahonnan indultak, hiszen legtöbbjük első generációs diplomás, így a társadalmi mobilitás okozta identitásválsággal is meg kell küzdeniük. Ezért - amennyiben szükséges - egyénre szabott mentálhigiénés tanácsadást is igénybe tudnak venni a szakkollégisták, hogy identitásuk és énképük minél egészségesebb legyen, és tehetségük alkotóvá tudjon válni.

László Szabina

Tanító szak

Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiuma

1. A kíváncsiság motivált. Roma hallgatóként az érdekelt, hogy miként tudjuk segíteni itt Somogy megyében a roma iskolásokat, a továbbtanulásukat. Természetesen az is fontos volt, hogy a roma szakkollégium segít a tanítói diploma megszerzésében.
2. Támogatás, kollektíva, derű.
3. 10 év múlva én tanítóként. A neveléstudományi mester szakot elvégezve a doktori értekezésemet szeretném írni romológiai témában.

Összefoglaló

Tanulmányunk célja az volt, hogy a tehetséggondozás Magyarországon is elterjedt modelljének működését bemutassuk egy roma szakkollégium példáján keresztül. Jelenleg a szakirodalomban a roma szakkollégiumok kevésbé tehetséggondozó intézményekként, inkább hátránykompenzáló szervezetekként vannak jelen a felsőoktatásban. Írásunk első lépés abba az irányba, hogy bizonyítsuk, tehetséges fiatalok mindenhol találhatók, így egy roma szakkollégiumban is, és hogy a tehetségük kibontakoztatásához olyan befogadó – inkluzív – környezet működtetése szükséges, amelyben az egyéni igényekhez igazodóan, közösségi tevékenységekbe ágyazottan lehetséges a hátránykompenzáció, a társadalmi hátrányok leküzdése mellett a tehetségüket is gondozni.

Hivatkozott szakirodalom

- Arató Ferenc, 2012: Rejtett sztereotípiák az egyetemi hallgatók körében. In: Orsós Anna – Trendl Fanni (szerk.): Útjelzők. PTE BTK, Pécs. 24-32 o.
- Arató Ferenc, 2015: Korlátozó attitűdök intézményvezetők körében. In: Autonómia és felelősség 1. szám. 2015. Pécs. 45-58 o.
- Bordás Andrea – Ceglédi Tímea, 2012: A debreceni szakkollégiumok mint a tudásmegosztó és tudásteremtő tanulóközösségek színterei. In: Dusa Á. – Kovács K. – Márkus Zs. – Nyüsti Sz. – Sörös A. (szerk): Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok II. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 9-52 o.
- Ceglédi Tímea – Bordás Andrea – Kardos Katalin, 2016: Egyről a kettőre vagy nulláról a háromra? Szakkollégiumok intézményi hatása. In: Pusztai Gabriella – Bocsi Veronika – Ceglédi Tímea (szerk.): A felsőoktatás (hozzáadott) értéke. Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Felsőoktatás–Társadalom 6. Partium Könyvkiadó – Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad-Budapest. 302-316 o.
- Cserti Csapó Tibor – Orsós Anna, 2013: A mélyszegénységben élők és a cigányok/romák helyzete, esélyegyenlősége, In: Varga Aranka (szerk.): Esélyegyenlőségaim Magyarországon, Pécs: PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, 99-120 o.
- Dávid Mária – Hatvani Andrea – Héjja-Nagy Katalin, 2014: Tehetségazonosítás a pedagógiában. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. Budapest.

Reichardt Jázmin

Csecsemő- és kisgyermeknevelő szak
Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiuma

1. Minden félév elején a tanulmányi tájékoztatón ott villogtak (villognak) a képek a kivetítőn azokról az élményekről, amiket a közösség tagjai szereztek. Ezek az élmények nem csak a kirándulások vagy táborok voltak, hanem a kötelességek is, a gyerekek foglalkozásainak megtartása, vagy a konferencia beszélgetések. Úgy érzem én is részese szeretnék lenni egy olyan társaságnak, akik odafigyelnek egymásra, és tágabb környezetükre is. Akik elismerik, hogy a gyermekben van a jövő. Sok olyan gyermek él városunkban, akiknek kellenek olyan támogató, megértő személyek akire felnéz-

hetnek, és akár jövőbeli céljaik elérésében is segíthetnek.

2. Emberség, elfogadás, szeretet.

3. 10 év múlva én egy olyan montessor-i családi bölcsődét fogok vezetni, ami elérhető lesz a roma és magyar származású családok számára egyaránt. Itt szeretnék kiemelt figyelmet szentelni nem csak a gyermekeknek, hanem családjaiknak is. Szolgáltatásaimat úgy alakítanám, hogy az kedvező legyen mindenki számára. Például, ha valaki messze lakik és/vagy nem engedheti meg magának az utazást azért elmennének autóval vagy kisbusszal. Elképzeléseimben ennek a családi bölcsődének a funkciója összeforrna a Biztos Kezdet Gyermekházak funkciójával.

- Demeter Endre, 2012: A szakkollégiumok, a tehetség közege. In: Felsőoktatási Műhely 4. 53-72 o.
- Fejes József Balázs – Szűcs Norbert, 2018: ÉN VÉTKEM. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Oktatási Egyesület. Szeged.
- Forray R. Katalin – Hegedűs T. András, 2003: Cigányok, iskola, oktatáspolitikai, Budapest: Oktatáskutató Intézet – Új Mandátum Könyvkiadó.
- Forray R. Katalin – Boros Julianna, 2009: A cigány, roma tehetséggondozás intézményei. In: Educatio 2009/2, 192-203 o.
- Forray R. Katalin - Pálmáiné Orsós Anna, 2010: Hátrányos helyzetű vagy kulturális kisebbség – cigány programok Educatio 2010/1, 75-87 o.
- Forray R. Katalin – Marton Melinda, 2012: Egyházi szakkollégiumok. In: Iskolakultúra 2012/7-8. 35-45 o.
- Forray R. Katalin, 2015: Életutak a felsőoktatásban. In: Cigány diákok a felsőoktatásban.
- Forray R. Katalin – Galántai László – Trendl Fanni (szerk.). Pécsi Tudományegyetem. 69-121 o.
- Forray R. Katalin, 2016: Tehetséggondozás a felsőoktatásban. In: Educatio 2016/3. 311-317 o.
- Forray R. Katalin, 2016b: Reziliencia a cigány, roma hallgatók körében. In: Oktatás és Fenntarthatóság. HERA Évkönyvek. Fehérvári Anikó-Juhász Erika-Kiss Virág Ágnes-Kozma Tamás (szerk.). Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete Budapest. 171-181 o.
- Gyarmathy Éva, 2006: A tehetség – fogalma, összetevői, típusai, azonosítása. ELTE Kiadó, Budapest.
- Gyarmathy Éva, 2012: Szakmai alapok a nemzetitehetséggondozástovábbfejlesztéséhez. In H. Nagy Anna (szerk.): Szakmai ajánlások a nemzeti tehetséggondozástovábbfejlesztéséhez. Magyar Génius Program, 6–10 o.

Ajtai Klaudia*Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium*

1. Ajtai Klaudia Tímea vagyok, cigány származású, utolsó éves jogász hallgató. Másfél éve külsős tagja vagyok a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégiumnak. Elsősorban az identitásom, a cigányságom motivált abban, hogy a szakkollégiumba jelentkezsek. Szintén különösen sokat jelentett, hogy a hitemet gyakorolhatom a kollégiumban, hiszen nagyon szeretem Istent, és mindent, amit eddig elértem, neki köszönhetek. Számos lehetőséget kaptam már, nehézségeket és erőt is, amely segítségével a lehetőségekkel is élni tudtam, a nehézségeket pedig leküzdeni. A Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium is egy Istentől kapott ajándék a számomra.
2. Három szó ami eszembe jut a szakkollégiumról : Lehetőség, kereszténység, hit, közösség.
3. 10 év múlva 34 éves leszek. Még kimondani is nehéz. Szeretném, ha akkorra már saját ügyvédi irodámban tevékenykednék, büntetőjogi és polgári jogi ügyekkel foglalkoznék. Szeretnék segíteni a hátrányos helyzetben levő cigány gyerekeknek, motiváló előadásokat tartani, valamint alapítványt, vagy olyan szervezetet létrehozni, amelyen keresztül segíthetem a nehéz sorsú tehetséges gyerekeket.

- Gyarmathy Éva, 2013: Tehetség és tehetséggondozás a 21. század elején Magyarországon. In: Neveléstudomány 2013/2. ELTE, Budapest.
- Hegedűs Roland, 2016: Számok–arányok–mintázatok a felsőoktatásba felvett hátrányos helyzetűek esetében. Modern Geográfia. 2016/3.
- Hurtado, Sylvia Alvarez, Cynthia L. Guillermo-Wann, Chelsea – Cuellar, Marcela Arellano, Lucy, 2012: A Model for Diverse Learning Environments The Scholarship on Creating and Assessing Conditions for Student Success, In: Smart, John C. Paulsen, Michael B. (ed.): Higher Education: Handbook of Theory and Research, Higher Education: Handbook of Theory and Research 27. Springer Science+Business Media B.V., 41-122.
- Jancsák Csaba, 2016: Egy szakkollégium felsőoktatási eredményességhez való hozzájárulása értékszociológiai megközelítésben. In: Pusztai Gabriella – Bócsi Veronika – Ceglédi Tímea (szerk.): A felsőoktatás (hozzáadott) értéke. Felsőoktatás–Társadalom 6. Partium Könyvkiadó – Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad-Budapest. 328-337.
- Jenei Teréz – Kerülő Judit, 2016: Perszonális és szociális kompetenciák szakkollégiumi fejlesztése. In: Pusztai Gabriella – Bócsi Veronika – Ceglédi Tímea (szerk.): A felsőoktatás (hozzáadott) értéke. Felsőoktatás–Társadalom 6. Partium Könyvkiadó – Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad-Budapest. 317-327 o.
- Kemény István - Janky Béla - Lengyel Gabriella, 2004: A magyarországi cigányság, 1971-2003, Budapest: Gondolat Kiadó, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet,
- Kertesi Gábor - Kézdi Gábor, 2012: A roma és nem roma tanulók teszt eredményei közti különbségekről és e különbségek okairól, Budapest: MTA KRTK KTI – Budapesti Corvinus Egyetem
- Lannert Judit, 2003: Differenciálás és szelekció a magyar iskolákban, In: Iskolakultúra 2003/1. 70-73. o.
- Masten, Ann S., 2001: Ordinary magic: Resilience processes in development. In: American Psychologist, 2001/56. 3. szám. 227-238 o.

Hegedűs József

Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium

1. Azért szerettem volna a SZOKERESZ (Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium) tagja lenni, mert lelkiileg tiszta, és elfogadó környezetben akartam élni, és minél többet tanulni a roma kultúráról. Mindkettő teljesült is.
2. Három szó ami eszembe jut a szakkollégiumról: elfogadó, családias, segítőkész.
3. 10 év múlva szeretném az időmet gyerekek tanításával, a jövődéli családommal, és sok zenével tölteni.

- Neményi Mária, 2013: Oktatási esélyegyenlőtlenségek Európában és Magyarországon, *Esély*, 2, 3-7.
- Péter-Szarka Szilvia, 2011: Az „ismeretlen ismerős”: Gagné tehetségmodelljének átdolgozott változata. *Tehetség*, 18 (3). 5-7 o.
- Rayman Julianna, 2015: Diverzitás az iskolában – pedagógusok és iskolaigazgatók különböző szociokulturális háttérű tanulókról való gondolkodásának vizsgálata. In: *Autonómia és Felelősség* 2015/2. 33-46 o.
- Rayman Julianna - Varga Aranka, 2015: Reziliencia és inklúzió egy szakkollégiumi közösségben, *Romológia* 10, 10-29.
- Raphael Travis Jr. & Scott W. Bowman, 2015: Validation of the Individual and Community Empowerment Inventory: A Measure of Rap Music Engagement among First-Year College Students, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 25:2
- Trendl Fanni, 2013: A Phare-ral induló szakkollégium. In: *Romológia* 2013/1. 52-59 o.
- Trendl Fanni, 2015: A „befogadó környezet” megvalósulása egy egyetemi szakkollégiumban. In: Arató Ferenc-Varga Aranka (szerk.) *Befogadó egyetem*. Pécs, 2015. 131-139.
- Varga Aranka, 2015a: Az inklúzió szemlélete és gyakorlata, Pécs: PTE – WHSz,
- Varga Aranka szerk., 2015b: *Próbatétel – a pécsi roma szakkollégiumi program értékelése*, Pécs: PTE – WHSz, 343.
- Varga Aranka, 2018: Esélyegyenlőségi dimenziók egy roma szakkollégiumban. Kézirat.
- Zolnay János, 2015: A roma diákok esélyei a közoktatásban, In: Orsós Anna (szerk.): *A romológia alapjai*. Pécs: PTE – WHSz, 249-270.

Felhasznált dokumentumok

- Pedagógiai Program, 2016, PTE WHSz
- Projektelemenkénti fejlesztési tervek, 2016, PTE WHSz
- Projekt komplex struktúrája és Tevékenységterve, 2016, PTE WHSz
- Szakmai Koncepció, 2016, „TESZ-WHSZ” „TESZ-WHSZ” Tevékeny közösség, Egyéni gondoskodás, Személyes tudomány a Pécsi Tudományegyetem Wlislöck Henrik Szakkollégiumában - EFOP-3.4.1-15-2015-00009. (kézirat)

SZÉLRÓZSA

- 35 Dr. Hadnagy József: Egri Roma Szakkollégium –
Példakép/p
- 37 Makkai László: Együtt a hitben jövőt építünk!
- 39 Dr. Kovács Zoltán: Az elfogadás pedagógiája
- 41 Káli Horváth Kálmán: RefoRom – a Budapesti
Református Cigány Szakkollégium
- 43 Mészáros Ferenc: A közösségi szemlélet erősítése
- 45 Juhász Éva: Szent Miklós Görögkatolikus Roma
Szakkollégium
- 47 Mózes Áron: „A célodhoz wisz”
- 49 Trendl Fanni: TESZ WHSZ

Dr. Hadnagy József

Egri Roma Szakkollégium – Példakép/p

Az Egri Roma Szakkollégiumot 2011-ben hoztuk létre hallgatói kezdeményezésre. Az Eszterházy Károly Egyetem – akkor Eszterházy Károly Főiskola – mindig nyitott volt a hallgatói igényekre, a Roma Szakkollégium alakulásánál azonban nagyon fontos volt, hogy egy Tanszék becsatornázza a vezetés felé az igényeket, s szakmailag mellé álljon a hallgatói kezdeményezésnek. A Szociálpedagógia Tanszék oktatói különös érzékenységgel foglalkoztak a hátrányos helyzetű hallgatókkal, a különböző életvezetési nehézségekkel küzdő fiatalokkal, s az oktatás mellett egyéni beszélgetésekkel támogatták a hozzájuk fordulókat. Egyre több roma származású hallgató kereste fel a tanszéket, akik tanulási, szakdolgozat készítési nehézségeiket jelezték az oktatók felé, s ebből a jelzésből egy rendszeres találkozás alakult ki, mely éjszakába nyúló beszélgetéseket jelentett tanulásról, megküzdésről, felsőoktatásban jelentkező kihívásokról. Ezek a beszélgetések vezettek el az Egri Roma Szakkollégium megalakulásáig, romák életét bemutató filmvetítéseket szerveztek a hallgatók, „így éltek a romák akkor és most” nyitott előadás sorozat vette kezdetét, s megszerveződött az első Roma Cooking Night rendezvény is, melynek nagy sikere volt az egyetem hallgatói körében is.

A működést főleg a Szociálpedagógiai Tanszék költségvetéséből finanszírozták a lelkes oktatók és a hallgatók, így nagy segítséget jelentett az első pályázat megjelenése, melyre akkor már egy megerősödésben lévő Szakkollégium tudott pályázni. A hallgatói kezdeményezések és igények, valamint az ezekre adott szakmai válaszok – programok, képzések – azóta is jellemzik a működést, hiszen a csapatépítések, szervezetfejlesztők során a tagok és a mentorok közösen munkálták ki azt a szakmai programot, amely segíti a hallgatókat tanulásban, életvezetésben, tudományos karrierben. Erre a működésre vagyunk a legbüszkébbek, amellett, hogy az alakulás óta minden évben több hallgatónk szerez diplomát és helyezkedik el sikeresen a munkaerő piacon. Sőt szívesen jönnek vissza motivációs előadásokat tartani hallgató társaiknak és a tutorálás során bevont köznevelésből érkező diákoknak egyaránt. A szervezeti felépítés garanciája a társadalmi részvétel elsajátításának, megtapasztalásának: elnökségi munkacsoport, rendezvényes munkacsoport, tutor munkacsoport és tudományos munkacsoport alapján épül fel az Egri Roma Szakkollégium, így minden tag felelősséget vállal a működésért, működtetésért. Hallgatónk választják ki a meghívott vendégelőadókat, ők tartják velük a kapcsolatot, s ők szervezik meg az eseményeket is, természetesen a szakmai mentor csapat teljes támogatásával. A Szakkollégium lehetőséget biztosít az egyéni fejlődésre, mely lehetőséget a benne élők kihasználják saját életvezetésük és a konstruktív társadalmi részvétel megvalósításának érdekében. Példaképp állnak saját hallgatótársuk elé az általuk szervezett programokkal, s példát mutatnak hasonló sorsú és életkörülmények közül jövő, abban élő tutoráltjaik felé is, akik Tanodákban, illetve a környék általános és középiskolaiban tanulnak. Ígyadtuk a most futó szakmai pályázatunknak is a címben szereplő nevet. Büszkéek vagyunk minden sikerre, s büszkén nézünk szembe minden kihívással, nehézséggel, kudarcral, hiszen egy csapat vagyunk.

Borsi Noémi*Wáli István Református Cigány Szakkollégium, Debrecen*

1. A húgomtól hallottam a szakkoliról, hiszen ő egy félévet eltöltött már itt korábban. Nagyon tetszett, hogy mennyi lehetőség adott a résztvevők számára, tanulmányokban és egyéb területeken, ráadásul remek közösséget is alkotnak a hallgatók.
2. A lehetőségek, a jó közösség és a fejlődés, számomra ezek jelentik a szakkollégista lét sarokköveit.
3. Szeretnék túllenni a családalapításon, a szakmámban pedig olyan helyen dolgozni, ahol szívesen munkálkodok majd.

Kalmár Laura*Wáli István Református Cigány Szakkollégium, Debrecen*

1. Főleg a közösség segítő erejének híre, hogy tudunk egymástól tanulni, segítséget kérni, jóban-rosszban osztozni. Amikor hallottam a szakkoliról, úgy láttam, remekül kiegészítheti az egyetemi tanulmányaimat, az ösztöndíjak és nyelvórák keretein belül pedig ez nagyszerűen meg is valósult. Nagy motiváció volt még, hogy református családban nőttem fel.
2. Motiváció, lelki erő, és támogatás, ettől azonban sokkal többet tudnak adni az itteni események.
3. Nagyon remélem, hogy addigra már lesz családom. Tervben van, hogy néprajzból phd-ra megyek majd, a hétköznapiakban pedig

múzeumpedagógusként szeretnék majd tevékenykedni, ide a kézműves és zenei tudásomat is be tudnám vinni a szakmaiak mellé.

Tíz év múlva a diplomás fiataljaink ott lesznek a munkaerő piacon, s azzal fognak foglalkozni, amit szeretnek, amiért tanultak, küzdöttek, s közben szívesen gondolnak vissza arra a Szakkollégiumra, mely egy epizód volt az életükben, ahol megtapasztalhattak, megtanulhattak olyan dolgokat, melyek forrása egyébként is bennük volt. Tíz év múlva már valamelyik nálunk végzett hallgató vezeti majd a szakkollégiumot, s a kiterjedt kapcsolatainak köszönhetően azokhoz tud fordulni, akik itt végeztek, akikkel együtt dolgoztak, együtt tanultak s megtapasztalták azt, amikor nem számít az, hogy honnan jönnek, csak az, amit a munkával képesek letenni az asztalra, s amit a kapcsolatokba képesek befektetni. Tíz év múlva teljesen természetes lesz a felsőoktatásban, hogy Roma Szakkollégiumok működnek, együtt szervesen beépülve a felsőoktatás életébe, s a most működő Roma Szakkollégiumok jó gyakorlatai természetes működési mechanizmusként lesznek jelen. Mi ebben hiszünk, ezért dolgozunk közösen!

Makkai László

Együtt a hitben jövőt építünk! – A miskolci Görögkatolikus Cigány Szakkollégium indítási körülményeinek bemutatása

A miskolci Görögkatolikus Cigány Szakkollégium 2011-ben alakult meg. Az első évben 14 bentlakó hallgatóval és 3 fő munkatárssal kezdte meg a szakkollégiumi tevékenységét. A Miskolci Apostoli Exarchátus (napjainkban: Miskolci Egyházmegye) saját meglévő kollégiumi épületét ajánlotta fel e nemes célra. 2010-ben - mint igazgató - több megbeszélésen és tárgyaláson részt vettem, ahol a keresztény roma szakkollégiumot alapítani készülőkkel közös álláspontok kialakításán túl a keresztény életforma intézményi megjelenítésére is nagy hangsúlyt fektettünk. Napjainkban (a 2017/2018-as tanévben) a miskolci szakkollégiumnak már 30 hallgatója van. Átlagosan évente 25-30 hallgató vesz részt a szakkollégiumi életben.

Az évek során a három fő modulból álló tanulmányi programon túl (kulturális és közismereti-, spirituális modul és nyelvi képzés) nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy a hallgatóink közösségi szolgálati tevékenységük kapcsán segítsék a kevésbé támogatott, elsősorban roma vagy hátrányos helyzetű gyerekeket. 2016-ban a szakkollégiumunk elindította gyakornoki programját, amit a mai napig olyan eredménynek gondolunk, melyet a Miskolci Egyetemmel közösen a felsőoktatásban egyedülálló módon valósítunk meg. A szakkollégistáinknak egyetemi mentorokat biztosítunk tanulmányi előrehaladásuk segítése érdekében; ennek, és a gyakornoki programnak köszönhetően a Miskolci Egyetem több karával is együttműködésben állunk. Fontos programelemünk a börtönpasztoráció, amely során a Fiatalokért Regionális Bv. Intézetével működünk együtt. Évente több alkalommal is meglátogatjuk a fogvatartottakat, akiket beszélgetéseink során szeretnénk bátorítani valamint egy más, lehetőségekkel teli jövő és valódi életcélok felé segíteni. Mindemellett fontosnak tartjuk a régió középiskolásainak ösztönzését is a felsőoktatásba való jelentkezésre, ennek kapcsán évente közel tíz alkalommal vidéki középiskolákban végzünk toborzást szakkollégistáink aktív közreműködésével – hiszen véleményünk szerint a hozzájuk hasonló körülmények közül érkezők tapasztalatai és példája jelenthetnek számukra őszinte motivációt.

A szakkollégiumunkra jellemző a családias és otthonos teremtő légkör, munkatársaim mindig készséggel állnak a hallgatók rendelkezésére. Maguk a szakkollégisták többször is megfogalmazták már, hogy a szakkollégiumot a második otthonuknak tekintik. A személyes támogatás és odafigyelés és a megfelelő infrastrukturális háttér biztosítása mellett a kollégisták térítésmentesen kölcsönözhetnek kerékpárt, laptopot, színházbérletet, valamint fénymásolhatnak és nyomtathatnak a kollégiumban.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint 2011 óta a szakkollégisták közül közel 30-an fejezték be tanulmányaikat, szereztek diplomát és nyelvvizsgát. Jelenleg 3 alumni hallgatónk vesz részt doktori képzésben. Az egyetemi TDK versenyen 3 fő első helyezett

Németh Márta*Wáli István Református Cigány Szakkollégium, Debrecen*

1. Először 2012-ben jelentkeztem ide, egy barátnőm által. Sokat mesélt nekem a szakkollégiumról, mutatott képeket, elmondta milyen lehetőségeket kaphatunk itt ahhoz, hogy legyen belőlünk valaki. Ez nekem nagyon megtetszett, a következő félévben, februárban pedig jelentkeztem is. Nagyon sokat jelentett, hogyha bármiben hiányt szenvedtünk segítettünk egymásnak, tanulmányok, mindennapi problémák terén. A lelki élet sokszínűsége, a mentorprogram szintén megnyerő volt számomra, a szakkolís hétvégék eseményeiről nem is beszélve – rengeteg olyan része van a szakkollégiumnak, melyek miatt megéri ide jelentkezni. Úgy érzem, mintha a második családommal lennék.

2. Az első mindenképpen a barátok, aztán az istentisztelet és a lehetőségek – szerintem ezzel sikerült lefednem mindent.

3. Remélhetőleg egy neves gimnáziumban fogok tanítani, és ha lesz rá lehetőségem, akkor meg fogom pályázni a mentori állást is, hogy segíthessek azoknak a diákoknak, akik hozzám hasonlóan tanári pályára készülnek. Szeretnék jelnyelvet is tanítani, szívügyemnek tekintem ezt a területet is.

Farkas Kata*Wlislöcki Henrik Szakkollégium, Pécs*

1. Érdekeltek a tudományos, szakmai lehetőségek, melyeket a szakkolli nyújt.

2. Közösség, jókedv, zsíroskenyér :D

3. Remélhetőleg valamiféle diplomata leszek, aki a mindenkori egyenlőségért harcol.

lett, 3 hallgatónk Esélyért díjat kapott és 1 fő lett harmadik helyezett TDK dolgozatával. Két éve indítottuk útjára a Lehetőség című periodikánkat, amiben mentoraink, tréneraink, munkatársaink és hallgatóink tudományos munkáit jelentetjük meg, főként romákat érintő témákban.

Bízom benne, hogy tíz év múlva is hasonló, vagy még nagyobb létszámmal tud majd működni a Roma Szakkollégiumi Hálózat, és még több cigány fiatal fogja megragadni azt a lehetőséget, amit a roma szakkollégiumok kínálnak tanulmányaik megsegítésére.

Dr. Kovács Zoltán

Az elfogadás pedagógiája

A Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiuma 2012-ben jött létre az egyetem szenátusának határozata nyomán. Tényleges működését a 2012-2013-as oktatási évben kezdte meg 12 taggal.

A szakkollégium természetesen nem előzmények nélküli. A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karán 2009-ben kezdődött el az a máig tartó program, amelynek keretében a kar oktatói és hallgatói heti rendszerességgel végzik hátrányos helyzetű iskolások tehetséggondozását. Már ez a tevékenység is az egyetem és a Napkerék Egyesület együttműködésében indult el. Az egyesület 2009 előtt is jelen volt a Kaposvári Egyetemen: hallgatói klubot vezetett hátrányos helyzetű és roma egyetemisták részvételével.

A Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégium létrehozásában fontos szereplő az a Regionális Roma Stratégiai Tanács, amely az egyetem vezetésével 2011-ben alakult. A tanács elnöke a Kaposvári Egyetem rektora, tagjai mindazok az intézmények és szervezetek, amelyek a dél-dunántúli régióban szerepet vállalnak a roma felzárkózás folyamatában (megyei, települési és kisebbségi önkormányzatok; civil szervezetek; oktatással és foglalkoztatással összefüggő hivatalok és intézmények).

A Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiuma a „hőskorban”, az első években az egyetem és a Napkerék Egyesület támogatásával és háttérével működött. A működés legfontosabb elemeit klubestek, vitaestek, és az önkéntes közösségi munka jelentették. A szakkollégisták részt vállaltak az egyetemi tehetséggondozásban, és az egyesület tano-dai és egyéb munkájában. Mindeközben a létszám folyamatosan nőtt.

A szakkollégium működésének keretei 2016-ban gyökeresen megváltoztak: a sikeres EFOP pályázatnak köszönhetően tevékenységei jelentősen kibővültek és lehetővé tették, hogy jóval hatékonyabban végezzük a felzárkóztató, és tehetséggondozó munkát. A „Roma diploMa. A Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégium felzárkóztató és tehetséggondozó programja. EFOP-3.4.1-15-2015-00007” projekt keretében a korábbi erőfeszítésekhez jelentős szakmai és anyagi erőforrások rendelődtek. Ehhez járult hozzá két, a szakkollégiumot támogató NTP pályázat („Roma és hátrányos helyzetű hallgatók tehetséggondozása a Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiumban”, NTP-SZKOLL-B-m-16-0004; „Felsőoktatás és roma identitás”, NTP-SZKOLL-17-0018).

Igy jelenleg szakkollégistáink mindegyikét mentorok és tutorok segítik az egyetemi életben, és szakmai munkájukban. Lehetőségük van az intenzív idegen nyelvi tanfolyamokon való részvételre annak érdekében, hogy a sikeres nyelvvizsga hiánya ne legyen akadály a diploma megszerzésének. A szakkollégium keretében önismereti, kommunikációs, csoportkohéziót erősítő, és kommunikációs tréningeken készülnek fel az egyetem utáni élet minél zökkenő mentesebb elkezdésére. Közösségi munkában vesznek részt, amelyet a kaposvári Hangya Tanodában, és a kisebbségi önkormányzatoknál, civil szervezeteknél végeznek. Nyaranta táborokat szerveznek hátrányos helyzetű somogyi iskolásoknak, illetve roma szakkollégiumi összejövetelt is tartanak a Kaposvári Egyetemen, vagy a Balaton parton.

Kőszegi Krisztián*Wlislócki Henrik Szakkollégium, Pécs*

1. A Wlislócki Henrik szakkollégium tagságát 2013 szeptemberében nyertem el, ami gyökeres változásokat hozott az életemben. Fontos számomra a társadalomtudomány, a romológiai alapok elsajátítása, az egyetemi élethez szükséges információk, praktikák, konferencia szereplések, kutatói munka világának megismerése, nyelvtanulási lehetőség, színes társaság, ösztöndíj és még sorolhatnám. Természetesen, amikor jelentkeztem a WHSz-be nem tudtam, hogy ennyi féle lehetőség vár rám, ezért is választanék összességében így a kérdésre: A fiziológiai szükségletekből kiindulva eljutni az önmegvalósításhoz.

2. Kapcsolat, Megélhetés, Előrehaladás.

3. Az ifjú vándor megpihen, viccet félre téve az életemet egy teljesen más közegben, környezetben látom. Tanárként fogok dolgozni és az iskola lesz a második otthonom. Lesz két szép gyermekem, egy fiú és egy lány. Már nem veszem igénybe a kiváló pécsi tömegközlekedést, hiszen saját autóval fogok rendelkezni.

A sikeres EFOP és NTP pályázatok nagy lökést adtak a roma szakkollégiumban folyó tudományos és közéleti tevékenységeknek. Konferenciákat, szakmai napokat szerveztünk az elfogadás aspektusairól („Az elfogadás pedagógiája”), amelynek anyaga alapján tanulmánykötet is készült, a roma identitás művészeti reprezentációiról („Húzd rá, cigány”), az olvasás szerepéről a felzárkózásban („Olvasás, könyv, irodalom a roma/cigány kultúrában”), a kisgyermekkori esélyegyenlőség megteremtésének kérdéseiről („Koragyermekkori intervenció”), a Regionális Roma Stratégiai Tanács szerepének különböző aspektusairól. Emellett olyan előadókat hívhattunk meg, akik tevékenyen járulnak hozzá a roma felzárkózás ügyéhez. Előadásaik, workshopjaik, vitaestjeik révén a szakkollégisták olyan szakmai, és emberi inspirációt kapnak, amely őket is további munkára sarkallja. Mindennek köszönhetően több szakkollégistánk is előadott a fenti konferenciákon és sikeresen szerepelt a közelmúlt Országos Tudományos Diákköri Konferenciáin (ketten első helyezést, illetve különdíjat is értek).

Nagyon fontos hozadéka a pályázat megvalósításának a roma szakkollégiumi hálózatba való bekapcsolódás. Lehetőség nyílt egymás megismerésére, a „jó gyakorlatok” kicserélésére, egymás szakmai segítésére, és nem utolsósorban a szakkollégisták közti barátságok kötésére.

Ha három dolgot ki kell emelnem, amire a leginkább büszke vagyok a Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégiummal kapcsolatban, azok a következők: a roma és hátrányos helyzetű hallgatók diplomához való jutásának segítése, amely a dél-dunántúli régióban még nehezebb, mint a Dunántúl egyéb részein, a szolidaritás a szakkollégisták között, amely az utóbbi években kialakult, s amelynek révén közösségként tudják egymást és a roma közösséget támogatni, az együttműködés a civil szférával, mindenekelőtt a Napkerék Egyesülettel, ami terepgyakorlatokban, tanodai munkában manifesztálódik.

Remélem hogy 10 év múlva szakkollégiumunk olyan intézményként működik, amely Somogy megyében és a Dél-Dunántúlon még hatékonyabban hozzájárul a roma felzárkózás és a roma értelmiségi réteg további bővüléséhez. Remélem, hogy addigra a Kaposvári Egyetem háttérével létrejön egy olyan központ, amely további teret ad céljaink megvalósításához.

Káli Horváth Kálmán

RefoRom – a Budapesti Református Cigány Szakkollégium

A Budapesti Református Cigány Szakkollégium a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat legifjabb tagjaként 2016 őszén kezdte meg működését a fővárosban. Indulásának körülményei jól jelképezik azt a keresztyén értékalapú, fiatalos nyitottságot, amely az igazgatóra, Káli-Horváth Kálmánra és munkatársaira is jellemző.

Az intézmény vezetője képzőművész, előadóművész, kommunikációs szakember, költő. A célcsoporthoz hasonló háttérből indulva a hálózathoz tartozó szakkollégiumok tapasztalataiból építkezve olyan izgalmas közösségi színteret alakított ki, amely nem pusztán a roma szakkollégium által nyújtott előnyöket, hanem életközösséget, egyfajta második otthonot is kínál.

A RefoRom elsőként készített slam poetry kampányvideót, és a középiskolásokkal együtt ismeretterjesztő videók készülnek a pályaválasztás témakörében. Felvételi kampányban a hallgatókat helyeztük a középpontban, hiszen az értékes egyéniségekből áll össze az a közösség, amit a Budapesti Református Cigány Szakkollégium, vagy ahogyan ők nevezik, a „RefoRom” jelent.

A fővárosi felsőoktatásban tanuló hallgatóinak a Budapesti Református Cigány Szakkollégium a hozott hátrányokat a kultúra, művészetek, kommunikáció és média módszertanával is segít erősséggé alakítani. Ennek egyedülálló helyszíne a RefoRom Alkotóház.

Az emberi kiválóságot célzó nevelőmunka mellett a szakkollégium szándéka, hogy növendékeit emberi és egyéni képességeikhez mérten szakmai kiválóság is jellemezze. A Budapesti Református Cigány Szakkollégium holisztikus, személyközpontú pedagógiai közelítésével nem csak a roma felsőoktatási hallgatók sikeres felsőoktatásban tartását tűzi célul, de kreatív oktató-nevelői misszióján keresztül a magyar felsőoktatás mérvadó társadalmi hátránykompenzáló szereplőjévé kíván válni.

A szakkollégium szabadidős és tanulmányi életet segítő közösségi tereiben (társalgó, tanulószoba, konditerem, számítógép terem, alkotóház), és az intézmény falain túl is rendszeres szakmai, kulturális, művészeti, közéleti és önkéntes alkalmakat biztosít hallgatóinak. Ennek célja, hogy keresztyén holisztikus szemléletünknek megfelelően a jövő értelmiségének szellemi, lelki, testi fejlődéséhez egyaránt izgalmas, stimuláló közeget teremtsen.

Idén a kezdeti év tapasztalataiból tanulva, képzési programunkban sokkal nagyobb mértékben mozdultunk el az egyetemi kurzusokat modellező ismeretátadási módszertantól az alapkompenciákat megerősítő foglalkozások irányába. A kommunikáció, a kooperációs/együttműködést feltételező képességek megerősítésére sokkal nagyobb hangsúlyt fektetünk, valamint a cselekedtető, személyes bevonódást megeremtő szakmai, lelki és személyiséggazdagító alkalmak megvalósításával.

A RefoRom Alkotóháza egy szellemi műhely, amely túlmutat a képzőművészen. Közös gondolkodási színtér, amelyben irányítottan, a kortárs közegben és nyelvezettel

Laboda Lilla*Wlislöcki Henrik Szakkollégium, Pécs*

1. A szakkollégiumot már az egyetemre bekerülésem előtt ismertem, mivel nővérem ösztöndíjas hallgatóként, édesanyám pedig munkatársként dolgozott benne. Sokat meséltek az élményeiről, amelyeket a különböző programokon és a bentlakásos hétvégéken szereztek. Ezek ismeretében eldöntöttem, ha bekerülök az egyetemi életbe, én is beadom a jelentkezésemet. Tudtam, hogy szakmailag támogat a szakkollégium, a tutori rendszer kialakítása miatt egy tanár segít a tanulmányaimban. Fontosnak tartottam, hogy ezeket a lehetőséget kihasználjam, és közben egy jó közösség tagja lehessenek.

2. Összetartó közösség, tudományos előrehaladás, kapcsolatépítés.

3. 10 év múlva szeretnék egy saját házat és családot. A munkámat illetően hasznosítani a romológia és a szociális munkás végzettségemet. Terveim szerint a civil életben dolgozom, és a hátrányos helyzetűeket segítem.

mai módon körül lehet szimatolni azt a nehezen megragadható, ezért gyakran csak leegyszerűsítésekkel lekorlátozott, kommunikációs zsákutca terelt fontos témát, amit a „roma identitás” komplex kérdésköre jelent.

Mi magunk is felelősek vagyunk a magunk önképéért, énképéért, identitásáért. Ahogyan az egyének is megismételhetetlenek, az identitáskonstrukciójuk is épp olyan-nyira egyediek. Most még csak ízlelgetjük a témát, de reményeim szerint egyszer érdemibb módon is felvázolhatunk egy korszerű, valóságalapú narratívát. Alternatív személyes narratívák megszületésének időszakát éljük. Bízunk benne, hogy ehhez a folyamathoz az is hozzájárulhat, ha a RefoRom szakkollégistái aktív bevonásával induló saját kutatásunkból képet kaphat arról, hogy jelenleg milyen alapismereteik vannak a felsőoktatásban tanuló fiatal felnőtteknek a roma kultúráról és közéletéről. Mindezt a diagnózis felállítás céljával. Terveink között szerepel, hogy a RefoRom Alkotóház kreatív médiaműhely funkcióval is gazdagodjon, amely az említett kutatás által feltáródó, esetleges ismerethiányosságokat befoltozó ismeretterjesztő anyagok előállítására is alkalmas lehessen. A gondolat és a tett szimbiózisával kibontakozó, a személyesen feltárt információkból levont következtetések figyelembe vételével kívánunk hatással lenni a társadalmi környezetünkre. A társadalomba visszaforgatott alkalmazott tudományos munka irányába kívánunk fejlődni. Miért? Mert keresztyén értékeken nyugvó szakkollégiumként hisszük és valljuk, hogy a hittel együtt a tudomány is: „...ha cselekedetei nincsenek, meghalt önmagában.”

A RefoRom azt reméli, hogy többé válik, mint egy szakkollégium. Abban hisz, hogy működése a társadalomra is pozitív kisugárzással lehet azáltal, hogy nem csak szakmájukban, de emberségükben is kiváló fiatalok *alma materévé* válik.

Mészáros Ferenc

A közösségi szemlélet erősítése

A Szegedi Keresztény Roma Szakkollégiumot 2012 februárjában alapította a Szeged-Csanádi Egyházmegye azzal a céllal, hogy 2012 szeptemberétől a szegedi felsőoktatásban tanuló roma fiatalok keresztény értékek mentén szerveződő szakmai közösségévé váljon. Egyrészt biztosítsa a leendő szakkollégisták tehetséggondozását és tanulmányi sikerességét, másrészt együttlakó bázisa legyen egy a romaügy iránt elkötelezett, azért tenni akaró és tenni képes közösségnek.

Nagy lelkesedéssel kezdtünk neki a szervezési feladatoknak. Mindig nagyon izgalmas dolog a semmiből valamit létrehozni. A kezdeti időszak nagyon inspiráló volt, igazi hőskor. A szakkollégiumi koncepció, és a szakmai program kidolgozása mellett, a szükséges infrastruktúra megteremtésével telt az első – még hallgatók nélküli – fél év. Ekkor került kiválasztásra és felújításra az új intézmény otthonául szolgáló, az SZTE vagyongazdálkodásához tartozó egykori nővérszálló. Ekkor formálódott a szakmai munkát végző csapat, sok-sok külső segítséggel, támogatással. És természetesen ekkor toboroztuk a hallgatókat is. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a roma szakkollégiumok működtetésére kiírt TÁMOP pályázat beadása is erre az időszakra esett, akkor elmondhatjuk, hogy meglehetősen intenzív időszak volt.

Két dolgot emelnék ki. Nagyon fontos szerepe volt az új intézmény formálódásában a hallgatóknak. A beköltözött szakkollégisták folyamatosan adtak visszajelzéseket a szakmai programmal kapcsolatban, így annak végleges formába öntésében hathatós segítséget nyújtottak. Az is fontos szempont, hogy a szegedi roma szakkollégium arculatának kiemelt eleme, hogy nem roma fiatalok is részt vesznek a programban. Így a hétköznapiak során formálódó, kölcsönösségen alapuló, egymásra nyitott emberi és szakmai kapcsolatok, barátságok egyértelmű bizonyítékai annak, hogy egy közösségen belül is létezik roma-nem roma együttműködés, közös munka, közös élet.

Hogy mire vagyok a legbüszkébb? Az egyik, hogy a szakkollégium hallgatói közül jelenleg kilencen folytatnak tudományos diákköri tevékenységet. Ez több mint a tagság egynegyede. A mögöttünk lévő öt esztendőben 17 dolgozat született különböző kutatásokból. Ezek közül tíz kapott valamilyen helyi vagy országos elismerést.

Nagyon büszke vagyok arra is, hogy a roma tematikájú érzékenyítő programunkkal több száz a közoktatásban tanuló diákot értünk el. Egy másik, középiskolásoknak szóló programunkkal olyan hátrányos helyzetű, és/vagy roma származású diákokkal kerülünk személyes, és szoros kapcsolatba, akik jó tanulmányi eredményük mellett tervezik a továbbtanulást, akiknek célzott, személyre szabott programokkal, szakkollégistáink köréből kikerült patronálókkal segítünk felkészülni, és bekapcsolódni az egyetemi, főiskolai képzésbe, és kollégiumunk közösségébe.

A legbüszkébb mégis a szakkollégiumban kialakult közösségre vagyok. A szegedi szakkollégiumban kezdettől fogva egyfajta együttélési modellt építünk. Nagy hangsúlyt fektetünk a közösségfejlesztésre, a közösségi szemlélet erősítésére. Örömmel látjuk, hogy fiataljaink közösen élik mindennapjaikat a szakkollégiumban. Együtt tanul-

Bakos Tamás*Református Roma Szakkollégium, Budapest*

Bakos Tamás igazságügyi igazgatás-szakon tanul a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, most fejezte be a második évét. A jogi tanulmányok mellett asztalos-OKJ vizsgát is szeretne.

– Érettségi után rögtön erre a szakra jelentkeztl?

Nem, első körben a BME gazdálkodás-menedzsment képzést jelöltem be, de hamar rájöttem, hogy ez nem az én terepem. Igazából már a gólyatáborban ezt éreztem, de az első félév után már biztos voltam benne, így otthagytam. Ezután a jogi karra gondoltam, de ahhoz emelt szintű érettségi kellett volna történelemből, ami nekem nem volt. Így kezdtem el az igazságügyi igazgatás képzést. Ez

75%-ban ugyanabból a modulból áll, mint a jog, az a tervem, hogy átjelentkezem, és így a krediteim többségét is átvihetem majd.

– Tehát jogászpályára készülsz...

Igen, kisebbségi jogokkal szeretnék foglalkozni, az alapvető emberi jogok érdekelnek. Mindeközben feltett szándékom, hogy megcsinálom az asztalos OKJ-képzést is. Szeretnék egy olyan tudást is megszerezni, amivel szabadidőmben kiegyensúlyozhatom a laptop és a könyv mellett töltött időt egy földközeli, gyakorlatias, kétezi tevékenységgel. Itt a kollégiumban ugyanilyen célból látogatom a RefoRom alkotóműhelyét.

– Nem vagy egy egysíkú karakter. Ha jól tudom, fényképezel is.

Igen, csak autodidakta módon tanultam, de nagyon szeretem. Az alkotóműhelyben is kaptam ehhez segítséget.

– Mi motivált, hogy a RefoRomba jelentkezsz?

Részben, hogy volt egy-két olyan tanárom, akiknek a lényéből sugárzott a szociális érzékenység, ami rám is nagy hatással volt. De a gyülekezetem, a Rákoshgyi Baptista Gyülekezet néhány tagja szervezésében egy délvidéki gyerektáborban is önkénteskedtem, ez is meghatározó élmény volt, amiknek hatására tudatosan jelentkeztem ide, a RefoRomba. Valamint mert szerettem volna tudást és személyes élményeket is szerezni a cigányságról.

– Az itt eltöltött év beigazolta a várakozásaidat?

Sokat tanultam, amellet, hogy megismerhettem a cigány kultúra alapjait, egy jó csapat tagja lehetek.

(Molnár Illés)

nak, együtt szórakoznak. Közösen keresnek megoldásokat konfliktusaikra, segítik egymást és közösen alakítják életüket, környezetüket.

Tíz év múlva már tizenöt évesek leszünk! Remélem, hogy tovább erősödik az intézmény presztízse és a szegedi felsőoktatásba beágyazott, rangos intézmény leszünk, amely erős identitással rendelkező, elkötelezett, kiváló szaktudású közösségi embereket bocsát ki. Bízom benne, hogy addigra megoldódik helyszűkénk is: egy új épület-szárnny jól jönne...

Juhász Éva

Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium

A kezdetek

A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatot hatodik intézményeként alakult meg 2015 nyarán a Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium Debrecenben. A szakkollégisták száma az első tanévben 12-ről 20-ra nőtt, a Debreceni Egyetem szinte minden karáról vannak hallgatóink. Jelenleg a 2017/2018-as tanévben 28 hallgatónk van.

A KRSZH tagjaként a szakkollégium azzal a céllal jött létre, hogy szakmai programjával és eszköztárával megteremtse azokat a feltételeket, amelyek optimálisan segítik a romákat érintő társadalmi problémákra érzékeny, keresztény értékrendet megtartó, sokoldalúan képzett fiatal értelmiség nevelését.

Mit kaptak a szakkollégisták

Kompetenciafejlesztő tanulmányi hétvégék, ingyenes nyelvtanulási lehetőség, angol és német nyelvből, kezdő és haladó szintű csoportokban heti 2 órában, képzett nyelvoktatók vezetésével. Egyetemi tanulmányokat segítő mentorálás, egyetemi oktatók segítettek mentorként a szakkollégistákat tanulmányi előmenetelükben, szakmai fejlődésükben. „Útkereső” beszélgetések heti rendszerességgel lelkész vezetésével. Havi ösztöndíj a tanévben, a szakkollégiumi aktivitást és közösségi részvételt értékelő ösztöndíjrendszer alapján. Nyári szünetben kutatási ösztöndíj, a hajdúdorogi cigányság körében folytatott szociológiai és egészségügyi tematikájú kérdőíves kutatásra irányulóan. Kollégiumi férőhely, tanulmányutak, kirándulások belföldön és külföldön, cigány zarándoklat Rómába, tanulmányút Ausztriába és Szlovákiába. Színes közösségi programok, önkéntes tevékenység, befogadó, családias szakkollégiumi közösség. Programjainkhoz, működésünk biztosításához nagyban hozzájárultak a hazai és európai uniós támogatások, pályázatok. Programjaink közül kiemelendő az önkéntes munka melyet a hallgatók többsége túlteljesít. Legtöbbet lakásotthonokban próbálunk segíteni, példát mutatni, bátorítani. Debrecen városában országosan is egyedülálló a Karitatív Testület, melynek munkáját segítik hallgatóink is adománygyűjtéssel, adományszervezéssel.

Dancs Krisztián*Református Roma Szakkollégium, Budapest*

Dancs Krisztián egy hatgyermekes család ötödik gyermekeként látta meg a napvilágot. Szülei igyekeztek mindent megadni gyermekeiknek, így neki is. Nagyra értékelték, hogy fiuk óvodás korától komolyan táncol, noha a családban nem volt senki, aki hasonló babérokra tört volna. Krisztián középiskolai osztályában közepes tanulónak számított, mégis felvették az egyetemre. Osztályából egyedüliként, úgy, hogy a diákok között ő volt az egyetlen roma származású. Hogy miért nem mert többről álmodni, arról azt mondja: egy borsodi fiatal számára az egyetemi diploma túl nagy lépésnek tűnik. Még úgy is, ha ígéretes tehetség. „Elérhetetlennek

tűnt már csak a gondolat is, hogy egy nagyobb városban megvalósítsam az álmom.”

A kiszolgáltatottság-érzés eleinte csak fokozódott, hiszen a fiatalembert nem vették fel abba a kollégiumba, ahová először pályázott. Alig néhány órával a határidő letelte előtt adta be a jelentkezését a Budapesti Református Cigány Szakkollégiumba, a RefoRomba. Ott már tárt karokkal várták. „Istennek köszönhetem, hogy sikerült megkapaszkodnom. Nagyon minimális pénzzel jöttem fel Pestre, hiszen Cigádon csak diákmunkára volt lehetőség. A lakhatás a legfontosabb, amit a szakkollégium nyújthat, de a havi ösztöndíj és a nyelvtanulási lehetőség is nagy segítség. A RefoRomban új családot kaptam. Olyan összetartó a közösség, annyira szeretjük egymást, és annyira jól érezzük magunkat a közös kurzusokon vagy épp a hétvégi sütögetéseken, hogy szívesen megyek haza. Mert már nem is úgy fogom fel, hogy a koliba megyek, hanem mindig azt mondom: haza.”

Krisztián elárulja, a szakkollégium egy különös meglepetéssel is szolgált. „Nagymértékben megváltoztatta a saját cigányságomhoz való viszonyomat. Noha mindig is tudtam, hogy cigány vagyok, vidéken ez nem számított kuriózumnak. Itt viszont beszélünk róla, sőt mindennap elhangzik az a szó, hogy cigány. A RefoRom érezte meg velem, hogy roma vagyok, egy értelmiségi roma. És nagyon szeretek az lenni. Eközben kezdek kinyílni, hiszen amikor szeptemberben ide kerültem, nehezemre esett egy mondatot is elmondani magamról.” Keményen dolgozik, iskolaidőben mindennap hajnalban kel, reggel 8-kor már folyik róla a verejték. A kezdeti időszakban gyakran sötétedésig gyakorolt az egyetem falai között, részben azért, hogy ledolgozza hátrányát. „Voltak, akik egy évet készültek arra, hogy ide bekerüljenek, én viszont nem voltam felkészülve ekkora hajtásra.” Ennek ellenére tudja, hogy a helyén van, sőt, mióta zöld utat kapott álma megvalósításához, sokkal magabiztosabb.

A legnagyobb változás a korábbiakhoz képest, hogy értékes embernek érzi magát – árulja el. „Régebben alábecsültem magam, hiába dicsértek.” Krisztián elismeri: volt, hogy úgy érezte, az élet igazságtalan. „Miért van az, hogy mást tudnak a szülei támogatni? – kérdeztem. Ráadásul, hiába vagyunk szegények, nehéz volt, hogy ott kell hagynom a családomat. Anya máig sem tudta feldolgozni, hogy én eljöttem. Amikor hazalátogatok, úgy jövök vissza Budapestre, hogy sír.” Azt mondja, a kezdeti időszakban sokat jelentettek számára a szakkollégiumi áhítatok. És hogy mit jelent számára a siker? „Szeretnék hivatásos táncos lenni, világot látni, de egyelőre az a siker, ha egy kőkemény nap végén látom a mestereken az elégedettséget.”

(Jakus Ágnes nyomán Molnár Illés írása)

Mózes Áron

„A célokhoz wisz”

A Wáli István Református Cigány Szakkollégium (WISZ) létrejötte és múltja

A WISZ a tehetséggondozást, a keresztyén cigány¹ értelmiség képzését szolgálja, a céltudatos, de a személyes támogatást elfogadó hallgatóknak segítve. Közös szlogenünk, a küldetésünk tömören: **„A célokhoz wisz.”**

2011 márciusában az egyházak és Magyarország Kormánya megállapodott a *Keresztyén Roma Szakkollégiumi Hálózat (KRSZH)* megalapításáról. 2011 májusában a *Magyarországi Református Egyház (MRE)* zsinata döntött a WISZ létrehozásáról, segítve a cigány és/vagy hátrányos helyzetű fiatalok tehetségének kibontakoztatását. A Tiszántúli Református Egyházkerület területén, a fenntartó MRE cigánymissziós stratégiájának megvalósításában veszünk részt, gazdálkodásunk az ő támogatásukon kívül, kormányzati és uniós forrásokra, saját bevételre épül.

Szakmai programunk megvalósítását előbb egy *TÁMOP 4.1.1. projekt*, jelenleg pedig elsősorban egy *EFOP 3.4.1 projekt* finanszírozza. Elemeik: tanulmányi program, mentori, tutori támogatásra épülő egyéni fejlesztés és karrierstratégia, nyelvvizsgára készítés, személyiség- és közösségfejlesztés, lelkipozozás és bibliaórák, önkéntes munka, disszemináció és gyakoronoki program. Egyfajta interdiszciplinaritás jellemez minket, hiszen nem egy tudományterület mentén szerveződik a hallgatók együtt élő közössége. A projektek biztosítják, hogy folytassuk a szakmai programot, de dokumentálási igényünk nehezíti is a kiegyensúlyozott, tanrendhez illeszkedő működést.

Az első évben 16 hallgatóval kezdtünk, majd ez fokozatosan nőtt a jelenlegi 30 főre. Összesen 22 végzett hallgatót tartunk nyilván az alumni rendszerünkben. Többségük már elhelyezkedett, leginkább végzettségüknek megfelelően, néhányan további tanulmányokat folytatnak mesterképzésben, vannak, akik doktori képzésre készülnek, néhányan külföldön dolgoznak.

A WISZ legjelentősebb eredményei

A hallgatóink meghatározó többsége a szakkollégiumi évek alatt elköteleződik a közösség iránt, de megtanul távlatosan tervezni és tenni saját karrierje érdekében is. A debreceni egyetem *tehetséggondozó programjába* is bekapcsolódnak, többen sikeres TDK, OTDK dolgozatot írtak, eredményesen szerepeltek külső konferenciákon is. Évente 3-4 hallgatónak is van lehetősége külföldön tanulmányokat folytatni ösztöndíjasként. Ugyanakkor hallgatóink a legjobb ajánlói is programunknak. A legnagyobb siker abban könyvelhetjük el, hogy ezt egyre többen, egyre nagyobb lelkesedéssel, egyre hatékonyabban teszik is.

¹ A cigány kifejezést használjuk elsődlegesen, de a „roma” szinonimájaként.

A WISZ és a küldetése iránt elkötelezett munkatársi csapat épült fel mára az intézményünkben és körülöttünk. Az alkalmazottakkal együtt, azoknak a mentoroknak, tutoroknak, oktatóknak és más szakembereknek a száma, akik folyamatosan, vagy rendszeresen, de mindenképpen elkötelezetten támogatják a munkánkat, mára meghaladja az ötven főt. De sikernek éljük meg a nagyobb közösséggel, a KRSZH-val való együttműködést is.

A széles körű elkötelezettségre is támaszkodó, proaktív intézményi stratégiát dolgoztunk ki, valósítunk meg. Nem gondoljuk, hogy egy-egy hallgató karrierjének segítségével gyors sikereket lehet elérni, sem pedig azt, hogy intézményünk működésében nem kellene keresnünk folyamatosan a fejlesztés lehetőségét. Azt azonban igen, hogy az eddigi eredményekre nyugodtan lehet, és kell is építenünk a jövő cigány értelmiségét szolgáló szakkollégiumot.

A jövőre tekintve

Az intézményi működésben folyamatos megújulásra törekszünk, a kollégium helyzetének elemzésére alapozva dolgoztuk át fejlesztési stratégiánkat, újítottuk meg szakmai programunkat. A stratégia felülvizsgálatát legalább évente ismételjük, s ha szükséges, módosítjuk azt. A megvalósítás jelentős részben a már említett EFOP-3.4.1, illetve a 2018-ban induló EFOP-1.3.7 jelű („A Wáli István Református Cigány Szakkollégium tevékenységének bővítése és minőségi fejlesztése” című) projektek része. A fejlesztéseink leginkább a feladatstruktúráinkban, módszereinkben, hatékonyságunkban hoznak változásokat, ami természetesen együtt járt a munkatársi gárda további fejlesztésével.

Ugyancsak része és velejárója az elkezdett változásoknak, hogy a szándékunk szerint továbbra is növelendő és differenciálódó hallgatói kör nagyobb, fejlettebb infrastruktúrát tesz szükségessé, ez egyben biztosítja az emberi erőforrások hatékonyabb alkalmazását is. Utóbbi elsősorban szervezetfejlesztést, továbbképzéseket jelent, azonban a létszámában és jellegében is bővülő tevékenységünket, reményeink szerint már rövidtávon, de középtávon minden bizonnyal egy nagyobb és differenciáltabb infrastruktúra tudja majd biztosítani.

Meghatározóak számunkra Pál apostolnak a folyamatos fejlesztés igényéről szóló szavai: „Nem mondom, hogy már elértem, vagy hogy már tökéletes volnék; hanem igyekezem, hogy el is érjem...” (Biblia, Pál filippiekhez írott leve 3,12). Mi is arra törekszünk, hogy az örömeinket meghaladjuk, és egyre inkább betöltsük küldetésünket.

Debrecen, 2017. december

Trendl Fanni

TESZ WHSZ

A Szakkollégium szervezeti működését alapvetően meghatározó 2011. évi CCIV törvény a felsőoktatásról hazánk nemzetközi versenyképessége, a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében a tudásalapú társadalom létrejöttének elősegítésére, a minőségre való törekvés jegyében a felsőoktatási intézmények alapvető feladataként határozza meg a tehetséggondozásról, a kutatói utánpótlás neveléséről való gondoskodást, lehetséges módon többek között szakkollégiumi keretek között.

A Wlisslocki Henrik Szakkollégium 2002-ben indult útjára PHARE támogatással, hogy összefogja és integrálja a PTE különböző karain tanuló roma/cigány származású diákokat, illetve azokat, akik érdeklődnek a romológia iránt. Az évek során számos projektet valósítottak meg a szakkollégium hallgatói, amelyek közül itt csak az elmúlt néhány év sikeres programjait soroljuk fel:

- 2008-ban elnyertük az első OKM Szakkollégiumok támogatása c. pályázatát, amelynek keretében a szakkollégium diákjai tartottak kurzust a tanárképzésben résztvevő diákoknak az egyetemen a cigány/roma népességgel kapcsolatos témákban. Vurdona című fotókiállításunk a holland és brit travelerek hétköznapijait örököltette meg.
- 2009-ben ismét elnyertük az OKM Szakkollégiumoknak kiírt pályázatát. Ebből az összegből egy kutatást valósítottunk meg a Barcsi Kistérségben. A téma a leghátrányosabb helyzetű kistérségek komplex felzárkóztató programjának vizsgálata volt, illetve az ott élők szociális, oktatási és munkaerő-piaci helyzetének felmérése. Eredményeinket három tanulmányban foglaltuk össze, amelyek a Gypsy Studies sorozatban jelentek meg 2010-ben.
- Szintén 2009-ben az egyetem által benyújtott TÁMOP 4.2.3. – Nyitott egyetem – a tudomány disszeminációja című pályázat keretén belül 2010. április 20-22-én „Esélyegyenlőség a felsőoktatásban” címmel konferenciát szerveztünk. Az eseményen elhangzott előadásokból, kutatásokból, a részt vett szervezetek tevékenységeit bemutató anyagokból és kutatásaikból konferenciakötetet jelentettünk meg 2010 novemberében. (Gypsy Studies 23-24-25.)
- 2010 őszén Mentorprogramot működtettünk, melynek során a szakkollégium felsőbb éves hallgatói a Romológia Tanszék első éves diákjainak segítettek eligazodni az egyetemi életben. Ezt a programot a Nemzeti Tehetségprogram támogatásából valósítottuk meg.
- 2010 tavaszán hetente filmklubot rendeztünk. A filmek témája a diszkrimináció illetve szélsőséges élethelyzeteket bemutatása volt. A vetítések után beszélgetéseket tartottunk, ahol a diákok megoszthatták egymással az érzéseiket, kérdéseiket a filmek kapcsán.
- 2011-2012 során a szakkollégium diákjai a Romológia és Nevelésszociológia Tanszékkel közösen rendezte meg a Romológia „akkor és most” című konferenciáját, melyre a Romológiát végzett hallgatók kutatásainak bemutatására kerül sor.

Gronzinger Leila*Református Roma Szakkollégium, Budapest*

A családban a továbbtanulás eddig nem volt jellemző, reményeim szerint én leszek az első diplomás. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mechatronikai mérnöki szakára járok, azon belül pedig optomechatronika specializációra. Ez egy izgalmas szakterület, amely olyan aktuális és fejlődő területekkel foglalkozik, mint például a lézertechnika vagy a képfeldolgozás. Az egyetem első 3 félévét német nyelven végeztem. Kis csúszásban, de már csak 1 évem van hátra a diploma megszerzéséig. - Ez így (bölcsészfüllel legalábbis) stabil szakmát, jó karriert ígér.

– *Te hogyan látod magad diploma után?*

Még nem tudom pontosan, mit hoz a jövő. Pont az utóbbi hetekben mentem át egy kisebb családdáson az eddigi munkahelyemmel kapcsolatban, amire hosszútávon is számítottam. Így inkább úgy határoztam, hogy mielőtt diplomás mérnök leszek, szeretném a mérnöki/ műszaki pálya minden oldalát megismerni. Nem csak azt szeretném, hogy diplomával a kezembben a technológusoknak és gyári munkásoknak munkát osszak, hanem az ő oldalukat is megismerjem, hogy egyszer egy jó mérnök válhasson belőlem.

– *Honnan hallottál a RefoRomról?*

A Roma News videójában hallottam a helyről. A felvételre sajnos nem tudtam eljönni, így én a pótfelvételi során kerültem be ide. Az első év, így visszatekintve, magában hordta a kezdet nehézségeit, de már ekkor is látszott, hogy ez egy jó dolog, aminek még ki kell fornia magát, és úgy látom, idővel és közös munkával egyre jobb lesz.

– *Mi az, amiből ez látszik? Ha a pozitívumokat nézzük, mi az például, amire szívesen visszagondolsz majd ebből az évből?*

Elsősorban az, hogy rengeteg új emberrel ismerkedtem meg, és ami ebben a legcsodálatosabb, hogy olyanokat ismerhettem meg közelebbről, akik által/ közvetítésében az Úrral is közelebbi kapcsolatba kerülhettem. Ezért nagyon hálás vagyok. És persze különösen azért, hogy Csík Danit, a véglegényemet itt ismertem meg és kérte meg a kezem. A szakkollégiumi keretek közül több olyan is volt, ami a szakmai pályafutásomat segítette: ilyen volt a mentorprogram, és a különánár. De maradandó volt a kutatási projekt terepmunkájában is részt venni. Cigányul csak keveset tudok, és nagyon megterhelő volt lelkileg ezt a szegénységet látni, ami Tiszavasváriban van. Mégis erőt adott, hogy láttam: az emberek bizodalma az Úrban van.

(Molnár Illés)

– 2013 tavaszán a prágai Károly Egyetemen jártunk, ahol kétoldalú szakmai kapcsolatot igyekeztünk kiépíteni az ottani Romológia Szemináriummal. A látogatás eredményeképpen nyáron mi láthattuk vendégül a szeminárium hallgatóit és elindult a közös gondolkodás nemzetközi kutatások és hallgatói csereprogramok kapcsán.

– 2013. február 1-jén indult útjára a „Komplex hallgatói szolgáltatások fejlesztése hátrányos helyzetű hallgatók számára a Wlislöcki Henrik Szakkollégium szervezésében” elnevezésű projekt, melyet Európai Unió forrásból valósítunk meg. (wlislöcki.tamop.ptt.hu)

– 2015. augusztus 31-én lezártuk a TÁMOP 411D konstrukció keretében zajló pályázatunkat. A projekt eredményeiről, tapasztalatairól tudományos kutatást végeztünk. Az eredményeket a Próbátétel... című kiadványunkban olvashatják.

– 2015/16-os tanévben a Nemzeti Tehetségprogram keretében 10 millió forintos támogatást kaptunk. A program keretében tutori és mentori rendszert működtetünk, 30 órán nyelvtanfolyamot biztosítottunk a hallgatóinknak és számos szakmai és közösségi programot valósítottunk/valósítunk meg.

2016. július 1-jén indult az EFOP 341 konstrukció keretében ismét komplex ösztöndíj-program működtetésére nyertünk forrást, mely 2018. augusztus 31-ig zajlik. Jelenleg 35 ösztöndíjas hallgatónk van, akik közösségi, egyéni és szakmai, tudományos tevékenységekben vesznek részt a program keretében.

Fontos megjegyeznünk, hogy a Szakkollégium tagsága jelenleg alapvetően hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű főként roma/cigány származású egyetemi hallgatókból áll. Számukra nyújt közösséget, támogatást és szakmai előmeneteli lehetőséget a szervezet.

A „TESZ-WHSZ” elnevezésű projektben három pillér mentén valósítjuk meg azt a komplex támogatást, melyet a többéves szakmai tapasztalat és a neveléstudományban elért eredmények indukálnak.

A „Tevékeny közösség” pillérben azok a tevékenységek kerülnek előtérbe, melyek a Szakkollégium közösségének összetartozását, a nyitott attitűd kialakítását, a multikulturalizmus értékének megjelenítését támogatják. Fontos alapelve a pillérnek, hogy hallgatói kezdeményezésekre építenek, és a megvalósítás során is elengedhetetlen a szakkollégisták aktív részvétele. További fontos szempont, hogy a közösségi tevékenységek támogassák az önmegvalósítást, a cigány/roma identitás fejlesztését úgy, hogy eközben interkulturális szemléletmóddal ágyazódnak be a PTE közösségébe - biztosítva a folyamatos nyitottságot és párbeszédet valamennyi egyetemi polgár felé.

Ezek a projektelemek időbeliségükben különbözően jelennek meg. A pillérben megtalálható elemek ugyan végig húzódnak a projekt egészén és folyamatosan jelen vannak, de a szakmai utak megvalósulása esetében néhány rövidebb időszakról van szó. A középiskolákkal való kapcsolattartás, a közösségi életet és identitást erősítő programok illetve a társadalmi szerepvállalást elősegítő önkéntes tevékenységek folyamatosan vannak jelen a projektben.

A Tevékeny közösség pillér elemei tehát:

- Középiskolai kapcsolatrendszer: ez a projektelem az előző projektben „Utánpótlás” névvel szerepelt. Kevés átdolgozás/átgondolás után és a projektelem sikerességét és szükségességét látva továbbra is működik majd a már meglévő szakkollégiumi kapcsolatrendszer, amelyet olyan középiskolákkal alakított ki a Szakkollégium az elmúlt években, ahol Arany János Tehetséggondozó vagy Kollégiumi Program működik. A projektelem célja elsősorban, hogy hátrányos helyzetű középiskolások számára pályaaorientációs foglalkozások tartsanak a szakkollégisták a továbbtanulás fontosságát bemutatva.
- Identitás, kultúra és közösségi élet: a projektelem célja, hogy a szakkollégisták identitása erősödjön egyéni szinten, és ezen keresztül illetve a tervezett közösségi programok megvalósulásával a csoport kohézió is erősödjön.
- Társadalmi szerepvállalás: a projektelem célja, hogy a hallgatókban az önkéntes munka végzésével és az ezekhez kapcsolódó közösségi programok révén erősödjön a társadalmi szerepvállalás iránti igény.
- Szakmai utak: a projektelem során cél, hogy a szakkollégisták szakmai kapcsolati tőkéje növekedjen, amely elengedhetetlen a későbbi szakmai sikerességükhöz. Emellett betekintést nyerhetnek más (országok) akadémiai közegébe, így szélesítve látókörüket és lehetőségeiket.

Az „Egyéni gondoskodás” elnevezésű pillér folyamatosan működő, vagyis a projekt egészén végighúzódo tevékenységeket takar. Között találjuk a tutori rendszert, amikor a diákot egy általa választott tanár segíti személyes problémái megoldásában és a tudományos előrehaladásban. Ugyanígy tematikus feladatleosztással szerveződő mentorri rendszer is része az EFOP projektnek: olyan idősebb hallgatótársak együttműködő szolgáltatásai, akik az egyetemi élet mindennapjaiban nyújtanak a szakkollégisták számára támogatást. Ezzel a két segítővel kívánja elérni a program a személyre szabott szolgáltatásokat, melyeket a hallgatói karriertervet is tartalmazó hallgatói portfólióban rögzítenek folyamatosan.

A rendszeresen visszatérő programelemek a hallgatók számára nyújtott olyan szolgáltatások sorát tartalmazza, amelyek személyes gondoskodásukat, tehetség- és kompetencia-fejlesztésüket szolgálja. Így kommunikáció, tanulásmódszertan, IKT kompetencia, nyelvtudás, valamint személyes és társas kompetenciák fejlesztése történik. Mindezek a fejlesztések közösségi keretbe illesztve jelennek meg. Ennek tere lehet az egész héten nyitva álló Szakkollégiumi Közösségi Tét a PTE-n, illetve a havonta egy alkalommal megrendezett projekthétvégék. Szintén ezekben a terekben, illetve nyári táborokban lesz lehetőség romológiával foglalkozó szakemberek műhelyeibe bekapcsolódni, illetve más roma szakkollégiumok diákjaival és középiskolásokkal közös programokat szervezni. Az egészhez illeszkedik a civil szektorral való élő kapcsolat, mely segítségével hallgatóink roma/cigány közösségekben, illetve hátrányos helyzetű földrajzi/társadalmi közegben végeznek olyan önkéntes munkát, mely a társadalmi szerepvállalásra készíti őket fel.

Az Egyéni gondoskodás pillér elemei tehát:

- Ösztöndíj rendszer: ebben a projektelemben kerül kidolgozásra az a feltételrendszer, amely alapján a hallgatók a négy szemeszter során havi rendszerességgel ösztöndíjban részesülnek.
- Felvételi – Portfólió – Karrierterv: ez a projektelem a felelős a hallgatók vállalásainak és teljesítésének dokumentálásáért a programban való részvételük során.
- Személyre szabott fejlesztések: a projektelem célja, hogy a hallgatók igényeikhez igazodva olyan képzési és fejlesztési programot dolgozzon ki és valósítsa meg, mely támogatja a diákok egyetemi tanulmányi sikerességét.
- Tutori és mentorri rendszer: a projektelem célja, hogy az ösztöndíjas szakkollégisták mellé olyan oktatókat és hallgatókat állítson, akik támogatják a hallgatókat a tanulmányi és tudományos előmenetelben. Továbbá feladata, hogy a diákok, mentorok és tutorok közötti együttműködés feltételeit kidolgozza.

A „Személyes tudomány” pillér a hallgatók egyetemi, tudományos életbe való bevonódását helyezi fókuszba. Ennek több formája lehetséges, mely formák egyúttal lehetőséget biztosítanak a hallgatói részvétel mértéke közötti differenciálásra. Egyrészt a hallgatók saját érdeklődésüknek megfelelő kutatások lefolytatására pályázhatnak, illetve részt vehetnek a Romológia és Nevelésszociológia Tanszék által szervezett kutatásokban. E mellett tudományos írást tanulhatnak, melyeket publikálhatnak a Romológia folyóiratban. E pillér nem csak az egyetemi tanulmányokhoz nyújt szakmai-tudományos megerősítést, hanem a tehetséggondozást szem előtt tartva személyre szabottan készíti fel a hallgatókat az értelmiségi szerepre.

A Személyes tudomány pillér elemei tehát:

- Hallgatói kutatások: a projektelem célja, hogy a Szakkollégium hallgatói bekapcsolódjanak a tudományos életbe. A hallgatóknak lehetőségük nyíljon tapasztalatszerzésre az empirikus kutatások területén: a társadalomtudományi kutatások alapjainak, módszereinek megismerése, kutatás tervezése és lebonyolítása, az eredmények rögzítése és prezentálása terén. A WHSz szakkollégistái 2016 áprilisa óta közel 50 alkalommal szerepeltek tudományos előadással különböző hazai és nemzetközi konferenciákon.
- Partner kutatások: az eddigi tapasztalatokra épülően olyan partneri kapcsolatra épülő tudományos közösség létrehozását és fenntartását célozza a projektelem, mely a résztvevő szakkollégisták és más szakemberek közös tevékenységével tudományos igénnyel vizsgálja és osztja meg elsősorban a cigánysággal kapcsolatos ismereteket.
- Konferenciák: a tevékenység célja, hogy a projektben résztvevő szakkollégiumi hallgatók számára alkalmat teremtsünk tudományos tevékenységeik bemutatására, mivel a szakkollégiumi élet szerves része a tudományos munka. Éppen ezért fontos, hogy az ösztöndíjas dokumentált módon vegyen részt a tudományos tevékenységekben. A projekt során két alkalommal kerül sor tudományos konferenciára: 2017. május, 2018 május. Az egyes alkalmak megszervezésébe minden alkalommal bekapcsolódnak a hallgatók, illetve előadóként is szerepelni fognak.
- Kiadványok: célként a szakkollégium keretein belül, valamint a Romológia és Nevelésszociológia Tanszéken, a Romológiai Kutatóközpontban folyó aktuális kutatásokról közöl időközi beszámolókat, lehetőséget biztosít hallgatóinknak, hogy egy számukra megfelelő felületen publikáljanak, felkészítve ezáltal őket a későbbi tudományos életre, a tudományos fórumokon való megnyilatkozás terepére. Gyakorló helyet biztosít arra, hogy a tehetséggondozásként megvalósuló íráskészség-fejlesztő tevékenység hasznos legyen, gyakorlatot szerezhetnek hallgatóink a cikkírásban, tudományos szövegek megfogalmazásának követelményeiben, hasznos tapasztalatot szereznek házi dolgozataik, az esetleges TDK-ra, OTDK-ra történő felkészülésben, s a majdani szakdolgozat elkészítésében, kommunikációs kompetenciáik is fejlődnek. A projektelem másik fókusza a Romológia folyóirat tematikus számainak megjelentetése. A Romológia folyóirat az előző, már lezárt TÁMOP projekt során indult, ezidáig 10 tematikus számmal (magyar és angol nyelvű számok), melyet a tervek szerint újabb 7 tematikus lapszám követ. A lapszámok mindegyike mellett egy, a szakkollégiumi hallgatókból álló mikrocsoport dolgozik majd, így bevonva őket is a szerkesztési folyamatokba.

A Szakkollégium nem rendelkezik egyúttlakó bázissal, de lehetőséget biztosít kollégium férőhelyre.

Remélhetőleg 10 év múlva továbbra is egy szakmai alapokon nyugvó profi csapat viszi tovább a szakkollégium szellemiségét.

KITEKINTŐ

- 55 D. Nagy Márton: A békési romaébredés
- 60 Farkas Klaudia Kata: „[A WHSz] kezdi visszaadni a menőségemet”
- 65 Gaál Gabriella: A megkülönböztettség reprezentációja Tóth Krisztina Pixel című prózakötetében
- 78 Godó Irén: A roma és nem roma óvodás korú gyermekek beszédfejlődésének összehasonlító vizsgálata
- 97 Dr. Hadnagy József — Pacsuta István: Tutorálással kapcsolatos igényfelmérés – kutatási beszámoló
- 109 Kőszegi Dóra: Az Integrom program, mint társadalmi felelősségvállalás
- 111 Laboda Lilla: Középiskolások romológiai ismeretei egy kérdőíves vizsgálat tükrében
- 120 Szabó Henriett: Alkalmazott antropológiai szemléletű közösségfejlesztés a Lippai Balázs Roma Szakkollégiumban
- 131 Virág Ádám: Mobilitás a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatban

D. Nagy Márton

A békési romaébredés¹

Bevezetés

A cigányokkal kapcsolatosan megjelent publikációk számát tekintve az elmúlt harminc-harmincöt évben igen nagymértékű növekedés indult el. Ha voltak is megakadások ebben a növekvő tendenciában, akkor is elmondható, hogy az utóbbi évtizedekben megszorodtak a romákat vizsgáló szakirodalmi könyvek, tanulmányok - és ez nem csak hazánkra igaz (Dupcsik 2009: 243). Így szakdolgozatom megírásához gyakorlatilag óriási forrásbázisból válogathattam, ami önmagában a romák szokásrendszerét, történelmét, kultúráját illeti. A romák és a vallásosság, és ezen belül a megtérés viszonyát vizsgáló források azonban sokkal korlátozottabb számban állnak rendelkezésre. Habár az első olyan írás, amelyik a romák vallásosságáról tesz említést körülbelül kétszáz-negyven évvel ezelőtt született², a témáról írt publikációk tekintetében, az 1990-es évekig nem történt szignifikáns számszerű növekedés. Ez főként azzal magyarázható, hogy a cigányok vallásossága és hiedelemvilága nem okozott olyan súlyos konfliktusokat a cigányság és környezete között, amely a kutatók figyelmét felkeltette volna (Tóth 2006: 127). Az ezt követő adatok is csak részleges képet mutatnak a cigányság vallásosságáról. A népszámlálások és egyéb összeírások során ugyan rákérdeztek a vallási hovatartozásra (alkalmanként külön a cigányok esetében is)³, de az összegyűjtött adatok a vallási életéről, vallási attitűdről semmilyen információt nem hordoznak.

Az első, vallási dimenziót is bevonó kutatás az 1980-as évek elején Beregszászi János, Demszky Gábor, Horváth Zsuzsa, Matolay Magdolna, és Szabó Livia, vezényletével történt, akik többek között Uszkán, a helyi romaébredésben megtért cigányokat is vizsgálták (Gyetvai – Rajki 2014: 21). Az 1990-es évektől kezdve számos, a cigányok vallásosságát tárgyaló néprajzi és mikroszociológiai írás jelent meg (Karsai 1994, Náday 2000, Rostás-Farkas 2006), azonban eddig csak a Gyetvai – Rajki szerzőpáros törekedett az említett összefüggés országos reprezentatív adatok segítségével történő bemutatására, így ez a mű mind szerkezetileg, mind tartalmilag, mind hivatkozások tekintetében tanulmányom alapjául szolgált. (Gyetvai – Rajki 2014: 21–22)

Az írás a szerző Pázmány Péter Katolikus Egyetem társadalmi tanulmányok BA szakján, 2017-ben leadott, *A békési romaébredés elindulásának körülményei és hatása – interjúk tükrében* című szakdolgozatának az összefoglalása.

- 1 Az „ébredés” fogalmat a pünkösdi-karizmatikus mozgalmon belül, a viszonylag rövid idő lefolyása alatt történő tömeges megtérések kifejezésére használják
- 2 „Augustini ab Hortis Sámuel 1775-76-os cikksorozata, amely összefoglalja, amit akkoriban tudtak a cigányságról. [...] Egyik érdekessége az írásnak, hogy a cigányok vallása mellett külön foglalkozik a csoport lelki alkatával; nem pszichológiai értelemben, hanem vallási, etikai kérdésként.” (Gyetvai – Rajki 2014: 19)
- 3 Például a Mária Terézia által elrendelt összeírásokban.

A cigányok megtérítését célul kitűző evangelizációs kísérletek az 1970-es évek elején kezdődtek. Az azóta eltelt több mint negyven év alatt a cigánymissziós tevékenységek rendkívül kiterjedté és szerteágazóvá váltak. Történetük bizonyos szinten nyomon követhető, de hiányoznak olyan háttér-információk, amelyek meggyőződés szerint fontosak a folyamat megismeréséhez. Az említett két vallási entitás, romák felé kilépő tagjainak történetét és így a missziós tevékenység elindulásának körülményeit bemutató források eltérő részletességűek. Míg a Magyarországi Szabadkeresztény Gyülekezet cigánymissziójának meghatározó alakja, Kopasz Jenő személye és a mozgalomhoz kötődő munkássága özvegye révén ismert (Kopasz Jenőné 2011), addig a Békési Pünkösdi Gyülekezet hasonló feladatkörben tevékenykedő tagjainak – D. Nagy Gábor és felesége Durkó Magdolna – munkásságáról ez nem mondható el. Az elmúlt évtizedekben több olyan tanulmány is megjelent, amely az uszkai cigányokkal foglalkozott, különös figyelmet szentelve a megtéréseknek (például Bressel – Lengyel – Simon – Török 2003, Péterfi – Szűcs 2004). Ezzel szemben a békési cigánymisszió történetéről igen keveset tudunk.

Ezért döntöttem úgy, hogy tanulmányomban a Békési Pünkösdi Gyülekezet néhány tagja által életre hívott misszió következményeként elindult romaébredés kezdeti körülményeit és hatását vizsgálom. A kutatás során készített nyolc interjúból négy élettörténeti, egy témaorientált mélyinterjú, és négy szakértői interjú. Nemcsak tartalmilag, de dolgozatom szerkezeti felépítését tekintve is meghatározó volt a romaébredés egyetlen ma is élő elindítójával, Durkó Magdolnával készült témaorientált mélyinterjú. Szakértői interjút készítettem azokkal a személyekkel, akik a cigány-pasztorációban tevékeny résztvevőként voltak jelen, illetve azokkal, akik az események közeli megfigyelői, esetleg családtagok voltak. Végül élettörténeti interjút készítettem olyan egyénekkel, akik a mozgalom hatására tértek meg, merítkeztek be és változott meg teljesen gyakorlati és attitűdbeli életvitelük.

Az ébredés körülményei és hatása

Különböző felekezetekhez köthető, vallásos háttérrel rendelkező személyek részéről történt ugyan kilépés⁴ a cigányok felé, sőt ezen megmozdulások hatásairól is rendelkezésre áll némi információ, azonban ezek izoláltak maradtak, nem tudták átlépni saját földrajzi határait. Ezeket a mobilizációs problémákat legsikeresebben az új vallási mozgalmak közé sorolt neoprotestáns csoportosulások tudták áthidalni, ezek között is talán leghamarabb a Magyarországi Szabadkeresztény Gyülekezet és az akkor még Evangéliumi Pünkösdi Közösség⁵ részeként működő Békési Pünkösdi Gyülekezet.

A békési misszió 1971-ben indult. Első képviselőinek nem csak a romák elképesztő szociális és szellemi körülményeivel, hanem saját gyülekezetük vezetőségével is szembe kellett nézniük. Emellett nem csak munkatársaik, hanem az Állami Egyházügyi Hivatal is folyamatosan inzultálta őket. Munkájukban azonban komoly eredményeket tudtak felmutatni, egyre több cigány tért meg és kezdett el gyülekezetbe járni. Az ellenszél lassan hátszélre fordult.

4 Tanulmányomban a „kilépés” szót többször is használom. A pünkösdi misszióban a periférián élő, vagy nehéz helyzetben lévő csoportok felé, főként az evangélium hirdetése céljából történő megmozdulást értenek alatta.

5 2011-től Magyar Pünkösdi Egyház.

A romák életében a megtérés csak az első állomást jelentette. A cél a bemelegítés volt. A békési romák megtérésének szakaszai viszonylag jól nyomon követhetők. Először is minden esetben szükség volt az evangélium hallására. Ez a megállapítás egyezik a magyarországi pünkösdi (és több százmillió keresztény) által képviselt megtérési sorrenddel, amelynek alapja a római levél 10. részének 17. verse: „...a hit hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.” Az idézett igeverv alapján a következő pontnak a hitre jutásnak kellene lennie. Ezt azonban megelőzi egy belső isteni érintés, amelyet a pünkösdi a Szent Szellem győzködésének tudnak be a János evangéliuma 16. részének 8. verse alapján. Feltételezhetően ekkor indul el a konverziós folyamat⁶ az egyén életében. A folyamat során az ember büntudatot kezd érezni, Istentől elszakadt életmódja miatt. Bűnei alól csak a megtérés, a bűnök bocsánatáért való esedezés tudja megszabadítani. F.M. nevű interjúalanyom megtérése egy nap alatt történt, habár ő maga eldöntötte, hogy sosem fog ilyen döntést hozni. Esetében a konverzió előzmény nélküli volt, hiszen korábban sosem hallotta az evangéliumot, sőt elzárkózott tőle, de megtérése napján végigment a konverzió teljes folyamatán. Az ő és mások példáját nézve megállapítható, hogy a megtérések nem a szavak érzelmi ráhatásából, vagy az igehirdető előadói készségéből fakadtak, hiszen egyrészt egy ilyen döntés óriási áldozattal járt az életreform mértékének tekintetében, másrészt pedig a négy élettörténeti interjú esetében két alany a hívő közösségtől többnyire függetlenül hozta meg döntését. Nyilvánvalóan ezen interjúk nem elegendőek nagyobb léptékű következtetések levonására, de megtérési modellek felvázolásához, vagy azok megértéséhez hozzásegítéséhez igen.

A konverziós döntés megszületésének pontos okai esetünkben ismeretlenek. Nem vitatható, hogy a békési romák döntő többsége a cigánytelepen megtartott házicsoport-alkalmakon, vagy azok hatására tért meg, de hogy a döntés meghozatalának kialakulásában mekkora volt a csoport által felgerjesztett érzelmek szerepe, nem tudjuk. Az emocionális faktort ezen közösségek esetében azért érdemes figyelembe venni, mert több interjúalanyom állítása szerint, a romák viszonylag sűrűn képesek túlságosan érzelmi alapon dönteni, és ez vonatkozhat a megtérések természetére is.

A békési cigányok, megtérésük után nemcsak teológiai, hanem gyakorlati életvitellel kapcsolatos tanításban is rendszeresen részesültek. Megtérésük következményeképp gondolkodásmódjuk, és így a teljes személyiségük megváltozott. Új személyiségükre jellemző volt a társadalomban elfogadott értékek és normák betartása és képviselése, illetve a társadalomban a megtűrt és az elfogadottság határán mozgó káros szenvedélyekkel, obszcén beszédmóddal való felhagyás. Családi, házastársi kapcsolataik normalizálódtak, stabilizálódtak. Makovei János feltételezése szerint – az anyakönyvi hivatal jelzése alapján – az általam vizsgált időszakban jelentősen növekedett a roma házasságkötések száma. Lakáskörülményeik pozitív irányba történő változása nemcsak a 70-es évek elején indult telep-felszámolási programnak, hanem a lakás rendben tartását kiemelt fontosságúként kezelő gyülekezeti szemléletmódnak is köszönhető. A lakóhely tisztántartására, illetve a személyes higiénia fontosságára inkább a cigánytelepen szolgáló férfiak feleségei hívták fel a figyelmet, és mutatták be a gyakorlatban.

6 William James szerint a megtérést két szakaszra lehet bontani: konverziós folyamatra és konverziós döntésre. (Mikonya 2014: 65) A „végső” döntés meghozatala legtöbbször nem egy pillanat műve, hanem egy belső folyamat eredménye.

A bemerítkezésnek szigorú feltételei voltak. Csak azok részesültek benne, akik élete teljesen tisztának bizonyult. A cigányok számára a bemerítkezés ára a teljes életmódváltás volt. Az általuk korábban képviselt normákat újak váltották fel. Életvitelüket a többségi társadaloméhoz kellett igazítaniuk. Így a bemerítkezés egy olyan célként írható le, amelyhez az integráció vezetett. Mivel a gyülekezet elvárásai több helyen összefonódtak társadalmi normákkal, sőt túl is lépték azokat, a cigányok körében párhuzamos integráció ment végbe. Bemerítésükkor már a társadalom elfogadott, többé nem deviáns személyei voltak. Klasszikus gondolkodásban: nem loptak, nem csaltak. Ugyanakkor a vallási közösség elvárásai nagyobbak voltak, mint a társadalom elvárásai: tiltották a csúnya beszédet, a dohányzást, ha valakiben megbocsátatlanság volt, el kellett engedni, stb. A cigányok, bemerítésükre gyakorlatilag túlteljesítették a normát. Persze a gyülekezet vezetése ugyanezt várta el a nem cigány egyénektől, de nekik nem kellett ilyen jelentős hátrányt leküzdeniük.

A bemerítkezés szigorú feltételeinek megváltozása az 1980-as évek elején-közepén kezdődött. A korábbi időszakhoz képest a legfontosabb és leglátványosabb eltérés az volt, hogy a megtért romák életének megfigyelése az általában másfél-két éves időtartamról néhány hónapra redukálódott. A paradigmaváltással párhuzamosan viszont szépen lassan jellemzővé vált a frissen bemerítettek nagyarányú elvándorlása, kilépése. A téma részletesebb feldolgozása túllépné vizsgálatom kereteit, annyi viszont bizonyosan megállapítható, hogy a létszámcsökkenés nem írható egyértelműen a „gyorsabb” bemerítés számlájára.

A gyülekezeti közösségben megtartó erő volt az „isteni tapasztalat” a cigányok számára. A pünkösdi irányzaton belül sokan kizártnak tartják a Szentlélek-kereszttség⁷ megtérés, vagy akár bemerítkezés előtti megtapasztalását, a romák azonban leginkább pont ekkor részesültek ebben az élményben.

A személyiségváltozáson átesett cigányok hatással voltak közvetlen és közvetett környezetükre. Élményeiket megosztották egymással, a megtérések híre futótűzként terjedt közöttük. Az újonnan felvett norma- és értékrendszert továbbörökítették utódaiknak és képviselték ismerőseik között, így azok a személyek, akik sohasem jártak gyülekezetbe, megtanultak a többségi társadalom elvárásai szerint élni.

A kutatás főbb tapasztalatai

A mai napig foglalkoztat az a kérdés (vagy dilemma), hogy vajon mi tudja a szociális és kulturális hátrányban lévő romákat tömegesen és a lehető leghatékonyabban kirángatni helyzetükből, elősegítve számukra a többségi társadalom norma- és értékrendszerének elsajátítását: az oktatás, vagy a megtérés?

Hajlok arra, hogy gazdasági és szocio-kulturális szempontból mindkettő bírhat ugyanolyan hatásfokkal. De nem mindegy, milyen áron. Az oktatási- és szociális ellátórendszer teljes reformjára lenne szükség ahhoz, hogy ezekből a többnyire hátrányos helyzetű fiatalokból a társadalomban elfogadott és a munkaerőpiacon sikeres felnőttek

7 Lásd ApCsel. 2-21. A karizmatikus közösségek markáns jegye a Szentlélek, bibliai pünkösdhöz hasonló eljövételében, és az azt kísérő jelenségekben való hit: „Mindnyájan megteltek Szentlélekkel, és különféle nyelveken kezdtek beszélni, úgy, ahogyan a Lélek adta nekik, hogy szóljanak.” (ApCsel 2,4)

legyenek. A megtérés hatására azonban az egyén motivációi transzcendentálódnak. Nem pusztán világi normák és értékek alapján cselekszenek, hanem azért teszik ezt, mert Isten elvárja tőlük. Az integrációs, – vagy ha úgy tetszik, szocializációs – folyamat egy elfogadott uralmi hierarchiából ered, amelyben önszántukból rendelik alá magukat egy „abszolút igazságnak”: nem igazán számít, mit mondanak az emberek, lényeg az Isten akaratának teljesítése. Ha mégis számít, akkor csak a felsőbb hatalom miatt. Így a horizontális észlelés vertikálissá válik.

Megállapítható, hogy a megtérés által megélt változások többnyire intergenerációs hatásúak. Az utódok gondolkodásában még akkor is megnyilvánulnak bizonyos kognitív többlettartalmak, ha a szülő hosszú távon nem tartott ki döntése mellett. Ezt lehet tapasztalni Békés városában is, ahol nagyon sok korábban már megtért, de később a vallástól elszakadt roma személy gyermekein látszódik és érződik a konverziós döntés hatása. Ennek főként azért van fontos szerepe a fentebb említett két szféra összehasonlításában, mert a megtérés esetén a szocializáló szülőről beszélünk, míg az oktatás a már mélyen rögzült háttérből érkező gyermeket érinti, akit az iskola után várnak az otthoni problémák.

Megválaszolva a fejezetrész legelején feltett kérdést: véleményem szerint jelenleg a megtérés az egyetlen olyan „megoldás”, amely tömegek lélektanát, motivációs tényezőit, így érték- és normarendszerét képes a lehető legrövidebb idő leforgása alatt és a lehető leggazdaságosabb módon megváltoztatni. Olvasatomban tehát, az egyházak szerepe jelentősen felértékelődik az oktatáspolitikával szemben.

Felhasznált irodalom

- DUPCSIK, CSABA (2009): *A magyarországi cigányság története. Történelem a cigánykutatások tükrében, 1890-2008*. Budapest: Osiris.
- TÓTH, PÉTER (2006): *A magyarországi cigányság története a feudalizmus korában*. [Budapest]: Bölcsész Konzorcium.
- GYETVAI, GELLÉRT – RAJKI, ZOLTÁN (2014): *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*. Békés: Cigány Módszertani és Kutató Központ.

Farkas Klaudia Kata

„[A WHSz] kezdi visszaadni a menőségemet”

avagy a Wlisllocki Henrik Szakkollégium jelentősége¹

Bevezető

Jelen írásban a cigány diákok oktatásbeli helyzete és továbbtanulási esélyei kapcsán mutatom be a pécsi Wlisllocki Henrik Szakkollégiumot – a szakkollégistákkal folytatott empirikus kutatásom tükrében.

Magyarország a közoktatás színvonala messze elmarad az európai átlagtól, erre utalnak az utóbbi évek PISA-felmérések eredményei is. A sokszínű, oktatási eredményeket vizsgáló mezőnyből kiemelkedő a PISA, mert nem kifejezetten a lexikális tudást méri, hanem az annál lényegesen fontosabb iskolán kívüli tudáskamatoztatást, amely a későbbi munkavállalásban is előnyt jelenthet. A felmérés során képet kaphatunk a teljesítményt befolyásoló mélyebb tényezőkről is, mint például a szülők iskolai végzettségéről, a családi kulturális javakról. A PISA jól mutatja a családi háttér esetleges hiányosságait is, valamint a hátrányok nyomon követhetők területileg is, akárcsak az Országos Kompetencia Mérés esetén. A családi háttér-index és a teljesítés szorosan összefüggnek. A CSH-index egy komplex mutató, melyet a kompetenciaméréskor készített háttérkérdőívek alapján állítanak össze, több változóból (pl. a szülők iskolai végzettsége, a család jövedelme vagy éppen a háztartásban lévő könyvek száma). Ezek a tényezők nagyban befolyásolják a tanulók iskolai teljesítményét. (Csapó – Fejes – Kinyó– Tóth: 2014) A területi szegregáció hazánkban egyúttal párosul egyfajta etnikai, nemzetiségi szegregációval is, mely elsősorban a romákra irányul. Ennek oka, hogy a roma/cigány lakosság jelentős része gazdaságilag – így infrastrukturálisan is – elmaradottabb területeken él, főként vidéken. (Ostorics: 2015) A komplex hátránykompenzáció és a tehetséggondozás érdekében jöttek létre a roma szakkollégiumok, így a Wlisllocki Henrik Szakkollégium is.

A pécsi Wlisllocki Henrik Szakkollégium 2001/2002-es tanév óta működik a Pécsi Tudományegyetem Romológia és Nevelésszociológia Tanszék támogatásával. A szakkollégium 2013-ban – egy TÁMOP program keretében - csatlakozott a roma szakkollégiumi hálózathoz. A roma szakkollégiumok működési elveit a 2011. évi CCIV törvény XIV fejezet 54.§-ában rögzítették. A törvényben szerepelnek mind a tehetséggondozásra, mind pedig a hátrányos helyzetű hallgatók segítésére vonatkozó irányvonalak. A jogszabályban rögzített támogatások legfőképpen a tudományos, művészeti és sport tevékenységek elősegítésére irányulnak. Emellett kiemeli olyan mentorprogram szükségességét, melyben a felsőoktatásban régebb óta jelen lévő hallgatók mentorálják az

1 A szerző, aki a Wlisllocki Henrik Szakkollégium tagja, Társadalmi tanulmányok BA végzettség megszerzéséhez készített diplomadolgozatának rövid változatát tartalmazza az írás.

újonnan érkező társaikat, ezzel elősegítve a tehetség kibontakoztatását, felzárkózásukat, felzárkóztatásukat. (Galántai László, 2015: 23)

Akárcsak a többi magyarországi cigány/roma szakkollégium, attól függetlenül, hogy egyházi vagy világi jellegű, a Wlilocki Henrik Szakkollégium is nagy hangsúlyt fektet tehetséggondozásra, valamint az esélyegyenlőség és méltányosság kérdésére. Ez továbbá kiegészül a lelki- és szellemi élet gyarapításával. Ezek talán a legfontosabb tényezők, melyek a szakkollégiumi életet meghatározzák, a kiemelt szempontok mellett további irányvonalak és hangsúlyok a szervezeti és működési szabályzatban² olvashatók. (Trendl, 2015: 42-45) A szervezet funkciója elsősorban a társadalmi szükségletek kielégítését hivatott szolgálni. Célja az elsődleges hátránykompenzáció, vagyis a méltányosság hiányából adódó dezintergráció megfelelő kezelése, így az esélyegyenlőség megteremtése is. (Galántai, 2015: 11) A szervezet, vagyis a szakkollégium szükségessége egyértelmű, hiszen a magyarországi cigányságra nagy részére jellemző a deprivált státus, az átlagosnál alacsonyabb életszínvonal, mely a munkanélküliségből vagy nem megfelelő és nem elegendő munkabérből fakad, ami pedig az iskolázatlanságból, aluliskolázottságból eredeztethető. Emiatt tudott és tud felértékelődni az oktatás szerepe. (Galántai, 2015: 9-10)

A szakkollégiumban jelenleg megvalósuló EFOP projekt³, az előzőekhez hasonló fókuszpontokkal működik. Célja az aktív állampolgárrá válás elősegítése, a roma értelmiség formálása és a tanulmányi sikeresség előmozdítása. A projekt megvalósításának terei szintén három fő pillért rajzolnak ki, akárcsak a korábbi komplex pályázatban, melyek az egyéni gondoskodás, a tevékeny közösség és a személyes tudomány.

Empirikus kutatás

Empirikus kutatásom gerincét hét kvalitatív, félig strukturált, irányított életút interjú alkotja. A mintában 3 fő jelenlegi, illetve 3 fő korábbi szakkollégiumi tag, valamint egy vezetőségi tag szerepelt. Az alanyokat kezdetben véletlenszerűen, majd hólabda módszerrel választottam ki. Kutatásomban a korábban említett alanyokból álló csoportokhoz igazítottam a kérdéssorokat, de az interjúk magját ugyanazok a típusú kérdések alkották. Leginkább arra voltam kíváncsi mind a jelenlegi, mind a korábbi hallgatóknál, hogy volt-e támogató közeg mellettük az eddigi tanulmányaik alatt. Az interjúalanyok családjainak anyagi helyzetének felmérése céljából megkérdeztem, milyen végzettséggel rendelkeznek a szülők, mivel foglalkoztak az interjúalanyok gyermekkorában illetve mi a jelenlegi foglalkozásuk. Szintén kerestem a választ arra, hogy milyen személyes identitással bírnak, ezt hogyan élik meg, emiatt érte-e őket valamilyen pozitív vagy negatív megkülönböztetés.

A minél teljesebb kép érdekében megkerestem egy vezetőségi tagot, hogy kiegészítse a hallgatók által elmondottakat. Szintén érdekelt, hogy a szakmai vezetés kitűzött céljai, a szakkollégium funkciója mennyire képes jól működni. Így kerestem az átfedéseket, összecsengéseket mindkét fél válasza alapján.

² A Wlilocki Henrik Szakkollégium Szervezeti és Működési Szabályzata. Letöltve: 2018. 03. 13.

³ „TESZ-WHSZ” Tevékeny közösség, Egyéni gondoskodás, Személyes tudomány a Pécsi Tudományegyetem Wlilocki Henrik Szakkollégiumában, Azonosítószáma: EFOP-3.4.1-15-2015-00009

Azt feltételeztem, hogy a pécsi Wlislócki Henrik Szakkollégium fontos a megkérdezett hallgatók számára, jelentős szerepe van életükben. További feltételezésem volt, hogy a pécsi roma szakkollégium nyújtotta közösség és a közösségi színterek meghatározók a szakkollégisták egyetemi évei alatt, valamint hogy a szakkollégium hallgatóinak jelentős anyagi támogatást jelent az az ösztöndíj, melyet kapnak. További hipotézisem volt, hogy a szülők nem rendelkeznek felsőfokú végzettséggel. Azt is feltételeztem, hogy azok a cigány/roma fiatalok, akik eljutottak valamilyen felsőoktatási intézménybe, az elsődleges belső indíttatás, saját ambíciójuk mellett jelen volt egy támogató személy az iskolai évei alatt. E mellett azonban a megkérdezett fiatalok saját aspirációiknak köszönhetően jutottak el oda, ahol tartanak.

Az interjúkat egységesen építettem fel, a következő szempontok alapján: az interjúalany neme, életkora, lakóhelye, család, szülők (iskolai végzettség, foglalkozás és munkahely) gyermekkori szocializáció (óvodai és iskolai évek benyomásai, élményei), motivációs bázis, identitás, kapcsolat a szakkollégiummal. Ez utóbbi kiegészült a vezetői tag esetében több, a szakkollégiumot érintő kérdéssel, mely tovább cizellálja a WHSz manifeszt funkcióit, valamint fókuszba kerülnek az eddigi tapasztalatok is.

Eredmények

Első csoportként a WHSz jelenlegi hallgatóit tekintettem át interjúelemzésem során. Az első csoportban két fiú és egy lány adott interjút, akik 22 és 25 év közöttiek. Gyermekkorukban mindhárman városból kisebb községbe költöztek. Két interjúalany szülei elváltak, ketten édesapjukat halálozás miatt elvesztették, a harmadik any nem tartja kapcsolatot édesapjával. Két családban befogadták az unokatestvért, két alanyuk féltestvérei is vannak. Az édesanyák iskolai végzettsége: 1 fő – kevesebb, mint nyolc általános, 2 fő – valamilyen szakmát végzett. Az édesapák és nevelőapa iskolai végzettsége: 1 fő – általános iskola, 2 fő – szakma. Óvodába egy fő 3 évet, egy fő 4 évet járt, egy fő pedig nem tudja biztosan, hogy 3 vagy 4 évet járt. Általános iskoláját 2 fő városban, 1 fő pedig kisközségben végezte. Középiskolai tanulmányait már mindhárman városban végezték, egy esetben iskolaváltás történt. Mindhárman a Pécsi Tudományegyetem hallgatói, ketten idén végeznek, 2 fő már rendelkezik technikus végzettséggel. Családjukról jelentős motivációra és támogatásra nem kifejezetten számíthattak, támogató közeg azonban megtalálható mellettük (kortárs csoport, iskolai tanár). Egy főnél megfigyelhető a mintakövetés, bátyja útját járja kisebb eltérésekkel, egy fő apjához való közelkerülés miatt tanult, egy fő pedig jó befektetésnek gondolta. Mindhárman cigány/roma származásúnak vallják magukat, egy fő boszniai horvát identitással is bír. Egy családban használják a cigány nyelvet. Nem érzékelték, hogy személy szerint hátrányos megkülönböztetés érte volna őket, inkább pozitívként említik az ezzel járó ösztöndíj lehetőségeket. A szakkollégiumi létben 2 fő a közösséghez tartozást emeli ki, illetve mindegyiküknél megjelenik a készségeik, kapcsolataik fejlődése, önmaguk megtalálása.

A második csoportba az alumni hallgatókat, a WHSz „öregdiákjait” soroltam. 2 nővel, 1 férfival készítettem interjút, 26-28 év közöttiek. 2 fő városban, 1 fő nagyközségben született, 2 fő kisközségben, 1 fő városban élt gyermekkorában. 1 fő nukleáris családban nevelkedett, egy esetben ez kiegészült egy nagyszülővel, egy esetben pedig csonka cs-

ladról beszélhetünk: az édesanya nem élt a családdal, az édesapa nevelte az interjúalanyt, két édes- és öt féltestvérét, míg el nem hunyt, a testvérek nevelését a nagybáty vette át. Három apa és két anya nyolc általánossal, egy anya és a nagybáty szakmát végzett. 2 fő három évet járt óvodába, 1 fő egyet. Az általános iskolát mindenki szülőhelyén kezdte, 1 fő többször is iskolát váltott költözéseik miatt, 1 fő hatosztályos gimnáziumban tanult tovább, 1 fő pedig humán tantervű gimnáziumban. Ketten Arany János Programban tanultak, mindhárman kollégisták voltak. A két nő alany befejezte már a PTE valamely alapképzését, 1 fő két diplomával rendelkezik, 1 fő pedig szimultán tanul a PTE-n és a CEU-n⁴, ahol már két programot is elvégzett, ebben a féléven végez minden tanulmányával. A férfi interjúalany tanulmányai félbeszakadtak, szintén ebben a félévben tervez végezni. A második csoportból ketten dolgoznak. Mindhárman roma/cigány származásúnak vallják magukat, megjelenik a kettős identitás is. Egy főt nem ért eddig hátrányos megkülönböztetés, rajta nem látszanak a jellemző rasszjegyek. Szakkollégiumi éveikből kiemelték készségeik fejlődését, a kapcsolati és szakmai tőke gyarapodását, és akárcsak az első csoportnál, itt is hangsúlyos a közösség, a sorstársak közössége. Mindhármuk életében jelentős motiváló közeg volt jelen, elsősorban a családra, barátokra számíthattak, de mindenhol megjelenik egy-egy tanár is, aki segítette őket.

A harmadik csoportot mindösszesen 1 fő alkotta, a megkérdezett vezetőségi tag. Az interjúalany Pécsen született, iskoláit is itt járta. Tanított is, de elsősorban a civil szférában dolgozott, főként az oktatás, hátrányos helyzetű gyerekekkel való foglalkozás került középpontba. Jelenleg a WHSz EFOP projektjének szakmai vezetője. Számára a legfontosabb a szakkollégium személyes oldala, a szakkollégisták kölcsönösen támogató beilleszkedése a közösségbe.

Összegzés

Ahogy azt a bevezető elméleti részben is taglaltam, a magyar oktatás helyzete koránt sem kielégítő és ez hatványozottan igaz a marginalizált társadalmi csoportokra, így a cigányságra is. Kutatásom során arra jutottam, hogy kitörési pontjuk ebből a helyzetből egyértelműen, és szinte kizárólagosan az oktatás, a továbbtanulás. Ezt egyre többen veszik észre és élnek lehetőségeikkel, ahogyan ezt interjúalanyaim is tették. Éppen ezért van szükség egy átfogó támogató hálóra, mely a tanulókat minden korosztályban motiválni és vezetni, segíteni tudja. Ezzel a céllal jöttek létre a magyarországi roma szakkollégiumok, így a pécsi Wlislöck Henrik Szakkollégium is. A romák arányának növekedésével a felsőoktatásban van esély a szélesebb körű társadalmi integrációra, inklúzióra is. A roma kutatásokban, az oktatással foglalkozó kutatásokban gyakran olvashatjuk, hogy a felsőoktatásban a cigányok aránya nem éri el az 1%-ot sem, továbbá az általános iskolából kimaradók között magas arányban szerepelnek roma származású diákok – ezek a jelenségek az utóbbi időben javulni látszanak (Társadalmi Riport: 2014).

Az általam megkérdezett szakkollégisták a legjobb példák arra, hogy azt ilyen jellegű intézményeknek van létjogosultsága, és ami a legfontosabb: szükség is van rájuk. A roma fiataloknak jelentős támogatásra van szükségük, hogy az évek alatt felhalmozott hátrányukat ledolgozzák, ezért nagyon fontos az általános iskolai és középiskolai taná-

rok szerepe, hiszen otthonról, a primer szociális mezőből korántsem tudnak annyi és olyan jellegű tudást megszerezni, mint sok esetben nem roma kortársaik – szüleik ugyanis többnyire nem rendelkeznek felsőfokú végzettséggel (interjúalanyaim szülei egyáltalán nem, maximum szakmával rendelkeznek).

Mikro kutatásomból kiderül, hogy a cigány szakkollégista fiataloknak fontos a közösség, melyben hasonló sorsú fiatalok veszik őket körül, és valóban fontos az anyagi támogatás is. Azok a fiatalok, akik eljutottak az egyetemig és jó úton haladnak a diplomájuk megszerzéséhez – vagy már meg is szerezték – elsősorban saját maguknak köszönhetik, hogy ideáig eljutottak. Kitartásuk és tenni akarásuk példaként szolgálhat a további generációknak.

Felhasznált irodalom

- Andl Helga – Békési Andrea – Bigazzi Sára – Cserti Csapó Tibor – Csigi Júlia – Egerszegi Andrea – Izsák Mónika Sára – Lakatos Szilvia – Orsós Anna – Pálmai Dóra – Schäffer János – Serdült Sára – Trendl Fanni – Varga Aranka (szerk.) – Vezdén Katalin (2015): *Próbatétel – A pécsi roma szakkollégium értékelése*. PTE-WHSZ, Pécs
- Csapó Benő – Fejes József Balázs – Kinyó László – Tóth Edit: Az iskolai teljesítmények alakulása Magyarországon nemzetközi összehasonlításban. In. Társadalmi Riport (2014) TÁRKI, Budapest, 110-136
- Forray R. Katalin – Galántai László – Trendl Fanni (2015): *Cigány diákok a felsőoktatásban*, PTE-WHSZ, Pécs

Gaál Gabriella

A megkülönböztettség reprezentációja Tóth Krisztina *Pixel* című prózakötetében

Tóth Krisztina kortárs magyar író 2011-ben megjelent novelláskötetének, a *Pixel*nek a játékossága magával ragadja az olvasót, akit a kötet a testrészekkel való játékra invitál, melynek során a testrészeket egy-egy puzzle darabként lehet összeilleszteni. A kötet alcímében feltüntetett szövegtest a testrészeket a szereplői testekből és egy-egy jellegzetes, meghatározó látványból, cselekvésből, vagy mozgásból ragadja ki, ezáltal a test szétszedhetősége, a szétdarabolt test funkcióját veszített képét idézi meg. A *Pixel* fabuláját az alcímekben jelzett, és a szövegeken végigvonuló magányos testrészek történetei adják. Egy szereplő testének megjelenése azonban soha nem magában való, mindig mással adott, *testszinekdoché*ban létezik, erre a legjobb példa a testi érintések, és azok hiányát őrző testi, emlékezeti nyomok, amik *testi szinekdochéként* funkcionálnak és képesek összekapcsolni, illetve viszonyrendszerbe állítani a kiemelt testrészeket.¹

Jelen tanulmány kísérletet tesz a perifériára szorított, *megkülönböztetett* Másik helyzetének a szemléltetésére. Kiderül, hogyan határozza meg az azonosulási folyamatok a test, a látott külső testfelszín, hogyan lehet a testek, a testrészek történetéről beszélni. A kiemelt novellák által az is bemutatásra kerül, hogy a narrátor hogyan alkalmazza a médiában is használt előítéletességet hordozó kódolt nyelvi eszközöket, azaz, hogyan reprezentálja a média működését. A novellák rávilágítanak a mediatisált társadalom sajátosságaira, például arra, a romák, cigányok valós képét hogyan helyettesíti annak csupán média reprezentációjával. A média által sugallt kép ál-valóságot konstruál, amely félelmeken és előítéleteken alapszik. A szubkultúra határait a mediális fületeken létrehozott ál-valóság jelöli ki, amelyben a kisebbség tagjait deviáns magatartásmintákkal és bűnözői csoportokkal azonosítják.² A bemutatásra kerülő novellák által felmerül a kérdés, hogy azok mennyiben tekinthetők a cigány irodalom részének, illetve milyen mértékben segítenek közelebb jutni a cigányság, romaság társadalmi, szociális helyzetének a megértéséhez?

(Szöveg)testek labirintusa

A *Pixel*ben megjelenő (szöveg)test fogalmának körüljárásához érdemes megvizsgálni azokat a szereplői testeket, amelyekből a testrészek kiszakadtak. Az elemzés homlokterében a testfelszínen megfigyelhető időbeli változások állnak, illetve a tanulságok

Szakkollégiumi hallgatói írás

1 Vö. BAGI 2005. 104.

2 GULD 2013. 15.

levonásával kiderül, hogyan beszélhetőek el, írhatóak le a szereplői testek, melyek értelmezéséhez a korporeális narratológia nyújthat segítséget.

A kötetben a testrészek külön-külön történettel rendelkeznek, de amint a (szöveg) test szintjén összekapcsolódnak megszűnik a történetük, terük és idejük zártsága. A történetek világában többnyire névtelen szereplők bolyonganak, akiknek az azonosítása csak az egyedi, megkülönböztető funkcióval bíró jelek felfedezése által lehetséges, de érdemes figyelembe venni, hogy a történetek kapcsolódását nem befolyásolja, hogy a bennük érintettek tudatában vannak-e annak, hogy mi kapcsolja össze őket. A szereplők félig-meddig felismert egymásrautaltságban bolyonganak, és keresik a helyüket, a valahová tartozás megnyugtató érzését, sorsuk tragikuma azonban abban rejlik, hogy ezt a helyet nem találják, a világ túl szűkösnek mutatkozik az érintések hiányának szorító hatalmában. Mindegyik történet egy külön zárt teret képez, ahogy egy-egy puzzle darab is, amelyek zártsága csak az egészben, a teljes képben oldódik fel. A novellák által egy szereplő életének alakulásáról több metszetet is kaphatunk, az egyik történetben még főszereplőként, míg egy másikban akár mellékszereplőként is láthatjuk.³ Ugyanakkor lineáris olvasat révén nem derülnek ki a történetek egymáshoz való időbeli viszonyai, így az olvasóra, a befogadó értelmezésére van szükség, hogy kiderüljenek az időbeli kapcsolódási pontok,⁴ melyek feltárásához a test lép elő olyan szervezőelemmé, amely biztosíthatja a múlt és jelen egységét, egymásra hatását, mivel a testrészek alcímmé emelésével össze lehet kapcsolni a különböző idősíkokat (például a testrészek képesek megőrizni az idő lenyomatait: a ráncokat, a sebeket és a jellegzetes foltokat),⁵ ezáltal képes a múlt és jelen szétfeszítő rétegeinek összeöltésére.

A narratív szövegek megértése nagyban függ a test modern felfogásától. A test kultúrspecifikus hatások lenyomatait őrzi a posztmodernben, a felszínén vagy magában a testben, mint szervezetben számos diskurzus találkozhat, mind antropológiai, feminista, orvosi, irodalomelméleti és társadalomelméleti narratívában.⁶ Független, objektív testkép nem létezik, mivel a test mindig valamilyen diskurzusba vagy narratológiába íródik. A test társadalmi, szociális reprezentáció is, mert minden kultúrában a testi megjelenés teszi lehetővé a viszonyulást a Másikhoz és az intézményrendszerekhez.⁷ A test megértése a szöveg, a narratológia megértését is elősegíti. Daniel Punday a korporeális narratológia egyik legnagyobb úttörője szerint a test megjelenésével és interpretációjával érzékelhetővé válik a narratívában elbeszélt realitás és lehetőség adódik a szereplői kapcsolatok viszonyrendszerének alapos megjelenítésére.⁸ A kiemelt novellák elemzéseit általánosan bemutatható: a kötetben megjelenő (szöveg)test kétféle testtípus jellemzőit foglalja magába. Az egyik a *megkülönböztetett testek* halmaza, ilyenek azon szereplői testek, melyek elsődlegesen negatív előítéleteket váltanak ki másokból, és ezek felszínre hívása elsősorban a rasszjegyek alapján történhet. Megkülönböztetettek lesznek az ápolatlan, a beteg, a fogyatékos szereplői testek, melyeknek nincs helyük a normálisnak tételezett társaik világában. Ezen szereplők idegenné válnak és a szemlélő alany számára elutasí-

3 Lásd: Tizenkettedik fejezet, avagy a *haj története*, Huszadik fejezet, vagy a *fog története és a Huszonkettedik fejezet, avagy a talp története*.

4 TAKÁCS é.n. 6.

5 ALBERT 2013. 156.

6 DECZKI 2011. 68.

7 FÖLDES 2011. 3.

8 VÖ, RÁKAI 2015. 36.

tandóként konstruálódnak meg, melyek zavarják az „egészségesnek, normálisnak” tételezett szubjektumot, akiben a látott testkép szorongást és félelmet vált ki. A sérült, beteg test a self törekénységére emlékeztet, amelyben egyben figyelmezteti az ént, hogy vágyai és ösztönei elfojtásával létrehozott normalitása csak álca és valójában ugyanolyan sérült, mint a testi különbözőségekkal bíró embertársai. A szorongást kiváltó megkülönböztetett kristevai értelemben vett abjekt-Másikként jelenik meg, aki kizáródik a társas tevékenységekből és a perifériára sodródik. Az abjektált test származhat más etnikumból, népcsoportból, rasszból vagy ismeretlen közösségből.⁹ A kirekesztetteket a hatalmi diskurzus erőteljesen testi jegyekkel ábrázolja, a testi voltukban is kiemelve idegen vonásukat.¹⁰ A másik testtípust a *hétköznapi testek* alkotják, amely kategória a normális, egészséges testtel rendelkező szubjektumok csoportját jelöli. Ebbe a testtípusba tartozó szereplők képesek meghatározni, hogy mi lehet elfogadott és mi válhat elutasítandóvá, azaz a *hétköznapi testek* teszik megkülönböztetetté a Másikat és képek szétszakítani a kapcsolatokat, ezzel töredékessé, sérültté téve az ént.

A megkülönböztetett testek reprezentációja

Megkülönböztetett testek vizsgálatára alkalmas a novellacikluson belül található kisebb ciklus, amely négy novellából épül fel.¹¹ A történetekben a cigány, roma identitás problémái kerülnek előtérbe, a főszereplőként megjelenő cigányfiú történeteinek keresztül válik láthatóvá az előítéletek megalkotásának folyamata. valamint az, hogy a hatalom és a média a reprezentációval milyen kódolt nyelvvel hívja elő az előítéleteket. Fontos kiemelni, hogy az emberi világ valósága a reprezentációk révén jön létre, melyek segítségével leírhatóvá, elbeszélhetővé válik a társadalom és a benne mozgó emberek története is. Ugyanakkor a kulturális reprezentációk olyan kultúraspecifikus elv mentén szerveződnek, amelyeknek „az embereknek a valósággal kapcsolatos percepciói adnak keretet, azok határozzák meg,”¹² ezért mindig a saját már eleve kódolt „színes szemüveglencsénken” keresztül vizsgáljuk a Másik¹³ reprezentált alakját, élettörténetét és cselekedeteit, de a Másik is ezekkel a különleges, rá jellemző színes lencsékkel tekint a világra és az éntre és az általa látott valóságmozzanatok soha nem láthatjuk teljes egészében, csak homályosan. Tehát ugyanazt a társadalmi valóságot a különböző kulturális, szociális és társadalmi feltételek közül érkezők a saját töredékes tudásuk és emlékeik alapján máshogy értelmezik, másként értelmeznek egy-egy reprezentációt is, az eltérő megértés egyik problémaforrása lehet a nyelv is, a nyelvi alakzatok dekódolása, ha az észlelő nem lát a szavak mögé, nem ismeri fel a befolyásolási szándékot amelyet a képek és a mondatok révén kíván elérni a reprezentáció.¹⁴ Ezekre a befolyásolási

9 FÖLDES 2011. 9.

10 RÁKAI 2015. 36.

11 *Lásd:* a Tizenegyedik fejezet, avagy a *boka története*, a Tizenharmadik fejezet, avagy a *has története*, a Huszonhatodik fejezet, avagy a *hát története* és a Huszonhetedik fejezet, avagy az *orr története*.

12 BALATONYI 2015.

13 A Másik lehet az én számára egy ismeretlen, idegen etnikumból származó, egy eltérő társadalmi nemből érkező vagy akár egy más generáció képviselője is.

14 BALATONYI 2015.

szándékokat tartalmazó nyelvi és képi eszközökre játszik rá a történetek elbeszélője is, viszont egyszersmind le is bontja a negatív sztereotip jelleget, és rávilágít az életeményekben megfigyelhető ok-okozati összefüggésekre, amire legtöbbször a közmédia, a hírek világa nem szokott kitérni.

A *hát történetében* ismerjük meg a novellák főszereplőjét, akit az elbeszélő konkrétan nem azonosít be, nem nevezi meg az etnikai hovatartozását. A narrátor olyan kifejezéseket használ, amelyek által a magyar közmédiában és közbeszédben a romákat szokták identifikálni. A novella indítása párhuzamba vonható a televíziós műsorok híradóival, ahol a szegénység-riportok, a szociálisan hátrányos helyzetűekkel készült videók mindig a telepet mutatják be, ahova a csalános lejtő vezet, mint a Laposhoz vezető út esetében.¹⁵ Az indítással a szöveg egyértelműen azonosít: a roma, cigánytelepekre utal és felhasználja az osztársadalmi sztereotípiában megjelenő elemeket; hogy el kellett zárni a nyomókat, a lakosok nem fizetik a számlákat, ezzel az elbeszélő arra a neorasszista árnyalatú konstruált képre játszik rá, miszerint a szegények, a mélyszegénységben élők – akiket a többség többnyire cigányoknak feltételez – csak így élhetnek és a roma, cigány közösségek a saját hibájuk miatt nem képesek integrálódni és alapvető, általános személyiségjegyeik, illetve kultúrájukból adódik az is, hogy mélyszegénységben élnek és képtelenek vagy nem is akarnak változtatni a helyzetükön.¹⁶ Azt mutatja be a kiemelt képkocka, ahogy a média is működik, hatásvadász módon, hogy a rossz és piszkos látvány felülírhatja a szöveget. A jelenet egyben igazolja a helyi vezető réteg döntését, amely egyben a főhatalom kirendeltsége, hogy a nyomókat lezárása jogos volt (hiszen nem fizették a számlákat).¹⁷

Második „tipikus” elem a helyi uralommal való konfliktus, akár a csatorna, akár a rongyvetés esetében. Egyik esetben sem a probléma megoldása a cél, nem vizsgálja meg a hatalom az ok-okozati hátterét a jelenségeknek. A sztereotipizálás egyik eszköze, hogy a narrátor megnevezi a helyiekkel való ellentétet, olyan szinten, hogy elkülöníti a „fentiek” és „alsó sor” lakóit, akárcsak a romákkal szembeni „mi” és „ők” kategóriák alkalmazásánál. Egy-egy valóságmozzanatnak, kiragadott puzzle-darabnak többféle reprezentációja is lehet: megkülönböztetünk hegemonikus reprezentációkat, amikor bizonyos sztereotípiák, konstruált képek és nyelvi kifejezések, jelzők a köztudatban, közgondolkodásban és a hatalom által uralt csatornákon (például média felületeken) keringenek, vissza-visszatérnek ezzel befolyásolva a mindennapok emberét és előítéletességének kialakulását. A másik ábrázolási, megjelenítési mód oppozicionális, azaz mindig valamivel szemben láttat, mindig van egy mérték, egy viszonyítási pont, amelyet az alárendelt szerepben lévő soha nem érhet fel. Jól látható, hogy a reprezentáció egyben narratív diskurzus is, elvégre a társadalom és a kultúra is diskurzusokon keresztül jelöli ki saját körvonalait, így kerülnek rögzítésre a külön- és sokféle feltételezett, de egyben instabil identitások megjelenítései is, melyek mindig előre meghatározott és

15 A Lapon csak azok maradtak, „akiknek végképp nem volt pénzük beljebb költözni vagy elmenni máshová. A Lapon nem volt csatorna, a vizet meg a közkútról kellett hozni. Mivel az itt élő családok évek óta nem fizettek közüzemi díjakat, a polgármester úgy döntött, elzáratja a nyomókat.” (140.o.) – A zárójelben megadott oldalszámok az alábbi kiadásra vonatkoznak: Tóth Krisztina: Pixel. Magvető, Budapest, 201.

16 Vö. BALATONYI 2015.

17 BERNÁTH – MESSING 2017.

kiválasztott szimbólumok, jelenetek és képi eszközök által történik.¹⁸ Az oppozicionális reprezentáció révén a falu alsó sora úgy kerül bemutatásra, mintha nem is a lakossághoz tartozna. A két kategóriával körvonalazódik az etnikai alapú társadalmi különbségtéves és a kirekesztés. A novella alapvető problémára világít rá, miszerint a helyi lakosság a romákat Másoknak tekinti. A kiemelt novellában Bogdán képviseli a többségi társadalmat, annak összes előítéletével. A férfi a lakosság érdekeinek szem előtt tartásával mindent elkövet, hogy gátolja, és minél távolabb tartsa „őket”, azonban ő sem teljes értékű, elfogadott tagja a polgári társadalomnak, csak egy vékony vonal választja el az „alsó sor” lakóitól. A tárgyi eszközeiből kiderül, hogy anyagi helyzete és életszínvonala nem sokban különbözik a falu alsó sorának lakóitól, ilyen tárgyi eszköz a régi bicikli és a roncs porszívó (amit Bogdán kért el a Könyvtártól).¹⁹ Fellépése és tettei a nem ismert kultúra iránti ellenérzésekből és a szegénységtől való félelemből táplálkoznak.

Kétféle világ él párhuzamosan egymás mellett; a szegénységé, ahol a szenvedés, a kilátástalanság, a nyomasztó légkör és az ínség motívumai dominálnak. A másik világban, a középosztályt a jövő lehetősége és a munka által megszerezhető javak motiválják. A média szegénység-riportjaiban a szenvedést úgy mutatják meg a pörgő képkockákon, hogy eredőit és következményeit megpróbálják kiiktatni, ezzel erősítve az előítéletek kibontakozását. Magyarországon a mélyszegénységet főként a cigányokkal azonosítják, ennek a feltevésnek az alátámasztásához érdemes párhuzamot vonni Bernáth és Messing 2011-ben végzett média híreket vizsgáló tanulmányának eredményeivel, melyek szerint, az elemzett televíziós hírműsorokban a szegénység és a roma kifejezések az esetek 21%-ban kapcsolódtak össze.²⁰ A kutatásból kiderül, a leírás gyakran nem közvetlenül azonosítja a roma szereplőket, hanem a cigányokhoz kapcsolható sztereotípiákkal terhelt képi és narratív alakzatok és ábrázolásmódok használatával éri el a kívánt hatást.²¹ A hírekben használt előítéletek hordozó kódolt nyelvi kifejezésekben a szegénység mellett a lopás fogalma is gyakran összekapcsolódik a roma szóval. Úgyszintén 2011-ben végzett Bernáth és Messing hírfolyam kutatásaiból kiderül, hogy a vizsgált hírfolyamok 37 %-ában bemutatott bűnözési hírekhez a romák kapcsolódtak, de csak az esetek 8 százalékában fordult elő, hogy az az áldozat roma származású volt és nem elkövető. A bűnözés kapcsán nem a roma áldozatokkal járó bűnesetek a gyakoribbak, hanem a roma kriminalitás hangsúlyosabb ábrázolása. Továbbá a helyi konfliktusokat tárgyaló tudósítások háromnegyedében szerepel a bűnözés, tehát a romák és nem romák közötti együttélési nehézségeket egyre inkább a romákhoz köthető devianciákkal, büntetésekkal igazolja a média.²² Ugyanúgy, ahogy a novella is, a falopásra, a rongy-égetésre a számlák fizetésének elhanyagolására és a Bogdántól való lopásokra hivatkozik. A *hát története* című fejezetben olvasható régi bicikli története is a roma bűnözést erősíti meg. Bogdán régi biciklijét ellopták. A megvert fiú bátyja pedig egy régi roncs biciklivel tér haza. Kiderül, hogy az idősebb testvér szét akarja szedni hulladéknak a biciklit. Feltételezhető, hogy a szerzemény Bogdán biciklije. Ezt az is alátámasztja, hogy Bogdán maga említette, hogy a fiú testvére már többször lopott tőle cseresznyét és a rég

18 BALATONYI 2015.

19 A tárgyak által leírt létállapota *megkülönböztetett* voltára utal, hogy a *hétköznapi testek* világából ő is félig-meddig kiszorul.

20 BERNÁTH GÁBOR–MESSING VERA 2012.

21 BERNÁTH GÁBOR–MESSING VERA 2017.

22 BERNÁTH GÁBOR–MESSING VERA 2012.

ásóját is elvitte, most meg a régi biciklije tűnt el.²³ A lopást kódolt nyelvi eszközökkel a cigányokhoz köti, ezzel az eljárással az elbeszélő a konfliktusok révén a fiút, illetve annak testvérét is kimondatlanul romaként azonosítja.

A közvélemény jelentős része hajlamos a romák stigmatizálására, bűnözőként való azonosítására, valamint ezt igazoltnak látják a közszolgálati és kereskedelmi médiában megjelenő romakép által. A novella ugyanakkor megmutatja a bűncselekmény okát és ezzel próbálja meg ledönteni az előítéletek falát: a fiú éhségében kényszerül cseresznyét lopni Bogdán fájáról, de a férfi rajtakapja lopás közben és egy porszívócsővel kegyetlenül elveri. A férfi kezébe veszi a hatalom igazságszolgáltató szerepét, így áldozatból elkövetővé válik. Az erőszakos fellépés háttérében egyfajta bosszú is megjelenik, hiszen a fiú nem egyszer megdobálta az úton bicikliző férfit. A fiú bátyja megtudja, hogy mi történt, és azzal vigasztalja öccsét, hogy majd egy hét múlva felmennek Pestre, ahol lehetőségük lesz kitörni a szegénységből. A fiú végül két hét múltán került fel a fővárosba, ahol munkát is vállalt, azonban hirtelen hetekre nyoma veszett, majd a történet végén az idősebb testvért váratlanul behívják a kórházba, hogy azonosítsa egy holttestet, akit a testvérének hisznek.

Az ütésnyomok által lehet azonosítani a holttestet; „*a háton haránt irányú inveterált, 8 - 10 cm hosszú, 1 - 2 cm széles hegek, feltehetően korábbi ütésnyomok*” (140.o.)²⁴ éktelenkednek a testen. A sebek utalhatnak a Bogdántól szerzett sérülésekre vagy az *orr történetében* kapott ütésnyomokra. Kiderül, hogy a testet a budai hegyek környékén találták meg. Az idősebb testvér megkönnyebbül. Úgy véli, nem lehet az ő testvére, mert szerinte a testvére soha nem juthatott volna el oda. Viszont az orvosi jelentés alapján, a befogadó mégis a fiúra asszociál. A jelentés szerint bevérzett, bűzös, oldószeres nyáktartalmú hörgőrendszert diagnosztizáltak, ami utal a *has története* című elbeszélésre, ahol a fiú koszosan, bűdösen jelenik meg, és a nadrágja véresen lógott rajta.

A *has történetében* a fiút egy buszon láthatjuk, amely Buda felé tart. De ezúttal sem konkretizálódik etnikai hovatartozása. A novella újfent az olvasó előítéleteit hívja felszínre, hogy végül le is rombolja őket. A fiú félmeztelenül, mocskosan lép fel a buszra, és kötekedik az utasokkal. A fiú az út alatt egy ragasztós zacskóból „szípuzik”. A buszon ülők mind ellenséges szemmel tekintenek rá. Egyedül Nóra, a terhes nő szól hozzá, hogy átadja a helyét a láthatóan megsebesült fiúnak, de ezzel a gesztusával az utasok tekintetében ugyanolyan megvetetté válik, mint a fiú. Az utasok arctalan, viszolygó tömegként jelennek meg és összekapcsolja őket a cigányfiútól való undorodás, illetve a félelem, ezt szimbolizálja sztereotip módon az is, hogy az egyik öreg hölgy a fiú láttán szorosabban fogja a táskáját. Az utasok az utasok, a *Pixel* komplex társadalmi terében arctalan többségként vannak jelen, amely azonban folytonosan megmutatja a maga viszonyulásait, hiszen cselekszik, ítélkezik, bánt, ahogy a szegényekhez, a szenvedőkhöz, a perifériára kerültekhez viszonyul. A többségi társadalom tekintetében normasértőnek minősül a fiú, aki számukra könnyen veszélyforrássá is válhat. Az öreg hölgy mozdulata jelzi az előítéleteit, a berögzült sztereotípiákat, miszerint fél, hogy megtámadhatják és kirabolhatják, a lopástól való félelme utal a fiú etnikai hovatartozására. A történetben ismételtelen körvonalazódik a már említett két kategória; az „ők” és a „mi” ellentéte.

23 Ilyen értelemben Bogdán *hétköznapi* szereplői testként is azonosítható, hiszen általa válnak mások megkülönböztetetté, megbélyegzetté.

24 A főszövegben a zárójelben megadott oldalszámok az alábbi kiadásra vonatkoznak: TÓTH Krisztina: *Pixel*. Magvető, Budapest, 2011.

A végállomásnál a fiú elindul a budai hegyek felé, egyenesen haza. Otthon az édesanyja gondoskodik róla, hogy jobb kedvre derítse a fiát még egy kínai fehér pólót is vesz a számára, amelyen „szólik a jószág”. (96.o.) A novella és a romák médiaképének egyik legmeghatározóbb közös vonása a szegénység dominanciája. A médiakép szegénység kérdését főként a kormányzati támogatások, a segélyek dominálják. Elhangzik, hogy a főszereplő és édesanyja megélhetési forrását valamilyen segély képezi. A történet a segély kifejezéssel előhívja azon sztereotípiákat, miszerint a romák nem szeretnek dolgozni, munkanélküliek és indokolatlanul részesülnek szociális támogatásokban.²⁵ Az előítéletek felszínre hívásával megtörténik az egyértelmű státusz meghatározás, amely a megkülönböztetés kitüntetett jelentőségű eszköze. A történet még jobban hangsúlyozza a szegények és a középréteg közötti határt. A viszonylagosból abszolúttá alakítja a két réteg közötti különbségeket. A kódolt nyelvi eszközök segítségével jön létre a határvonal.²⁶

Váratlanul kiderül, hogy a narrátor szándékosan tévesen fejezte be a történetet, és az elbeszélte jelenet valójában nem így fejeződött be. A novellában a narrátor három megoldási javaslatot is felkínál. A másodiknál a jószívű budai polgár jóvoltából kerti munkát végezhet a fiú, ám ez hamiskásan hangzik, amit alátámaszt a narrátor ironikus attitűdje, viszont ez túl mesei, romantizált, ugyanakkor előítéletes is, ahogy az átlagember viszonyul a perifériákon levőkhöz, hogy meg akarja menteni, a nagylelkű jótévő szerepében tetszelegve. A budai polgár ki akarja mozdítani a fiút, mobilitási lehetőséget kínálva fel vagy másképpen: ki akarja mozdítani a szerinte, és a polgári többségi társadalom szerinti generációkon át öröklődő tanult tehetetlenség állapotából, és aktív tevékenységbe akarja foglalni a segítségnyújtást. A befejezés értelmében a segítség nem alanyi jogon jár, hanem ki kell azt érdemelni még pedig munkával. A budai polgártól tudjuk meg, hogy a fiú cigány származású, de mindezt sztereotipizált képzettársításokkal kísérvé. „*Azt mondta neki, hogy ne raboljál meg bűnözőt, fiam, csak azért, mert cigány vagy.*” (97.o.) A romákkal, cigányokkal szembeni hétköznapiakban is érvényesülő előítéletességet hordozó nyelvi alakzatok térnek vissza. Érdekesség, hogy a novella – akárcsak a hírek a bűncselekmény, rablás, bűnözés megjelenítéseinél – kitér az adott szereplő származására, roma etnikumhoz való tartozását megnevezi. A budai polgár ajánlata a média romákról, cigányokról alkotott konstruált torz képeit tükrözi.²⁷ A narrátor úgy dönti le ezeket az álképeket, hogy nem engedi meg ezt a befejezést és tévedhetőségére hivatkozva megváltoztatja a befejezést. A harmadik lehetőség, ami így a legvalószínűbb, hogy a fiú rosszul lett, a hasához kapott és összeroskadt a buszon, két buszvezető pedig kitette a murvára, majd rendőrt hívtak hozzá. Jól megfigyelhető az előítélet felszínre kerülése, hogy a fiún látható roma származása miatt nem mentőt, hanem rögtön rendőrt hívtak, hiszen rögtön azt feltételezték, hogy valami rosszat követett el a fiú.

Végül az *orr története* című novellában bontakozik ki az a háttér információ, amely felfedi, honnan szerezte a fiú a *hát történetében* látott halálos sebeket. Az *orr történetében* a fizikailag és lelkileg is sebezhető gyerekekkel találkozik a *lúdtalpas* (talp történetéből is ismert) biztonsági őr, aki egy gyerekkori trauma miatt elfogult a cigányokkal szemben (pl: *a boka története*). A biztonsági őr egy raktárépületnél szolgál, ahol éjszaka

25 Vö. HAMMER 2007. 42.

26 Vö. HAMMER 2006. 122.

27 Lásd: Bernáth és Messing kutatása bebizonyította, hogy 2011-ben a televíziós hírműsorok 29 százalékában kapcsolódott össze a bűnözés és a roma fogalom. - BERNÁTH Gábor–MESSING Vera 2012.

felbukkan az előbbi két novellából ismert fiú. Fontos, hogy itt a narrátor megnevezi a fiú etnikai hovatartozását. Újra előkerülnek a nyelvi kódok; a cigányfiúhoz a munkanélküliség és a „lomizás” fogalmai párosulnak. Kiderül, hogy már nagyjából hat hónap telt el a Bogdán-incidens óta. Az éjjeli őr, Misi észreveszi az illetéktelen behatolót és számon kéri, mit keres, mire a fiú az alkohol hatása alatt provokatívan válaszol: „Közöd?”. A válasz is a sztereotípiákra játszik rá, arra, hogy a cigányság a hatalommal, a fegyveres erőkkel szemben tiszteletlen és szabálysértő. A fiút végül kegyetlenül elveri az őr egy csővel, aminek a vége hajlott csonk. Érdemes kitérni a biztonsági őr reagálásának okára, amelyről a narrátor is nyújt információkat, bemutatja Misi gyerekkori traumáját.

Misit a Tizenegyedik fejezet, avagy a *boka történetében* ismerhetünk meg, még kisfiúként. A fiú apja trolivezetőként dolgozott. Az apa újraraházasodott, és fiával csak hétvégente találkozott, amikor magával vitte a munkába, de az apa dadogott, és nem tudta rendesen bemondani a megállókat. Egyik megállónál két utas fut a troli után, hogy elérjék. Trolivezetőként az apa mindig odafigyelt az utasokra, és megvárta a két fiút. A fiúk az első ülésen foglaltak helyet. Az út alatt kinevették a bemondó dadogó beszédét, sőt az egyikük utánozni is kezdte. Kiderül a két fiúról, hogy cigányok. Misi végül átveszi a megálló bemondásának feladatát, mert nagyon frusztrálta a két utas viselkedése. Érdemes megfigyelni a narrátor által közvetített gondolatmenetét, miszerint a sértett kisfiú azt feltételezi, hogy a két cigányfiúnak nincs jegye. Misi elhatározza, hogy „legközelebb ő maga kérdezi meg, lyukasztottak-e” (58.o.), és tekintélyt szeretne szerezni magának. Az *orr történetében* a korábban BKV ellenőrként dolgozó férfit a lúdtalpáról ismerheti fel az olvasó, és arról a vágyáról, miszerint buszokon akart volna föl-le járkálni, és jegyeket ellenőrizni. A felnőtté vált fiú biztonsági őrként tekintélyre tehetett szert, Misi által őrzött raktárépületnél jelenik meg a cigányfiú, aki a raktárnál talált vasakat, amiket el tudna adni, és általuk pénzhez juthatna. A dulakodás közben a biztonsági őr hason rúgja a fiút (utalva a *has történetére*, illetve a has lesz a hiány, valamint az élet szimbóluma²⁸). Kovaljov Mihály a fiúra vetíti ki a gyerekkori negatív tapasztalatait. A fiú végül a kórházban belehal a sérüléseibe.

A fiú végső felismerése és azonosítása nem egy szereplő (a fiú testvére), hanem az olvasó által történik meg. Az azonosítás az elejtett félmondatok összeillesztésével lehetséges, és a narrátor ironikus tévedései által. A *has történetében* felvázolt három lehetséges zárásból sok hasznos információ kiderül, amely segítheti a megértést, az összefüggések felismerését. A befogadónak aktiválnia kell olvasói emlékezőképességét, hogy el tudjon igazodni a (szöveg)test labirintusában.²⁹

Jól látható a négy novella alapján, hogy a szereplők milyen mélyen gyökerező negatív előítéletekkel rendelkeznek. Az előítélet oka lehet, az egyének személyes tudásának a töredezettsége, ami ugyan sokoldalú, de ellentmondásos is egyben. Az alany azt választja ki a kulturális anyagból, ami a saját tapasztalataival egybees, vagy ami megfelel az ideológiai elköteleződésének. Figyelemfelkeltő, hogy a cigányfiúnak és testvérének nincs neve, de azoknak, akikkel konfliktusba kerülnek van; például Bogdán és Kovaljov Mihály, mintha a cigányfiú a borszíne miatt nem számítana teljes értékű embernek, csupán egy névtelen alak lenne, identitás nélkül. A bemutatott novellák meg-

28 A has a hiány szimbólumává válik, hiszen a táplálék hiányát, az éhezést jelöli, illetve a sebezhetőséget. A *has történetére* utalva pedig a várandós Nóra alakján keresztül az élet kifejlődésének a helyét is szimbolizálja.

29 ALBERT 2013.

mutatják, hogy az emberek olyan minimális benyomások, tudáshorizontok alapján formálnak másokról véleményt, mint a nem, a faj és a fizikai külsőségek.³⁰ Az előítélet nem csak az áldozatról szól, hanem az előítélettel bíró személyről és annak traumáiról is. Az előítéletek kialakulását és a közutalat erősödését a személyes sérelmek határozzák meg, továbbá az előítéletek által a többségi társadalom polgárai hajlamosak általánosítani, amely a konfliktusok legfőbb forrását képezi.

Az elbeszélések által bemutatásra került, hogy milyenek látják a nem-romák a romákat, és milyen sztereotípiák kiépülésének, alkalmazásának a színtere lehet egy irodalmi szöveg. Ilyen értelemben a novellák a cigány irodalom³¹ részét képezik, hiszen cigányokról, romákról szólnak, ők válnak a szöveg tárgyává. A történetek bemutatják az alárendeltként reprezentált kisebbség kiszolgáltatottságát a berögzült előítéletekkel és sztereotípiákkal szemben, s egyszersmind a szövegek jelentéshorizontja aktuális társadalmi vonatkozásokkal telítődnek.³²

A rejtett színhatár

A kiemelt novellák képet mutatnak a magyarországi romák médiabeli ábrázolásmódjáról. Megmutatják azt a viszonyítási alapot, amihez képest látszódnak a romák, ez a folyamat azonban mindig automatikusan létrejön, hiszen mindig a többséghez, a „normálisnak”, a „magyarnak” címkézettekhez képest történik meg a viszonyítás. A kimondatlan megjelölés nem a cigányok attitűdjéből indul ki, hanem a nézőpont mindig a „többség” oldalára helyeződik át. A nem cigányok „normálisként” jelennek meg, és ehhez viszonyítja a cigányokat.³³ A nem cigányok, a „többség”, a „fehér emberek” a láthatatlan jelöletlenségükkel a normát meghatározó, a hatalmi pozícióba kerülő csoportként konkretizálódnak. Ezt a pozíciót egy nem csoportbeli egyén nem töltheti be, így alárendelt helyzetbe kerül, aki csak meg próbálhatja követni a megszabott normákat és mintákat. Az alárendelt, jelen esetben a cigányság a „fehérekhez” képest definiálódik latens módon. De a másik oldal, a „többség” nincs értelmezve *„csak az artikulálatlan „valamihez képest”, a „normatív” látszik a beállításokban, a szubjektum, amit automatikusan a fehérhez rendel ez a kommunikációs tér”*.³⁴ A „többség” a fehérhez, a magyarhoz társul, de valójában nem kapunk erről a közegről reális képet. Ha körvonalazódnának a fehérek, hogy milyenek, akkor az általuk jelölt társadalmi csoportok vagy rasszok is újra pozícionálhatnák magukat. A „fehérek” körülírása nélkül a cigányok homogén közösségként árnyalatok nélkül megfestett, alárendelt képként rögzülnek továbbra is. A fehérek, a többség arctalan, önállóan nem létező tömegként létezik, amely a félelmek és az előítéletek mentén konstruálódik meg.³⁵ A történetekben a falu „többségi lakosai” és a busz utasai sem körvonalazódnak.

A novellák azt az általános érvet forgatják ki, amit általában a közszolgálati média

30 Vö. NEMÉNYI 2011. 80.

31 Hiszen a cigány irodalom közé nemcsak azok a művek sorolhatók, amiket roma, cigány származású szerzők írtak, hanem azok is, melyek a romákról, cigányokról szólnak.

32 Vö. BECK 2015.

33 BOGDÁN 2013. 159.

34 BOGDÁN, 2013. 162.

35 BOGDÁN 2013. 164.

sugall³⁶, hogy a cigányok okolhatóak minden konfliktusért (a *hát történetében* a fenti és alsó sor, valamint az alsó sor és Bogdán ellentéte vagy az *orr történetében* a cigányfiú fenyegetésként, veszélyforrásként jelenik meg). Ők lesznek azok, akik miatt nem tud megvalósulni az együttélés, mert az alaptulajdonságaik veszélyeztetik a többség életét. Az ellenségként való megkonstruálás révén rejtett torzítás következik be, amely nem direkt módon különböztet meg, de az érzelemmentességével és kétértelműségével mégis kijelöli az elhatárolt csoportokat, mint ahogy a *has történetében* is megfigyelhető, a busz utasai undorodva, együttérzés mentesen viszonyulnak a cigányfiúhoz. A torzítást elfogadók egy adott társadalmi csoportot hibáztatnak az előnytelen helyzetükért és az adott csoportot homogén egységnek tekintik, azaz az elhatárolt, megkülönböztetettnek tételezett csoport tagjait egyformának és saját maguktól különbözőnek látják. Erre jó példa a *hát történetében* az alsó sor kategorizálása, leválasztása a „többségről”, vagy az, ahogy Misi a gyerekkori „traumája” miatt az összes cigányhoz előítéletesen, elítélően viszonyul. A novellák által közölt cigány, roma ábrázolás, ahogy a média által is gyakran közvetített kép sem valós, csak az előítéletek, félelmek mentén konstruált torz kép. Bogdán, Misi és a busz utasai, valamint a buszsofőrök mind a félelemkeltő, ellenségképző, előítéletekkel rendelkező hatalom bábjai, akik jól tükrözik a leegyszerűsítésre és a kirekesztésre való hajlandóságot. Érdekesség, hogy a cigány szereplő csak egyetlen egyszer szólal meg a négy novellában, akkor is egyszavas választ ad, de az az egy szó ironikusan „igazolja” a közmédia híreiben is közölt romákkal, cigányokkal kapcsolatos előítéleteket, miszerint a romák agresszívok, bajkeverők, indulatosak, bűnözők, és problémások.³⁷ A történetek problémás jelenséggé mutatják be a romákat, cigányokat és a velük való együttélést. A cigányfiú, így lesz alárendelt, eredendően bűnös és elítélt, idegen és ellenség, valamint a veszély forrása.

Az elbeszélő azonban megrajzolja a „fehér oldalt” is. Láthatjuk a *hétköznapi* szereplői *testek* kategóriájába tartozó Bogdán, Misi, budai polgár és Nóra oldalát is, tehát egy színes képet kapunk, amely nemcsak fekete-fehér. Az elbeszélő hitelessé válik, hiszen egy térben mozog a szereplőkkel, ő maga is jelen van megfigyelőként, ezért sem tudja a *has történetében* rögtön elbeszélni a történet végét. A narrátor így próbálja meg az előítéletekkel terhes fekete-fehér képek színhatárait kifordítani, kitölteni és a partnerség zónájába invitálni az olvasót, ahol a média által elültetett sztereotípiákat, félelmeket le kell győznie és a perifériáról be kell hívnia a Másikat.

Konklúzió

A tanulmány törekedett arra, hogy hol a performativitás, hol a narrativitás elemzési értelmezési szempontjai és eszközei által reprezentálja a „többségi társadalom” gondolkodási, reprezentációs stratégiáit a romákról, cigányokról alkotott és közölt képek kapcsán és bemutassa, ezek milyen kapcsolatban, összefüggési rendszerben állnak a novellákban megképzett és a szereplők, illetve az olvasó személyes tudatában rögzült metaforizált cigányhoz, romához képest. Elvégre nem beszélhetünk úgy a cigányokról, romákról

36 Lásd: BERNÁTH–MESSING 2011-ben végzett a romák médiabemutatásával foglalkozó tanulmánya szerint 2011-ben a vizsgált hírfolyamok 23%-a foglalkozott a roma-többségi konfliktussal. in: BERNÁTH–MESSING 2012.

37 Vö. BOGDÁN 2013. 172.

hogy a velük kapcsolatos faktorokat (tereket, narratív elemeket, befogadói pozíciókat és nyelvi megformáltságot) ne jelenítenénk meg.³⁸ Az elemzett novellák által jól látható, hogy azoknak a társadalmi diskurzusoknak, amelyek a rasszizmust fenntartják és táplálják, jelentős részét a média generálja. A hétköznapi rasszizmus diszkurzusa általában két forrásból származik; a személyes vagy személyesen előadott történetekből, amelyek a kollektív ítélet jogosságát alátámasztó példázatokként szolgálnak. Ilyen például a *hát történetében* az a történet, amely bemutatja, hogy miért zárták el a vizet a falu alsó sorában és bemutatja Bogdán személyes történetét, konfliktusát a falu „alsó sorával”. A második forrás a médiából származik, amelyre már jellemző, hogy a szélsőjobboldal beszédmódja is átszivárgott a populáris kultúrába, még a humorizáltan gúnyolódó kijelentések is burkoltan, de egyértelműen ellenséges véleményt tükröznek. A lealacsonyító megjelenítés a cigányokhoz, romákhoz negatív attribútumokat kapcsol.³⁹

A médiában és a novellákban a romáknak cigányoknak, mint ellenség diszkurzív konstrukcióként való megjelenítésének négy fokozata van. Láthattuk, hogy először, mint ellenséget jelölik ki, erre volt példa a *hát történetében* alsó sor és a középosztálybeli felső sor, Bogdán és az alsó sor ellentéte, valamint Misi számára az ellenségként értelmezett cigányok. A második fázis az ellenség megrajzolására alkalmas adó szituációk, mint a faluban kibontakozó ellentét: a víz elzárása, a falopás, az együttélést megnehezítő tényezőként bemutatott alsó sor. A következő szakaszban az ellenségképzés nyelvi eszközei, az ellenség megnevesítését szolgáló kifejezések figyelhetők meg, amelyek alárendelt személyekként határozzák meg a csoport tagjait. Ezek a nyelvi kategóriák a romákat bűnözőnek, agresszívnek, az alapvető együttélési normákat betartani képtelen személyekként festik le. Gyakori kifejezések a romákkal kapcsolatban a munkanélküliség, a problémás, az erőszakos, az agresszív, a tolvaj, a koszos, az igénytelen és a haszontalan. Végül megfigyelhető az ellenségkonstrukció belső logikája, amely mindig félelmeken alapul és a látott külső testfelszín miatt ítéli el a másikat.

Összességében elmondható, hogy a novellák bemutatják, ahogy a média híreiben közölt roma, cigány kép konstruálódik. A kép elsőnek megkülönbözteti a rasszt, igazolja a másságukat, majd indokolja a szembenállás jogosságát. A történetek, ahogy a hírek tudósításai is igyekeznek a látszólagos korrektségre, de a sorok mögött, a nyelvi kategóriákkal rasszista és diszkriminatív koncepciók bújnak meg, amelyek a rejtett rasszizmust legitimációhoz segítik. Erre hívják fel az olvasó figyelmét a novellák, ezt a folyamatot próbálják meg értelmezni és tudatosítani, valamint megpróbálják a befogadót egy reflexív hozzáállás kialakítására ösztönözni. A narrátor a folyamat bemutatásával felszabadítja a kirekesztett, *megkülönböztetett testeket* és újra identitással ruhazza fel őket, akik rendelkeznek saját történettel. De az identitásért felszabadító „háborút” kell vívnia azoknak az alárendelteknek is, akiket kívülről határoznak meg és ki kell harcolniuk a saját kép létrehozásához való jogukat, hogy a reprezentációjuk valóban önreprezentáció legyen és ne torz, konstruált képek és nyelvi kifejezések mentén létrejövő álvalóságmozaik. Az önreprezentáció jogához és eszközeihez való hozzáféréssel pedig láthatóvá válhatnak, amelynek a bekövetkezése azért is fontos, mert a láthatóság elengedhetetlen a társadalmi helyzetnek a megváltoztatásához.

³⁸ Vö. BECK 2012.

³⁹ FEISCHMIDT 2013. 118.

Felhasznált irodalom

- ALBERT 2013: ALBERT Kinga: Testpoétika és hiányalakzatok Tóth Krisztina Pixel című művében. Szövegek között 18. SZTE BTK, 2013. 153–177. Internetes kiadás: <http://www.szokoz.complit.u-szeged.hu/wp-content/uploads/2013/11/Albert-Kinga-Testpoetika.pdf> <http://www.szokoz.complit.u-szeged.hu/wp-content/uploads/2013/11/Albert-Kinga-Testpoetika.pdf> (letöltés ideje: 2018. 03. 17.)
- BAGI 2005: BAGI Zsolt: A körülírás. Nádas Péter: Emlékiratok könyve. Jelenkor. Pécs, 2005.
- BALATONYI 2015 BALATONYI Judit: „Lencsék által homályosan” Szélgjegyzet a kulturális reprezentációs elméletekhez. in: Romológia, Pécs, 2015. 8. sz. Internetes kiadás: http://romologiafolyoirat.pte.hu/?page_id=1181 (letöltés ideje: 2018. 03. 25.)
- BECK 2012 : BECK Zoltán: A romológia és annak valódi tárgya. in: Romológia, Pécs, 2012. 2-3.sz. Internetes kiadás: http://romologiafolyoirat.pte.hu/?page_id=743 (letöltés ideje: 2018. 03. 25.)
- BECK 2015 : BECK Zoltán: A cigány, roma irodalom és képzőművészet alapjai. in: Orsós Anna (szerk): A romológia alapjai. Pécs, 2015. 351-374. Internetes kiadás: <http://mek.oszk.hu/14700/14735/14735.pdf> (letöltés ideje: 2018. 03. 25.)
- BERNÁTH–MESSING 2012: BERNÁTH Gábor– MESSING Vera: Szélre tolvá. 2012. http://www.mediakutato.hu/cikk/2012_01_tavaszi/05_roma_mediakep (letöltés: 2018. 03. 11.)
- BERNÁTH–MESSING 2017: BERNÁTH Gábor-MESSING Vera: Romákkal beszélgetve a médiáról. 2017. http://socio.hu/uploads/files/2017_2/bernath_messing_tan.pdf (letöltés: 2018. 03. 11.)
- BOGDÁN 2013: BOGDÁN Mária: A hiányzó kép. A közszolgálati média identitáskonstrukciói a romareprezentáció tükrében. in: Bogdán Mária–Feischmidt Margit–Guld Ádám: „Csak másban”. Romareprezentáció a magyar médiában. Gondolat, Budapest, 2013. 157-177.
- DECZKI 2011: DECZKI Sarolta: Test, logosz, tánc. *Helikon*, 2011. 57.évf. 1-2.sz. 68–86. Internetes kiadás: https://adtpplus.arcanum.hu/hu/view/HELIKON_2011?pg=73&layout=s (letöltés ideje: 2018. 02. 08.)
- FEISCHMIDT 2013: FEISCHMIDT Margit: Rasszizmus és média. Elméleti megközelítések. In: Bogdán Mária–Feischmidt Margit–Guld Ádám (szerk): „Csak másban”. Romareprezentáció a magyar médiában. Gondolat, Budapest, 2013. 111–123.
- FÖLDES 2011: FÖLDES Györgyi: Szövegek, testek, szövegtestek. A testírás-elméleti irányai. *Helikon*, 2011. 57.évf. 1-2.sz. 3–49. Internetes kiadás: https://adtpplus.arcanum.hu/hu/view/HELIKON_2011?pg=73&layout=s (letöltés ideje: 2018. 02. 08.)
- GULD 2013: GULD Ádám: „Ne bántsátok az EMO barátaimat!” Roma asszimiláció és szegregáció alakzatai egy kortárs ifjúsági kultúra tükrében. In: Bogdán Mária – Feischmidt Margit – Guld Ádám (szerk): „Csak másban”. Romareprezentáció a magyar médiában. Gondolat, Budapest, 2013. 15–45.
- HAMMER 2006: HAMMER Ferenc: Közbeszéd és társadalmi igazságosság. A Fókusz szegénységábrázolásának értelmezése. Gondolat. Budapest, 2006.
- HAMMER 2007: HAMMER Ferenc: Zöld könyv. Romák médiaábrázolása. Szociális s Munkaügyi Minisztérium. Budapest, 2007.
- NEMÉNYI 2011: NEMÉNYI Mária: A valódi formák pluralizmusa (Talált tárgy 1989-ből). In: Aczél Ágnes(szerk) A társas szociológus: Tanulmányok Somlai Péter 70. születésnapjára .ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2011. 78–97.

- RÁKAI 2015: RÁKAI Orsolya: Korporális narratológia és idegenség: egy kontextuális narratológia továbbgondolása. *Irodalom Ismeret*, 2015. 1.sz. Internetes kiadás: http://www.irodalomismeret.hu/files/2015_1/rakai_orsolya.pdf – (letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- TAKÁCS é.n.: TAKÁCS Krisztina: Novellák túl a novellán. A kortárs magyar novellisztika és Tóth Krisztina Pixel című kötete. Internetes kiadás: vmtdk.edu.rs/fex.file:takacstimea_dol/takacstimea_dol.doc https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=oahUKEwiAjMnzj_DSAhUCZCwKHfWBAuIQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fvmtdk.edu.rs%2Ffex.file%3Atakacstimea_dol%2Ftakacstimea_dol.doc&usg=AFQjCNH2Q9r1XfAhf7y_qSSqn4ipYzaJog&sig2=UvLh8a4Wp_iK7ab16jZ5kQ&bvm=bv.150729734,d.bGg (letöltés ideje: 2018. 03. 22)
- TÓTH 2016: TÓTH Krisztina: Pixel. Magvető. Budapest, 2011.

Godó Irén

A roma és nem roma óvodás korú gyermekek beszédfejlődésének összehasonlító vizsgálata

1. 1. A kutatás célja

Az óvodáskor a személyiségfejlődés szempontjából is aktív időszak. Ez a kor a beszédfejlődés aspektusából is szenzitívnek tekinthető életszakasz. Az óvodának kiemelkedő szerepe van a beszédfejlődésben, ugyanis a feladatai közé tartozik az anyanyelvi-, értelmi nevelés és fejlesztés megvalósítása is. A kommunikáció elengedhetetlen a kapcsolatteremtés és az önkifejezés szempontjából is. A kommunikáció alapvető emberi szükséglet. Az óvoda a kortárs kapcsolatok elsődleges színtere is. Ott nemcsak az óvodai dolgozókkal kerül kapcsolatba a gyermek, hanem a hozzá hasonló korú gyermekekkel is. Sok óvodában roma és nem romagyermeket nevelnek együtt. Milyen a roma és nem roma gyermek kommunikációja? Kutatásomban a roma és nem roma óvodás korú gyermekek beszédét szeretném vizsgálni. Kíváncsi vagyok arra, hogy a gyermekek beszédfejlődésében mutatkoznak-e eltérések. A roma gyermekek beszédfejlődését befolyásolják a szokásaik, hagyományaik is, éppen ezért azokat is kutatni kell. A hagyományőrző cigány közösségek igen érdekes és sokszínű szokásokat ápolnak. Azok a gyermekek és szülők, akik ezekkel nincsenek tisztában, a cigány gyermekek kommunikációs jelzéseit nem biztos, hogy képesek megfelelően értelmezni. Fontosnak tartom, hogy a cigányok és nem cigányok beszédfejlődéséről szó essen. Úgy gondolom, hogy ez serkenetheti a cigányok és nem cigányok közötti megértést, párbeszédet indíthat el a romák és nem romák között.

Magyarországon a legnagyobb kisebbség a cigányság¹, és mivel a romák és a nem romák együtt élnek jó, ha a többségi társadalom megismeri, megérti és elfogadja őket, s egy jó viszony alakul ki a romák és nem romák között a minél harmonikusabb együttélés érdekében. Sajnos a cigányok ki vannak szolgáltatva a diszkriminációnak. A társadalmi beilleszkedésüket megnehezíti az etnikai hovatartozásuk². A gyermekeknek és a felnőtteknek is egyaránt fontosak a társas érintkezések. A kommunikáció révén a környezetüket és egymást is jobban megérthetik. A gyermekek a kezdeti szakaszban megjegyzik a tárgyak nevét, igéket sajátítanak el, szókincsük gazdagodik, és megtanulják anyanyelvüket. Az anyanyelv elsajátítása elengedhetetlen a boldoguláshoz. A társadalmi integráció egyik lépcsőfoka a helyes kommunikáció. A gyermeki viselkedés jelentésének megértéséhez fontos, hogy a gyermekekre odafigyeljünk, kommunikációjukat minél jobban megértsük. Ha a gyermeknek logopédusra van szüksége, akkor az óvoda igyek-

Szakkollégiumi hallgatói írás

- 1 http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_19_2011.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)
- 2 Babusik Ferenc (2002, szerk.): A romák esélyei Magyarországon. Kávé Kiadó, Delphoi Consulting

szik szakembert biztosítani számára. A család az elsődleges szocializációs közeg, ám emellett az óvoda is segíti a gyermek beszédfejlődését. Kutatásomban a családdal is foglalkoztam, hogy megtudjam, miképpen támogatja a gyermek beszédfejlődését. Ehhez egy átfogóbb kutatást próbáltam elvégezni, melyben vizsgáltam a relációs szavak ismeretét, az összefüggő beszédet, s a szókincs gazdagságát és változatosságát, stb.

1.2. Hipotézisek

Hipotézis 1. Feltételezem, hogy a cigányok és nem cigányok beszédfejlődése eltérő úton halad. Ennek a hipotézisnek a kiindulópontját képezi az, hogy sok cigány család hátrányos helyzetben él, s ennek köszönhetően a szülőknek a körülményeikből adódó nehézségek miatt (pl.: anyagi gondok, nem megfelelő lakáskörülmények, stb.) nehéz a dolguk a gyermeknevelés kapcsán. Ezalatt azt értem, ha pl.: egy család létfenntartási gondokkal küzd, a létfenntartásért való küzdelem és stressz rossz hatással lehet a család életére, problémát jelenthet a gyermeknevelés során, negatívan befolyásolhatja annak szocializációját.

Hipotézis 2. Feltételezem, hogy a szülők iskolai végzettsége jelentős mértékben befolyásolja a gyermek személyiségfejlődését. Ezt azért gondolom így, mert a személyiségfejlődés korai szakaszában a szülők gyermekekre gyakorolt hatása igen jelentős. Habár Józsa Krisztián Az iskola és a család hatása a tanulási motiváció című írásában arról számol be, hogy „a kutatások az iskolai eredmények és az intelligencia között rendszerint mindössze közepes erősségű összefüggést mutattak ki”³, véleményem szerint a személyiségfejlődés korai szakaszában az óvodás korú gyermekeknél ennél jóval meghatározóbb a szülők iskolai végzettsége.

Hipotézis 3. Feltevésem szerint az óvodás korú gyermekek beszédfejlődését meghatározó tényezők közül a család befolyásoló tényező.

1. 3. Minta

A vizsgálat helyszínéül városok és falvak egyaránt szolgáltak. Helyszínek: Tiszanána, Kömlő, Debrecen, Sarud és Tura. Összesen 76 gyermeket és az ő szüleit sikerült bevonni a kutatásba. Faluról 37, városról 39 fő vett részt a kutatásban. Törekedtem egyenlő arányban kiválasztani a mintát faluról, illetve városról. A városokban általában fejlettebb az infrastruktúra, több lehetőség van arra, hogy az emberek munkát találjanak, s a városokban az oktatásba való bekapcsolódásra is nagyobb az esély, hiszen a nagyobb városokban való egyetemre elképzelhető, hogy sokan éppen azért nem jutnak el, mert nem mobilisak, nincs lehetőségük arra, hogy akár több száz km-t utazzanak. Egy 1996-os budapesti tanulmány a fejlettebb városokat az intelligens jelzővel illeti⁴. A romák

3 http://real.mtak.hu/61314/1/EPA00011_iskolakultura_2000_o8_o69-o82.pdf (utolsó letöltés: 2018. 02. 25.)

4 <http://mek.oszk.hu/01300/01300/html/> (utolsó letöltés ideje: 2018. 02. 25.)

több, mint 60 %-a községekben, apró falvakban él⁵. Az Európai Unión belül a magyar foglalkoztatási ráta az egyik legalacsonyabb. A KSH adatai alapján megtudtam, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási aránya csökkent, 2001-ben még minden 6. ember tartozott ide, később, 2011-ben már minden 10. ember⁶. Ezt azért nem mindegy, hogy milyen a szülők iskolai végzettsége, mennyire tudnak integrálódni a munkaerő-piacra, mivel ha az sikertelen, úgy veszélybe kerül a család létfenntartása, ha a szülő nem képes a gyermek alapvető szükségleteinek a kielégítésére. Ez a hiány pedig számos problémát vonhat maga után. Többek között számolni kell azzal is, hogy a gyermek beszédfejlődése mennyire halad megfelelő ütemben, ha a szülő nem képes gyermekének a beszédét olvasással fejleszteni, s azzal is, hogy a munkanélküliség hiánya miatti stressz milyen mértékben befolyásolja a gyermek személyiségfejlődését. A különböző irányzatok közül a szociáldeterminista irányzatot valló John Locke azt mondja hogy a személyiségfejlődést az embert érő környezeti hatások, s a tanultak határozzák meg⁷. A nem megfelelő személyiségfejlődés a gyermek beszédfejlődésére is hatással van (pl.: ha egy közösségben egy szorongó, zárkózott nem szeretne a társaival kommunikálni).

1. 4. Módszer

A kutatás két fő részből állt. Egyrészt a Marosits Istvánné 1991-es Dyslexia Prevenció Vizsgálat (DPT) egy részét felhasználva vizsgáltam, hogy mennyire fejlett a gyermekek szókinccse, miképpen használják a relációs szavakat, illetve az összefüggő beszéd terén mennyire teljesítenek jól. Ezen felül még szavak mondására is sor került a gyermekeknek, melyeket visszaismételtek azért, hogy kiejtésükről is képet kapjak. A szülők között papír alapú kérdőívek kiosztására is sor került félig strukturált kérdésekkel annak felmérése érdekében, hogy milyen szociális háttérrel rendelkeznek, romának vallják-e magukat avagy sem, és az iskolai végzettség és az olvasási szokások felől is érdeklődtem, stb. Ez azért volt fontos, mert a gyermekek beszédfejlődésénél számtalan dolgot figyelembe kell venni, ilyen például a szülők kvalifikáltsága, mert nem mindegy, hogy tudnak-e olvasni vagy sem, az anyagi körülmények, mert az sem mindegy, hogy tudnak-e könyvet vásárolni vagy sem, stb. Mivel a család az elsődleges szocializációs közege a gyermeknek, így a család helyzetét tartottam fontosnak vizsgálni a kutatás során.

Sok családban nincs internet hozzáférési lehetőség, éppen ezért volt indokolt a papír alapú kérdőív. Figyelembe vettem azt is, hogy azok a szülők, akik nem tudnak olvasni, tőlem vagy ismerőseiktől segítséget kapjanak a kérdéseket tartalmazó dokumentum értelmezéséhez, kitöltéséhez. A kérdőívek és a beszédet mérő vizsgálat során kapott eredményeket az PASW Statistics 18 program segítségével értékeltem ki.

5 Nahalka István és Torgyik Judit (2004, szerk.): *Megközelítések Roma Gyermekek nevelésének egyes kérdései*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest

6 <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/jidoszaki/mo/mo2011.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2018. 02. 25.)

7 Zrinszky László: *Nevelélmélet* (2002), Pedagógus Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest

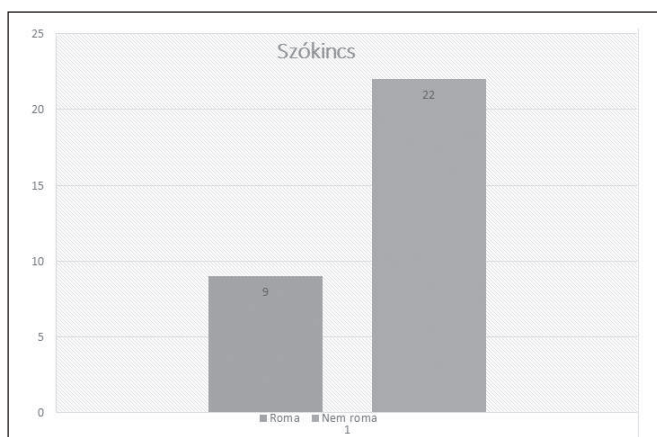
2.1. Eredmények

2.1.1. A szókincsvizsgálat eredménye

Az 4. táblázatban kiderül, mennyi volt a gyermekek szókincsvizsgálata során az adott válasz, s ezzel párhuzamosan mennyi volt az, amit eltaláltak. A vizsgálat során különböző képeket mutattam a gyermekeknek, nekik pedig meg kellett nevezni, hogy mit látnak a képeken (csiga, borsó, stb.). A kapott eredmények azt mutatják, hogy igyekeztek nagyon sok esetben mondani valamit. Az eredmények azt igazolták, hogy a romák közül 34 fő, míg a nem romák közül 40 fő volt, aki a maximális 15 válaszból legalább 10 alkalommal reagált valamit. Ehhez képest a romák közül 9 fő, a nem romák közül 22 fő mondta ténylegesen azt, ami a képen szerepelt.

1. táblázat. A gyermekek szókincsének eredményei. Forrás: Godó Irén, 2016

	Adott válasz	Jó válasz	Összesen
Roma	34 fő	9 fő	36 fő
Nem roma	40 fő	22 fő	40 fő

1. ábra. Az etnikum és a gyermekek szókincsének a vizsgálata. Forrás: Godó Irén, 2016

A kapott eredmény azt bizonyítja, hogy a gyermekek találékonyak, és ha valamit nem tudnak, nem torpannak meg, akkor is mondanak olyan szót, amely szerintük hasonlíthat az általuk gondolt szóra. Mint láthatjuk, a nem roma gyermekek mindegyike, míg a roma gyermekek közül a 36 főből 34 fő mondott valamit. Míg a nem roma gyermekek próbáltak szinonimákat alkalmazni, addig a roma gyermekek ezzel nehezebben boldogultak, és sok esetben meg sem próbáltak az adott szó helyett egy másik szót használni. Nem sikerült a számukra ismeretlen szavakat legalább egy jelentésmezőbe tartozó szavakkal pótolni. Ennek oka nemcsak a cigányok szókészletében keresendő, hanem abban is, hogy a cigány nyelvet beszélő szülők nyelvhasználatuk során - mivel a cigány

nyelv szókincse más nyelvekhez képest kevésnek mondható - főként azokat a szavakat alkalmazták, amelyek a mindennapi életben szükségesek. Azt is számításba kell venni, hogy a romák szokásai milyenek, mennyire elfogadó velük szemben a társadalom, az óvodapedagógus, a gyermekcsoport, milyen a gyermek személyisége, milyen szerepet tölt be a gyermekcsoport életében, ugyanis lehetséges, hogy a azok a gyermekek, akik nem mondtak semmit, nem azért nem mondtak, mert nem ismerték fel, hogy mit látnak a képen, hanem más okból kifolyólag, pl.: azért nem, mert nehezen nyílnak meg ismeretlen emberek előtt. „Ami a cigányt illeti, az még nem rendelkezik irodalmi változattal. Létezik ugyan több Újszövetség-fordítás, számos verseskötet, több folyóirat-kísérlet cigány nyelvű rovattal és hasonlók - mindig a szerző nyelvjárásában (Matras 1999)”⁸ Tapasztalható, hogy a kulturális különbségekkel szemben nem mindenhol toleránsak, pl.: ha valaki színesebb szoknyát vesz fel, amelyet csodaszép virágminták díszítenek, mintegy pejoratív jelentéstartalmat közvetítve azt mondják rá, hogy „milyen cigányos az öltözködése”. Az 1971-es London mellett megtartott I. Cigány Világtalálkozóan határoztak a roma önmegjelölésről, azért, hogy a cigány szó pejoratív jelzésétől megfosszák a romákat.⁹

A szókincsvizsgálat során jobban teljesítettek a nem romák. Ennek oka az lehet, hogy a roma szülők kevesebbet olvasnak a gyermekeiknek, ami pedig amiatt lehet, hogy többségük alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik. A roma szülők 72%-a válaszolta, hogy szokott olvasni a gyermekének, míg a nem roma szülőknél ez az adat 80% volt. Figyelembe kell vennünk a demográfiai adatokat. A cigány szülők alacsony iskolai végzettség miatt nem kapnak munkát, és így nem tudnak könyveket vásárolni. A cigányok szocializációját az is befolyásolhatja, hogy a társadalomban elfogadott a Basil Bernstein által kidolgozott nyelvi kódok hívták kommunikációt nem használják, nem értik, ezért ez számos konfliktust eredményezhet az integráció során¹⁰. Emellett a hátrányos helyzettel is összefüggést mutathat a szókincs, ugyanis ha egy háztartásban nincs elég eszköz, akkor lehet, azokat a szavakat kevésbé ismerik és alkalmazzák a szegényebb családban lévő gyermekek, mint jobb sorban élő társaik. „Nyelvünkben 250–300 szó tartozik a relációs szókincsbe. A térre, időre, hasonlóságra, mennyiségre igekötők és toldalékok is utalnak. A relációs szavak biztonságos alkalmazása nélkül a nyelv használhatatlan (Nagy 2002).”¹¹

Beszédzavar

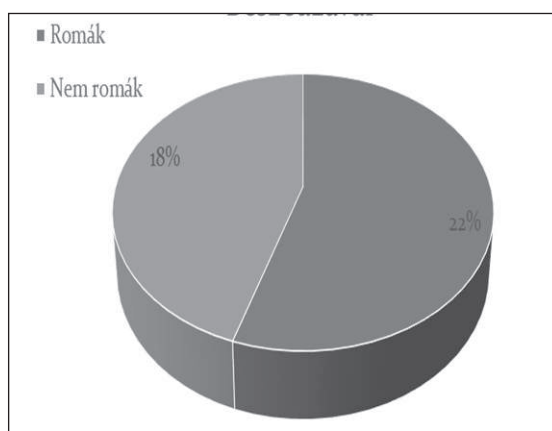
Vizsgáltam, hogy a beszédzavarok (pl.: hadarás, dadogás, mutizmus, stb.) számának eloszlása romák és nem romák körében milyen. Kiderült, hogy a nem romák 18%-a, míg a romák 22%-a rendelkezik beszédzavarral. Közel hasonló eredmény született.

8 http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/tanulmanyok_a_ciganysag_helyzetpages/019_a_cigany_es_a_beasnyelv_magyarorszagon.htm (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

9 Szabóné Kármán Judit (2016): A magyarországi cigányság I. Semmelweis Kiadó, Budapest

10 Réger Zita (1990): Utak a nyelvhez Bp. Akadémiai Kiadó, Budapest

11 http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2010_8-9_10.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 05.)

2. ábra. A romák és nem romák közötti beszédzavarral rendelkező gyermekek aránya. Forrás: Godó Irén, 2016

A szülők által kitöltött kérdőívből megtudtam, hogy mennyi gyermek jár logopédushoz. A roma szülők gyermekeinek 14%-a, míg a nem roma szülők gyermekeinek 15%-a jár logopédushoz. A szakembert igénylő beszédzavarral rendelkező gyermekek közül a kutatásban résztvevő romák többségben vannak, mégis alacsonyabb százalékban járnak logopédushoz, mint a nem romák. Vajon abban az esetben, ha a romák közül többen járnának logopédushoz, vajon a beszédzavarral rendelkező gyermekek száma is csökkenne-e?

A hallászavar felmérése

2. táblázat. Roma és nem roma gyermekek hallászavara. Forrás: Godó Irén, 2016

	Hallászavar		
	Igen	Nem	Összesen
Roma	0	36	36
Nem roma	1	39	40

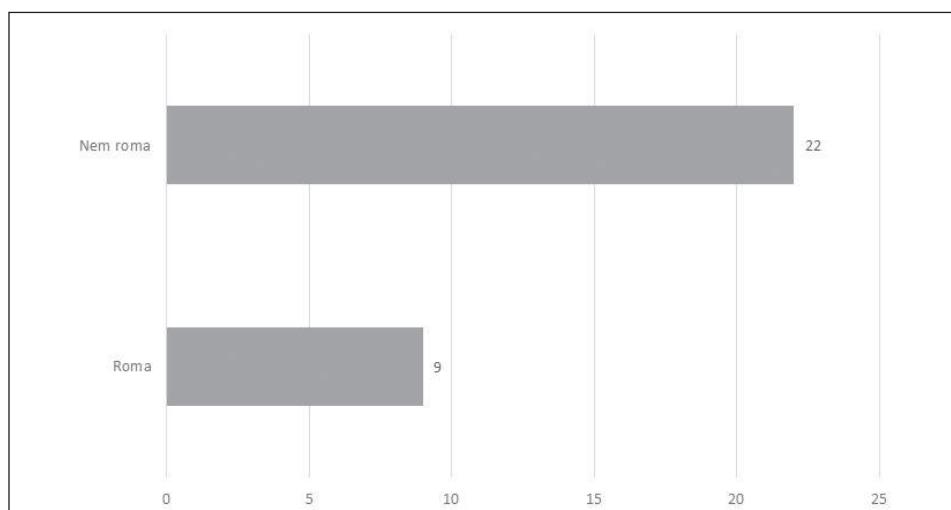
A nem romák körében csupán egy személy volt, akinek hallászavara volt. A roma gyermekek kiejtésbeli teljesítménye nem áll összefüggésben azzal, hogy rosszabb lenne a hallásuk, mint nem roma társaiknak. Azonban azt tudjuk, hogy a nem romák körében jellemzően kevés szülő fejleszti a gyermeke beszédét olvasással, ami arra enged következtetni, hogy abban az esetben, ha a gyermek kevesebb szót hall vissza, a kiejtése sem fejlődik megfelelően. Mint tudjuk, a gyermekeknél ebben a korban kiejtési zavarokkal találkozhatunk, ami logopédus segítségével orvosolható. A romák között kiderült, hogy nem sokkal, de valamivel kevesebben járnak logopédushoz, mint a nem romáknál. A romák 18%-a, míg a nem romák 22%-a jár logopédushoz.

15-16 gyermekem észrevettem, hogy pöszén beszél. Jellemzően szigmatizmussal találkoztam. A suttogó és sziszegő hangok nem megfelelő képzése gyakorinak bizonyult az 5-6-7 éves korosztálynál. Éppen ezért is sokukkal foglalkozik logopédus. Sajnos volt olyan intézmény is, amelynél az általam látogatott időpontban, 2016 októberében még

nem volt logopédus a 2016/2017-es nevelési év megkezdése óta. A hátrányos helyzetű településen anyagi gondokkal indokolták ezt a hiányt. Annak a gyermeknek, aki ilyen helyen él, még nehezebb lehet, hiszen nem elég az, hogy lehetőségekben kevésbé bővelkedő településen él, ahol sokan mélyszegénységben vannak, de megfelelő szakember híján rosszabbak az esélyei, mint azoknak a gyermekeknek, akikkel időben foglalkoznak.

Eredmények a szavak utánmondásának vizsgálata során

A szavak utánmondásában többnyire a 6-ból legalább 3 jó választ adtak a romák. A gyermekek kiejtését illetően a nem romák jobban teljesítettek, ennél tőlük jellemzően több helyes megoldás hangzott el.

3. ábra. A roma és nem roma gyermekek teljesítménye a szavak utánmondásának vizsgálata során.

Forrás: Godó Irén

A szavak utánmondásánál figyelembe kell venni azt a problémát, amelyet korábban említettem, miszerint az óvodai nevelési év megkezdése óta azok a gyermekek, akiknél indokolt, hogy logopédus foglalkozzon velük, megkapják-e a megfelelő segítséget, avagy sem, illetve az sem mindegy, hogy ha mégis megkapják, mikor kapják meg. Célszerű lenne ugyanis, ha időben elkezdni foglalkozni a szakember a logopédiai segítségre szoruló gyermekkel. Egy hátrányos helyzetű településről valószínűleg éppen a rossz helyzet miatt a szülőknek nincs lehetőségük sem arra, hogy más településre vigyék gyermekeiket, sem arra, hogy saját maguk finanszírozzák meg a logopédust a gyermekeik számára. Általában a kisebb településeken az is gondot szokott jelenteni, hogy van-e egyáltalán szakember a környéken.

A család a szakember, és a gyermek beszédértése mellett több dolgot is érdemes számításba venni. Többek között azt is, hogy van-e valamilyen hallászavara a gyermeknek. Az eredményt látva tehát megnéztem, a gyengébben teljesítő gyermekek és a hallászavar között kimutatható-e bármilyen összefüggés. Mivel egy cigány gyermeknek sem volt hallászavara, így ezt nem tudtam egyértelműen lemérni a szavak

utánmondásánál kapott eredmény során. A nem romák közül egy gyermeknek volt hallászavara.

Összefüggő szavak használata

Az összefüggő szavak használatát illetően 5 roma és 17 nem roma fogalmazott kerek mondatokban a kutatás során. Én egy képet mutattam a gyermekeknek, amelyről szabadon beszélhettek. Megfigyeltem azt, hogy akiknél jól működött a képzelettársítás, ők folyékonyabban meséltek. Az asszociációt az előzetes élmények és tapasztalatok elősegítik, ám a hátrányos helyzetben lévő családoknál, ahol kevés lehetőség adódik kirándulásra, élménygyűjtésre, ott a képolvasást nem segítik elő a korábbi megtapasztalások.

3. táblázat. *Roma és nem roma gyermekek összefüggő beszédének vizsgálata.* Forrás: Godó Irén, 2016

Összefüggő szavak használata						
		Nincs válasz	Felsorolás	Szószerkezet	Mondat	Összesen
Roma-e	Igen	1	21	9	5	36
	Nem	1	12	10	17	40
Összesen		2	33	19	22	76

Láthatjuk, hogy a romák ezen a téren a Dyslexia Prevenció Vizsgálat (DPT) vizsgálat során kevésbé teljesítettek jól, mint a nem romák. Ez talán annak is köszönhető, hogy sok családban a gyermek nyelvi hátránnyal indul neki az óvodának és az iskolának, ami az eltérő családi szocializációra vezethető vissza. Az alulképzett szülők közül nem mindenki olvas rendszeresen meséket a gyermekének, melynek a szókincsbővítésében igen jelentős szerepe van. A szülők szókincse nagy hatással van a gyermekek szókincsére. A magasabb végzettséggel rendelkezők többnyire választékosabban kommunikálnak, mert az oktatás során az új ismeret bevezetéséhez elengedhetetlenek új szavak, szak kifejezések elsajátítása, amelyek később már a szókincs részévé válnak.

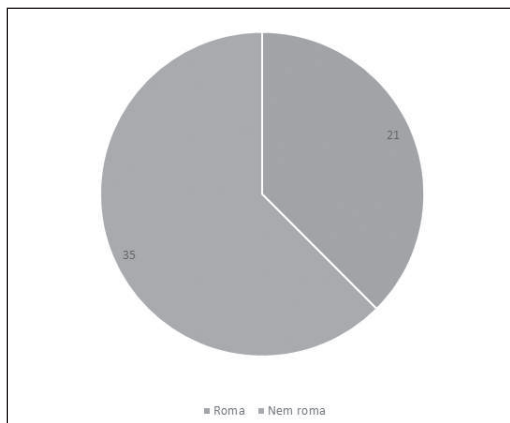
A kommunikációban a toldalékolt szavak mellett fontosak a mondatok, ugyanis a mondat igényes felépítésében a bővítmények mennyisége, minősége is jelentős szerepet játszik, s ezeknek a gazdag használata megkönnyíti – a gesztusok, mimika mellett – a megértés folyamatát¹². Ez nem mindig jelenti azt, hogy minél többet beszélünk, annál sikeresebb a kommunikáció, ugyanis ha csak ragozott főneveket mondunk ige nélkül, vagy ugyanazt ismétljük, és kevés szinonimát használunk, az nem teszi termékenyebbé, legfeljebb csak hangsúlyosabbá mondanivalónk lényegét¹³. A kommunikációs szándék és cél sem elhanyagolható. Grice együttműködési elve szerint a kommunikáció során elismerjük, hogy egy számunkra hasznos interakcióban veszünk részt, amely tulajdonképpen a kölcsönös megértés. A kommunikáció szerinte már a másik megértésével egyidejűleg hasznos, s ennek további haszna lehet az, ha pl.: két ember egymást megértve megállapodik valamiben a kommunikáció során, mely mindkettejük

¹² Lengyel Zsolt (1997): Bevezetés a pszicholingvisztikába. Veszprémi Egyetem, Veszprém

¹³ Lengyel Zsolt (1997): Bevezetés a pszicholingvisztikába. Veszprémi Egyetem, Veszprém

számára később valamilyen úton-módon előnyössé válik (pl.: ha egy jogász a jogi területen tájékozatlan ügyfelének nem szakszavakkal magyarázza el a mondanivalóját, hanem úgy, hogy ő is megértse)¹⁴.

Relációs szavak használata

4. ábra. Roma és nem roma gyermekek relációs szavainak használata. Forrás: Godó Irén, 2016

Az 4. ábra. Azt mutatja, hogy a nem romák jobban tudják használni a relációs szavakat. Kutatásom során azt mértem, mennyire ismerik a gyermekek a névutós szó szerkezeteket (pl.: asztal alatt, lapát mellett, stb.). Itt sok gyermek nem volt tisztában a hely-helyzet megadására szolgáló *posposition-nal* (die Postposition, -en, német kifejezés, jelentése: névutó), többnyire mutogatással pótolta eme hiányosságait. A nem romák között voltak olyanok, akik a névutók helyett a „jobbra-balra” helyhatározószavakat mondták. Összességében a roma szülők gyermekei közül 21-en, míg a nem roma szülők gyermekei közül 35-en találták el a megfelelő választ a vizsgálat során. A nem roma szülők gyermekei a képeken látható névutós szó szerkezeteket (előtte, mögötte, alatta, felette, mellette, között) helyesen tudták alkalmazni.

A 5. ábra pedig a szülők iskolai végzettségével arányosan mutatja meg a gyermekek relációs szavakkal kapcsolatos teljesítményét a szülők iskolai végzettségének összefüggésében százalékos eloszlásban.

14 Ronald Wardhaugh (1995): Szociolingvisztika. OSIRIS KIADÓ KFT, Budapest

5. ábra. A szülők iskolai végzettségének aránya a gyermekek relációs szavainak használatához képest.

Forrás: Godó Irén, 2016

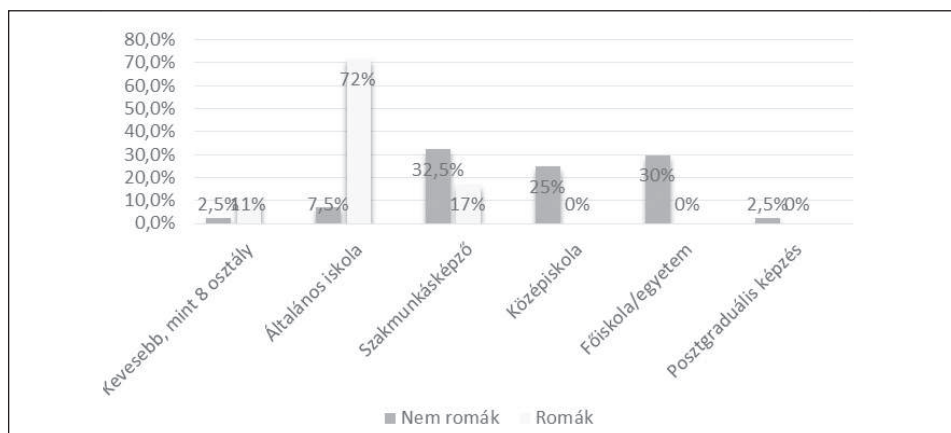
Ami a szülők iskolai végzettségét illeti, magas arányban voltak a roma szülők között olyanok, akik mindössze általános iskolát végeztek. Mint az ábra is mutatja, 72%-uk fejezte be a 8 osztályt, de találkoztam olyannal is, aki nem. A 6. ábra. Alapján képet kaphatunk arról, hogy a nem roma szülők magasabban kvalifikáltak, mint a romák.

2.5.2. A kérdőíves vizsgálatok eredménye

A SZÜLŐK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE

A szülők iskolai végzettsége nem csupán arra mutat rá, mennyire van lehetőségük arra, hogy munkát találjanak, hanem arra is, hogy az oktatási intézményekkel és a gyermekükkel kapcsolatban milyen elvárásokat támasztanak¹⁵. Van olyan, aki csak annyit követel, amennyit ő is meg tudott csinálni, és akad olyan is, aki saját ki nem élt vágyai alapján szeretne gyermekének hivatást választani, mintegy a gyermek helyett. A szülők iskolai végzettségén kívül egyéb tényezők is hatással lehetnek a gyermek későbbi pályaválasztására, pl.: munkaerő-piaci kereslet, merre van a legközelebbi iskola, stb.

6. ábra. A szülők iskolai végzettsége. Forrás: Godó Irén, 2016

¹⁵ file:///C:/Users/krevi/Downloads/Imre_A_2002_03.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

Az egyáltalán nem mindegy, hogy a szülő hány osztályt végzett, mert az írni és olvasni tudó szülő ha van rá lehetősége és le akar ülni, akkor le tud ülni a gyermeke mellé, amennyiben a gyermeke is akarja, képes segíteni neki a tanulásban, míg ezzel szemben az analfabéta szülők nem tudnak segíteni a gyermeknek az iskolával kapcsolatban, s így elképzelhető, hogy a gyermek nem jut annyi sikerélményhez, aminek okán pedig nem lesz motivált arra, hogy tanuljon. Mint kiderült, voltak olyan szülők, akik nem tudtak írni, olvasni, ők segítséggel töltötték ki a kérdőívet. Nemesné Kis Szilvia szerint Magyarországon minden negyedik ember funkcionálisan analfabéta¹⁶.

Nemcsak a családok demográfiai adatai érdekeltek, hanem arra is kíváncsi voltam, hogyan élnek a családok. A megkérdezett szülők 50 %-a mondta azt, hogy hátrányos helyzetű családban él¹⁷. Ez az adat sajnos nagyon elkésztő, mert tudjuk azt, hogy a hátrányos helyzetben élő családok gyermekei nem indulnak egyenlő eséllyel az életben. Ők azok, akiknek akár a megélhetés is küzdelmet jelenthet, s éppen e küzdelem miatt vannak hátrányban. Maslow szükséglethierarchiája alapján tudjuk, ha az alapvető fiziológiás szükségletek nem elégülnek ki, az önmegvalósítás felé vezető út akadályoztatva van¹⁸. Freud azt mondja, az élet végcélja a halál, melyet az ember késleltetni igyekszik az életösztöne segítségével, kerülő úton eljutva a halálhoz. Tehát az emberek többsége nem akar meghalni, fontos számára az életben maradás, amelyhez szüksége van ételre, itatra, lakhatásra, fűtésre, stb., tehát az alapvető szükségleteinek a kielégítésére, stb.¹⁹ Darwin úgy gondolja, hogy az emberi élet része a természetes szelekció, amelynek lényege az, hogy azok maradnak életben, akik erősebbek, akik életképesebbek.²⁰ Ha mindezt figyelembe vesszük, akkor megfogalmazódhat bennünk a kérdés, hogy vajon mekkora hátránnyal indulnak azok a gyermekek, akik hátrányos helyzetű családban nevelkednek? A társadalom veszélyeztetett csoportjai közé tartoznak a romák, az alacsonyabb iskolai végzettségűek, a fogyatékkal élők, stb. Ha valaki hátrányos helyzetű, roma, a szülei alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, nehéz dolga van a társadalomba való sikeres beilleszkedés során. Kérdésként merül fel tehát az, hogy ebben az esetben vajon a társadalom mit tud kezdeni azzal a gyermekkel, aki pl.: óvoda vagy iskolai társához képest elmaradott (pl.: szocializációban, kognitív képességek terén, stb.)? Van, aki úgy gondolja, hogy a megoldás az integrált nevelés vagy oktatás²¹. Ez azért nehéz kérdés, mert az integrációs során jelentősszerepe van a hátránycsökkentésnek, hogy az adott egyén ne maradjon le társaihoz képest, hogy a csoport egésze megfelelő ütemben tudjon haladni. Habár hangsúlyos szerepe van a differenciálásnak az óvodában és az iskolában is, nem egyszerű egy-egy embernél a hátrányok csökkentését elérni, ugyanakkor a csoport fejlődését is egyaránt szavatolnia kell a pedagógusoknak. Szerencsére ma már vannak olyan programok, amelyek kifejezetten ezzel foglalkoznak,

16 <http://www.origo.hu/itthon/20120515-felnottek-akiket-az-otodikesek-is-lepipalnak-olvasasban-funkcionalis-analfabetak-illiteracio.html> (utolsó letöltés ideje: 2018. 03. 01.)

17 Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 67/A §-t vettem irányadónak, amikor a hátrányos helyzetre kérdeztem rá. Forrás: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

18 Abraham Maslow: A lét pszichológiája felé (2016): Ursus Libris Kft, Budapest

19 Sigmund Freud: A halálösztön és az életösztönök (2014): Digi-Book Kiadó

20 Charles Darwin: A fajok eredete (2004): Neumann Kht, Budapest

21 <https://civilhetes.net/roma-integracio-kozos-felelosseg> (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

igyekeznek elérni azt, hogy a gyermek vagy tanuló a társaival megfelelő ütemben tudjon haladni. Ilyen például az Arany János Tehetséggondozó Program, amelynek lényege többek között az, hogy a középiskolába való belépés előtt egy egyéves képzés során az oktatók megpróbálják kiegyenlíteni a hátránnyal érkezett tanulók tudását, mintegy fejlesztve őket, hogy aztán később társaikkal együtt el tudják sajátítani a tananyagot megfelelően, és mint azt korábban említettem, értsék a kidolgozott nyelvi kódot. Az általam meglátogatott óvodák közül voltak olyanok, amelyekben szegregáció érvényesült, mert a nem roma szülők többsége elvitte a gyermekét az óvodából, és így nagyobb részt romák maradtak.

A kutatás során az eredmények alapján elmondható, hogy a romák 90%-a, míg a nem romák 10%-a volt hátrányos helyzetű volt.

2.1.2. A beszédmérő vizsgálat

A következőkben azt vizsgáltam, hogy a gyermekek a beszédet mérő vizsgálat során miként teljesítenek.

4. táblázat. Romák és nem romák beszédmérő vizsgálat során nyújtott teljesítménye. Forrás: Godó Irén, 2016

1,00		Beszédmérő vizsgálat			Összesen
		2,00	3,00		
Roma-e	igen	13	21	2	36
	nem	3	21	16	40
Összesen		16	42	18	76

Kiderült, hogy a nem romák között többen voltak, akik jól teljesítettek. A teljesítés fokozatát a számok mérik, 1. gyengén, 2. közepesen, 3. jól teljesített. (ld. 8. táblázat) Ez az adat azért érdekes, mert a közepesen teljesítők körében ez az arány nem olyan jelentős, viszont a jól teljesítők között a nem romák jóval eredményesebben szerepeltek. A cigányok közül 2 ember volt, aki jól, míg a nem romák között nyolcszor annyian, 16-an teljesítettek jól. Nem kizárt, hogy ez az eredmény összefüggésben áll a korábban említettekkel, a cigányok hátrányos helyzetével. Nem tudhatjuk biztosan, hogy abban az esetben, ha a szociális különbség nem lenne, akkor milyen eredmény született volna a cigány és nem cigány gyermekek beszédvizsgálata során. A gyermekek eredményeit befolyásolják a család körülményei (szülők iskolai végzettsége, az, hogy a család hátrányos helyzetű-e, stb.).

Mint ahogyan a táblázat is mutatja, nemcsak az derült ki, hogy a nem cigányok jobban teljesítettek, hanem az is egyértelműen látszott, hogy a nem romák körében kevesebben voltak azok, akik alacsonyabb eredményt kaptak.

2.1.3. A kérdőíves vizsgálat eredménye

PROBLÉMÁK A GYERMEKEKNÉL

Szerettem volna megtudni, hogy a romák és nem romák körében mennyire jellemzőek a különféle zavarok (ezalatt gondolok a hallás-, látás- és beszéd- és egyéb zavarra, ill. kettő vagy több esetén halmozott előfordulására) a romák és a nem romák körében. A 9. táblázat megmutatja, kik azok, akik valamiféle zavarral (hallás-, látás- és beszéd- és

egyéb zavarra, ill. kettő vagy több esetén halmozott előfordulására) rendelkeztek. Mint azt láthatjuk, hogy a gyermekek 26,3 %-nak volt valamilyen problémája. Nincs nagy eltérés azonban aközött, hogy roma vagy nem roma-e a gyermek, ugyanis a táblázat azt mutatja, hogy a romák körében 9, míg a nem romák körében 11 főnek van valamilyen zavara (látás-, hallás-, beszéd vagy egyéb zavara, ill. halmozott zavara). Itt a cigány/roma és minta másik fele közt ebben nincs különbség.

5. táblázat. A gyermekek problémája az etnikum alapján. Forrás: Godó Irén, 2016

Gyermekek van-e problémája			
Van-e	Igen	Nem	Összesen
Roma	9	27	36
Nem roma	11	29	40
Összesen	20	56	76

A GYERMEKEK FEJLESZTÉSE

Kutatásomban rákérdeztem a szülők olvasási szokásaira is. Kiderült a kutatásomból, hogy a roma szülők között kevesebben vannak, akik olvasással fejlesztik a gyermekük beszédét. A 10. táblázat mutatja az eredményeket. A roma szülők 17%-a fejleszt a gyermeke beszédét olvasással, míg ez a nem roma szülők 53%-ra érvényes. Viszont a roma szülők 41%-a napi több, mint 4 órát beszélget a gyermekével, a nem roma szülőknél ez az idő kevesebb (30%). Ez talán annak is betudható, hogy többségben vannak a cigányok körében olyanok, akik általános iskolát vagy kevesebb, mint nyolc osztályt végeztek, illetve többen vannak azok, akik hátrányos helyzetűek.

6. táblázat. A roma és nem roma szülők gyermekeinek olvasással történő fejlesztése. Forrás: Godó Irén, 2016

igen		Olvasással		Összesen
		nem		
Roma-e	igen	6	30	36
	nem	21	19	40
Összesen		27	49	76

Azok a szülők, akik olvasnak a gyermeküknek, növelik a gyermekük szókincsét, serkentik a fantáziájukat, és míg olvasnak, addig is foglalkoznak a gyermekkel.²² Habár a kutatás során azt az eredményt kaptam, hogy a roma szülők között kevesebben vannak, akik olvasással fejlesztik a gyermekük beszédét, azonban a kutatásomból az is kiderült, hogy a roma szülők között több olyan is van, aki napi több, mint négy órát kommunikál verbálisan a gyermekével (15 fő), míg a nem roma szülők között (12 fő van). Nem csupán ez árulkodik arról, hogy a roma szülők többet kommunikálnak a gyermekeikkel, hanem az is, hogy a nem romák körében többen vannak, akik csak napi 1-2 órát beszélgetnek a gyermekeikkel a vizsgált mintában. Ezt a 11. táblázat mutatja.

²² http://www.arkadia.pt.hu/magyar/cikkek/vojtek_gyerekregegy (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

BESZÉLGETÉS

A KSH 2009-2010-es időpont statisztikájából kiderült, hogy a szülők általában gyermekeikkel napi fél órát beszélgetnek, s napi mindössze 4 percet fordítanak egyéb családi tevékenységre. (12).

Ez az adat elég elszomorító, és ehhez képest a roma és nem roma családok a kutatásom során a mintában azt jelölték be, hogy többet beszélgetnek. Legalább napi 1 óra felett kommunikálnak a gyermekükkel.

7. táblázat. A roma és nem roma szülők gyermekeikkel való beszélgetésének ideje. Forrás: Godó Irén, 2016

1-2 óra		Hány órát beszélget			Összesen
		3-4 óra	4 fölött		
Roma-e	igen	8	13	15	36
	nem	12	16	12	40
Összesen		20	29	27	76

2.2. Következtetések

A roma gyermekek szókinccse, összefüggő beszéde, relációs szavak használata, szavak utánmondása gyengébb a nem roma gyermekeknél, s ez összefüggésben áll a gyermekek szüleinek iskolai végzettségével a vizsgált mintában. Minél alacsonyabb iskolai végzettségű egy szülő, annál kevésbé teljesített jól a gyermeke a beszédet mérő vizsgálat során a kutatott mintában. A kutatásból kiderült, hogy a cigány gyermekek nem beszélnek a cigány nyelvet.

A hipotéziseim igazolódtak, ugyanis a roma és nem roma gyermekek beszédfejlődése valóban eltérést mutatott a kutatott mintában. Kiderült, hogy a nem roma gyermekek jobban teljesítettek a beszédet mérő vizsgálat során. Nagyon sok feltétel nem azonos a romáknál és a nem romáknál (szülők iskolai végzettsége, szülők nyelvismerete, a szülők olvasási szokásai, stb.), és ezek a különbségek befolyással lehetnek a gyermek beszédképességére, ill. a személyiségére, ha figyelembe vesszük, hogy a nyelv a társas kapcsolatok és az önkifejezés szempontjából fontos²³.

Az is igazolást nyert, hogy a beszédfejlődés szempontjából a családi háttér az elsődlegesen meghatározó. Ez azért igaz, mert a családban kimutatott eredmények egyértelművé teszik számunkra, hogy rengeteg olyan családon belüli tényező van, mely szoros összefüggésben áll a gyermek beszédfejlődésével, méghozzá olyannyira szoros összefüggésben áll, hogy a relációs szavak vizsgálata során egyenes arányosság volt kimutatható a szülők iskolai végzettsége és a gyermekek teljesítménye között. Ebből az látható, hogy a kevésbé kvalifikált szülők esetében a gyermekek gyengébben teljesítettek a vizsgálat során. Továbbá kiderült az is, hogy a vizsgált mintában a roma szülők esetén az alacsonyabb iskolai végzettség volt jellemző. Tehát a szülők iskolai végzettsége a mintában valóban befolyásolhatta a gyermekek beszédfejlődését. Ez az eredmény a hipotézisem szempontjából fontos, ugyanis így az derült ki, hogy az óvodáskorú gyermekek beszédfejlődése sok esetben nem azonos a roma és nem roma gyermekeknél.

Az óvodás korú gyermekek a Dyslexia Prevenció vizsgálatban nyújtott teljesítménye

23 Ronald Wardhaugh (1995): Szociolingvisztika, OSIRIS KIADÓ KFT, Budapest

összességében véve azt igazolta, hogy a roma gyermekek rosszabbul teljesítettek a vizsgálat során, mint a nem romák. A teljesítményüket azonban sok minden befolyásolta. Igyekeztem figyelembe venni azokat a kapott eredményeket, amelyekben a család demográfiai adatait mérten fel, illetve azokat tényezőket, melyek véleményem szerint a kutatásom eredményeit befolyásolhatták (pl.: szülők nyelvismerete, nyelvhasználata, stb.) Kiderült az, hogy a roma gyermekek egy nyelvet beszélnek, a magyart. Ez összefüggésben állhat azzal, hogy a roma szülők többsége egy nyelvet beszél. Amelyik roma szülő több nyelvet beszél, a kutatásból kiderül, hogy az a szülő az óvodás korú roma gyermekének egyelőre nem adja tovább a további nyelv(ek) ismeretét, ugyanis egyik cigány gyermek sem beszélt két nyelvet. A nem roma szülők fele kettő vagy több nyelvet beszél, ám ez nem hat jelentős mértékben a nem roma gyermekek nyelvismeretére, ugyanis csupán 2,5 %-uk beszél két nyelvet (jellemzően angol, német). Míg azon roma szülők, akik egynél (a magyarnál) több nyelvet beszélnek, gyermekeik csupán egy nyelvet (a magyart beszélnek), addig a nem roma szülők idegen nyelv ismerete a kutatásban lévő nem cigány gyermekek 2,5 %-ára olyannyira hatott, hogy ők már a magyar nyelven kívül egy másik nyelvet is beszélnek (jellemzően angolul, németül).

A nem roma szülők a magyar mellett angolt, németet, románt és olaszt beszéltek, a gyermekek pedig a magyar mellett az angolt. Magyarországon ahhoz, hogy valaki diplomát szerezhessen, szüksége van a nyelvismeretre²⁴. A gimnáziumban és a szakközépiskolákban is lényeges az, hogy legalább egy nyelvet tanuljon a diák. Azok, akik beszélnek a cigány nyelv valamelyik formáját, szerencsések, ha nyelvvizsgát tudnak belőle tenni, s ha azt a nyelvvizsgát elfogadják, ám nagyon vannak, akik el sem tud jutni a felsőoktatásig.²⁵

Összességében véve a kutatásom azt mutatta ki, hogy a roma és nem roma családok közötti eltérések, pl.: szülők iskolai végzettsége, nyelvismeret, stb. a roma és nem roma gyermekek beszédfejlődésén is megmutatkoznak. A kevésbé kvalifikált roma és nem roma szülők gyermekei rosszabbul teljesítettek. Azok a szülők, akik kevésbé iskolázottak, nem olvasnak a gyermekeiknek, nem segítik elő a gyermekek szókinccsének a bővülését, az önkifejezésük gazdagodását, ill. a kreatív fantáziát sem. A kutatás azt igazolta, hogy a kutatott mintában a cigányok körében jellemzőbb az alacsonyabb iskolai végzettség, mint a nem cigány családoknál. Első hipotézisünk, miszerint a romák és nem romák beszédfejlődése eltérő, beigazolódott kutatásom során a vizsgált mintára vetítve. Ez főként a második hipotézisen alapszik, mert mint láthattuk, a szülők iskolai végzettsége rendkívül domináló tényezőként hat a gyermek beszédfejlődésére²⁶. A harmadik a család kitüntetett szerepét hivatott figyelembe venni, ami úgy véljük, hogy – tekintve a szülő iskolai végzettségét, és a hátrányos helyzetből fakadó egyéb tényezőket (pl.: olvasottság hiánya) – mindenképp fontos és nem elhanyagolható körülmény a kutatás tekintetében. A nyelv és beszéd kettőssége, a szülői minta átvéte-

24 https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

25 http://real.mtak.hu/48999/7/3_PDFsam_TAMOP_BTK_BMK_2.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

26 Kertesi Gábor és Kézdi Gábor Az óvodáztatás hatása a tanulói kompetenciákra és az óvodai el látottság Magyarországon (1986–2005), Zárótanulmányban is olvashatunk erről, illetve több kutatás is bizonyítja, hogy a szülők iskolai végzettsége és a gyermekek életpályája között is szoros összefüggés mutatható ki (pl.: a 2014-es Eurostudent V. felsőoktatási kutatási-program vizsgálataiból is látszik)

le, a beszéd minősége, a mondatok szerkesztettsége (tagolt, tagolatlan) mind-mind befolyással van a beszédfejlődésre. Basil Bernstein is foglalkozott a kérdéssel, ő is a társadalmi helyzetet vette alapul a nyelvhasználat kapcsán, s úgy vélte a különböző társadalmi helyzetben lévők más, azaz korlátozott nyelvi kódot használnak, ezalatt érti a mondatok felépítettségét, a logikai struktúra meglétét a beszédben, avagy az érzelm dominanciája uralja-e a nyelvhasználatot is, stb. Úgy vélem Bernstein elméletét is érdemes ide kapcsolni, mely jól tükrözi az összefüggéseket a társadalmi státusz és a nyelvhasználat összefüggésében. Saphir és Worf hipotézisét is érdemes megemlíteni, amely arról szól, hogy az anyanyelv meghatározza, hogy milyenné válik a gondolkodásunk²⁷. E szerint tehát a különböző anyanyelvűeknek eltérő a gondolkodása.

Összegzés

Összegzésképp elmondhatjuk, hogy a kora gyermekkor nemcsak a beszédfejlődés, de a szociális szokások, a személyiség- és a képességfejlődés szempontjából is meghatározó²⁸. A családi mellett az óvodai szocializáció hatással van a gyermek iskolai szocializációjára, majd pedig a felnőtt életére is.²⁹ A beszédben megnyilvánuló kulturális szokásokra tekintettel kell lenni, mivel a gyermekek nem azonos helyzetből érkeznek be az óvodába, így az óvodapedagógusnak az anyanyelvi nevelés szempontjából is figyelniük kell erre, sokszor pedig hátrányt/hátrányokat is kell kompenzálnia. Ez azért fontos, mert a romák és nem romák közötti különbséget nemcsak etnikai, de akár képességfejlődési különbségként is értelmezhetik az emberek, mintegy gyengébbnek titulálva minden romát. Ennek veszélye a diszkrimináció, hiszen nem jó, ha a cigányokat úgy azonosítják be, mint akik gyengébbek, s a kulturális szokások, etnikai különbségek helyett képességeik szempontjából próbálják meg értelmezni a másságukat. Nem az a cigány, aki gyengébben teljesít, de vannak olyan romák és nem romák is, akik gyengébben teljesítenek. A kapott kutatási eredményekből kiderül az, hogy nemcsak a romák között voltak olyanok, akik gyengébben teljesítettek a beszédet mérő vizsgálat során.

A szülőkkal való jó viszony ápolása azért is lényeges, hogy az óvodapedagógus meglássa azt a mintát (akár beszéd-, akár viselkedésmintát, stb.), amelyet kap a gyermek, s a szülővel a gyermek érdekében együtt tudjon működni. Az emberek többféle módon fejezik ki önmagukat, és a gyermekeknél a metakommunikáció mellett a verbális kommunikáció is lényeges. A kutatásban azért fókuszáltunk a verbális kommunikációra, mert az számomra könnyebben mérhető, hiszen a metakommunikáció során, amikor a személyiség még fejlődésben van, nehezebb dolgom lett volna. A verbális- és a metakommunikáció szorosan összekapcsolódik egymással³⁰. A szocializáció fontos része a

27 <http://www.cogsci.bme.hu/~ifekete/nyelvirelat.pdf> (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

28 Tunstall (1994) úgy gondolja, hogy a pozitív szülő-gyermek viszony, az apa és az anya szociális kompetenciája, a szülők szociális kapcsolatának a rendszere, a pozitív modellnyújtás és az elfogadó, segítő, támogató szülői attitűd segíti elő legjobban a szociális kompetencia fejlődését.

29 Gósy Mária (2000): A hallástól a tanulásig, NIKOL Kft, Budapest

30 Dankó Ervinné (2000): Nyelvi- kommunikációs nevelés az óvodában Bp. OKKER Oktatási és Kiadói Kft.

beszédpercepció és a beszédprodukciónak³¹, s tudnunk kell azt, hogy a gyermekek között ez hogyan működik, hiszen ha a dolgok mögé látunk, sokkal hatékonyabb nevelői munkát végezhetünk. Nem véletlenül van nehezebb dolga a társadalmi integráció során annak, akinek beszédzavarral rendelkezik. Célunk az, hogy minél nagyobb hangsúlyt fektessünk a romák és nem romák közötti beszélgetésre, interakcióra, megelőzve ezzel a diszkriminációt, vagy akár azt, hogy valamelyik gyermeknek magatartászavara (nem mer másokkal interakciót kezdeményezni, stb.) vagy beszédzavara (pl.: mutizmus vagy szelektív mutizmus, dadogás, stb.) alakuljon ki azért, mert nem értik meg őt nem cigány társai, kiközösítik pl.: amiatt, hogy kevésbé választékos a nyelvhasználata, stb., s ez további problémákat vonzzon maga után.

Tehát a dolgozat több okból kifolyólag is hasznos, egyrészt azért, mert a romák és nem romák közötti megértést serkenti, hiszen az emberek megismerhetik a cigányok beszédére jellemző tulajdonságokat, természetesen azt is, hogy milyen dolgok állnak a gyengébb beszédfejlődés hátterében, másrészt pedig azért, mert a társadalmat érzékenyíti a cigányok felé, ezzel is megelőzve az előítéleteket, sztereotípiákat. A romákról alkotott kép sok esetben sarkalatos³². Az lenne fontos, hogy a dolgok mögé látva minél letisztultabb képet kaphassunk a magyarországi cigányok és nem cigányok helyzetéről. Lényegében véve a kutatás célja az, hogy a romák és nem romák közötti feszültséget oldja. Úgy vélem, fontos, hogy ezt a fajta általánosítást meggátoljuk, mert ezek legtöbbször megalapozatlanok, és nincs mögöttük kritikus megközelítés, mindössze egy-egy nézőpontot tükröznek, s azt is igen kiélezetten. Az óvoda egy olyan közeg, mely egyúttal találkozási pontja lehet a roma és nem roma óvodásoknak, s éppen ezért van fontos szerepe, mert itt lehetőség nyílik a társas interakcióra, amelynek pedig a megfelelő kommunikáció alapvető feltétele. Az óvoda céljai között kiemelten hangsúlyos, hogy a nevelés mellett hátránycsökkentő szerepet töltsön be, s ezt figyelembe véve készült el a dolgozatom is. Szeretném megvilágítani a roma és nem roma gyermekek beszédfejlődésén keresztül, hogy milyen hátrányokkal találkozhatunk az óvodában, s ezt nem érdemes figyelmen kívül hagyni, már csak azért sem, mert az óvoda egyúttal az iskolára készít fel/elő. Sajnos, köztudott, hogy az oktatási intézményekben a legnagyobb a lemorzsolódás veszélye³³, s ha nem tanulnak tovább a romák, akkor ez megnehezíti a társadalomba való beilleszkedést is. Az iskolázottság sok esetben megalapozza a társadalomban elfoglalt státuszt, pozíciót is.

A dolgozatomban az óvoda mellett számos olyan tényezőt sorolok fel, mely a beszédfejlődést akadályozza, korlátozza. Ha ezekre a tényezőkre nem figyelünk oda kellően, az a sikertelen beszédfejlődést vonhatja maga után, és ez hatással lehet a társas kapcsolatokra, és a szocializációra is. Úgy vélem, hogy megfelelő körültekintéssel, odafigyeléssel és a dolgok mögé rejlő látásmóddal sokat tehetünk annak érdekében, hogy a gyermekek hatékonyabban kommunikáljanak a mindennapokban. Mivel sok dolog összefüggésben áll egymással, ezért fontos, hogy foglalkozunk a felmerülő problémákkal és igyekezzünk hatékonyan tenni ellenük. Nemzetiségi óvodapedagógusként

31 Gósy Mária (2000): A hallástól a tanuláshoz, NIKOL Kft, Budapest

32 A gyűlöletbeszéd korlátozása Magyarországon (szerk. Koltai András). Egy 2008-as magyarországi reprezentatív felmérés kimutatta, hogy az emberek 91%-a szerint létezik cigánybűnözés Magyarországon.

33 <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00075/2003-10-ta-Babusik-Kesoi.html> (utolsó letöltés: 2018. 02. 25.)

főbb célom ez is, hogy minél inkább kiegyenlítsük az esélyeket azáltal, hogy csökkentjük a meglévő hátrányokat. A dolgozatom is ezt a célt szolgálja, hogy vegyük észre és foglalkozzunk a kérdéskörrel már egészen kisgyermekkorától kezdődően. További kutatást tervezek, hogy minél többet tudjak meg a romák és nem romák közötti különbségekről.

Felhasznált irodalom

- Abraham Maslow: A lét pszichológiája felé (2016): Ursus Libris Kft, Budapest
 Babusik Ferenc (2002, szerk.): A romák esélyei Magyarországon. Kávé Kiadó, Delphoi Consulting
 Charles Darwin: A fajok eredete (2004): Neumann Kht, Budapest
 Dankó Ervinné (2000): Nyelvi- kommunikációs nevelés az óvodában, OKKER Oktatási és Kiadói Kft, Budapest
 Gósy Mária (2000): A hallástól a tanuláshoz, NIKOL Kft, Budapest
 Kertesi Gábor és Kézdi Gábor Az óvodáztatás hatása a tanulói kompetenciákra és az óvodai ellátottságra Magyarországon (1986–2005), Zárótanulmány
 Lengyel Zolt (1997): Bevezetés a pszicholingvisztikába. Veszprémi Egyetem, Veszprém
 Nahalka István és Torgyik Judit (2004, szerk.): Megközelítések Roma Gyermek nevelésének egyes kérdései. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest
 Réger Zita (1990): Utak a nyelvhez Bp. Akadémiai Kiadó, Budapest
 Ronald Wardhaugh (1995): Szociolingvisztika. OSIRIS KIADÓ KFT, Budapest
 Sigmund Freud: A halálösztön és az életösztönök (2014): Digi-Book Kiadó
 Szabóné Kármán Judit (2016): A magyarországi cigányság I. Semmelweis Kiadó, Budapest
 Zrinszky László: Neveléstudomány (2002): Pedagógus Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Internetes források

- http://real.mtak.hu/61314/1/EPA00011_iskolakultura_2000_08_069-082.pdf (utolsó letöltés: 2018. 02. 25.)
<http://mek.oszk.hu/01300/01300/html/> (utolsó letöltés ideje: 2018. 02. 25.)
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2011.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2018. 02. 25.)
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00075/2003-10-ta-Babusik-Kesoi.html> (utolsó letöltés: 2018. 02. 25.)
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/tanulmanyok_a_cigany_sag_helyzetpages/019_a_cigany_es_a_beasnyelv_magyarorszagon.htm (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_19_2011.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)
<http://www.origo.hu/itthon/20120515-felnottek-akiket-az-otodikesek-is-lepipalnak-olvasasban-funkcionalis-analfabetak-illiteracio.html> (utolsó letöltés ideje: 2018. 03. 01.)

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

<https://civilhetes.net/roma-integracio-kozos-felelosseg> (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

http://www.arkadia.pt.hu/magyar/cikkek/vojtek_gyerekregeny (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

http://real.mtak.hu/48999/7/3_PDFsam_TAMOP_BTK_BMK_2.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

<http://www.cogsci.bme.hu/~ifekete/nyelvirelat.pdf> (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV (utolsó letöltés: 2018. 03. 01.)

http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2010_8-9_10.pdf (utolsó letöltés: 2018. 03. 05.)

Dr. Hadnagy József – Pacsuta István

Tutorálással kapcsolatos igényfelmérés – kutatási beszámoló

Bevezető

Az Egri Roma Szakkollégium alapvető célkitűzése, hogy hozzájáruljon a közéleti feladatvállalás iránt elkötelezett, aktív társadalmi párbeszédet folytató roma értelmiségiek formálódásához, akik a szakmai kiválóságot ötvözik a társadalmi és szociális kérdések iránti érzékenységgel. A magyarországi roma felzárkózás érdekében kiemelt feladat a jövőt építő értelmiség képzése, amely érdekében a szakkollégium hallgatói a „Tutor csoport” keretein belül, tehetséggondozó műhelymunkát végeznek.

Tagjaink kifejezetten a tanulási nehézségekkel rendelkező nebulókat igyekeznek felzárkóztatni az osztály átlagához, valamint a kiemelkedő tehetséggel és affinitással bíró tanulókat is külön órákon tartják kondícióban. Reményeink szerint az ebben a programban résztvevő gyerekek számára olyan segítséget nyújt a szakkollégium, ami a tanulmányi eredményeiket és későbbi életútjukat is pozitív irányba befolyásolja. Továbbá csoportos motiváló beszélgetéseket tartunk, amelyek keretein belül a tanulmányok, továbbtanulás, jövőbeli tervek, valamint az esetleg eddig ismeretlen képességek felismerése és azok kiaknázása a cél. Ezeken a beszélgetéseken javarészt hátrányos helyzetű, illetve roma származású gyerekek vesznek részt. Fontos számunkra, hogy jó kapcsolatot építsünk ki a gyerekekkel. Hiszen a szakkollégiumi tagok akár példa és motivációként is szolgálhatnak számukra tanulmányaik, illetve egyéni életútjuk során.

A hatékonyabb munkavégzés érdekében előzetes „igényfelmérést” készítettünk. A vizsgálat alapsokaságát a Roma szakkollégiummal kapcsolatban álló, középiskolai tanulmányaikat folytató diákok jelentik. Mintavétel gyanánt az egyszerűen elérhető alanyok mintavételi eljárására hagyatkoztunk. A hallgatóink középiskolákba, kollégiumokba látogattak el miközben a tutorálási tevékenységüket szervezték. Ennek során kerültek kiosztásra a kérdőívek. A kérdőívek így kérdezőbiztossal, önkitöltő módszerrel kerültek lekérdezésre. A hallgatók jelenléte biztosította a jó kitöltési arányt, és a kitöltés kiváló minőségét – azaz befejezetlen, hiányos kérdőívekkel alig találkoztunk. A lekérdezés 2016 október és november hónapjának első felében történt.

A diákok számára elkészült kérdőív az alábbi dimenziók mentén került összeállításra: Természetesen a „magyarázó” változókkal kezdtük, azaz az életkor, lakóhely, nem változók mellett az aktuálisan végzett évfolyamra kérdeztünk rá. A következő nagyobb egység a tutorálással kapcsolatos elvárásokra igyekezett fényt deríteni. Többek között a tanulmányi előmenetelre, egészségügyi helyzetre, művelődéshez való hozzáférésre, társas kapcsolatokra kérdeztünk rá, azaz milyen mértékű segítséget várnak el a diákok.

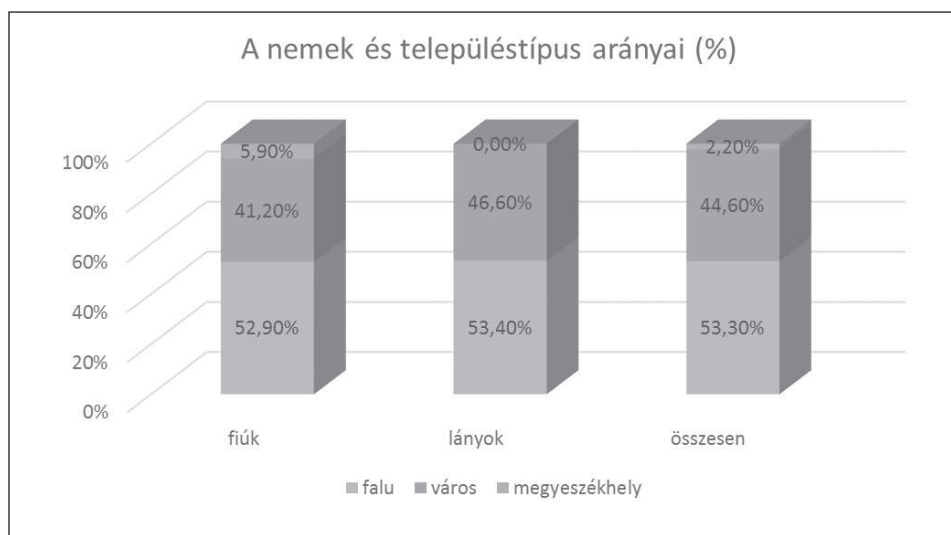
A kérdéseket az iskolai osztályzatoknak megfelelő likert-skálával mértük, tapasztalataink szerint ez a legcélravezetőbb forma az említett minta esetén.

A harmadik nagyobb egység arra kereste a választ, hogy a diákok mely műveltségi területen kérnek segítséget, azaz mely műveltségterülethez tartozó tárgyakból szorulnak korrepetálásra. A következő két egység a hátrányos helyzetűek megítélésével és a hátrányos helyzetről szerzett ismeretekkel foglalkozik. Abból a szempontból nem elhanyagolható ez a terület, hogy a diákok saját, vagy társaik helyzetének megítélésekor attitűd és ismeretbeli tényezőkre is támaszkodnak. A két összetevő feltárásával információkat kaphatunk, hogy szükséges-e és ha igen, akkor milyen jellegű ismeretekkel alakítanunk a hátrányos helyzetűek megítélésén, hogy objektívabb legyen a róluk alkotott kép. Végezetül a „jó tutor” mintáját keressük. Különböző jellemzőket soroltunk fel, melyek a tutor velejárói, ezen tulajdonságok fontosságát próbáltuk feltérképezni.

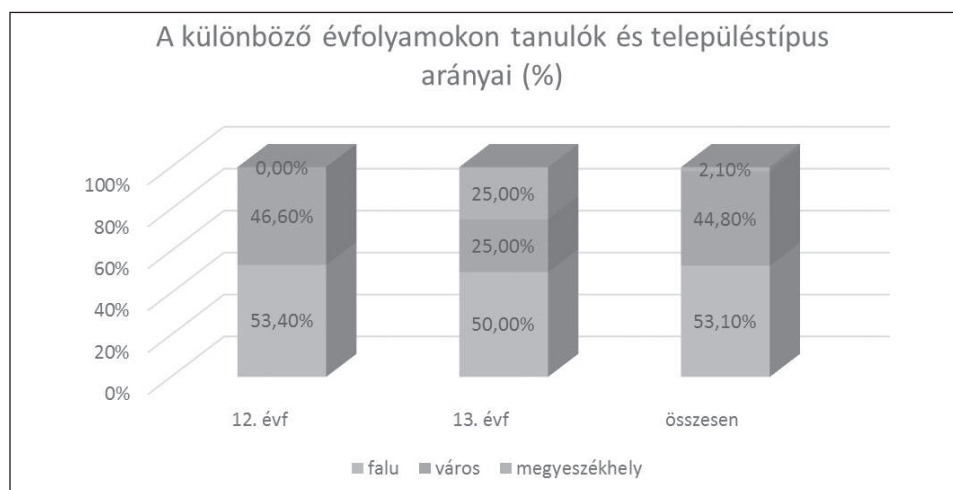
A minta bemutatása

A válaszadók nemi hovatartozás tekintetében meglehetősen egyenetlenül oszlanak el, a fiúk aránya nem éri el a 40%-os (37 %), a lányok felülreprezentáltak. Az átlag életkor 18,7 év a legfiatalabb válaszadó 18 a legidősebb 20 éves, 12-13. évfolyamos diákok. Tehát a középfokú tanulmányok végén járó, nagyobb élettapasztalattal rendelkező diákok véleményére támaszkodhatunk. Településtípus vonatkozásában a faluról/községből érkezők jelentik a minta felét, a megyeszékhelyen élők mindössze 2,2%-ot képviselnek. Természetes ez, hiszen főként kollégiumokban történt a lekérdezés, így az Egerben élők kisebb arányban szerepelnek a mintában.

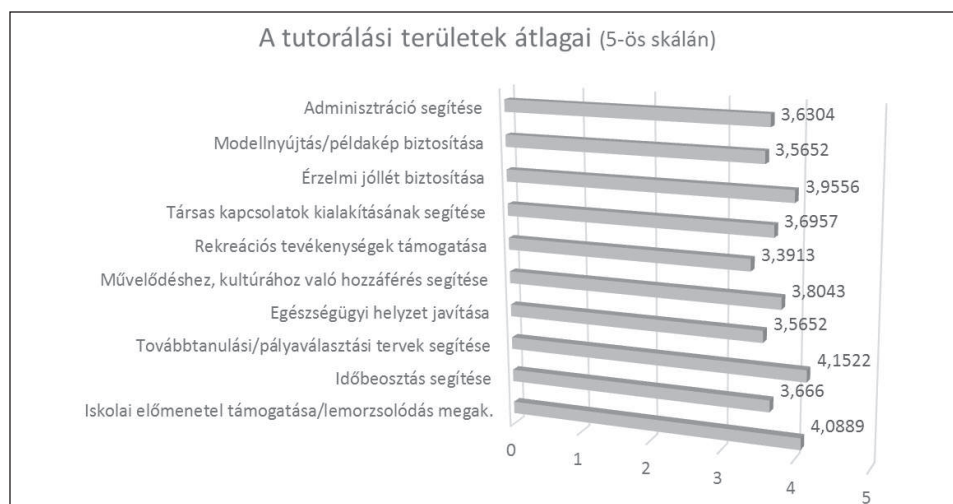
A nemek arányának eltolódása mellett lakóhely szempontjából nincs ilyen aránytalanság, azaz válaszadóink egyenletesen oszlanak meg a településtípusok között. Kivételt a két fő megyeszékhelyről érkező fiú jelenti, de az elenyésző arányuk miatt ezt nem tekintjük kirívónak.

A különböző évfolyamok és településtípusok kapcsolatát vizsgálva látható, hogy, ha a két megyeszékhelyen lakó diákot nem vesszük figyelembe, akkor kiegyenlítettek az arányok. Ez a minimális eltérés viszont elegendő ahhoz, hogy statisztikailag is értelmezhető összefüggést produkáljon ($\text{sig} = 0,000$, $p = 22,779$). Ha az említett két esetet nem vesszük figyelembe teljesen kiegyenlítettek az arányok a fiúk és lányok között. A későbbiekben a településtípust felhasználó vizsgálatoknál a két, megyeszékhelyet jelölő válaszadót a városiakhoz soroljuk.

A tutorálás területei

A válaszadók leginkább a továbbtanulási tervekkel, pályaválasztással támogatásával kapcsolatban várnak segítséget, majd az iskolai előmenetel következik.

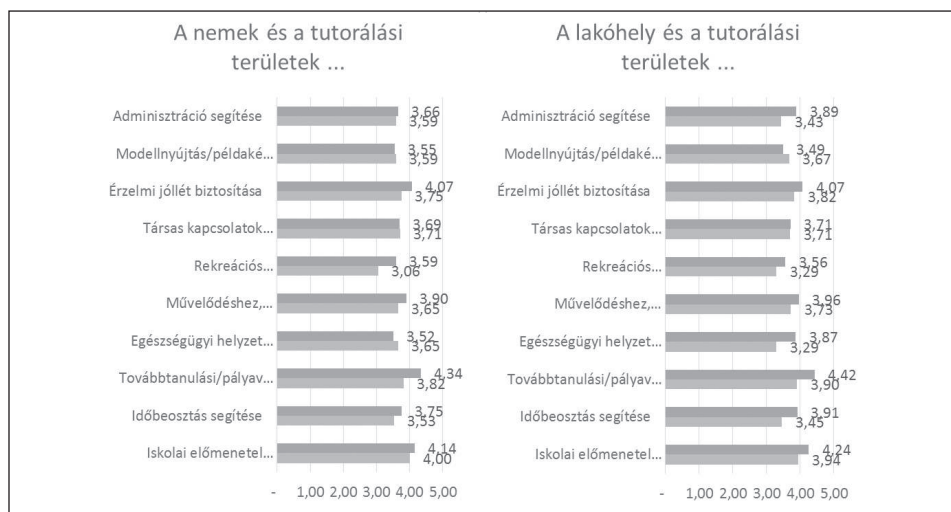
A második nagyobb csoportja a tutorálás lehetséges területeinek az érzelmi jóllét, művelődéshez való hozzáférés, társas kapcsolatok – melyek a középmezőnyben he-

lyezkednek el. A legkevésbé a modellnyújtás és a rekreáció területén várnak segítséget a diákok.

Azt vizsgálva, hogy mely elvárások járnak együtt, azaz ha valamelyik válaszadó az egyik területre magasabb értéket adott, akkor valamely másik terület mennyire valószínű, hogy fontos neki, több szempontból hasznos eredményeket kapunk. Egyik fontos „hozádék”, hogy ellenőrizhetjük a kérdőív kitöltésére fordított figyelmet, mivel a tartalmilag összetartozó kérdések jó esetben együttjárást mutatnak. Másrészt az egyes területek jobban körvonalazhatók, azaz jobban csoportosíthatók a tutorálás területei, később elvárásai. Mivel számos gyenge korrelációt (együttjárást) találtunk, csak az erősebbeket ($r \geq 0,6$) emeljük ki, egy-két esettől eltekintve nem jelöljük az együttjárás pontosabb értékét.)

Nem meglepő, hogy az iskolai előmenetel a pályaválasztás segítségével szoros kapcsolatban van ($R=0,721$). Hasonlóan szoros a kapcsolat az iskolai előmenetel és az időbeosztás segítése között – annak ellenére, hogy átlagaik távolabb esnek egymástól. A rekreáció nincs kapcsolatban az iskolai előmenetel vagy lemorzsolódás értékeivel.

A továbbtanulási tervek segítése szorosan kapcsolódik az egészségügyi helyzet javításával. A művelődéshez való hozzáférés a társas kapcsolatok kialakításának segítségével és az érzelmi jólét növelésével. Az érzelmi jóléthez a modellnyújtás, bár ez hajszálal elmarad az általunk kitűzött 0,6-es korrelációs együtthatótól.

Nemek szerint megvizsgálva lényeges eltéréseket tapasztalhatunk. Az esetek többségében a lányok számára fontosabbak a különböző tutorálással kapcsolatos területek. A továbbtanulási tervek ($\text{sig}=0,023$) és a rekreációs tevékenységek ($\text{sig}=0,003$) esetén ezek az eltérések szignifikánsak. Az érzelmi jólét és az időbeosztás átlagainál is jelentős eltéréseket regisztrálhatunk. Enyhe mértékben, de a fiúk számára fontosabbak modellnyújtás, a társas kapcsolatok kialakításának segítése, és az egészségügyi helyzet javítása.

Településtípus alapján hasonlóan a nemek szerinti eloszláshoz, lényeges eltolódás figyelhető meg a „városiak” irányába. A modellnyújtáson kívül mindegyik terület fontosabb a városiak számára – a különbség csak az eltérés mértékében mutatkozik meg. A

továbbtanulási tervek, iskolai előmenetel és az adminisztráció segítése, egészségügyi helyzet javítása mind nagyobb különbségeket produkált (ráadásul mind szignifikáns különbség). Kiemelendő, hogy a társas kapcsolatok kialakításának segítése azonos eredményt rít el a két csoportban.

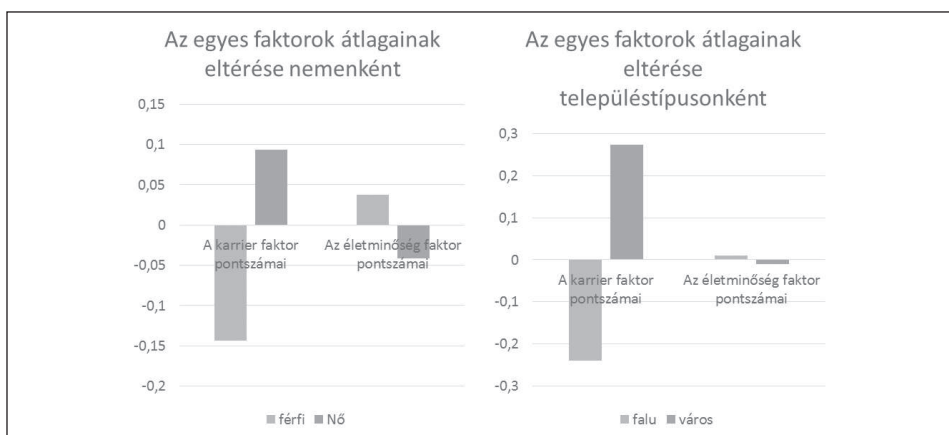
Mivel adataink alkalmasak adatredukciós eljárásra ($KMO=0,784$), megvizsgáltuk annak lehetőségét, hogy a különböző területeket az adatok alapján csoportosítsuk. A két és három faktoros modell közül a kétfaktoros mellett döntöttünk, mivel magyarázóképesége nem sokkal csökkent, másrészt a kapott faktorok jobban csoportosíthatók.

A kapott faktorok és az abban szereplő faktorsúlyok az alábbi táblázatban szerepelnek.

Rotated Factor Matrix ^a		
	Factor	
	1 Karrier	2 Életminőség
Iskolai előmenetel támogatása/lemorzsolódás megak.	,835	,179
Időbeosztás segítése	,608	,187
Továbbtanulási/pályaválasztási tervek segítése	,806	,227
Egészségügyi helyzet javítása	,620	,272
Művelődéshez, kultúrához való hozzáférés segítése	,473	,633
Rekreációs tevékenységek támogatása	,071	,541
Társas kapcsolatok kialakításának segítése	,182	,950
Érzelmi jóllét biztosítása	,496	,605
Modellnyújtás/példakép biztosítása	,403	,653
Adminisztráció segítése	,441	,477

A két faktor elnevezéseinél figyelembe vettük a legnagyobb faktorsúllyal rendelkező itemet és természetesen a többi változót is. A „karrier” faktorba az iskolai előmenetel, pályaválasztás, az időbeosztás segítése és nehezebben magyarázható módon, de az egészségügyi helyzet javítása került. Míg a másik faktor az „életminőség” elnevezést kapta. Művelődés, rekreáció, társas kapcsolatok kialakításának segítése, érzelmi jólét növelése, modellnyújtás - és itt is nehezebben magyarázható az adminisztráció segítése - szerepel.

Az egyes faktorok pontszámait vizsgálva kijelenthető, hogy összességében az életminőség faktor pontszámai magasabbak a karrier faktor pontjaitól. Azt is megvizsgáltuk, hogy van-e kapcsolat a két faktor között, de erre utaló adatot nem találtunk.

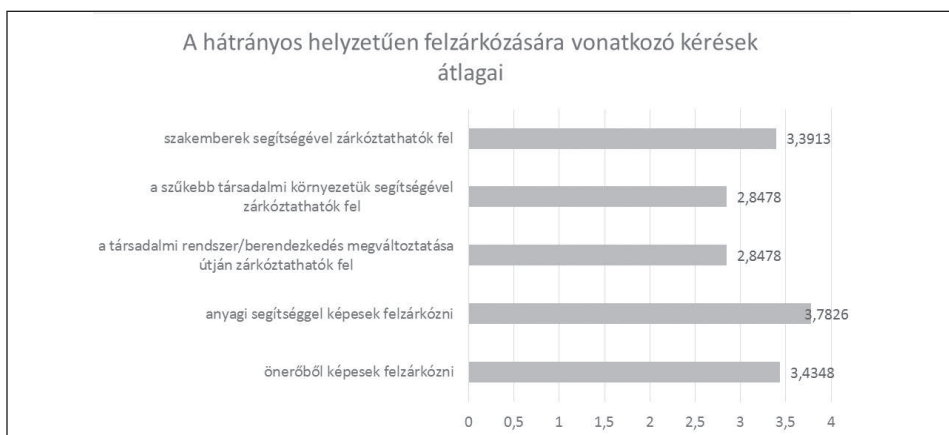

A lányoknak és a „városiaknak” a karrier lényegesen fontosabb, míg a fiúknak és a „falusiaknak” az életminőségben szereplő tételek, vagyis az azzal kapcsolatos tutorálási tevékenységek.

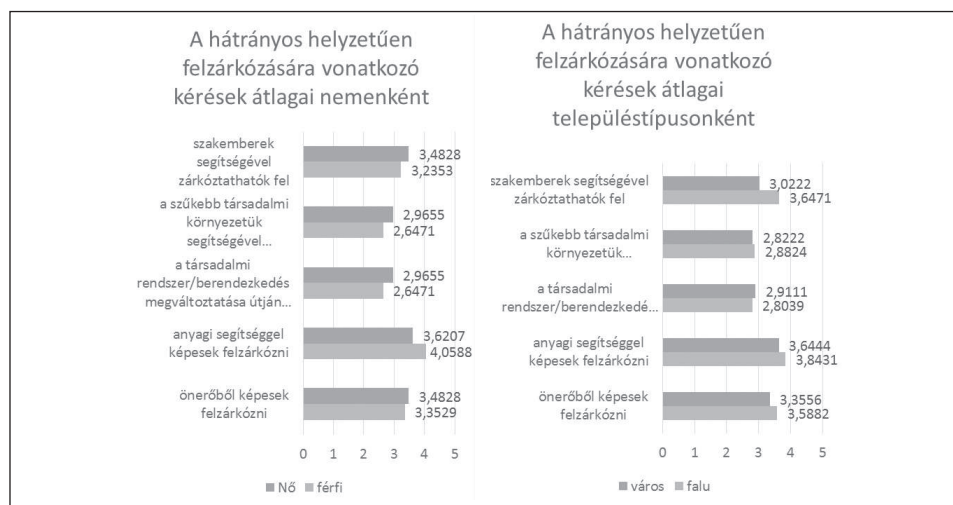
A kapott eredmények felvetették azt a gyanút, hogy mind a nemek, mind pedig a településtípus alapján megfigyelhető eltolódások nem annak köszönhetőek-e, hogy a nemek és a településtípus aránya mutat összefüggést. Korábban megvizsgáltuk a két változó kapcsolatát, és a két megyeszékhelyet bejelölő válaszadót a városiakhoz sorolva a tévkövetkeztetés veszélyét ebben az esetben kiküszöböltük.

Természetesen évfolyamonként is megvizsgáltuk az eltéréseket. A kitöltés körülményeit figyelembe véve jelentős eltolódás figyelhető meg a 12. évfolyamos diákok felé, mindössze 8 fő 13. évfolyamra járó diákot kérdeztünk le. Így messzemenő következtetéseket nem tudunk levonni a különbségekből. Az azonban megfigyelhető, hogy a 13. évfolyamos diákoknak az érzelmi jólét lényegesen fontosabb.

A hátrányos helyzetre vonatkozó ismeretek

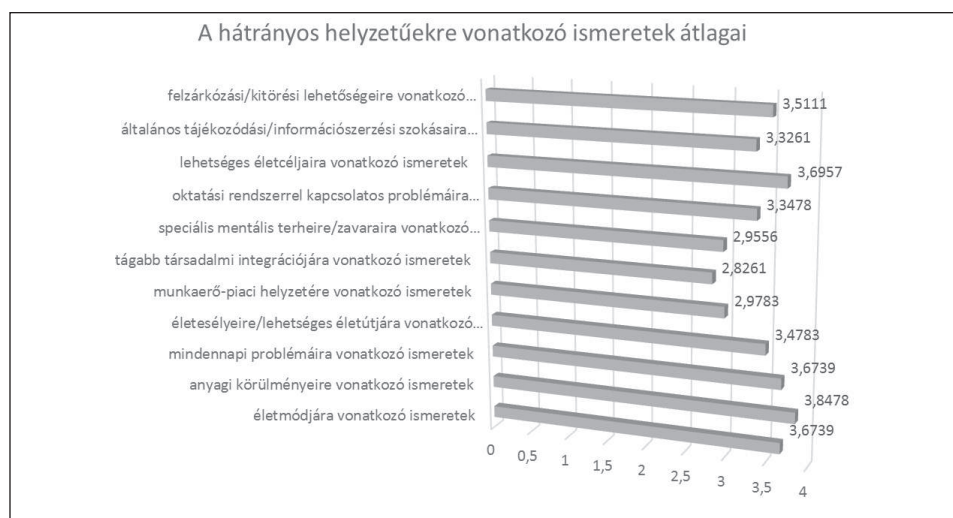

A hátrányos helyzetűek felzárkóztatásával kapcsolatban a legtöbb diák az anyagi lehetőségekben látja a kiutat, érdekes, hogy második helyen az „önerőből” kategória szerepelt. A szűkebb és tágabb társadalmi környezet, társadalmi berendezkedés lehetőségeit ítélik meg a legkevésbé sikeresnek.

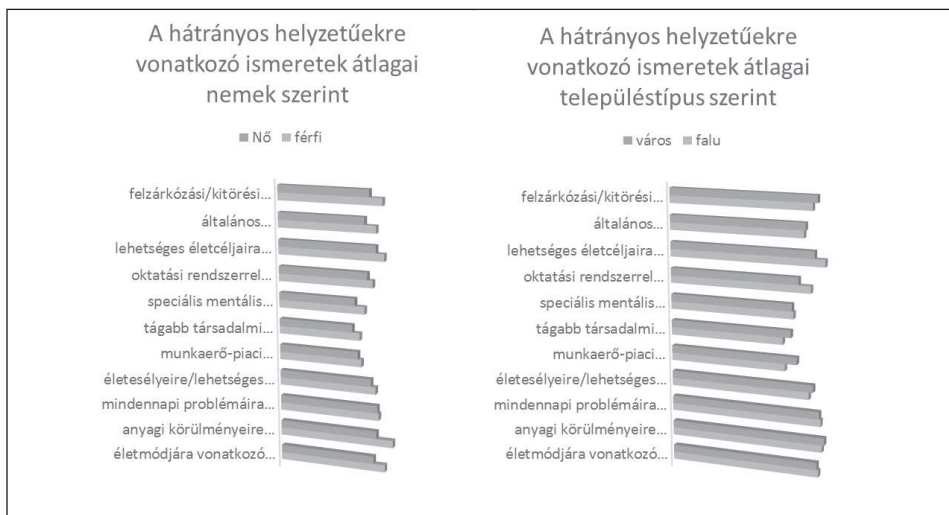

A nemenkénti eltéréseket vizsgálva megállapítható, hogy a lányok minden egyes lehetőséget magasabb pontokkal értékelték kivéve az anyagiakat, ebben a fiúk javára szignifikáns és a legnagyobb mértékű az eltérés ($\text{sig}=0,029$).

A településtípus szerinti eltérések vegyesebb képet mutatnak. A városiak a társadalmi berendezkedés megváltozásában nagyobb lehetőséget látnak, mint falusi társaik, igaz enyhe mértékben. A falun élők pedig a szakemberekben látnak nagyobb lehetőséget – ez az eltérés már szignifikáns ($\text{sig}=0,009$).

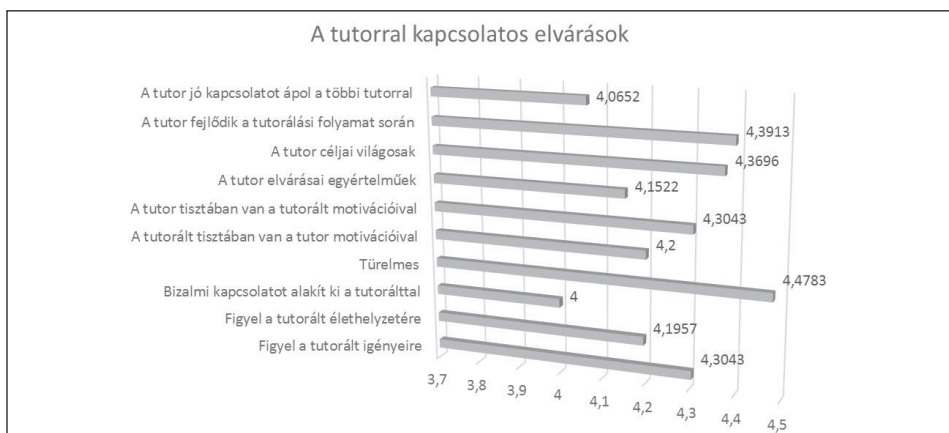
A hátrányos helyzettel kapcsolatos ismeretek közül az anyagi körülményekre, az életcélokra, az életmódra és a mindennapi problémákra vonatkozó tételek érték el 3,5 feletti átlagokat. A mentális terhekre, integrációra, munkaerő-piaci helyzetre vonatkozó kérdések pedig a középeztől lemaradó értékeket.

Úgy tűnik, hogyha ismeretekről van szó a fiúk magabiztosabbak, minden esetben magasabb átlagokat értek el. Az életmódra (sig=0,036), az anyagi körülményekre (sig=0,004) és a felzárkózásra (sig=0,013) vonatkozó eredmények eltérései szignifikánsak.

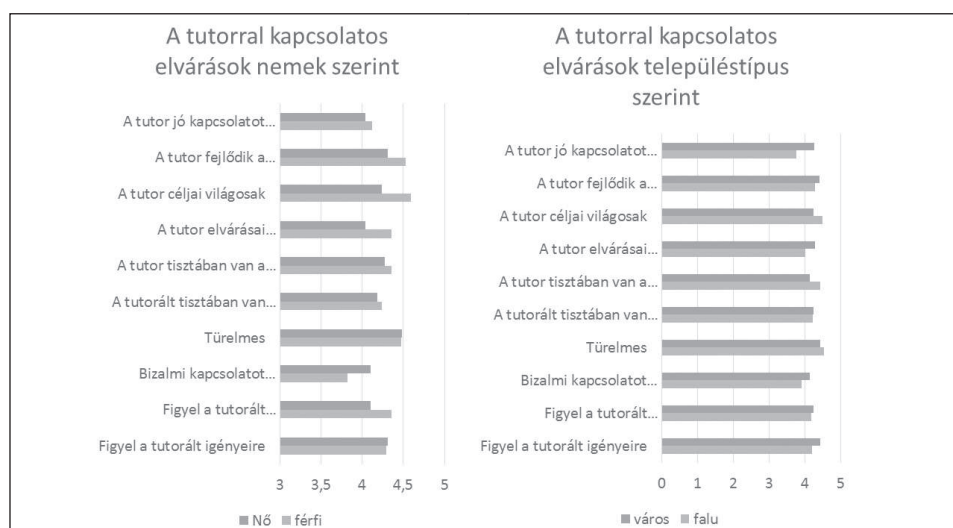
Településtípus alapján a falun lakók az életcélok ismerete, az oktatási rendszerrel kapcsolatos problémák ismerete esetén lényegesen magasabb átlagokat értek el. A városiak a munkaerő-piaci helyzet és a társadalmi integráció kérdésében érzik magukat tájékozottabbnak. Általában azonban a városiak érzik magukat tájékozottabbnak.

Tutorral szembeni elvárások

A ttorral szembeni elvárásokat vizsgáló kérdések minden esetben magasabb átlagot értek el. A legkevésbé fontos, hogy bizalmi kapcsolat alakuljon ki a két fél között – a korábbi, tutorálásra vonatkozó kérdés eredményeit ismerve feltételezhetjük, hogy a praktikum oldaláról közelítenek a válaszadók, kevésbé az érzelmi vetület felől. Ezzel magyarázhatjuk, hogy a tutor motivációinak, elvárásainak megismerése hasonlóan hátrébb szorult. A középmezőnyben helyezkednek el azok a kérdések, melyek a tutorált megismerésére vonatkoznak – ezek az átlagok némileg magasabbak/fontosabbak. A tutorált igényeinek és motivációinak tutor általi megismerése már fontosabb. A türelem és világos célok – ez a legfontosabb elvárás a tutor fejlődése mellett.

Azt megvizsgálva, hogy hány elvárás esetén tapasztalhatunk a korábbiakban látott erős együttjárást ($r=0,6$), jóval szegényesebb eredményekről számolhatunk be. A tutorált élethelyzetére és igényeire való figyelem esetén, és a „tutor céljai világosak” és a „tutorált tisztában van a tutor motivációjával” kérdések esetében találtunk ilyen összefüggést.

A ttorral szemben a fiúknak magasabb elvárásaik vannak. A kérdések nagyobb részénél az Ő átlagaik magasabbak, az eltérések pedig nagyobb mértékűek. A fontosabb elvárásoknál nagyobb eltéréseket tapasztalhatunk, a kevésbé fontosaknál kisebbeket. A célokra vonatkozó elvárás eltérése szignifikáns ($\text{sig}=0,022$) Könnyen magyarázható, hogy a lányoknál az érzelmi vetületet tükröző kérdések kaptak enyhén, de mégis magasabb átlagpontokat. A bizalmi kapcsolat, a türelem, és a tutorált igényeire való odafigyelés mind a lányok számára fontosabb.

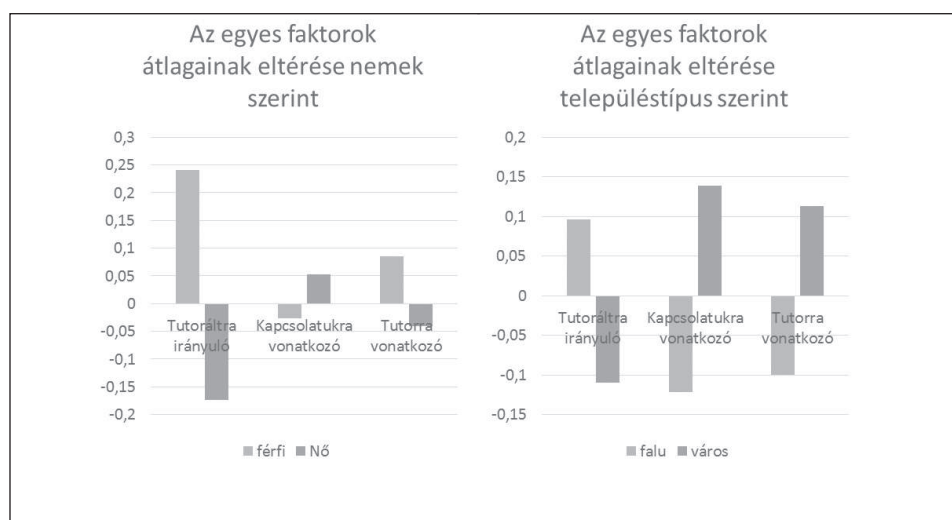
A településtípus esetén korábban látott eltolódások figyelhetők meg. A legtöbb esetben a városiaknak fontosabbak a különböző tulajdonságok. Az eddig különösebb érdekességet nem mutató „jó kapcsolatot ápol a többi tutorálttal” elvárás esetén tapasztalható a legnagyobb eltérés. A tutorált igényeire való odafigyelés és a bizalmi kapcsolat (ami a lányoknak fontosabb volt) szintén megemlítendő eltérést produkált. A falusiak számára a tutor világos céljai, motivációja és türelmessége a fontosabb. Ezekben pedig a fiúk számára voltak fontosabbak.

Természetesen ebben az esetben is elvégeztük az adatredukcióra vonatkozó eljárás vizsgálatát. Az erős korrelációk alacsony száma miatt nem meglepő, hogy az ebben a kérdésben szereplő adatok épp, hogy megfelelnek az eljárás követelményeinek (KMO=0,589, azaz gyenge). A két faktoros modell magyarázóereje ebben az esetben lényegesen gyengébb volt, így három faktort határoztunk meg.

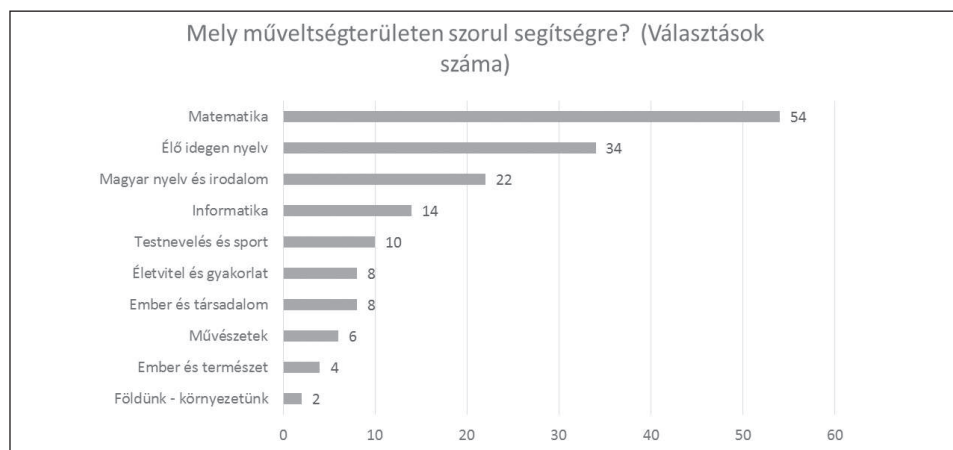
Rotated Component Matrix ^a			
	Component		
	Tutoráltra irányuló	Kapcsolatukra vonatkozó	Tutorra vonatkozó
Figyel a tutorált igényeire	,122	,084	,876
Figyel a tutorált élethelyzetére	,117	,101	,898
Bizalmi kapcsolatot alakít ki a tutorálttal	-,074	,606	,175
Türelmes	,235	,438	,278
A tutorált tisztában van a tutor motivációival	,705	,486	-,125
A tutor tisztában van a tutorált motivációival	,795	,121	,237
A tutor elvárásai egyértelműek	,736	-,160	,228
A tutor céljai világosak	,856	,098	,015
A tutor fejlődik a tutorálási folyamat során	,267	,766	-,028
A tutor jó kapcsolatot ápol a többi ttorral	-,030	,724	-,007

Az első faktor esetén a tutoráltra irányuló figyelmet tudjuk kiemelni. A második faktorbán a két személy közötti kapcsolat jellemzőit találhatjuk, míg a harmadik faktorbán a szűkebb értelemben a ttorral szembeni elvárások kerültek – noha néhol enyhe negatív előjelű a faktorsúly.

Ha sorrendet próbálunk felállítani, akkor a tutoráltra, vagyis annak igényeire vonatkozó tételek a legfontosabbak, majd a tutorra vonatkozók, végül a kettőjük kapcsolata következik. Itt sem találtunk adatot arra vonatkozóan, hogy a faktorok bármiféle kapcsolatban lennének egymással.

A tutorral szembeni elvárások és a tutorált igényei a fiúk számára fontosabbak, míg a kapcsolatuk minősége a lányokat érdekli inkább. A tutorált igényei a „falusiak” számára, míg a kapcsolat minősége és a tutorral szembeni elvárások a városi lakosok számára bír nagyobb jelentőséggel.

A tutorálás során a diákok különböző tárgyakból kaphatnak „korrepetálást”, felkészítést. Mivel többféle képzésben résztvevő diákokról van szó nem tantárgyakra, hanem műveltségterületekre kérdeztünk rá. Mivel több műveltségterületet is bejelölhettek a diákok az egyes gyakoriságok összege nem a válaszadók számát éri el, attól jóval magasabb. A legigényelt terület a matematika, toronymagasan, 54 diák szeretne ilyen jellegű segítséget. Az idegen nyelvekkel kapcsolatban 34-en nyilatkoztak úgy, hogy valamilyen segítséget szívesen fogadnának. Kissé lemaradva a magyar nyelv és irodalom következik. A legkevesbé problémás műveltségterületek a földünk-környezetünk, az ember és természet és a művészetek.

Nemenként vizsgálva a matematika esetén nem találtunk összefüggést, azaz a fiúk-lányok összmintában szereplő arányuknak megfelelően szerepelnek a matematikát igénylő és nem igénylő csoportban. Az idegen nyelvvel kapcsolatban enyhe eltolódás mutatkozik a lányok esetén azok felé, akik szeretnének ilyen foglalkozást. A magyar nyelv és irodalom műveltségterületen a fiúk inkább a lányok kevésbé szorulnak segítségre, bár az eltérés nem jelentős (2-3% az összmintához viszonyítva).

Az informatikával a lányok arányához képest fele annyian a fiúk pedig kétszer többen szeretnének foglalkozni, az eltérés ebben az esetben már szignifikáns ($\text{sig}=0,005$)

A testnevelés esetén fordított a helyzet a fiúk kevésbé, a lányok szívesebben mozgognának – bár az eltérés nem elég erős.

Összegzés

Összességében, meglepetésünkre úgy tűnik, hogy a tutor – tutorált kapcsolatában legkevesbé fontos, hogy bizalmi kapcsolat alakuljon ki a két fél között. Talán korosztályi eltérés, vagy a praktikumra való törekvés magyarázhatja ezt a jelenséget. Ezt erősíti,

hogy a tutor motivációinak, elvárásainak megismerése hasonlóan hátrébb szorult. A tutorált igényeinek és motivációinak tutor általi megismerése már fontosabb, továbbá a türelem és világos célok – ez a legfontosabb elvárás a tutor fejlődése mellett. Az is megállapítható, hogy a fiúk nagyobb elvárásokkal fordulnak a tutor felé. Természetesen a faktorokba rendezett szempontok esetén is ez a tendencia bontakozik ki. Elsősorban a tutor, vagyis annak igényei a fontosak, a kettőjük, azaz a tutor – tutorált kapcsolatára vonatkozó jellemzők a legkevésbé – nemenkénti eltérésben ez a lányokra kevésbé jellemző, településtípus alapján pedig a városiakra. A különböző műveltségterületek közül a matematika és idegen nyelvi foglalkozásokra mutatkozik a legnagyobb igény. A legkevésbé problémás műveltségterületek a földünk-környezetünk, az ember és természet és a művészetek.

Kőszegi Dóra

Az Integrom program, mint társadalmi felelősségvállalás

Manapság nap mint nap olyan tartalmú híreket hallhatunk, melyben környezetünk segítségért kiált. A globális felmelegedés, az ökolábnyomok, az emberek romló egészségügyi állapota, egyes fajok kihalása, avagy embertársaink viselkedése az erősödő rasszizmus, fajgyűlölet. Úgy gondolom, hogy a felsorolt aktuális események kimenetelét, nem csupán személy szerint alakíthatjuk, hanem vállalati-intézményi szinten is figyelembe kell venniük a szereplőknek.

2017-re már Magyarországon sem ismeretlen a CSR azaz, Corporate Social Responsibility fogalma, a Társadalmi Felelősségvállalás. Felismerték a benne rejlő igazán jótékony cselekedetek mellett a népszerűségét, melyhez ezen keresztül juthatnak. Úgy gondolom, hogy ma már az emberek gondolkodó része többet vár el egy tehetős, nagybefolyással bíró cégtől, minthogy pusztán reklámokon keresztül fokozza a sikerét. Ezzel egyszerre válhatnak az emberek szemében szimpatikussá, tudatossá, elkötelezetté a téma iránt, és a PR lévén ismertségüket, híruket is pozitívan növelhetik. Napjainkban egyre több vállalat aktívan szerepet vállal ebben a nemcsa feladatban, mely különböző formákban lehetséges pl.: adománygyűjtés a rászorulóknak, oktatás elősegítése, hátrányos helyzetűek támogatása, környezetünk megóvása. Véleményem szerint minél kreatívabb formában tudnak megnyilvánulni a cégek, annál sikeresebbek és trendibbek lesznek a fogyasztók, a társadalom számára. Fontosnak tartom ezt a témát, mert úgy gondolom, hogy a vállalatoknak a kötelező működésen, a profit szerzésen, és a törvények betartásán kívül, szerepet és felelősséget is kell vállalniuk a környezetükért, a társadalomért. Kérdés, hogy ez a tevékenység hogyan hat a fogyasztókra, milyen hatásokat kelt a társadalomban, elvárás-e velük szemben, vagy csupán népszerűség növelés? Kiknek kell társadalmilag felelősen viselkedni, hogy tehetik ezt meg? Céлом, hogy egy konkrét példán keresztül, válaszokat kaphassak a felmerülő kérdésekre.

Dolgozatomban konkrét tapasztalataimon keresztül szeretném elemezni a Boston Consulting Group által létrehozott Integrom – Nagyvállalati munkalehetőség romáknak elnevezésű, CSR tevékenységet. Szeretném, ha a kedves olvasó betekintést nyerhetne a CSR elméleti részébe, a BCG vállalati tevékenységébe, és az Integrom program működésébe. Válaszokat szeretnék kapni a fent említett kérdésekre, mely a véleményemet igazolja, vagy cáfolja.

Konklúzió

Véleményem szerint a társadalmi felelősségvállalásnak több nyertes szereplője is van. A vállalatok népszerűsége, hírnévre tehetnek szert a jó cselekedetekkel. Sok vállalat a környezettudatos szemléletével próbál meg fenntarthatóságra törekedni, ezzel növelve az imázsát. Ehhez hasonlóan egy ilyen életképes program is hozzájárul a fenntarthatósághoz a gazdasági és társadalmi viszonylatokban. A CSR megfelelő kommunikációjával még nagyobb hírnévre és jó megítélésre tehetnek szert a vállalatok, amennyiben külső és belső csatornákon is fogyaszthatóan képesek promotálni magukat. Véleményem szerint a partnervállalatok egyes sajtómegjelenésekből hírnevet gyűjtenek. Jó színben tűnnek fel, amikor például arról jelenik meg egy cikk, hogy egy hátrányos helyzetű roma fiatal sikereket ért el a cégükben. Úgy gondolom, hogy ez a program a résztvevőkön keresztül kerül főként előtérbe, így reklámozva a fenntartóit segítőit. A kommunikáció nagyrészt belső viszonylatokban mutatkozik, mely pedig vállalati kultúrán belül nyilvánul meg. Mind az Erste Bank, mind pedig a Raiffeisen Bank és még a Telekom is tudhat a soraiban sikeres résztvevőket. Ez egy jó indok lehet számukra a médiában való megjelenésre. A megváltozott munkaképességűekhez hasonlóan fontos egy vállalati megítélésben, hogy minél szélesebb körből legyenek résztvevői. Ennek a programnak a sikeressége további elismert vállalatokat ösztönözhet a csatlakozásra. Meglátásom szerint a jövőben sokkal több tehetséges fiatal tudja kiteljesíteni szakmabéli vágyait. A környezet, melyben tevékenykedik, pozitívan ítélni lehet őt meg, vagy tágabb viszonylatokban kelthet jó visszhangot. A jótékony tevékenységek melyekre a vállalat erőforrásokat fordít, növelik a gazdasági eredményeinket. Úgy gondolom az Integrom pontosan egy olyan a társadalmi felelősségvállaláson túlmutató tevékenység, mely elősegíti a gazdaság fellendülését. A roma fiatalok körében még erőteljesebben mutatkozik ez a probléma, az Integrom program munkához segítheti őket. Közös érdek, hogy minél több ember tudjon aktívan munkát vállalni, társadalmilag hasznos tevékenységet végezni. A leírtak alapján elmondhatjuk, hogy a program megtudja szólítani a problémás réteget, és érdemi segítséget tud felajánlani számukra. A képzés bizonyítottan igazolja, hogy egyes roma fiatalok is képesek helytállni a munkaerőpiacon. A hátrányos helyzetükből adódó nehézségeket igyekszik kiküszöbölni a képzés.

Személyes tapasztalatból mondhatom, hogy a program olyan eseményekhez segített hozzá, melyeket önmagamtól nem, vagy nehézségek árán érhettem volna csak el. Több hozzám hasonló fiatal jut ezáltal olyan kulcsokhoz, melyek meghatározzák az életét, értékes munkát tud végezni.

2017-ben Magyarországon egyre elterjedtebb a CSR tevékenységek folytatása, a környezet és a vállalatok közös igényeinek megfelelően. A multinacionális vállalatoknál szinte már evidens, hogy megfelelő szakmai menedzselés mellett, esetleg a civil szervezetekkel összefogva végeznek társadalmilag hasznos programokat. A jó gyakorlatoknak köszönhetően egyre többen csatlakoznak egy-egy megmozduláshoz, nagy bizalommal fordulnak a CSR felé.

Fontos lenne, hogy közös összefogással nagy megmozdulásokat tudjunk véghez vinni. A társadalmi problémákra a választ együttes erővel kell keresnünk. A vállalatok adta erőforrások, a civil szervezetek szakmai tudása, az emberek együttműködése, valamint az állami, törvényei keretek megléte, sikerhez vezethet.

Bízom benne, hogy a társadalom közös összefogásával több, az Integromhoz hasonló kezdeményezés születhet meg.

Laboda Lilla

Középiskolások romológiai ismeretei egy kérdőíves vizsgálat tükrében

Bevezető

Jelen kutatás azzal a célkitűzéssel jött létre, hogy választ kapjak néhány cigánysággal kapcsolatos kérésemre. Romológusként pedig szakdolgozatom témájának választottam. Cigány, roma származásomból adódóan több alkalommal kellett az előítéletekkel megküzdenem, így szerettem volna felmérni, hogy ezek az előítéletek milyen mértékűek és milyen okkal jöttek létre. Kutatásom által terveztem, hogy olyan információkat szerzek, amelyek válaszul szolgálnak ezekre a kérdéseimre. Diplomamunkámban¹ a kutatás leírása mellett, megoldásnak a civil szervezetek munkáját láttam. Kiválasztottam két olyan szervezetet, amelyek tevékenységei számomra példaértékűek és úgy gondolom munkásságuk hasznos a társadalom minden tagjának. A Khetanipe a Romák Összefogásáért Egyesület és az UCCU Roma Informális Oktatási Alapítvány foglalkozik a cigányok, romák segítésével, mindeközben a többségi társadalom érzékenyítésével is. Bemutattam munkásságukat és azokat a programjaikat, amelyek hozzájárulnak a romológiai ismeretek megszerzéséhez, a cigány, roma identitás erősítéséhez és az érzékenyítéséhez.

A kutatás célja

Kutatásom célja volt, hogy megvizsgáljam, milyen romológiai ismeretekkel rendelkeznek a középiskola 9-10. osztályos tanulói Pécs városában. Úgy gondolom, hogy kutatási eredményeimmel bebizonyítom, hogy szükség van alapvető ismeretek megszerzésére az iskolás évek alatt a cigányokkal, romákkal kapcsolatban. Megfelelő tudás hiányában csak sztereotip ismeretekkel rendelkeznek, amely majd hozzájárul a negatív kép kialakításához. Kutatásom hipotézise, hogy a középiskolás tanulók tudása hiányos a cigány, roma népeességről és ez a sztereotipizálás alapja lehet.

Szakkollégiumi hallgatói írás

- 1 Szakdolgozatomban fontosnak tartottam, hogy a szakirodalmi háttér és a kutatási előzmények áttekintése során tematikus csomópontok köré rendezzem a szakdolgozat tárgya szempontjából releváns témaköröket. Így a diplomamunkámban röviden tárgyalom a sztereotípiák és előítéletek fogalmát, kibővítve a kutatási eredményekkel. Ismertetem azon tankönyvkutatások eredményeit, melyek a cigányok, romák tankönyvbeli reprezentációjával foglalkoznak. Foglalkozom a cigány, roma nemzetiségi oktatással, mely a köznevelés egy speciális területe, és kötelező elemként jelen van benne a népismeret oktatása. Továbbá foglalkozom a multikulturális/interkulturális neveléssel és az inklúzió fogalmával, végül bemutatom a civil szervezetek szerepét a közoktatási intézményekben.

A kutatás módszerei és helyszínei

Kutatásom módszerének kérdőíves adatfelvételt választottam. A kérdőívben 14 kérdés van, 12 zárt és 2 kifejtendő, hosszabb választ igénylő kérdés.

A kérdőíves kutatást két középiskolában végeztem, mind a kettőben a 9. és 10. évfolyam humán vagy általános tagozatán. Választásom indoklása, hogy a humán osztályban emelt óraszámú tanulóknak magyar irodalmat és történelmet, így nagyobb esély van arra, hogy a cigányokról, romákról hallanak. Az általános tagozatot pedig azért, mert az adott iskolákban ez volt az egyetlen, ami nem nyelvi, természettudományi vagy reál tantárgyakra épít. Mind a két intézményben a 4 évfolyamos gimnáziumban végeztem a kutatást.

A kutatás lebonyolítása

A kvantitatív kutatást a fentebb említett két középiskolában és 4 osztályban kérdeztem le. A kérdőívezést megelőzően szülői nyilatkozatot kellett kiosztanom, mivel a kérdezett diákok 18 éven aluliak voltak. A szülők és gyermekeik önkéntesen beleegyeztek a kitöltésbe. A kérdőívek lekérdezése probléma nélkül, zökkenőmentesen történt. Az iskolák együttműködőek voltak, a válaszadók többsége pedig segítőkész. A kérdőív az anonimitás feltételeit biztosította. A kapott válaszokat kérdőívenként külön-külön, és összehasonlítva is megvizsgáltam, majd kiértékeltem. Összesen 105 db kérdőív került kiosztásra és kitöltésre.

A kutatás eredményei

A kérdőív 1. és 2. kérdése demográfiai szempontból felhasználható. Az első a nemek arányának megoszlására kérdez rá. A kérdőívet 67 lány (64%) és 38 fiú (36%) töltötte ki.

A második kérdés a kitöltő nemzetiségéről ad információt. Jelen kérdésnél megjelenik a cigány, roma nemzetiség is. Ez a szempont lényeges lehet, mert a későbbi kérdéseket befolyásolhatja az adott kitöltő származása. A 105 főből összesen 6 (5,7%) olyan kitöltő van, aki cigánynak, romának vallotta magát.

A 3-10. kérdésem a középiskolások cigányokra, romákra vonatkozó tudásáról ad képet. Harmadik kérdésem a cigányok, romák feltételezett őshazájára kérdez rá. A válaszlehetőségek olyan opciók, amelyeket gyakran tévesen tudnak az emberek. Erre a kérdésre a válaszadók közül 68-an (67 %) helyesen válaszolt. A megoszlást az 1. számú ábra mutatja be

1. ábra

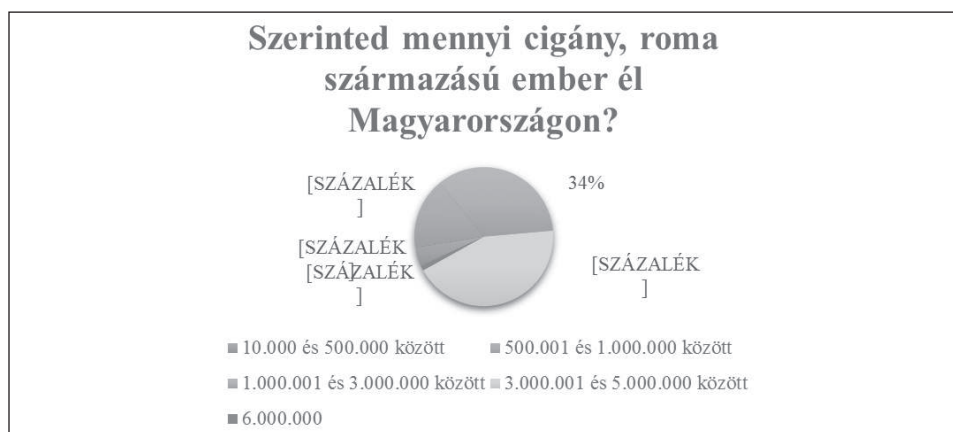
Negyedik kérdésem a hagyományos, régi cigány, roma mesterségekre vonatkozik. A válaszadók olyan mesterségeket soroltak fel, melyek ugyan hagyományos és régi foglalkozások, de nem kifejezetten tradicionális cigány, roma mesterségek. A legtöbbször megjelölt mesterségek a „*kőműves, lakatos, kovács, kereskedő és zenész*”. A cigány, roma mesterségek elsősorban két tevékenységi körhöz kapcsolódnak. A fémművesség különböző változatai (kovácsmunkák), illetve a szórakoztatás különböző formái (muzsikálás). (vö: Havas, 2000) Tehát a középiskolások egy része, helyesen válaszolt, de csak egy-egy alkalommal lelhető fel tradicionális mesterség, mint például a „*teknővájó, lókupec vagy a kosárfonó*”. Havas Gábor hivatkozott tanulmányában leírja, hogy az oláh cigányok a csoportfoglalkozásra utaló elnevezésekkel – *lovara* (lókupec), *colara* (szőnyegkereskedő), *khelderasa* (üstfoltozó) különböztették meg magukat egymástól. Famunkákra pedig elsősorban a beás cigányok specializálódtak. (Havas, 2000) Már a negyedik kérdésben fellelhető a sztereotípiák használata. Több alkalommal volt leírva a lopás és a munkanélküliség, mint mesterség. Valamint nagybetűvel írva a vezetéknevek alapján próbálták a mesterségeket beazonosítani, ilyen volt az „*Orsós, Lakatos, Kovács*”.

Az ötödik kérdésnél a cigány, roma zászlót láthatták a diákok. A kérdés, hogy a képet látva mit gondolnak, mit ábrázolhat. Leggyakrabban a válasz: címer, zászló, kerék volt. Összesen 49-en írták valamilyen formában („*cigány zászló, romaság zászlaja, roma nemzetiségi zászló*”), hogy a cigányok, romák zászlója.

Hatodikként arra kérdeztem rá, hogy szerintük mennyi cigány, roma származású ember él Magyarországon. A kérdés után megjelenik, hogy Magyarország lakossága körülbelül 10 millió fő, hogy ahhoz arányosan tudjanak válaszolni a kérdésre. A válaszadók közül mindössze 4-en írtak 500.000 fő alatti választ (5%), 15-en írtak 500.001 és 1.000.000 közötti számot (17%), 31-en írtak 1.000.001 és 3.000.000 fő közötti számot (34%), 39-en 3.000.001 és 5.000.000 fő közötti számot (43%) és 1 fő 6 milliót (1%). Az arányokat a 2. ábra mutatja be. A Központi Statisztikai Hivatal 2011-es népszámlálásán 315 583 fő vallotta magát cigány, roma nemzetiséghez tartozónak. (KSH 2011. nép-

számlálás) Ám a kutatók számukat jóval többre becsülik. Pásztor 2013-as becslése szerint 657 600 cigány, roma származású ember él Magyarországon. De, hogy mi alapján becsüli meg valaki, hogy ki a cigány, roma? Azt sokféle módon teheti, akár a külső jegek, nyelv, kultúra, nevek, életmód, származás szerint. (Cserti, 2015) Ebből megfigyelhető, hogy a középiskolások sokkal nagyobb lélekszámmra teszik a cigányokat, romákat, mint a tényleges számuk.

2. ábra

Az ötödik pontban a magyarországi cigányok, romák csoportjaira kérdeztem rá. A kérdésre 71-en (79%) válaszoltak és ebből 19-en (21%) írták a helyes választ (3 csoport). A 3. ábra mutatja be a csoportok megjelölésének megoszlását. A kérdés második fele arra kérte a kitöltőt, hogy a megadott vonalra sorolja is fel őket. A vonalra 34-en (43%) írták a beást, 41-en (51%) az oláh cigányt vagy kolompárt és mindösszesen 5-en (6%) a romungrórt. A csoportokat kevesen tudták helyesen leírni: „*ruminglo, rumungló, bejás, kalompár*”. Ez abból következtethető, hogy a diákok a szájhagyomány útján tudnak csak a cigány, roma csoportokról. Több alkalommal vezetékneveket soroltak fel, mint például „*Kalányos, Bogdán, Orsós*”. A kérdéssel kapcsolatban elutasítással is találkoztam „*nem tudom, nem is érdekel*”. Volt, aki nem is értettette a kérdést és volt, aki a kérdésre kijelentéssel válaszolt „*nem tudtam, hogy több csoportjuk is van*”. Úgy vélem utóbbi idézet jól reprezentálja a diákok tudását a cigány, roma csoportokról.

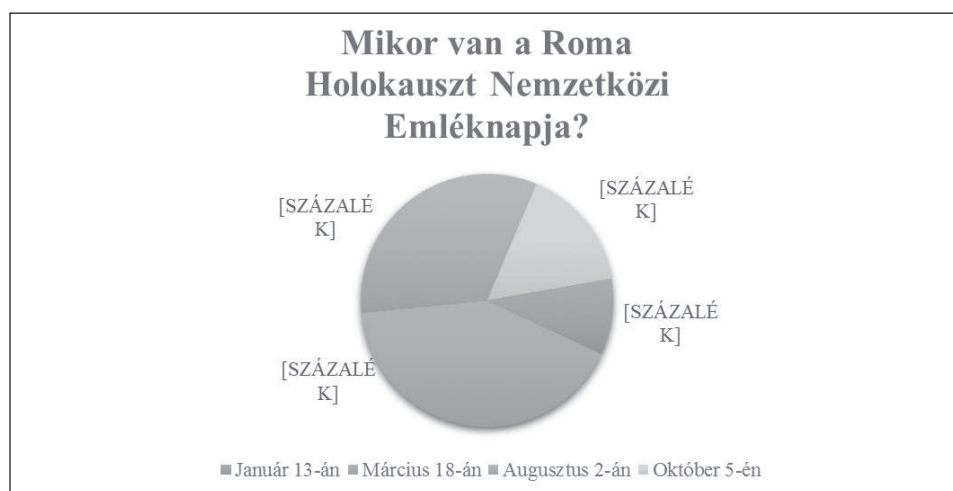
3. ábra

Nyolcadik kérdésem hivatott kimutatni, hogy a diákok milyen cigány, roma származású híres embereket ismernek. 79-en (75%) azt állították, hogy ismernek ilyen embert és 26-an (25%) nem ismernek, vagy nem válaszoltak a kérdésre. A felsorolásban csak olyan személyek neveivel találkoztam, akik a közmédiából ismert énekesek, zenészek, műsorvezetők. A legtöbb alkalommal megemlített nevek a „Győzike, Gáspár Laci, Kis Grófó, Nótár Mary, Oláh Gergő, Majka, Bódi Gusztí”. A diákok nem ismerik azokat a cigány, roma festőművészeket, költőket, zenészeket, akik fontos helyet foglalnak el a történelemben, zenében, irodalomban és a képzőművészetben is, mint például Czinka Panna, Dankó Pista, Bari Károly, Rigó Jancsi, Lakatos Menyhért vagy Péli Tamás és Szentandrassy István.

A 9. és 10. kérdésem a Roma Holokauszt témakörét járja körül. Kilencedik kérdés-ként arra kérdeztem rá, hogy „Mikor van a Roma Holokauszt Nemzetközi Emléknapja?”. A válaszadók közül 34-en (41%) a megadott válaszlehetőségek közül a március 18-at jelölték meg az emléknapnak és csak a második helyen (34 fő, 33%) szerepelt a helyes válasz, az augusztus 2-a.² A válaszok százalékos arányait szemlélteti a 4. diagram.

4. ábra

A tizedik kérdés egy nyitott kérdés volt, ahol a válaszadók tudása érdekelt, azon belül az, hogy mennyi és milyen jellegű ismeretekkel rendelkeznek a roma holokausztról. 16 darab (15%) olyan kérdőívet kaptam vissza, ami üres volt és 65 darab (62%) olyat, amire a kitöltő azt a választ adta, hogy semmit nem tud a roma holokausztról. (A kérdés fel-tételét azért is gondoltam fontosnak, mert az általános iskolai történelem kerettanterv is említi a kérdéskör tárgyalását.) Összesen 24 (23%) olyan kérdőív volt, amire a kérdés-

² „Az auschwitz-birkenai cigányláger 17 hónapig működött. A 23 000 idezsúfolt emberből 20 078 meghalt, a többieket más táborokba szállították. 1944. augusztus 3-án a rendszerint zajos cigányrészleg végleg elcsendesedett: 2 897 nőt, gyermeket és férfit küldtek gázkamrába egyetlen éjszaka alatt, és az auschwitz-birkenai lágerban nem maradt egyetlen cigány sem.” (Fraser, 1996, p. 240) Ezen az éjszakán történtek miatt lett a cigányok, romák Nemzetközi Emléknapja augusztus 2-a.

sel kapcsolatban válaszoltak. A megemlített válaszok között is főként pár szóval vagy 1 mondatral reagáltak. Ilyenek volt például: „Úgy ahogy a romákat, őket is tömegesen irtották”, „Megölik a romákat”. Elenyésző számban volt olyan, aki bővebben írt a témában, „Elég keveset. A zsidó holokauszt alapján arra tudok következtetni, hogy ezt a nemzetiséget is megölték, elkülönítették, gettókba zárták, deportálták. Azt hiszem, ez az esemény is a Hitleri Holokauszt idején történt.” Az előítélet ennél a kérdésnél is megmutatkozott: „Ha nem irtottak volna ki sokat, akkor ma még több lenne. Szóval nem ártott.” A kerettanterv előírja, hogy 7-8. osztályban tanulniuk kellett volna a II. Világháború témakörnél a „roma/cigány népiirtás” fogalmáról. (Kerettanterv) Ám a kérdőív eredményei azt mutatják, hogy az érintett diákok keveset, vagy egyáltalán semmit nem tanultak ebben a témakörben.

11. és 12. kérdésem az előítéletekre kérdez rá. Ezzel a két kérdéssel szerettem volna felmérni, hogy milyen mértékben előítéletesek a középiskolások.

A tizenegyedik kérdés szintén nyitott kérdés volt. Itt a válaszadók gondolataira és véleményére voltam kíváncsi. Kérdésem az volt, hogy „Mi jut eszedbe arról, hogy cigány?” A cigány fogalma definíciószerűen jár együtt negatív értékítéletekkel, mint például deviáns viselkedési formák és normaszegő magatartást. (Erős & Mászáros, 2001) Így ennél a kérdésnél érkeztek a legsokszínűbb és egyben legnegatívabb válaszok is. Kisebb számban érkeztek olyan válaszok ahol a zenét, táncot, barna bőrszínt, családcentrikus-ságot említették meg és nagyobb számban, ahol a lopást és a bűnözést. Sok esetben a diák negatív sztereotípiákat és deviáns viselkedéseket sorolt a csoportról, de utolsó mondatként megemlítette, „de azért vannak kivételek”. Volt, akiben változó érzelmeket keltett: „Számomra ez egy kétes eset. Egy felől egy olyan ember jut eszembe, hogy (a cigányok többségére értve) műveletlen, nem illedelmesen viselkedő személy. Másik felől pedig vannak olyan cigányok is akik műveltek, illedelmes, jó emberek (a legjobb barátnőm is az) és sokszor szembesül a magyarok rasszizmusával, de egyben büszke is arra, hogy ő cigány.” Több helyen a diákok leírják, hogy a cigányokat, romákat elítélik és ítélkeznek felettük. Ám még több kérdőívben írnak a középiskolás diákok előítéletes sorokat. „Hátrányos helyzetű, rejtett munkaerő. Természetesen minden tiszteletem azoké, akik elérték valamit a mellettük álló zsebében kívül, de a környezetemben nem ismerek ilyent, amit pedig látok, az nem tetszik. Szóval, nem sok jó.” Ebből is jól látszik, hogy a diák saját tapasztalataira épít és a tudás hiányában könnyebben kialakultak az előítéletek. Egy következő idézet: „Az adófizetőkön élösködő, 100 gyerekes túl szaporodott, putri negyedeken élő „embereket”, akik lopnak, csálnak, hazudnak, gyilkolnak 200 forintért, amit aztán persze drogra költenek. Majd bedrogozva viccelődnek hogyan erőszakolták meg aztán raboltak ki szerencsétlen magyart (vagy más nemzetiségűt).” Feltételezésem szerint, a diák a közmédia által szülte információból építkezik, és csak a sztereotípiákat ismeri. Egy másik diák gondolata pedig, hogy „félelmet kelt benne”. Ezt is a médiának és a negatív beszédeknek tulajdonítom. Egy harmadik középiskolás véleménye a cigányokkal, romákkal szemben pedig annyira előítéletes, hogy csak annyit írt: „utálom őket”.

A 12. egy Bogardus-féle társadalmi távolság mérő skála. A kérdéssel arra szerettem volna választ kapni, hogy mennyire engednének közel magukhoz a diákok egy cigány, roma fiataalt. A Ligeti György (2006) által használt kérdéssort tettem fel, ami „Mennyire tudnád elfogadni, hogy egy cigány, roma fiatal... 1, abba az iskolába járjon, ahova te jársz? 2, az osztálytársad legyen? 3, a padtársad legyen?”. Ahogy a diákokhoz egyre közelebb

kerülne egy cigány, roma fiatal, annál távolságtartóbbak lennének vele szemben. A legnagyobb távolságnál, az iskolatársnál mindösszesen 9-et zavarva és 65 válaszadót nem zavarva, ha cigány, roma származású ember járna abba az iskolába, ahova ő jár (9 – zavarva (9%), 10 - kicsit zavarva (10%), 16 - nem tudom (15%), 65 - nem zavarva (62%), 4 - örülnék neki (4%)). Az osztálytársi viszonynál már nőtt azok száma, akiket zavarva és csökkent, akiket nem zavarva a cigány, roma osztálytárs (14 – zavarva (14%), 18 - kicsit zavarva (17%), 21 - nem tudom (20%), 48 - nem zavarva (47%), 2 - örülnék neki (2%)). A legközelebbi, padtársi viszonynál pedig 29-re nőtt azok száma, akiket zavarva, ha mellette egy cigány, roma ülne és ismét csökken 41-re azok száma, akiket nem zavarva (29 – zavarva (28%), 19 - kicsit zavarva (18%), 13 - nem tudom (13%), 41 - nem zavarva (39%), 2 - örülnék neki (2%)). Mindez bizonyítja, hogy a diákok távolságtartóak a cigányokkal, romákkal szemben és tartanak a minél közelebbi kontaktus kialakításától. Azon diákok, akik örülnének neki, mindegyike cigány, roma származásúnak vallotta magát. A diákok válaszait az 5. diagram szemlélteti.

5. ábra

A 13. és 14. kérdésem arra kérdezett rá, hogy mennyi szándék van bennük a cigányokról, romákról tanulni és ha tanulnának, akkor mi érdekelné őket. Ezt a két kérdést Forray R. Katalin és Hegedűs T. András: Tanulói attitűdök az etnikai kérdésekkel kapcsolatban című kutatásából (2003) emeltem ki.

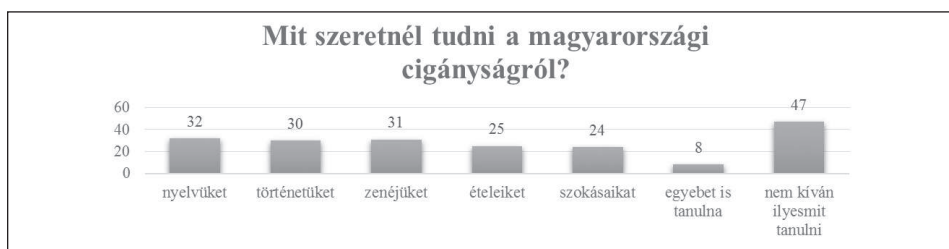
Tizenharmadik kérdésem, hogy „Melyik magyarországi népcsoportokról szeretnél többet tudni?”. A 6. ábra szemlélteti a válaszokat. Az első három helyen a görög, a magyar és a horvát nemzetiség, kilencediken pedig a cigány, roma nemzetiség szerepel.

6. ábra

Utolsó kérdésem, hogy „Mit szeretnél tudni a magyarországi cigányságról?”. A válaszadók tanulni kívánt témái, nagyjából megegyeznek; 45%-uk jelölte be valamelyik megadott területet. 8-an (7%) tanulnának mást is a cigányokról, romákról, mint amik fel vannak sorolva és 47-en (48%) nem kívánnak ilyesmi tanulni. Az elutasítás oka több tényező is lehet, akár az iskolai túlterheltség vagy a cigányokkal, romákkal szembeni előítélet, esetleg érdektelenség. A 7. ábra mutatja be a válaszok arányát.

7. ábra

A kérdőív kiértékelése során sok olyan válasszal találkoztam, ami azt mutatta, hogy a középiskolások nem tudnak pontos információkat a cigányokról, romákról. A sztereotípiákból, sokszor negatív tapasztalatokból és hallott anyagokból gyűjtik információikat és ezek megmutatkoznak válaszaikban és gondolkodásukban.

Összegzés

Vizsgálatom egyik célja az volt, hogy ismereteket szerezzek a középiskolások cigányokkal, romákkal kapcsolatos tudásáról és képet kapjak gondolataikkal és előítéleteikkel kapcsolatban.

Kutatásomból kiderült, hogy a hipotézisem beigazolódott. A vizsgált középiskolás diákoknak nincs tudása a cigányokról, romákról. Némi ismeretük van, amiket a mindennapokban hallanak és látnak, de ez csak egy szelete annak, amit kellene és fontos lenne tudniuk. Szükség van az alapvető ismeretek megszerzésére az iskolás évek alatt, mivel megfelelő ismeretek hiányában csak sztereotip ismeretekkel rendelkeznek majd, mely hozzájárul a negatív kép kialakításához. A középiskolások nagy részében lenne hajlandóság a cigányokról, romákról tanulni, de a közoktatás rendszere még nem alkalmas, hogy kötelezően bevezesse és oktassa ezt. Nem rendelkezünk olyan tankönyvekkel, amelyekből a tanárok meg tudnák tanulni és tovább tudnák adni azt a tudást, ami szükséges és helytálló a cigányokkal, romákkal kapcsolatban.

Amíg viszont nincs a tanároknak sem lehetősége ezt pótolni, addig a civil szervezetek programjaikkal tudják a hiányosságot helyettesíteni. Ilyen szervezetek pl. a Khetanipe a Romák Összefogásáért Egyesület és az UCCU Roma Informális Oktatási Alapítvány. A civil személyek, civil aktivisták munkája fontos, hogy a diákok elfogadóbbak és toleránsabbak legyenek a cigány, roma társaikkal. Ezért a közoktatásban, akár már az általános iskola első osztályában hasznos, hogy beszéljenek a cigányokról, romákról és halljanak, lássanak egy olyan példát is, ami nem a sztereotípiákat súlykolja.

Mindezek mellett nagy hangsúlyt kell fektetni azon tankönyvek pótlására, amelyek tartalmaznak romológia ismereteket is.

Tapasztalataim nyomán újabb és nagyobb mintán kellene elkészíteni az adatfelvételt, hogy még jobban rálátást kapjunk a középiskolások gondolkodásáról és tudásáról.

Felhasznált szakirodalom

Cserti Csapó Tibor: A cigány csoportok helyzete a modern társadalomban – szociológiai megközelítések és azok problematikája. In: Orsós Anna (szerk.): A romológia alapjai, PTE BTK Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlisslocki Henrik Szakkollégium, Pécs, 2015., 79-116.

Erős Ferenc - Mészáros Ágnes: Pszichológiai szempontok és problémák a magyarországi cigányság helyzetére vonatkozó kutatásokban. In: Kolvalcsik Katalin (szerk.): Tanulmányok a cigányság társadalmi helyzete és kultúrája köréből, IFA-OM-ELTE, Iskolafejlesztési Alapítvány Kuratóriumának elnöke, Budapest, 2001., 235-254.

Forray R. Katalin - Hegedűs T. András: Cigányok, iskola, oktatáspolitikai. Oktatáskutató Intézet – Új Mandátum, Budapest, 2003.

Fraser, Sir Angus: A cigányok. Osiris Kiadó, Budapest, 1996.

Havas Gábor: Hagyományos mesterségek. In: Kemény István (szerk.): A magyarországi romák, Útmutató, Győr, 2000. 85-90.

Ligeti György: Sztereotípiák és előítéletek. In: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich György (szerk.): Társadalmi riport 2006. TÁRKI, Budapest, 2006. 373–389.

Statisztikák

Központi Statisztikai Hivatal, 2011. évi népszámlálás Országos adatok (KSH 2011. népszámlálás), https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_orosz_2011.pdf [2017.03.20.]

Jogszabályok

51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet – a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről (Kerettanterv) https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a1200051.emm [2017.03.22.]

Szabó Henriett

Alkalmazott antropológiai szemléletű közösségfejlesztés a Lippai Balázs Roma Szakkollégiumban

Írásomban a kortárs alkalmazott antropológia egyik fontos részterületével, a közösségfejlesztés antropológiai szemléletével és gyakorlati megvalósításával foglalkozom.¹ Az alkalmazott antropológia a tudományterület részeként a 19. század utolsó harmadától az 1930-as évekig megszerveződött szubdiszciplináris státuszú tudásterület.² A tudásterület alapvető eszméje, hogy a terepmunka tapasztalatok elemzésére épülő antropológiai tudás olyan gyakorlati ismeretek tárháza, amelyek közvetlenül visszacsatolhatóak annak a lokális közösségnek a fejlesztésébe vagy működési anomáliáinak azonosítását követően a funkcionális korrekció megvalósításába, amely a tudományterületi kutatás színterét képezi.

Kutatásom tárgya és egyben helyszíne – terepe – egy egyetemi szakkollégium, a Lippai Balázs Roma Szakkollégium és közössége. A közösségfejlesztés antropológiai szemléletet követő gyakorlatának komoly tudománytörténeti múltja van. A kutatás és annak eredményeként létrehozott és működtetett modell az elméleti és tudománytörténeti előzmények figyelembevételével valósult meg.³ A tanulmány során az együttmű-

Szakkollégiumi hallgatói írás

- 1 A roma szakkollégiumi együttműködő önkéntes közösség koncepcióját bemutató jelen tanulmány a 'Mentori munka az együttműködő önkéntes közösség kialakításában és az öntevékenység jelentősége a roma szakkollégium működtetésében' címmel megjelent elemzés átdolgozott és kibővített változata. (Bálint Péter, Kocsis Péter Csaba (szerk.): Kis Mentori Kézikönyv. Didakt Kft., Debrecen, 2015. 82-101.) Tanulmányomban a kutatási eredmények mellett a roma szakkollégiumi közösségszervezés elméleti aspektusait helyezem a középpontba, valamint a kialakított modell más, a roma szakkollégiumi közösséghez hasonlatos „terepen” is adaptálható elemeit hangsúlyozom.
- 2 Biczó Gábor: Az alkalmazott antropológia és a gyakorlati értékű tudás: a történeti előzmények, a kritikai fordulat és az etikai önreflexió társadalomfilozófiai háttere. In: Tabula 2014. 15. http://epa.oszk.hu/03100/03125/00027/pdf/EPA03125_tabula_2014_2_01.pdf
- 3 A közösségfejlesztés kérdése a múlt század húszas éveiben, az amerikai indián rezervátumok témájával kapcsolatban nyert széleskörű elismerést. 1934-ben – amikor John Collier (1884-1968), hivatását tekintve szociológus és jogvédő vezette az indiánok ügyét szövetségi szinten irányító *Bureau of Indian Affairs* kormányzati hivatalát – Amerikában elfogadták az *Indian Reorganisation Act* névvel összefoglalt törvénycsomagot. (Biella 2001-2002: 505-60.) Az új törvények a mai napig meghatározó módon alakítják az indián közösségek életét. Az 1930-as években az alapvető jogok megadása, a rezervátumok természeti erőforrásai feletti rendelkezési jog elismerése és más kedvező intézkedések utat nyitottak az antropológiai szemléletű közösségfejlesztésnek. Főként azért, mert, amint az kiderült, az indiánok egyedül, külső tá-

ködő önkéntes közösségek alkalmazott antropológiai szemléletű elemzését és a fejlesztés vonatkozó szempontrendszerének vizsgálatát a roma szakkollégium esetének a példáján keresztül mutatom be. Álláspontom szerint az alkalmazott antropológiai megközelítés az olyan lokális ad hoc közösségek fejlesztésében, mint a roma szakkollégiumok, hatékony eszköz lehet. Célom, hogy bizonyítsam az alkalmazott antropológiai megközelítés létjogosultságát, egyrészt mint a közösségfejlesztéshez szükséges hiteles ismeretek forrását, másfelől mint az együttműködő önkéntes közösség megszerveződését megalapozó belső csoportviszonyok értelmezésének az eszközét. Munkám során szorosan támaszkodtam McClenaghan elméleti megközelítésére, mely szerint a közösségfejlesztés olyan társadalmi tanulási folyamat, amelynek alapja a tagok közös tudásában reprezentált társadalmi tőke hasznosulása. (McClenaghan 2000: 566.) A közös tudás hasznosulásának a közösség fejlődéseként elgondolt folyamata az ön-megsegítés lehetőségének a felismerésére apellál. (Cochrane (1969) 6.) Mindezek szerint, ha egy csoport tagjai felismerik azt a potenciált, amelyet egyéni szempontból a kohézió jelenthet és ezt cselekedeteik révén egyfajta közös tudásként úgy juttatják érvényre, hogy ezzel magának a közösségnek a fenntartásához is hozzájárulnak, akkor az együttműködés tartós és stabil szerveződések alapozhat meg. A következőkben azt szeretném bemutatni, hogy az alkalmazott antropológiai megközelítés miként tette lehetővé egy szakkollégium tagságának az esetében a közösségpotenciál elemzését és a közösség kibontakozását az adott intézményi és személyi keretfeltételek között.

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karán működik 2012 óta. A 2015–2017-es időszak között a szakkollégium igazgatójaként és mentoraként foglalkoztam a hallgatói közösséggel. Ezzel párhuzamosan módszeres kutatásokba kezdtem, amelyek alapján világossá vált, hogy a karon tanuló hallgatók tanulmányi sikerei, intézményi beilleszkedésük és később szakmai érvényesülésük a szakkollégiumi környezetben szerzett tapasztalatoktól elválaszthatatlan. Felismerésem arra ösztönzött, hogy a szakkollégiumi hallgatósággal, közösségükkel tudatosan és az antropológiai ismeretek gyakorlati alkalmazására törekedve foglalkozzam. Ez azt jelenti, hogy szerepemet egyfajta elkötelezett, közhasznú antropológiaként (*public engaged anthropology*) határoztam meg, ami részben az adminisztratív vezetői helyzetből következő lehetőségek kiaknázását jelentette, másrészt szakmai-antropológiai tudásom alkalmazására épült. (vö. Lajos 2016: 23–24.) A szakkollégium intézményét egyfajta terepként definiálva igyekeztem a klasszikus módszerek, a megfigyelés és az interjútechnika segítségével megalapozott kooperatív kutatást végezni, vagyis az érintetteket bevonni a közös gondolkodásba és a döntéshozatali folyamatba. (Lajos 2017: 152.)

Feltételeztem, hogy az együttműködő önkéntes közösségek alkalmazott antropológiai fejlesztésében akkor lehetünk sikeresek, ha a választott csoportot alkotó tagok személyiségét jellemző tulajdonságokkal és az ebben tükröződő kulturális meghatározottságoknak a részleteivel tisztában vagyunk.⁴ (Manners 1961: 271–272) Tapasztalataim, valamint az eddig végzett közösségszervező munkám tükrében a tagok személyiségének eseti szintű, tehát az individuum viszonyait részletesen feltáró elemzése mindig

mogatás nélkül a lehetőségekkel gyakorlatilag semmit nem tudtak kezdeni. Ekkortól terjedt el, hogy az indiánok ügyeinek intézésébe és a közösségek fejlesztésébe tömegesen vontak be antropológus végzettségű szakembereket.

4 Az antropológus a lokális kisközösségek fejlesztésében játszott lehetőségeivel kapcsolatban lásd Manners, Robert A. hivatkozott cikkét.

hasznos kiindulópontnak minősült. Hipotézisem szerint a halmozottan hátrányos helyzetű közösségből a felsőoktatásba érkező roma származású hallgatók beilleszkedésének elősegítésében az intézményi szabályok és normák sikeres elsajátításában a hasonló adottságú – esetünkben hátrányos helyzetű, többségében roma származású és főbb ismérveit tekintve hasonló lokális szociokulturális kisközösségekből érkező – hallgatókkal közösen szervezett együttműködő önkéntes közösség hatékony támogató eszköz lehet. A nevezett közösség alkalmas színtér arra, hogy az egyéni tulajdonságok fejlesztésén keresztül a közösség fenntartásához tartozó funkciókat ellátva az egyén sikeres pályát fusson be a felsőoktatási tanulmányi ideje alatt.

Hosszú távú terepmunkára alapozott elemzést követően állíthatom, hogy a modell gyakorlati értékű, az individuuum fejlesztése e módszer segítségével hatékonyan és célorientáltan valósul meg. A terepkutatás során elsősorban megfigyelési módszerekre és mélyinterjúkra támaszkodtam. A módszeres kutatásokat 2015 őszén kezdtem meg és 2017-ig végeztem.

Együttműködő önkéntes közösség

A modern közösségiség, tehát az önszerveződő tevékenységek által létrejövő közösségérzés és közösségélmény minden egyén számára egy ön maga által választott lehetőség, mely hozzásegítheti őt a modern társadalomban való boldoguláshoz és eligazodáshoz. Közösség-pszichológiai értelemben az együttműködő önkéntes közösség céljaként rögzíthető, hogy tagjait a megélt közösségtapasztalatok segítségével úgy támogassa egyéni boldogulásukban, hogy ezen elv mentén megalapozott cselekvéstdöntéseik egyúttal a közösségük továbbfejlődéséhez történő hozzájárulásként is meghatározhatóak legyenek. (vö. Levine 2005: 12-15.)

A közösség fogalmának definiálásában, amint az általánosan elfogadott, nincs konszenzus. (Phillips-Pittman (2009: 3.) Megközelítésemben Vercseg Ilona általános meghatározására támaszkodom, aki szerint a közösség egy olyan erős értéktartalommal bíró kifejezés, mely „kifejezhet embercsoportot...; minőséget (közösségi, közösségihányos...); nem individuális, hanem közösségi érdek – egyéni érdek, sőt egyenesen közösségi társadalom, stb.; lokalitást; közös alkotást; érzést, szándékot, a valahova tartozás (közösséget érzek veled) vagy éppen az elszakadás szándékát; képességet az együttműködésre (közösségi ember); gazdálkodási formát; azonos eszmék, célok, azonos értékrend vállalását; egy , az elbürokratizálódott tömegtársadalommal szembeni életmódot; etnikai és kulturális értékekhez tartozást; nemzeti – állami – politikai együvé tartozást.” (Varga – Vercseg 1998: 25)

A hosszabban idézett meghatározás nem csak azt teszi világossá, hogy mi a közösség feltétele, de azt is megmagyarázza, hogy az együttműködő önkéntes közösség kialakulásához a tagok közötti kooperáció eredményeként milyen feltételeket kell létrehozni. Jól érthető, hogy a kortárs közösségfejlesztés alapfogalma értékközpontú kategória, amely jelentése önmagában is összetett.

A kortárs közösségfejlesztés alapelveihez tartozik a részvétel és a bevonódás.⁵

5 Természetesen jelen tanulmány a hatalmas szakirodalommal rendelkező téma kifejtését nem teszi lehetővé. A Replika című folyóirat 2016-ban megjelent 100. száma a részvételiség, a

Vercseg Ilona a részvétel alatt a közösségfejlesztés azon célját érti, mely szerint a valahová tartozás érzését segítjük elő, a közösségi-társadalmi beágyazottságot, és az esély megteremtését, hogy az egyén javítson saját életminőségén (Vercseg 2005: 23). A részvétel az egyén és a közösség szintjén is tetten érhető. A részvétel az egyén szintjén az önirányítás és a saját értékrend szerinti felelősségvállalás alapján választott cselekvésre utal. A közösség szintjén „a részvétel már az egymás és a közösség ismeretét és azon belüli kapcsolatait jelenti. Az egymás iránti bizalmat, a kölcsönös támogatást és szolidaritást, a közös normákat és a viszonyosságot.” (Vercseg 2005:23) Vercseg nyomán jól érthető, hogy ott ahol a közösség hiányával szembesülünk, elsődleges cél, hogy a potenciális közösség tagjai között a fenti értékelvű viszonyrendszer kölcsönösségi alapon kibontakoztatható legyen. Ez a valódi közösség létrejöttének elemi előfeltétele.

A modern közösségfejlesztésben az önkéntesség azt jelenti, hogy a fejlesztő célja nem „kívülről” megfogalmazott közösségek bevezetése, hanem a „tagok” rávezetése saját lehetőségeik és képességeik tükrében a „közös” cél megfogalmazására, elfogadására és megvalósítására. Kutatásomban a roma szakkollégiumi közösség koncepcióját az együttműködő önkéntes közösség elméletére alapoztam.⁶

A közösségfejlesztés terepe

A Debreceni Egyetem az Észak-Alföldi régió legnagyobb oktatási centruma. Az egyetem stratégiai célja, hogy vonzáskörzetében előmozdítsa a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok felsőoktatási intézményekbe történő bejutását.⁷ E cél egyik legfontosabb eszköze az olyan specifikus intézmények támogatása és működtetése, melyek célközönsége pontosan ebből az érintett körből kerül ki. Ide sorolhatjuk a szakkollégiumokat⁸, roma szakkollégiumokat.⁹

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium¹⁰ 2012 januárjában alakult azzal az alapvető céllal, hogy hozzájáruljon ahhoz, hogy a cigány/roma fiatalok és a cigány kultúra iránt érdeklődő hallgatók aktív társadalmi szereplővé váljanak, és akik ily módon közéleti feladatok ellátására is képesek lesznek.¹¹

megfigyelői perspektívák és a laikusság témájának szentelt írásai a kérdéssel foglalkozó hazai szerzők kutatásaiból közöl válogatást.

6 Az együttműködés fogalmát Joanne Rappaport nyomán a kutató és a kutatásban érintett szereplők közötti legszélesebb értelemben vett konzultációs gyakorlatnak, kooperációs tevékenységnek tekintem, amely alapján megfogalmazott tudás (következtetések) megalapozza az érintettek közös érdekeinek cselekvéstdöntéseikben történő érvényesítését. (vö. Rappaport 2008: 1-3.)

7 Vö. Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési Terve 2016-2020.

8 A szakkollégium fogalmát lásd a 26/2013. (II.5.) Kormányrendelet megfogalmazásába

9 A roma szakkollégium fogalmát lásd a 26/2013. (II.5.) Kormányrendelet 22. §-a szerint.

10 A későbbiekben Szakkollégium.

11 vö. Lippai Balázs Roma Szakkollégium preambuluma, 2012.

Hallgatói háttér – sajátos tulajdonságok, melyek a Tesz-Vesz Koli modell megalkotásának alapelvét jelentik

Általánosnak mondható tapasztalat, hogy roma hallgatók többsége, bekerülve egy közösségbe, hajlamos az adott intézményt személyes „családjaként” említeni és kezelni. Természetesen a közösségfejlesztő munka során a szakkollégiummal kapcsolatban táplált bizalom fontos alapbeállítódás. De maradjunk ennél a hasonlatnál: a Szakkollégium a megszokott otthoni környezetből kiszakadó roma hallgatók számára olyan, mint egy „család”. Esetünkben, a Szakkollégium a hallgatók szemszögéből családként funkcionál, ami azt jelenti, hogy számukra a közösség értékhorizont színtér, hozzávetőlegesen az „otthon” hagyományos viszonyait képviseli és testesíti meg.

A hallgatók által számtalanszor hangsúlyozott közösségi elköteleződés metaforikus formájának valódi jelentőségét jól tükrözi Ranschburg Jenő álláspontja, aki szerint az értékközvetítés a családon belül a legmeghatározóbb. Így a „család” tagjai olyan egység részét képezik, akik hatnak egymásra, és akik viselkedése hatással van, mintául szolgálhat társaik számára (Ranschburg 2006: 13–32).

Kérdés, hogy mit tehet egy intézmény – amelyet az oda tartozó hallgatók okkal hajlamosak a maguk mögött hagyott család valamiféle pótlakaként kezelni, - azért, hogy tagjait támogassa és átsegítse személyes korlátain.

A Szakkollégium hallgatóinak döntő többsége a felsőoktatásban került először olyan közösségbe, ami otthoni viszonyaikhoz képest alapvetően eltérő kulturális szabályok, elvárások és kötelezettségek szerint épül fel. A többnyire elszigetelt lakókörnyezetből érkező diákok számára a közeg idegen, eddigi kulturális tapasztalataik tájékozódásukat nem segítik.¹² (Schütz 1984: 405–413) A Roma Szakkollégiumoknak és a hasonló az integrációs folyamatban szerepet vállaló kezdeményezéseknek fontos feladata a többségi társadalom intézményeiben való tájékozódási képesség kialakítása, az alapvető „hiányosságok, a lemaradás” pótlása. De hogyan?

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium szervezett hallgatói közösség, amelynek tagjai igen különböző helyi társadalmakból érkeztek. A közösségi működés elsődleges feltétele a csoport, ami formálisan azzal jön létre, hogy a hallgató a felvételi folyamat eredményeként szakkollégiumi hallgatói jogviszonyra tesz szert. A csoport közösséggé fejlesztésének módszertanilag járható útja, ahogy azt Kurt Lewin megfogalmazta, ha az egyént megszokott közegéből kiszakítjuk és olyan helyzetet teremtünk számára, ahol a társaival kialakuló kapcsolatok lehetővé teszik a csoportdinamika érvényesülését, megalapozva ezzel az „igazi” csoporttá fejlődést (László-Vincze 2006: 141–159). A csoportdinamika érvényesülési feltételeinek biztosítása többnyire elégséges módszertani eszköz, amennyiben a tagok megfelelő motivációval rendelkeznek, akkor hatékony és szinte spontán viselkedésváltozás érhető el. A Lippai Balázs Roma Szakkollégium Tesz-Vesz Koli elnevezésű, az együttműködő önkéntességre épülő és azt fejlesztő kezdeményezése – formálisan működő belső intézménye – a lewini csoportdinamika elveit követve épült ki, pontosabban került megszervezésre.

¹² A jelenség általános leírását mutatta be Alfred Schütz klasszikus művege, az 1941-ben keletkezett *Az idegen*.

Tesz-Vesz Koli: az alkalmazott antropológiai szemléletű közösségfejlesztés terepe

A Tesz-Vesz Koli a Lippai Balázs Roma Szakkollégium speciális intézménye, az együttműködő önkéntes közösség egy lehetséges gyakorlati példája, amelyet a hallgatók sikeres integrációjának és felzárkózásuk támogatása érdekében hoztunk létre. A Tesz-Vesz Koli tevékenységei alkalmat kínálnak a hallgatóknak a megélt közösségélmény közös teljesítményként történő megvalósítására. Az intézmény alapelve, hogy olyan „műhelyként” funkcionál, ami a hallgatók egyéni igényeire, képességeire, sajátosságaira és érdeklődési területére alapozva, és mindezeket a szakkollégium céljaival összehangolva az együttműködő önkéntes közösség eszméjére építi. A Tesz-Vesz Koli a Szakkollégium sikeres működésében alapvető szerepet játszó közösségi tevékenységek színtere.

Tesz-Vesz Koli rendszere

A szervezet felépítésének első lépéseként a különböző szakokról és tagozatokról, valamint a rendkívül különböző szociokulturális környezetből érkező hallgatói potenciál vizsgálatát,¹³ majd az adottságok értelmezését kellett végrehajtani. Egyetlen közös pont a szakkollégiumi tagság, mely eredetileg egy ad hoc csoportot – hallgatók a jogviszonyukból következő formális sokaságát – jelentett.

Az együttműködő közösségek szerveződési elveit meghatározó alapértékek jegyében és kutatási eredményeim tükrében úgy ítélt meg, hogy a közösségi tagság tényét összekapcsolhatjuk a közösségért érzett felelősségérzet elvárásként történő tudatosításával: a közösség tagja értse és mérlegelje, hogy tevékenysége alapvető hozzájárulás a közösség létezéséhez, szerepe nem helyettesíthető és nem cserélhető.

Amikor egy hallgató megérti, hogy személyes önkéntes tevékenysége hozzájárulás annak a közösségnek, jelen esetben a Roma Szakkollégiumnak a létezéséhez, amely egyéni önmegvalósításának legfőbb színtere, a felsőoktatási tanulmányai sikerének záloga, akkor motiválható, hogy az egyéni érdek és a közösségi cél képzetait összekapcsolja. A Tesz-Vesz Koli funkciója túlmutat az egyetemi keretek között megvalósítható önkéntes munkára épülő közösség egyedi esetén. A hallgatók az itt tapasztaltakat a munka világában, a „való életben” egyaránt hasznosítani tudják majd.

Tesz-Vesz Koli struktúrája

A Tesz-Vesz Koli modell struktúrája egy plurális rendszer. Az irányítás megszervezése a szakkollégium igazgató feladata, ami elsősorban koordináló szerepet jelent.

Az intézmény felépítésének és megszervezésének első lépése a résztvevő tagok megismerése. A hátránykompenzációra épülő elképzelés alapelvei azt a célt szolgálják,

¹³ A szociokulturális környezet heterogenitását jelzi, hogy a szakkollégium integrált környezetként működik, ahol az oláh cigány, a romungró és a többségi társadalom tagjai együtt alkotnak együttműködő közösséget. Emellett a tagjaink között családból, nevelőszülőktől, illetve gyermekotthonból érkező hallgatók is a közösség tagjai. Szakkollégista hallgatóink jellemzően az észak-kelet magyarországi régióból érkeznek: kisebb-nagyobb városokból (pl. Nagykálló, Mátészalka, Ibrány) és községekről (pl. Kállósemyén, Hodász, Girincs) egyaránt.

hogy megismerve a közösség jellemzőit, annak megszervezésében és fejlesztésében valódi segítséget jelentsen. Ennek megfelelően az alábbi szempontok figyelembe vételével került a modell kidolgozásra.

Az érdeklődési kör, a személyes jellemzők megismerése után 2015 őszétől a hallgatók a „médiaműhely” és a „szervezőiroda” két nagy műhelyébe tömörülve végzik önkéntes munkájukat.

Érdekesség, hogy nem a hallgatókra bíztuk az intézmény „üzemeltetését”. Ennek oka, hogy a Tesz-Vesz Koli fő funkcióját képező kooperációs készségek és ezzel összhangban a személyiség fejlesztése tapasztalataink szerint gyakran követel „külső” mediációt, olyan beavatkozást, amit a hallgatók nem tudnak megvalósítani.

Fontos szervező szempont az egyenlőség elve, a szakkollégiumi hallgatók különböző műhelyekben és csoportban dolgoznak, státuszuk a csoporton belül azonos, tisztségekhez vagy pozícióhoz köthető alá-fölrendeltségi viszony nincs. Az egyenrangú felek alapelve lehetővé teszi a párban vagy teamekben végzett munkát, ami egyúttal indirekt formája a fejlesztésnek. Fontos módszertani szempontként érvényesítjük az arányos és fokozatos munkaterhelés gyakorlatát. Eerre két okból is szükség van. Egyrészt a szakkollégiumi hallgatók felsőoktatási alapszakjai többnyire olyan megterhelést jelentenek, ami gyakran eredményez aktív időhiányt. Ugyancsak fontos szempont, hogy megvizsgálva a hallgatók erősségeit és gyengeségeit koordinálhatóvá válik, hogy annyi és olyan minőségű feladatot vállaljanak, ami sikerrel kecsegtet. Pedagógiai szempontból lényeges, hogy az önkéntes hallgatói tevékenység inkább könnyed szabadidős elfoglaltság legyen, semmint komoly erőfeszítést követelő kihívás. A fokozatosság elve lényegében alkalmazkodás a roma származású hallgatók speciális helyzetéhez és az ebből következő lehetőségekhez.

A fokozatosság mellett ugyancsak fontos pedagógiai elemként érvényesítjük a Tesz-Vesz Koli tevékenységrendszerének összehangolásakor a „játékosságot”. A játszva dolgozást lélektani eszközként a hallgatók számára ismeretlen és idegen helyzetekkel történő szembesülésből eredő feszültség oldására jól kiaknázhadjuk. Ezt azért fontos, hogy a hallgatók megtapasztalják, létezik élvezetes munkavégzés. A munkakultúra és a munkához való viszony finom, de következetes hangolása az együttműködő önkéntes közösség egyik legfontosabb eredménye. Fontos tudatosítani, hogy a munka lehet élmény, amennyiben a személyes elköteleződés, az alkotástapasztalatból eredő sikerélmény és a közvetlen környezet erre irányuló megerősítő visszajelzése kifejezésre jut, tudatosodik.

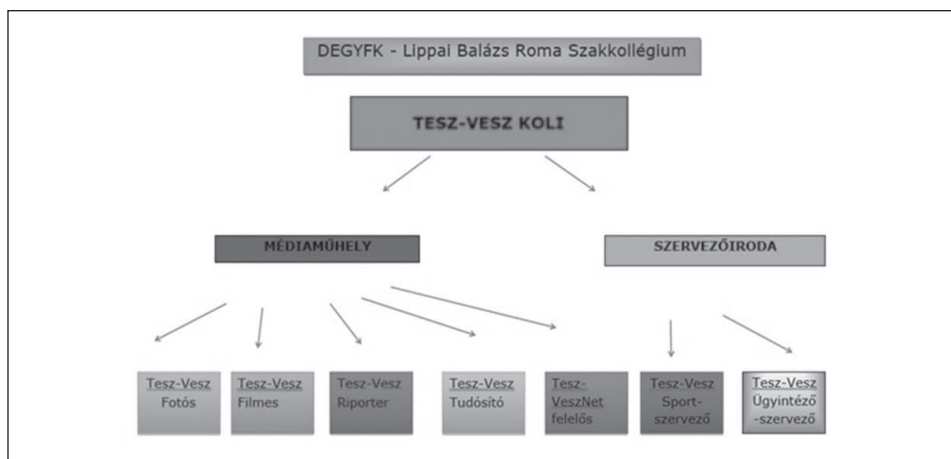
Tesz-Vesz Koli műhelyei, almoduljai

A Koli műhelyei és almoduljai részben a szakkollégiumi hallgatók személyiségtérképének elkészültét követő elemzések alapján összeállított tevékenységekre épülnek.¹⁴ Az intézmény felépítésében meghatározó szempont volt a hallgatók érdeklődési körének megfelelő, az azt lefedő tevékenységterületek meghatározása. Amint az együttműkö-

¹⁴ A Szakkollégiumba felvételt nyert hallgatókkal személyiségtérkép felvételére, illetve egyéni fejlesztési terv kidolgozására kerül sor. Ennek alapját képezi a lokális társadalmi közeg, a család és a személyes képességek felmérése.

dő közösség elvéből következik a feladatok rögzítésében a hallgatók aktív szerepet játszottak.

1. ábra: Tesz-Vesz Koli felépítése (2015-2016)

Ahogy az intézmény szerkezeti felépítését bemutató fenti ábra jelzi a Tesz-Vesz Koli eredetileg két fő műhelymodulja a Médiaműhely és a Szervezőiroda volt. Ezekben csoportokba tagolódnak az egy-egy területen tevékeny hallgatók. Munkájukat a szakkollégium igazgatója az öntevékenységet előmozdító eszközökkel ösztönzi. A modell alapelve a rugalmasság és a benne aktívan működő hallgatók személyiségének és igényének a figyelembevétele. A modell aszerint változik és alakul át, ahogyan a szakkollégiumot alkotó tagság összetétele változik. A tanulmány keretei miatt az eredeti modell bemutatására helyezem a hangsúlyt.¹⁵

A Médiaműhely és a Szervezőiroda működtetését ellátó hallgatókat a tevékenység-profilból következő különbségek figyelembevételével igyekeztünk beosztani. A Médiaműhelybe elsősorban azon hallgatók bekerülését támogattuk, akik önbizalma és magabiztossága csekély volt, magukkal kapcsolatos nyilvánvaló bizonytalanságuk akadályozta őket abban, hogy az előttük álló és önként vállalt feladatokkal tudatosan szembenézzenek.¹⁶ A tapasztalatok szerint különösen a zárt közösségekből érkező és kisebb számú társadalmi minta birtokában a felsőoktatásba bejutó hallgatók hajlamosak a feladatok elhalasztására, az önálló döntéshelyzetek elhárítására. Mivel az önállóság ily módon szintén nem erősségük, ezért inkább párban, vagy csapatban szeretnek dolgozni. A Médiaműhely tevékenységeinek csoportja alkalmas az önkifejezés erősítésére, ugyanakkor alkalmat kínál arra is, hogy a hallgatóknak nem kell „éles” nyilvánosság előtt megmutatkozniuk, amennyiben főleg háttértevékenységet végeznek.

¹⁵ Természetesen ez az akkori hallgatói állomány szerinti önkéntes közösségépítő és fejlesztő struktúra.

¹⁶ Az önbizalomhiány egyik oka esetünkben a nyelvi hátrány, mely abból fakad, hogy a jelölt időpontban a hallgatóink több, mint 60%-ának a lovári (cerhari dialektus) volt az anyanyelve. A magyart, mint második nyelvet használták. Másik oka a részben etnikai hovatartozásukból, illetve az őket ért számos negatív előítéletről levezethető beállítódás.

A Szervezőiroda működtetésében szerepet vállaló hallgatók alapkarakterüket tekintve eltérő közösségi tulajdonságokkal rendelkeznek. Az itt tevékeny hallgatók gyakran közvetlenül a vezetővel végzik el önkéntes Tesz-Vesz feladataikat. Ennek oka, hogy a hallgatók egy jól meghatározható nagyobb csoportja bár viszonylag jól kezeli az „idegen” környező nyilvánosságot, személyes adottságaik miatt folyamatos visszajelzést és megerősítést várnak. A Szervezőirodában tevékeny hallgatók esetében tevékenységi területválasztásukat, majd a konkrét csoportbesorolásukat a nagyobb mértékben igényelt vezetői, személyes figyelem határozta meg.

A Tesz-Vesz Koli moduljai a hallgatói élet természetes színtereit képezik le, kiegészítik egymást és így alkotnak egységes szisztémát. Az önkéntesség itt a hallgatók egymás között és egymás számára nyújtott szolgáltatási rendszere, amivel megteremtik a közösségi élet feltételét képező bensőséges mikrovilágot.

A modell adaptálhatósága az alapelvek szintjén és a szervezőmunka menetében jelölhető meg, ugyanakkor az egyes almodulok példaként szolgálhatnak a szervezés előtt álló közösségek számára. A következőkben egy kiválasztott modul bemutatásával kívánom érzékeltetni, hogy a modul funkciója miként járul hozzá a személyiség fejlesztéséhez és a közösség az öntevékenységen keresztül történő megszervezéséhez.

A Médiaműhely egyik almodulja a tudósítók tevékenységterületét jelöli. A Tesz-Vesz tudósítók olyan hallgatói team, amelynek feladata a különböző szakkollégiummal kapcsolatos eseményekről való tudósítás, abból a célból, hogy egymás és a nagyközönség számára beszámoljanak a szakkollégium munkájáról. A tudósítás a hírszolgáltatás speciális formája. Lényege szerint a rendelkezésre álló tematikus információk előzetes szempontok alapján történő szétválogatása és súlyozása. Ennek megvalósítása a közreműködő hallgatók lényeglátását, a kiemelését és a rangsorolását (fontos, kevésbé fontos információk szétválasztása) képességét fejleszti. A tudósítások szövegei általában hallgatói párokban jönnek létre. A munkafolyamat során megtanulják, hogy miként válaszszák ki a tudósításra kerülő szakkollégiumi eseményeket. Természetesen a stílus, a fogalomhasználat és egyáltalán a probléma-érzékeny lényeglátás eleinte iránymutatás alapján történik, majd a munka fokozatosan alakul át önálló feladatvégzéssé. A hallgatók előbb-utóbb képessé válnak az önálló témaválasztásra, a szakkollégium életével kapcsolatos érdekes, aktuális és fontos ügyek megfogalmazására, ami aztán közvetett módon a személyes önkifejezésre is módot kínál. A modul keretében végzett fejlesztés fontos célja, hogy az egyéni munkatevékenységként végzett íráskor keletkezését is előmozdítsuk, de ez csak a fokozatosság figyelembe tartása mellett lehetséges.

A tudósítók másik fontos szerepe a szakkollégiumi közösségi híráramlás szervezésében van. Ennek lényege, hogy feladatuk az aktuális információk hallgatótársaikkal történő megosztása, ami a közösségi felelősségvállalás fejlesztésének hatékony módszere. A közérdekű „hírek” elsősorban a tanulmányok végzéséhez köthető értesítéseket jelöli. Talán jelen írás olvasója a hírközlés eseményét banális, szinte jelentéktelen ügynek ítéli. A szakkollégium roma hallgatói esetében azonban az alapvetően ismeretlen intézményi környezet működésére vonatkozó ismeretek hiányossága miatt a leghétköznapiabbnak tetsző hírek is értékkel bírhatnak. Az információ jelentőségének felismerése és a közösség többi tagjával történő tudatos megosztás igénye közösségfejlesztő hatású. A cél ily módon egymás kölcsönös támogatása.

Befejezés

Összefoglalva elmondható, hogy a Tesz-Vesz Koli egyrészt a Szakkollégium működtetését a hallgatók önkéntes munkájának koordinálásán keresztül segíteni hivatott intézmény. Legfontosabb feladata, hogy felismerje a hallgatók szükségleteit, hiányosságait és fejlesztendő képességeit, és ezeket előmozdító feladatokat és kihívásokat találjon. Eredménye kézzel fogható produktum, maga a szakkollégiumi közösség. Másfelől a Tesz-Vesz rendszere a szakkollégiumi közösség a külső környezet számára felmutatható látványos megnyilvánulása, egyfajta legitimációs eszköz. Az említett két szerep egymást kiegészítő és egymásra épülő komplex célok rendszerét alkotja.

A kutatások eredményeként kiderült, hogy az egyéni fejlesztés közösségi feltételét képező Tesz-Vesz-Koli a személyiség egyedi adottságaiból kiindulva meggyőző eredményeket érhet el az integrációs munkában. A közösség szerkezeti felépítésének megtervezésében és a személyre szabott fejlesztés az önkéntes munka feladatához történő hozzárendelése antropológiai elemzést követelt.

Felhasznált szakirodalom

- Biczó Gábor (2014) Az alkalmazott antropológia és a gyakorlati értékű tudás: a történeti előzmények, a kritikai fordulat és az etikai önreflexió társadalomfilozófiai háttere. In: Tabula 2014. 15. http://epa.oszk.hu/03100/03125/00027/pdf/EPA03125_tabula_2014_2_01.pdf
- Biella, Peter (2001-2002) The Legacy of John Collier. in. Visual Anthropology Review, Vol. 17. No. 2. Fall-Winter, 50-60.)
- Cochrane, Glynn (1969) Strategy in Community Development. In. The Journal of Developing Areas, Vol. 4, No. 1 (Oct., 1969), 5-12.
- Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési Terve 2016-2020. <https://mad-hatter.it.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentumt%C3%A1r/Szab%C3%A1lyzatok/V.%20Tov%C3%A1bbi%20dokumentumok/DE%20Int%C3%A9zm%C3%A9nyfejleszt%C3%A9si%20Terv%202016-2020/DE%20Int%C3%A9zm%C3%A9nyfejleszt%C3%A9si%20Terv%202016-2020%2020170427.pdf>
- Lajos Veronika (2016) *Résztétel és együttműködés. Fogalmak, dilemmák és értelmezések.* In..REPLIKA (100). 23-40
- Lajos Veronika (2017) *Sokszínű részvétel: Új szereplők és új színterek a kortárs magyar romakutatásokban.* In. Cigány világok a Kárpát-medencében. Magyar Néprajzi Társaság, ELTE BTK Néprajzi Intézet, Budapest, 149-167.
- László János – Vincze Orsolya (2006) Alkalmazott szociálpszichológia. In: Bagdy Emőke – Klein Sándor (szerk.): Alkalmazott pszichológia. Edge 2000 Kiadó, Budapest, 141-159.
- Levine, Murray-Perkins, Douglas D.-Perkins, David D. (2005) Principle of Community Psychology. New York-Oxford, Oxford University Press.
- Manners, Robert A. (1961) Anthropology and Community Development. in. Social Service Review, Vol. 35. No. 3. 268-277.)
- McClenaghan, Pauline (2000) Exploring the Theoretical Foundations of Community Development Education. In. British Educational Research Journal, Vol. 26, No. 5. 565-582.
- Phillips, Rhonda-Pittman Robert H. (2009) An Introduction to Community Development. London-New York, Routledge.

- Ranschburg Jenő (2006) A családi nevelés. In: Bagdy Emőke – Klein Sándor (szerk.) Alkalmazott pszichológia. Edge 2000 Kiadó, Budapest, 13-32.
- Rappaport, Joanne (2008) Beyond Participant Observation: Collaborative Ethnography as Theoretical Innovation. In: Collaborative Anthropologies, Volume 1, 1-31. Published by University of Nebraska Press
- Schütz, Alfred (1984) Az idegen. In: Vajda Mihály (szerk.) Fenomenológia a társadalomtudományokban. Gondolat, Budapest, 405-413.
- Szabó Henriett (2015) A mentori munka az együttműködő önkéntes közösség kialakításában és az öntevékenységi jelentősége a roma szakkollégium működtetésében. In: Bálint Péter – Kocsis Péter Csaba (szerk.) Kis mentori kézikönyv. Didakt Kft, Debrecen, 82-101.
- Varga Tamás – Vercseg Ilona (1998) Közösségfejlesztés. MMI, Budapest, 35.
- Vercseg Ilona (2005) A részvétel mint közösségfejlesztési alapelv. In: Parola, 2005. évf. 3-4. szám, 23. [Online] Hozzáférés: <http://www.kka.hu/o62568cfoo6c1954.nsf/o/5ce178bfb4da037c1257131004122ad?OpenDocument> [2017.02.28.]

Virág Ádám

Mobilitás a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózatban¹

A mobilitás vizsgálatok az utóbbi évtizedekben a társadalomtudományi kutatók érdeklődésének homlokterébe tartoztak. A magyarországi társadalom működésére vonatkozó mobilitáskutatások elméletei mellett empirikus adatfelvételekből nyert eredmények széles spektrumát találjuk különböző hazai és nemzetközi szakirodalmakban. A magyar társadalom mobilitására vonatkozó vizsgálatok jellemzően a foglalkozási státuszban bekövetkezett mérésekre koncentráltak/koncentrálódnak. Az iskolai végzettségre és az általa szerzett képességekre, kompetenciákra egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek, hiszen ezek együttese a munkaerőpiacon betöltött pozíciók *(ezáltal a társadalmi státusz-nak)* alapjául szolgálnak. A roma/cigány kisebbség iskolai végzettségéről szóló adatok bizonyítják, hogy szinte minden iskolafokozaton emelkedett a roma/cigány tanulók száma (Forray 2013; Kertesi 2005). A roma/cigány kisebbség iskolázottsági mutatói nem érik el a többségi társadalom végzettségi szintjét. Az iskolai egyenlőtlenségek hatása negatív irányba befolyásolja a társadalmi mobilitás megvalósulásának mértékét (Bukodi 1998, Ferge 1972). Az iskolai végzettség ugyanis jelentős hatást gyakorol az egyén társadalomban betöltött helyzetére. Az alacsony iskolai végzettség a társadalmi státuszban történő, felfelé irányuló elmozdulást erőteljesen nehezíti, továbbá a jelenlegi társadalmi státuszt nehezen megváltoztathatóvá teszi. A társadalmi integráció az iskolai végzettség emelkedésével azonban hozzájárulhatna az egyének mobilizációjához. Ha össztársadalmi szinten nézzük, akkor egy társadalom akkor működhet jól, ha a mobilitási csatornák tágak, és a benne élő személyek könnyen tudnak a társadalmi ranglétrán feljebb lépni. A magyarországi társadalomban is jelentős szerepe van az iskolai végzettségnek, ezáltal a társadalmi integrációban betöltött szerepének is.

A téma aktualitását adja, hogy Európában egyedülálló módon létrejött roma szakkollégiumi hálózat kevésbé kutatott terület a hazai társadalomtudományban. A keresztény roma szakkollégiumok küldetésnyilatkozatában alapvető célként szerepel a keresztény értékrendű, társadalmi párbeszédet folytatni kívánó roma/cigány értelmiség formálása. Országosan 2011 óta működnek keresztény roma szakkollégiumok, Budapesten, Debrecenben, Szegeden, Miskolcon és Nyíregyházán. A szakkollégiumok fenntartását a történelmi egyházak vállalták fel, így a Magyarországi Református Egyház, a Magyarországi Evangélikus Egyház, a Magyar Görögkatolikus Egyház, a Római Katolikus Egyház részéről pedig a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya.

Az Evangélikus Roma Szakkollégium tagja, a DE BTK Szociológia MA képzés résztvevője volt az előző tanévben, 2017-ben elnyerte OTDT által alapított Pro Scientia Aranyérmét.

1 Az itt megjelent írás egy hosszabb tanulmány része, mely a Gerhardus Tudományos Diákköri Konferencia tanulmánykötetében fog megjelenni.

Munkám elméleti részét képezi a vizsgálatom szempontjából nélkülözhetetlen alapfogalmak tisztázása. A mobilitás kutatás módszertanát alapul véve egyszerű mobilitási táblákat használok. Kutatásom célja annak feltérképezése volt, hogy a keresztény roma szakkollégiumok roma/cigány származású hallgatói – leendő cigány/roma értelmiségiek – származásukat tekintve milyen szociokulturális csoportokhoz tartoznak; valamint annak feltárása, hogy továbbtanulásukat milyen külső és belső tényezők motiválták. Kutatásomba azt a 71 roma/cigány származású hallgatót vontam be, akik a szakkollégiumba való jelentkezéskor, 2016 szeptemberében cigánynak/romának vallották magukat. A kutatásban azokat a szakkollégiumokat vontam be, akik a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat része, így azokat, amelyek nem egyházi fenntartás alatt működnek pl. a Pécsi Tudományegyetem Romológia és Nevelésszociológia Tanszékén működő, Wlisslocki Henrik Szakkollégium, az Eszterházy Károly Egyetemen működő Egri Roma Szakkollégium, és a Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karán működő hajdúböszörményi Lippai Balázs Szakkollégium, kimaradt a kutatásból. A szakkollégiumi hallgatókról kapott általános adatok bemutatása során kitérek a szakkollégiumi hallgatók családi hátterére, a szülők származására, a testvérek számára, a testvérek iskolai végzettségére, és a nagyszülők iskolázottságára. A szülők intragernerációs mobilitását vizsgálva az anyák és apák továbbtanulásának időpontját is mértem. A középiskolai és felsőfokú tanulmányok közötti eltelt évek száma mellett a továbbtanulási hajlandóságot befolyásoló tényezőket is vizsgáltam. Végül a kutatásba bevont roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók társadalmi helyzetének meghatározásához három csoportot hoztam létre.

A társadalmi mobilitás alapfogalmai és a reziliencia

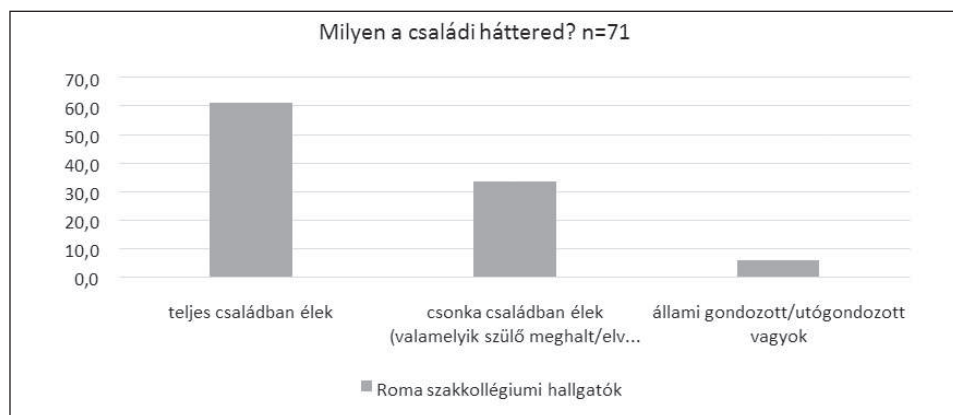
Az egyének társadalmi és gazdasági pozíciójának vizsgálatához néhány alapfogalmat szükséges definiálni. A társadalmi-gazdasági hierarchiában történő le- és felfelé való mozgást vertikális mobilitásnak nevezzük. A társadalmi mobilitás vizsgálatát kétféle módon tanulmányozhatjuk, az egyének saját életpályáján belüli mozgást nemzedéken belüli, tehát intragenerációs mobilitásnak nevezzük. A másik típus a nemzedékek közötti, tehát az intergenerációs mobilitás, amikor is a gyermek a szülőkhöz viszonyított helyzetváltozását vizsgáljuk (Andorka 2006; Giddens 2008). A klasszikus szociológiai mobilitás kutatások legfőképp a foglalkoztatási szintek vizsgálatával foglalkoznak. A módszerek később kiegészültek több társadalmi dimenzió vizsgálatával is, mint például az anyagi helyzet, a műveltség és a lakóhely (Róbert 1986). A kapott adatok által státuszindex- mutató számítható, ami azt jelöli, hogy az egyén származása és az általa elért pozíció milyen arányban van egymással. A korábbi vizsgálatok azt igazolják, hogy a társadalmi mobilitás legerősebb befolyásoló tényezője az iskolai végzettség (Róbert 2001). A mobilitási csatorna fogalma alatt a korábbi társadalmi helyzet és a jelenlegi társadalmi helyzet származásból következő elmozdulásait értjük. A legszélesebb mobilitási csatornába sorolhatjuk a munkamegosztási csatornát a hazai társadalomban. Az anyagi mobilitási csatorna keskenyebb a magyar társadalomban, amibe a fogyasztási életszínvonal és a lakáskörülmények is beletartoznak. A hazai neves mobilitás kutató a legkeskenyebb mobilitási csatornába sorolja a kulturális szférát. Ide tartoznak a különböző kulturális viselkedésformák, az olvasás, színházba járás (Róbert 1987). A mobilitá-

si alapfogalmak mellett röviden összegzem a rezilienciával kapcsolatos megállapításokat is. A fogalmat nemzetközi szinten gyakran alkalmazzák, a hazai kutatásokban pedig egyre elterjedtebb. Reziliencia fogalma alatt, olyan egyéni ellenálló képességet értünk, mely tulajdonságokkal rendelkező személyek értjük, a többszörös hátrányok ellenére sikereket érnek el pl. az iskolai pályafutásuk során. Alapesetben a kutatások azt igazolják, hogy a sikeres tanulmányok esélyére negatívan hat a kedvezőtlen társadalmi háttér. A reziliens személyek definiálásakor a „rugalmas”, sebezhetetlen és nagyfokú ellenálló képességgel rendelkezőket értjük (Ceglédi 2012). A fogalmat azért tartottam érdemesnek használni, mert a kutatás eredményei azt mutatták, hogy a hallgatók többsége, korábbi többszörös hátrányok ellenére, sikereket érnek el. Míg egy átlagos egyetemi polgárnak nincsenek ennyire nagyfokú hátrányai, addig egy keresztény roma szakkollégium hallgatójának a különböző hátrányai ellenére az egyetemi tanulmányai során sikereket érnek el. Ehhez a megközelítéshez hozzátartozik a középiskolában megmutatkozó tanulmányi sikerek, illetve a felsőoktatásba való bejutás, a különböző fajtájú hátrányok ellenére.

A hallgatókra vonatkozó általános adatok

A megkérdezett 71 hallgató közül a fiúk és a lányok aránya közel egyenlő. A főiskolákon és egyetemeken tanuló hallgatók különböző szakterületen tanulnak. A családi hátteret megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy a megkérdezett szakkollégiumi hallgatók többsége (60,9 %) teljes családban él. A második kategóriába sorolták magukat azok, akik csonka családban (33,3 %) élnek (valamelyik szülő meghalt/elváltak). A teljes mintán belül jelentős az aránya (5,8%) azoknak, akik állami gondoskodásban/utógondozásban nőttek fel. Ezt az arányt a korábbi vizsgálatok is megerősítik, melyek a roma/cigány hallgatók életútját vizsgálták a felsőoktatásban (Forray, 2013). Ha az összes megkérdezett szakkollégiumi hallgatót nézzük, a hiányos családban élők száma (árvákkal, állami gondozottakkal együtt) megközelíti a teljes családban élők arányát. (1. ábra)

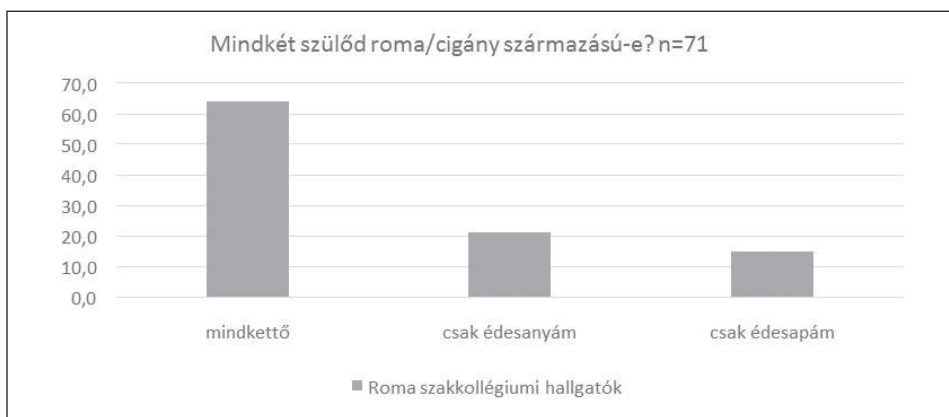
1. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók családi háttere
Forrás: saját szerkesztés, a kutatás során nyert adatokat felhasználva

A szakkollégiumi hallgatók döntő többségének mindkét szülője roma/cigány származású (63,9 %). Akiknek csak az egyik szülője roma/cigány származású, közülük az arány a következőképpen oszlik meg: csak az édesanya roma/cigány származású (21,3 %), csak az édesapja roma/cigány származású (14,8 %). A szakkollégiumi hallgatók, származásukat tekintve többségükben teljes roma/cigány szülőktől származnak, míg egy másik részüknél csak egyik szülő (*jellemzően az anya*) roma/cigány származású. (2. ábra)

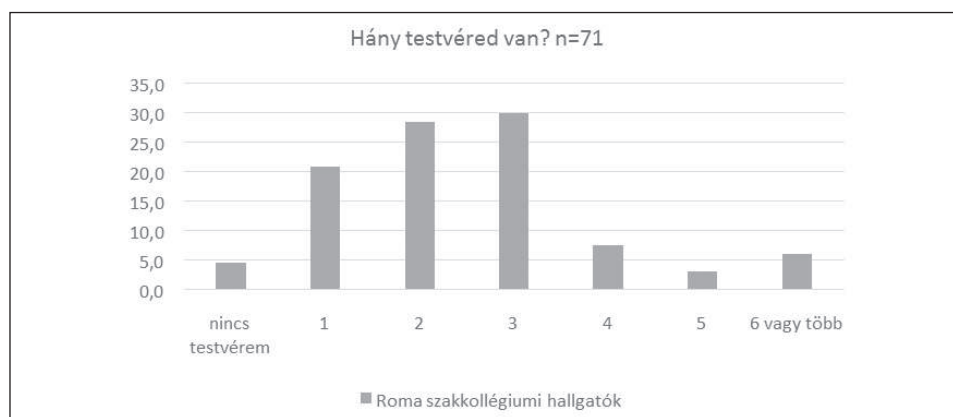
2. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók szüleinek származása

Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

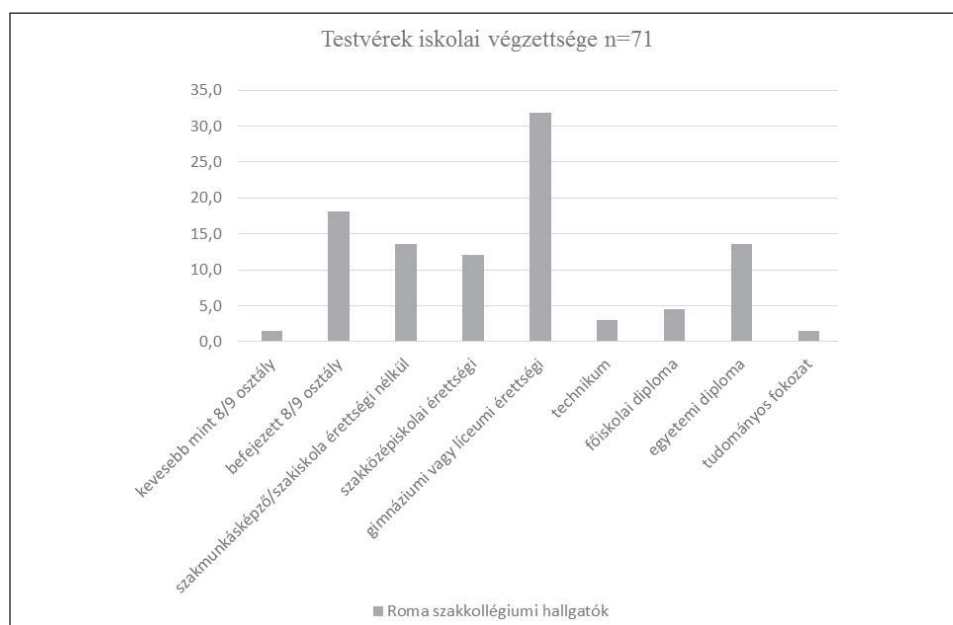

A testvérekre vonatkozó adatoknál azt mondhatjuk el, hogy a szakkollégiumi hallgatók közt nagyon kevés azok aránya, akinek ne lenne legalább egy testvére. A legtöbbjüknek három testvére van, de jelentős azok aránya is, akiknek két testvérük van. A testvérek száma hatással lehet a taníttatás költségeinek szempontjából, mivel több gyermek taníttatása jelentősen megnehezítheti a családi költségvetést. (3. ábra) A testvérek iskolai végzettségét tekintve a legtöbbjüknek gimnáziumi érettségi bizonyítványa van, ugyanakkor az egyetemi diploma is jelentős arányt képvisel. Az ebben a kategóriában megjelenő arány már a mobilitás jeleiről tanúskodik a mintában. Feltételezhetjük, hogy a szakkollégiumi hallgatók szüleinek az iskoláztatással és taníttatással járó többletkiadásaik jelentős hányadot képviselnek a családi kiadásokban. (3. ábra)

3. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók testvéreinek száma
Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

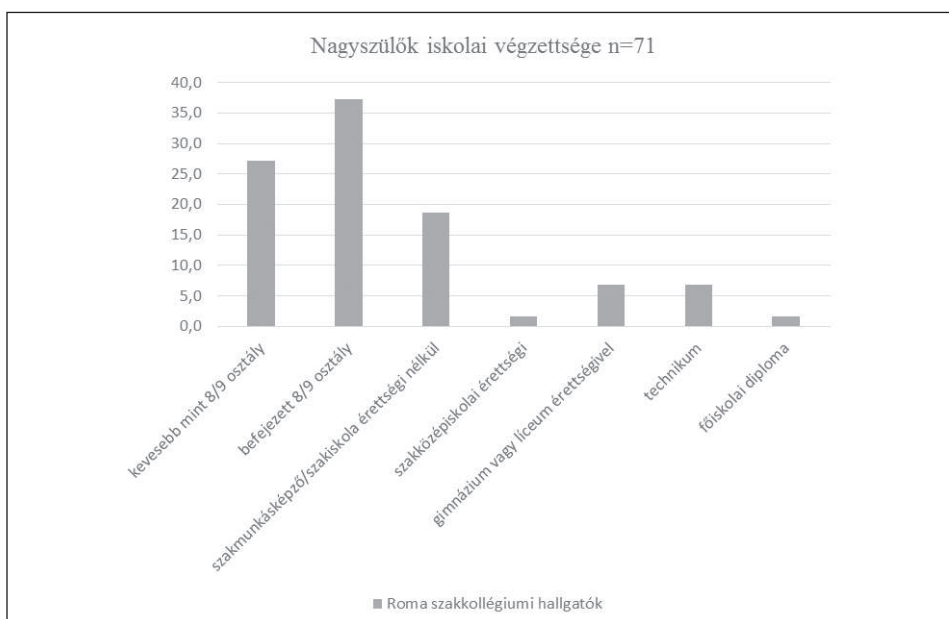

4. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók testvéreinek iskolai végzettsége
Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

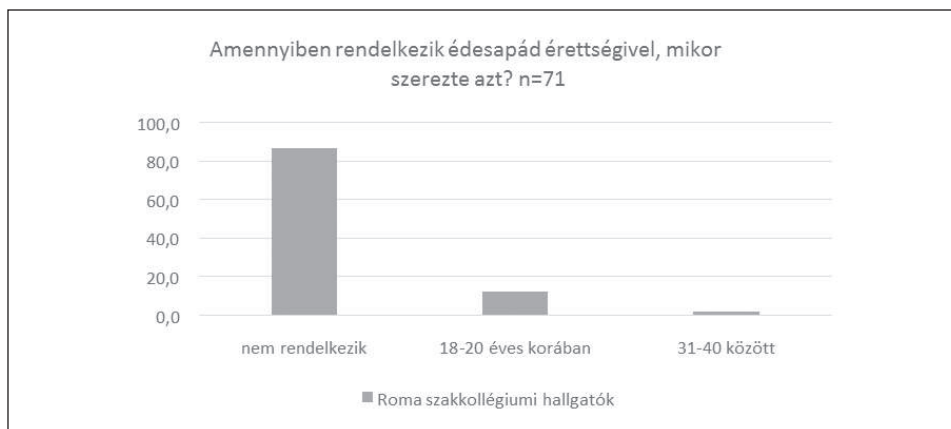
A család iskolázottsági mutatóinak feltérképezését a nagyszülők iskolai végzettségével folytatom. Arra kértem a válaszadókat, hogy jelöljék be azt a kategóriát, mely valamilyen nagyszülő legmagasabb iskolai végzettségét jellemzi. A diagram szemléletesen ábrázolja, hogy kiugróan magas az alapfokú (37,3 %) vagy annál is alacsonyabb (27,1 %) iskolai végzettségűek aránya. (5. ábra)

5. ábra. A roma/cigány szakkollégiumi hallgatók nagyszüleinek iskolai végzettsége
 Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

A szakkollégiumi hallgatók szüleinek iskolai végzettségére jellemző, hogy az édesanyák 80,0 %-ának, míg az édesapák 86,4 %-ának nincs érettségije. A felsőfokú iskolai végzettségre vonatkozó adatok még rosszabb eredményekről árulkodnak, míg az édesanyák 90,6 %-a nem rendelkezik felsőfokú végzettséggel, addig az édesapák 95,3 %-a. Egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a szakkollégiumi hallgatók szinte mindegyike első generációs értelmiségi lesz. Ha az oktatási mobilitásban bekövetkezett változásokat vesszük figyelembe, azt állapíthatjuk meg, hogy a szülők tekintetében csak minimális intragenerációs mobilitásról beszélhetünk. A két nem közti továbbtanulási hajlandóság az anyáknál valamelyest erősebben jelen van, hiszen az adatok azt mutatják, hogy a továbbtanulási hajlandóság az anyákat jobban jellemzi. Az anyák 4,6 %-a szerzett érettségi bizonyítványt 31-40 éves kora között, míg az édesapáknál ugyan ebben a kategóriában csupán 1,5 % szerzett érettségit. (6. ábra)

6. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók édesapáinak intragenerációs mobilitás mintázata
Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

Az érettségi és a felsőfokú tanulmányok között eltelt évek számának elemzésekor azt láthatjuk, hogy a szakkollégiumi hallgatók többsége (61,5 %-a) az érettségi megszerzését követően elkezdte felsőoktatási tanulmányait. Jelentős azonban azok aránya (29,2 %), akik egy vagy két év elteltével kezdik meg, illetve a hallgatók közel 10 %-a három vagy több év elteltével kezdi meg felsőoktatási tanulmányait. Korábbi kutatások a jelenség okát abban látják, hogy a cigány/roma diákok „kerülő” úton kerülnek az egyetemekre, főiskolákra (Forray, 2014). Ez azt jelenti, hogy már az érettségi megszerzésénél megjelenik az a mechanizmus, hogy a tanulmányaikat abbahagyják és később döntenek úgy, hogy magasabb iskolai végzettséget szereznek. Az oka gyakran a fel nem ismert tehetség, illetve az oktatási rendszerben és a szülők továbbtanulásról alkotott képében keresendő. (7. ábra)

7. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók érettségijének és felsőfokú tanulmányai elkezdése között eltelt idő. Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

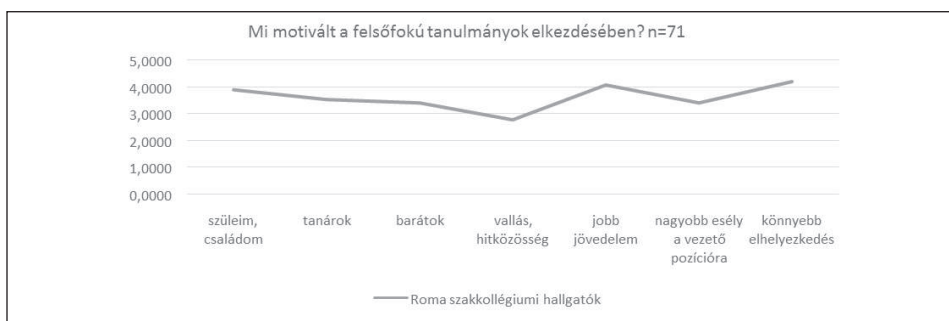

Ebből következően érdemesnek tartom vizsgálni azt is, hogy mi motiválja a hallgatókat a felsőoktatásba történő belépésre. Arra kértem őket, hogy egy 5 fokozatú Likert-skálán jelöljék be, hogy a következő tényezők mennyire motiválták a továbbtanulásra. A könnyebb elhelyezkedés és a jobb jövedelem a két leginkább fontos tényező számuk-

ra. Jelentős még a szülők, család motivációs ereje is. A válaszadók a legkevésbé a vallás és a hitközösség szerepét említették a továbbtanulási ösztönzők között. Azért ezek a tényezők kerültek felsorolásra, mert leginkább arra voltunk kíváncsiak, hogy a vallás szerepe, a többi tényező közül milyen erősséggel bír. (8. ábra)

8. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók tanulási motivációja

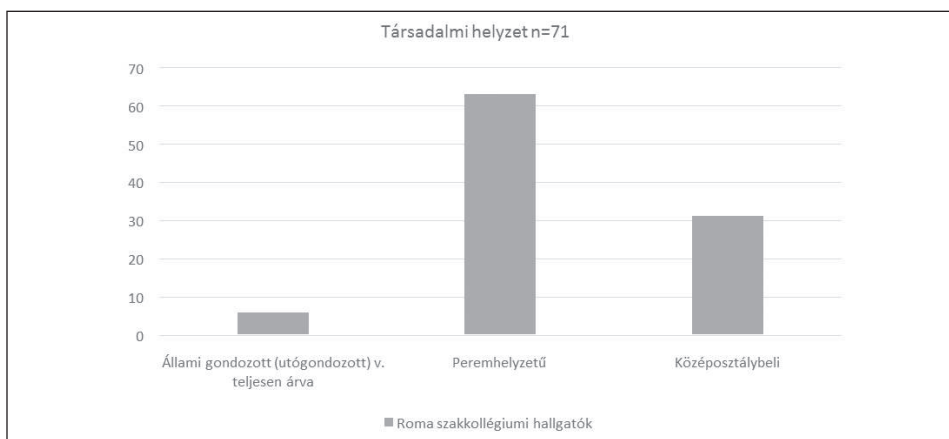
Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

A hallgatók társadalmi helyzetére vonatkozóan három kategóriát hoztunk létre. A legtöbbben peremhelyzetű (63,2 %) családokban élnek. Azokat a hallgatókat soroltuk ide, akiknek mindkét szülője munkanélküli, illetve a szülők csak általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. Állami gondozott (utógondozott) vagy teljesen árva kategóriába (5,8 %) került. Középosztálybeli kategóriába soroltuk (31 %) azokat, akiknek középiskolai vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező szüleik vannak, illetve mindkét szülő munkaviszonnyal rendelkezik. (9. ábra)

9. ábra. A roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók társadalmi helyzete

Forrás: saját szerkesztés, a kutatásból nyert adatokat felhasználva

Összegzés és következtetés

A dolgozatom elméleti részét az alapfogalmak tisztázása mellett a társadalmi mobilitással kapcsolatos szakirodalom összegzésével kezdtem. Az intergenerációs és az intragenerációs mobilitás definiálását a reziliencia fogalmával hoztam összefüggésbe. A magyarországi vizsgálatoknál a különböző iskolafokozatokon megfogalmazott mobilitási eredményeket is alapul vettem. Tanulmányomban kérdőíves megkérdezéssel vizsgáltam a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat hallgatóinak szociokulturális háttérét, tanulási motivációját. A szakkollégiumokba felvett diákok közül azokat kérdeztem meg (71 fő), akik romaként/cigányként definiálták önmagukat. Az állami gondozott és teljesen árva hallgatókkal együtt háromnegyedük peremhelyzetű családban él. A tanulási motivációjuk háttérében leginkább a könnyebb elhelyezkedés, a jobb jövedelem és a család ösztönzése állt. Az intergenerációs mobilitás vizsgálat eredményei azt mutatták, hogy a szülőkhöz képest többségük kétlépcsős mobilitással fog integrálódni a társadalomba. A szülők intragenerációs mobilitás vizsgálatán belül az édesanyák hatása erőteljesebb, mint az édesapáké. Kutatásomban azt szeretném bizonyítani, hogy a többnyire mélyszegénységből érkező, kvalifikálatlan szülők, családi háttérrel rendelkező fiatalok számára milyen jelentős segítséget ad, adhat a szakkollégium. Az eredmények azt mutatják, hogy az alacsony társadalmi státuszú diákok gyűjtőhelye a szakkollégiumi hálózat, és nem a magas státuszú roma/cigány származásúaké. Ezek alapján az is egyértelmű, hogy a hátrányos helyzet nem jelent képességbeli különbségeket. Az eredmények együttesét nézve, egy átlagos egyetemi polgárhoz viszonyítva, a lényeges hátrányból induló roma/cigány származású szakkollégiumi hallgatók képesek leküzdeni ezeket a hátrányokat. Ezekkel a megküzdési képességekkel rendelkező személyeket pedig, a szakirodalom reziliens személyekként azonosítja (Ceglédi, 2012; Rayman-Varga, 2015). Azt azonban fontos megjegyezni, hogy az oktatási expanzió hatására a felsőoktatásban keletkeztek úgynevezett „üres férőhelyek”, melyeket főként elsőgenerációs értelmiségi szülők gyermekei töltenek be (Róbert 2000). Az oktatás területén létrejövő mobilitási csatornák ennek ellenére hazánkban igen zártak. A korábbi kutatások egyértelműsítik, hogy a felsőoktatás széleskörűvé tétele nem járt az esélyegyenlőség lényeges javulásával. Kérdés tehát, hogy a reziliencia mennyi akadályozó tényező leküzdésére elegendő, illetve, hogy a szakkollégiumi hálózat milyen utánpótlásra számíthat a jövőben. Vizsgálatom során további kérdésként merült fel bennem, hogy a kedvezőtlenebb származás milyen mértékben küzdhető le, illetve mennyivel kisebb a mobilitás esélye az előnyös helyzetűek újratermelődéséhez képest. További kutatási terveim között szerepel a miskolci hallgatók lekérdezése és egy összevont adatbázis létrehozása, ahol a kontrollcsoport és a roma/cigány származású szakkollégisták egyes azonos változók mentén közös adatbázisban szerepelhetnek. Ezáltal különböző regressziós vizsgálatokra is lehetőség nyílna úgy, hogy a függő változó a hallgatók eredményessége, és a magyarázó változó a cigány/roma származás mellett a társadalmi háttér és egyéb háttértényezők.

Felhasznált irodalom

- Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*, Osiris Kiadó, Budapest
- Bukodi Erzsébet (1998): Nőtték-e az iskolázottsági esélyegyenlőtlenségek?, *Századvég*, (3.évf.) 9.sz. 159-166. old.
- Ceglédi Tímea (2012): Reziliens életutak, avagy A Hátrányok ellenére sikeresen kibontakozó iskolai karrier, *Szociológiai Szemle* 22(2): 85-110.
- Ferge Zsuzsa (1972): *A társadalmi struktúra és az iskolarendszer közötti néhány összefüggés*, Szociológia 1. szám 10-25. old.
- Forray R. Katalin (2013): Cigány diákok a felsőoktatásban. *Romológia*. 1. évf. 1. sz. 8–22.
- Forray R. Katalin (2014): A diploma felé, Cigány diákok a felsőoktatásban. *Iskolakultúra*, 24. évfolyam, 9.szám
- Giddens, Anthony (2008): *Szociológia*, Osiris Kiadó, Budapest
- Kertesi Gábor (2005): *A társadalom peremén. Romák a munkaerőpiacon és az iskolában*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Kertesi Gábor, Köllő János (2006b): Diplomások keresete 1992-2005 In: Fazekas Károly, Kézdi Gábor (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör 2006* MTA Közgazdaságtudományi Intézet Bp. 2006. 80-87.
- Rayman Julianna – Varga Aranka (2015): Reziliencia és inklúzió, *Romológia*, (4.évf.) 30.sz. 9-28.
- Róbert Péter (1986): A társadalmi tényezők mérhetősége, *Társadalmi szemle*, (41.évf.) 7. sz. 84-87. old.
- Róbert Péter (1987): Mobilitási és reprodukciós folyamatok a magyar társadalomban, *Valóság* 10. szám 37-47. old.
- Róbert Péter (2000): Bővülő felsőoktatás: Ki jut be? *Educatio* 2000-1 79-94.old.
- Róbert Péter (2001): *Társadalmi mobilitás*, Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó, Budapest

NAPLÓ

Ctrl

142 Andl Helga: Recenzió a „Kutatómunkák a Szokereszben” című könyvről

Andl Helga

Recenzió a „Kutatómunkák a Szokereszben” című könyvről

Kalányos Krisztina (szerk.): *Kutatómunkák a Szokereszben. Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium, Szeged, 2018.*

A szakkollégiumok létének meghatározó eleme a tudományos kutatómunka folytatása. A Szakkollégiumi Charta megfogalmazza, hogy „a szakkollégiumi munka közép-pontjában a magas színvonalú munka áll”, továbbá „a szakkollégium a felsőoktatási intézmény oktatási tevékenységén túlmenő szakmai képzést és önképzési lehetőséget nyújt tagjainak.” (Szakkollégiumi Charta, 2015¹) Ezzel összhangban a főként cigány, roma hallgatókat támogató szakkollégiumokban is nagy hangsúly helyeződik a tudományos tevékenységekre (kutatások végzésére, konferenciárészvételre, tanulmány-írásra és publikálásra), miközben olyan közösséget is jelentenek ezek a szervezetek, mely a résztvevők számára inspiráló, egyben biztonságot nyújtó környezetként is értelmezhető.

A 2012-től működő Szegedi Keresztény Roma Szakkollégiumot a Szeged-Csanádi Egyházmegye alapította. A jelenleg is zajló EFOP pályázatuk specifikus céljai között szerepel „a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók tanulmányi sikerességének előmozdítása, kutatási tevékenységekbe történő bevonása, társadalmi szerepvállalásának megerősítése”². Tevékenységeiknek egyik fontos lenyomata a „Kutatómunkák a Szokereszben” című kötet, mely 2018-ban jelent meg az elmúlt öt év hallgatói kutatásainak összegző műveként. A kiadvány címében szereplő „Szokeresz” nem csupán a szakkollégium nevében szereplő szavak kezdőbetűivel való játék, hanem a lovári „Szokeresz?” (Mit csinálasz?) kifejezés megjelenítése. Nézzük, *mit csinálnak* a kutatómunkák terén a hallgatók!

A kötet kronologikus rendben halad: 2013-tól évenként válogat a szakkollégisták által végzett kutatásokból. Az egyes részek hasonló felépítést követnek: elsőként a kutató hallgatóról olvashatunk rövid leírást – amely egyszerre jelent biografikus elemeket, autobiografikus töredékeket, önjellemzést, szakmai-tudományos előrehaladást, etc. –, ezt követően a hallgató által készített kutatási beszámolóból kaphatunk lényegi információkat az adott vizsgálat céljáról, módszeréről, eredményeiről, végül a kutatómunka tutori értékelése következik, mely kitér a közös munkára, a hallgató által elért sikerekre is. Ez utóbbi rávilágít arra is, hogy a szakkollégiumban hallgatók és tutoraik (a Szegedi

1 <https://szakkoli.hu/?id=23> (2018. 03. 20.) A Roma Szakkollégiumok rendelkeznek saját Chartával, tudományos és közösségi fókuszú céljaik egybeesnek a szakkollégiumokkal általában, specifikus célokkal kiegészítve.

2 <http://www.szkrsz.hu/szakmai-program/egyutt-mukodik-boldog-ceferino-program.html> (2018. 03. 20.) A szakkollégiumi honlapon a pályázat további részleteiről is olvashatunk.

Tudományegyetem oktatói és kutatói) aktív együttműködése zajlik, a tutori támogatás a szakkollégium egy fontos szolgáltatási eleme. A kötet reprezentatív akaratát jól mutatja az, hogy inkább a kutatás, mint a tudományos munka hangsúlyosan közösségi fázisa (tele kooperációval, szervezeti szinten való szabályozással, segítséssel, etc.) jelenik meg, azaz inkább a szakkollégiumi működés struktúrájának megmutatása a valódi tét.

A 18 kutatásnak majd mindegyike más diszciplináris területhez köthető: a kutatási témák között találunk jogi-jogtörténeti, szociológiai, sporttudományi, orvostudományi-idegtudományi, történettudományi, vallástudományi, környezetvédelmi, neveléstudományi vizsgálatokat is. És bár a tematikus fókusz sokféleségével találkozunk, a szakkollégium szerveződésének megfelelően hangsúlyosan vannak jelen a cigányokra, romákra vonatkozó kutatások, így foglalkozik kutatás többek között a cigányok, romák történetének jogi aspektusaival, a cigányok, romák médiareprezentációjával, a romani krisszel vagy a cigány, roma népesség munkaerőpiaci helyzetével. Hangsúlyosak továbbá a neveléstudomány széles tudományterületéhez tartozó témák, mint például a tanodák szerepének feltárása vagy a játékpedagógia lehetőségeinek vizsgálata a katolikus hit- és erkölcsstan oktatásában. Különböző mélységű kutatásokat mutat be a kiadvány: vannak a hallgatók között, akik a szakkollégiumi program keretében első kutatási projektjüket mutatták be, de van közöttük olyan is, aki PhD hallgatóként több éve folytat aktív kutatómunkát.

A 95 oldalas kötet bepillantást enged a szakkollégium életébe, megmutatja a szakkollégiumban zajló kutatómunka eredményeit, a hallgatók tudományos kutatómunka iránti elkötelezettségét, sokirányú érdeklődését. Némi hiányérzetünk csakis amiatt támad a kiadvány lapozgatása során, mert szívesen olvasnánk egy kötetbe szerkesztve a kutatásokról szóló részletesebb tanulmányokat is.

(A PTE Wlislocki Henrik Szakkollégiumban zajló hallgatói kutatások iránt érdeklődők számára javasoljuk többek között a Romológia folyóirat egy korábbi, 2015/10. számának „Kitekintő” rovatát, valamint a 2015-ben megjelent „Körkép. A Wlislocki Henrik Szakkollégium hallgatóinak írásai” című kiadványt.)

Egri Roma Szakkollégium

Evangélikus Roma Szakkollégium Nyíregyháza

Görögkatolikus Cigány Szakkollégium Miskolc

Jezsuita Roma Szakkollégium Budapest

Kaposvári Egyetem Roma Szakkollégium

Lippai Balázs Roma Szakkollégium Debrecen

Budapesti Református Cigány Szakkollégium

Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium

Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium Debrecen

A Wáli István Református Cigány Szakkollégium Debrecen

Wlilocki Henrik Szakkollégium Pécs

